

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

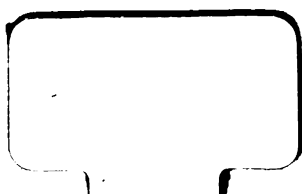
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

ČASOPIS
SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ
ČESKÝCH V PRAZE.

REDAKTOR :

DR. J. V. ŠIMÁK.

ROČ. VIII.

THIS ITEM HAS BEEN MICROFILMED BY
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
REFORMATTING SECTION 1994. CONSULT
SUL CATALOG FOR LOCATION.

1900.

NÁKLADEM SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH
V PRAZE.

SEP 27 1965
STACK

OBSAH.

Články.

	Strana
Adámek K. V., JUDr.: Děkanství skutečské	130
Antl Th. a Vojt. ryt. Král z Dobré Vody: O vývoji znaku knížat ze Schwarzenberka. (Se 2 obr.)	91
Brož Jos.: Pomístné názvy z Nového Města na Moravě	98
Čermák Josef: Štrouchové z Chlumku. (S 1 obr.)	30
Domečka L.: Boží muka v krajině Jindřichohradecké. (Se 14 obr.)	7
Gross H.: Mezní smlouva obce Soběnova a Blanského z 15. stol.	82
Hille Jan: Příspěvky rodopisné. I. Hrabě Václav H. Vratislav, sběratel erbovních pamětí	78
„ „ „ „ II. Náписы на náhrobnících	80
„ „ „ „ III. Náhrobní nápis posledního Švamberka	82
Hykeš Frant. Jos.: Stížnost faráře bubovického z roku 1653	108
Klíma Stanislav: Pomístné názvy z okolí Hradištka u Štěchovic n. V.	160
Košta F. V.: Názvy poloh, rolí, luk a lesů z okolí březnického a miro- vického	97
Košťál Jos.: Pomáhači, zaklínači a zažehnávači v podání prostonárodním	2
Kouba J.: Dvě stará proroctví česká	86
Mančal Jaroslav: Boží muka na Humpolecku. (Se 7 obr.)	72
Matiegka Jindř., Dr.: Tělesné ostatky Pavla Jos. Šafařika. (Se 2 obr.)	49
Merhout Cyrill: Jenštejn, hrad a městečko (Se 3 obr.)	16, 64
Nováček V. J., Dr.: Hospodářská instrukce Jenškovská z r. 1659	5
„ „ „ „ Paměti českodubské z let 1584 - 1611	77
Siblík Josef: Příspěvky k dějinám školským: Instrukce školní daná městu Blatné od vrchnosti r. 1763	100
Šimák J. V., Dr.: Turnov do válek husitských. II. (S půdorysem a 2 ma- pami.)	13, 52
„ „ „ „ Zmizelé náписы v chrámu na Klášteře Hradišti	83
Teige Jos., Dr. a Jan Herain: Kaple sv. Lazara na Novém městě Pražském (S 8 obr. a 5 přílohami)	140
Teplý Frant.: O českých exulantech v Pirně po r. 1621	34, 94
Tomíček Ant.: Průmysl v panství Polenském a Přibyslavském r. 1636	89
Zeman Jos.: Archivní památky města Smiřic nad Labem	84
Zuman F.: Plafond vévodské síně zámku Dobrovického. (Se 6 tab.)	1
Želízko J. V.: Archaeologické nálezy z okolí Horažďovic. (S 1 obrazem a 2 příl.)	121

Zprávy.

Strana

- Zkáza staré Prahy — Kde je vinník? (prodej starožitností). — Nebezpečství staré památky (hrad Dubá nad Sázavou). — Jedenáctá valná schůze Společnosti (výroční zpráva o činnosti r. 1899) 40—48
- Odhadní instrukce z poč. 16. stol. — Stará zvonárna v Hradci Králové — Zašlá ves Lhota Německá u Kladna. — Klub »Za starou Prahu.« — Podřipské museum v Roudnici 113—116
- Zlabecko. — Následujte! (postoupení knih pozemkových do archivu.) — Zkáza kostela v Týnci nad Sázavou. — Deputát hejtmána Mělnického r. 1429. — Přátelům české heraldiky (výkresy, fotografie, obrazy a otisky znaků). — Vypsání ceny z Turkovy nadace 168—173
- Kaple sv. Lazara na Novém městě Pražském 115, 171

Literatura.

- Adámek K., JUDr.: Cechovní zřízení na Hlinecku v 17. a 18. věku, 165. — Týž: Lid na Hlinecku (Soupis lidových památek v král. Českém. I.) 165. — Buls K.: Estetika měst, 37. — Časopis Matice Moravské, 110, 167. — Časopis Museálnej slovenskej spoločnosti, 39, 111. — Časopis Vlast. spolku muzejního v Olomouci, 39. — Český časopis historický, 110, 167. — Cervinka J. L.: Sběrka pravěkých starožitností, 165 — Doerr Aug., šl.: Der Adel der Böhmischen Kronländer, 163. — Eljasz-Radzikowski Stan., Dr.: Styl zakopiański, 38. — Jahrbuch des Bukowiner Landesmuseums, 112. — Lábler K.: Listář král. věn: města Chrudim, 164. — Lud, 39, 111, 168. — Materyaly antropologiczno-archaeologiczne i etnograficzne, 11. — Muška Eug., Dr.: Vlaský dvůr v Kutné Hoře, 112. — Slanský obzor 110, 167. — Piękosinski Fr., Dr.: Heraldyka Polska wieków średnich, 35. — Staro-hrvatska prosvjeta, 111, 168. — Sborník Museálnej slovenskej spoločnosti, 167. — Sborník Musejní společnosti ve Val. Meziříčí, 39, 110. — Sborník Musejního spolku v Soběslavi 1900, 113. — Šebestová Aug., Lidské dokumenty, 112. — Věstník musejní a prům. jednoty v Prostějově za rok 1899, 167. — Wiadomości numizm.-archaeologiczne, 111, 168. — Vjestnik Hrvatskoga arheol. društva, 111. — Vjestnik kr. hrv.-slav.-dalmat. zemaljskog arkiva, 110, 168. — Zpráva o činnosti kuratoria Městského musea v Táboře za r. 1899, 166.

Ukazatel jmenný.

Sestavil *Cyril Merhout.*

- Abersbach 60
Adámek Karel 41
— K. V. JUDr. 130
Adelhaida († 1140) 141
Adita Ondřej, kamenník 11
z Adlaru viz Valkoun z A.
z Adlersberku viz Houska z A.
Adlerslōwen 147
z Altaichu Lambert 162
Antl Th. 91
Apulie 22
Arnolt Jan 131
Aumüller Martin 12
Augsburk 91
- Bába 97
Babice 4
Bačina Matěj Václav 150
Badroschen 96
Bauner J. 66
Bartoň Fr. Jan 135, 136,
Bartoš, zvonář 141
Bastel Melchior 34
Baum Ant., archit. 144
Bauricius Chrapp Daniel 77
Beckovský Frant 150
Bechyně 28
— z Lažan Oldřich 114
— David 81
— Jan 81
— Jindřich 81
— Martin 81
— Oldřich 81
— Petr 81
— Václav 81
Bechyňová z Lažan Johanna († 1608)
81
— Voršila (roz ze Stříteže † 1627)
81
— z Chlumu Anna (1560) 81
— z Kadova Markyta († 1599) 81
— z Přestavlk Anna († 1535) 81
— z Tříteže Markéta († 1550) 81
- Bejček Velvetský z Nespečova Václav
96
Bělá 1, 14 54, 134
Bělehravý z Pořešína Jan 83
— Zikmund 83
Bělinková Kateřina Lidunka 97
Belvicová Kateřina 96
Benátky 54
Bendová 144
Beneš, měšťan 55
Beneš, mistr v hamrech 90
Beneš Martin 147
Benešov 35
Beník z Petrsdorfu Jiří Benedikt 67
Beranice 99
z Berbisdorfa Ehrenfried 65
Berghauer 130
Berka z Dubé Leop. Bohusl. Ferd.
130
Berka z Dubé Jakub 95
— Johanna 69
— Luisa (roz. Montekukulová) 131
— „von Labasz“ Hans 95
Berkové z Dubé 95, 137
Berkovius Jan 35
Bernau B. 16, 45
Beroun 22. 169
Berounsko 2
Beřkovská ze Šebířova Marta
Magdal. 94
Beřkovský Albrecht Eusebius 96
Bezděčí 137
Bezděčka 99
Bezno 23
z Biebersteina Jiřík 95
— Anna 95
Bílá Hora 34, 138
Bílá skála 99
Bílek T. 65
z Bilenberka viz Kupec z B.
Bílý Mikuláš 62
z Bínavy 96
Bindiš Ondřej M. 109

II

- z Bískovic Zdeněk († 1396) 71
 Blahotice 33
 Blaník 87
 z Blanska viz Tejnský
 Blanský 82, 83
 Blatič Václav 35
 Blatná 43, 100—108
 Blažil z Libochovan Jiří 94
 z Blažtice Vyšek 68
 Blížek Ješek 62
 Bobrůvka 99
 Bodlák Jan 133
 — Jiří 133
 Bohuslav, měšťan turnov. 55
 z Bohušic Janek 83
 na Bojišti 140
 Boleslav I. († 967) 122
 — II. († 999) 73, 162
 — MI 1, 14, 56, 84
 Boleslavsko 26
 Bonifacius IX 23
 Bononie 22
 Bor 82
 Bor, mlýn 90
 Borová Rudná 90
 Borovský mlýn 90
 Boršovský Tobiaš 95
 Bort Petr 12
 Borůvka Jan 147
 Bořita z Martinic Jar. 32, 146
 — Jaroslav hrab. 146
 Bořivoj I. 122
 Bosen (Boszen) 34
 Bosyně 69
 Bouda Martin 149
 Bozkov 59
 Bračnice (Bratschnitz) 34
 Bradlec 23, 57
 Bradská z Labouně Kateřina († 1582) 83
 Bradský z Labouně Jan 84
 Brandýs 16, 29, 64, 65, 66, 97, 130
 Brandštejnové 79
 Bráník 69
 Braškovy 35
 Brdo 135
 Brichner Hendrych 35
 Brill Pešík 23
 Brno 108
 Brod Český 14, 28
 Brod 59
 Brož Josef 98
 — Václav 1, 42, 43
 Brunšov 160
 Břekovský Václav 147
 Břetislav II. († 1055) 122
 Břevnov 122
 z Březí viz Tsach
 Březnice 97, 108, 109
 Březnicko 97, 98
 Bubnovice 108, 109
 Budeč 125
 Budějovice Č. 34, 43, 78, 129
 Budín 74
 Budyně n. O. 31, 33
 Buk (ves) 7
 Buková 81
 Bukovský Jan Jak. Ant. 132
 — Jeronym 78
 Buršter Ondřej 144
 Bydžov Starý 3, 4
 — Nový 4
 Bydžovsko 2
 Bystrá u Lanškroua 85
 Bzí 59
 z Cách viz Puše Jindřich
 Cantisius Matouš 34
 Casolar Křištof 11
 Cerhenice 115
 Cendelín Matouš 148
 Cerekvice 29
 Cidlira 62
 — z Cidliny Hašek 56
 Cihelňák 99
 Cihelský 99
 Cingulinus Jan 64
 Cténice 29
 Ctibor, farář 59
 Cukmanský Beneš 170
 Cukr z Tamfeldu Maxm. Fr. 130, 131
 Cyprian Vít 35
 Čachnov 138
 Čáslav 43
 Čáslavský 144
 Častolovice 85
 Čech Jiřík 34
 — Křištof 35
 Čechura Fab. 135
 Čejkovice 56
 Čejov 75
 Čelakovský J. 16
 Čepec z Libiše Ctibor 23
 Čerčany 42
 Čermák Jiřík 114
 — Josef 30
 — R., dr. 43
 Černoohorský Jan 131
 Černá skála 99
 z Černčic Oldřich 23
 Černčice 23
 Černý A. B. 38, 41, 42—45, 47, 48, 115, 116, 171—173
 Černý rybník 99
 „Červené pole“ 145
 Červenka Vít 144
 Červený mlýn 90
 u Červených Zvonův 69

Čertovka 40
 z Čestic Helena 71
 Čížkové z Jen téjna 67
 — Jindřich 67
 Čúch ze Zásady Jan 22

Dačice 131
 Daletice 134, 137
 Daliměřicko 53
 Daniel Samuel 35
 Davle 161
 Děbolín 11
 Dehtáry 66
 Dětenice 29
 Dětrich, farář 59
 Děvín 26
 Divišovský z Prošovic Martin 145
 Dlabač Boh. Jan († 1820) 115
 Dlouhý Max 41
 Dobrá 114
 Dobera Sigmund 95
 Dobner Gelasius 83
 Dobrovice 1
 Dobrý Jan 138
 Dobřenský Bartoloměj 95
 Dobřichovský z Dobřichova Jan 30
 — Zikmund 96
 Doksany 135
 Dolany 33, 135
 Dolánky 16
 Dolívka 137
 Doly 135
 Domažlice 91
 Domažlický z Eisendorfu Viktorinus
 Ferdinandí 94
 Domečka L. 7, 45, 114
 Donert Jiří 35
 z Doubravice Ješek 62
 Douša Adam 35
 Drahoš Mikuláš 131
 Drahule 97
 Dražice 26
 Dražický z Kunvaldu 32
 z Dražovic viz Vítova z D.
 Druck Ignác 114
 — Pankrác 114
 Držkov 59
 Dřevčice 64, 65
 Dub Český 14, 77 78
 Dubá 42
 z Dubé Anežka 67, 71
 — viz Berčinka
 — Vaněk 69
 z Dubé viz Škopek
 Dubné 34
 Dubský z Vitiněvsi Václav Ferdi-
 nand 81
 Duchek, sedlák 64
 Duchek, farář 142
 Duchek, kramář 28

Duras Fr. 45
 z Durlachu viz Hartman
 Durychov 54
 Dušinky Trhové 81
 Duška Jos. 85
 Dušníky 81

Ebrzvinová z Hradiště Kateřina 33
 Edinburk 44
 Eger (Cheb) 79
 Egerberk 33
 z Egerberka 79
 z Eggenberka 94
 z Eisendorfu viz Domažlický
 z Elsnic Bohuslav 95
 — Bernard 95
 Endrle, mistr 90

Felicitas Kristof Sigmund Maria 35
 Felicitas Victorinus 35
 Ferdinand I. († 1564) 29, 88
 Fialka Jakub 148
 Figlovský hamr 90
 Fileček Mikuláš 131
 Finková z Pantenova Sabina 65
 Folimanský Jan 146
 Fohnan (Folimanka) 23
 Franěk Michal 35
 Frankfurt 62
 František I. († 1835) 94
 František II. 85
 Franz, kamenník 12
 Freyndlovský hamr 90
 Frydlant 14, 58
 Frydnava 5
 Frydštejn 77

Gallas Ant. Pankrác 85
 Gallasové 84
 z Geiszingu viz Kelbel z G.
 Gerstorf Abraham 95
 — Štěpán 95
 — Magdalena (roz Kyšperská z Vře-
 sovic) 94
 — Maruše 96
 z Golče svob. p. Marie Magdalena
 (roz. z Opsiniku) 5
 Goliaš Velek 70
 Gregor, mistr 90
 Griespek z Griespachu Blažej 33
 — Florian 33
 Gross Hynek 82
 Gunter »von Ztrakowa« Daniel 35

Habart z Vřesovic Jan 95
 z Habartic viz Labouňská z H.
 Habermannstadt 54
 Had z Proseče Jan 70
 Hadomec Jan 144
 »háj« 97

IV

- Hájek Vít 144
 Halama Matěj 54
 Haltířek Jiřík 144
 Hamerník Kašpar 90
 Hammerschmied Jan Flor. 155
 Hans Filip Jakub, kamenník 12
 Handschuh Jakub 150—152
 Hanuš, bratr řehol. 63
 Hanuš, sklenář 70
 z Harrachů Arnošt 130
 z Hartenreytu viz Iglové
 Hartik Karel 156
 Hartman z Durlachu Jakub 88
 Haruš kopec 99
 Hašek, kněz 60
 Hansbach 95
 Heber F. 28, 65
 Hedvika, krejčí 170
 Hejná 129
 Helm Jan 148
 — Štěpán 148
 u Helmu 147
 Henigke z Weissenfelsu Mikuláš 34
 Henigova Baruška 95
 Heník, měšťan 55
 Herain Jan 42—45, 116, 140, 153, 172
 Herálec 72—76
 Herman Václ. 133
 Hille Jan 78
 Hirsch Tomáš 94
 Hivel 138
 Hlava Jan 148
 Hlavová Zuzana 148
 Hlinsko 137—139
 z Hlohol viz Paprocký
 Hlubocko 32
 Hluboká 135
 Hluboš 81
 Hodkovice 16, 59
 Hoernes 129
 Hochhauser Bernard 95
 — Jiří 95
 Holec z Květnice Václav 28
 Holetín 138
 z Holkova Mikuláš 83
 Holub Podmocký Jan 5
 Holý Jan 131
 Holý 142
 Hora Cervená 23, 67
 Hora Doubravská 95
 Horažďovice 121—129
 Horník Jan Křt. 138, 139
 Horosedly 97
 Hořice 29
 Hořín 170
 Hořká studánka 99
 Hospozín 30, 33
 Hospřiz 10, 11
 Hostěnice 70
 Hoswald Johann 114
 Hoswald Tomáš 114
 Hošek Jiřík 90
 Houska z Adlersberku Jan 94
 Houska Jiří 95
 z Hradce 11
 — Adam 11
 — Jáchym 11
 — Jách. Oldřich 11
 — Jindřich IV. 9
 — Menhart 26
 Hradec Jindřichův 7, 8, 9, 10, 11, 12
 Hradec Králové 29, 85, 114, 144
 Hradec Levý 42, 45
 Hradec Nový 85
 Hradecko 2, 23, 29
 Hrádek 122
 Hradisko nad Cidlinou 125
 Hradiště hora 82
 Hradiště Klášter viz Klášter Hradiště
 Hradiště Mnichovo 15, 16
 z Hradiště viz Ebrzvinová
 Hradiště nad Volyňkou 126
 z Hradištka Martin 26
 Hradištko u Štěchovic 160—162
 Hrdina Matěj 35
 Hraše J. K. 113
 Hrázsko 125
 Hrbek, měšťan 70
 z Hrdoňovic viz Žáček
 Hrobčická z Hrobčic Benigna 33
 Hromádka Václav 131
 Hrušovský z Hrušova Bohuslav 29
 — Jan 29
 — Jetřich 29
 — Jindřich 29
 — Jiří 29
 — Petr 29
 z Hryzel Mainuš 70
 Hrzan z Harasova Václav 29
 — Mikuláš 29
 Hrušnice 15, 54, 59—61
 Hřebíček Mikuláš 147
 z Hřebínku viz Milnar z H.
 Hubenka Jan 135
 Huller Ondřej 23
 — Zikmund 22, 23
 Humpolečtí z Rybenska 98
 Humpolecko 72—77
 Humpolecký rybník 99
 Hůra 54
 Hůrka 97
 Hus Jan 27, 67
 z Hustířan viz Záruba
 Hvězdář Jan 145, 146
 — ová Ůršula 145, 146
 — Symeon 146
 — Vilém 146
 Hvozdnice 160
 Hykeš Frant. Josef 108
 Hynková Marta 142

Charvátce 135
 Cheb viz Eger
 Chladomoř Jan 144
 Chlomek 53, 54
 Chlomek u Ml. Bolesl. 125
 Chlum 16, 60, 135
 Chlumčanská z Přestavlk Ludmila
 († 1684) 81
 Chlumec 9
 Chlumec n. Cidlinou 85
 Chlumecký 97
 z Chlumku viz Štrouchové
 z Chlumu viz Bechyňová a Lito-
 borský
 Choceň 85, 136
 Chocnějovice 59
 Chocholius Jan 94
 Chotěbořenus Jiří Zikmund 94
 Choteč 85
 Chotkovy sady 44
 Chotoviny 80
 Chrast 82, 132
 Chroustovice 139
 Chrudim 14, 45, 123, 135, 139
 Chrúst Jan 63
 Chudák Jan 77
 Chuchelský z Nestajova Jan Felix
 136
 Chvála Jos. 5
 Chvališovice 32
 z Chýš viz Pětipeský 33

Iglové z Hartenreytu 32

Jablonce nad Nisou 59
 Jablonná 14
 Jakub, kněz 60
 Jan IX., biskup olom. 62
 Jan, bratr řehol. 63
 Jan (Honza) kamenník 11
 Jan, mlynář 66
 Jan, plebán 60
 Jan, rektor 63
 Jan, sedlák 64
 Janda Matyáš 35
 Janek, mistr 90
 Janovičky 132, 135
 Janovský Rudolf 40
 Jaroměř 74
 Jaroš Vaněk 64
 Ječovice 125
 Jelení příkop 43
 Jelínek Tomáš Bern. Jan 131, 132
 133
 Jelínek Frant. 151
 Jemčinské lesy 8
 Jeneč Vel. 56
 Jeníkov Golčův 5
 Jeníkov Větrný 74

Jenišovice 59
 Jenštejn 16—30, 45, 64—71
 z Jenštejna Anna (1514) 70, 71
 — Apolena (1557) 70, 71
 — Arnošt (1493) 68, 69, 71
 — Čeněk 71
 — Hynek (1474) 69
 — Jan, arcibisk. († 1400) 22, 23,
 67, 71
 — Jan († c. 1418) 67, 71
 — Jan (1524) 69, 71
 — Jan 69, 71
 — Jindřich (1477) 71
 — Jiří (1524) 69, 71
 — Kateřina (1557) 71
 — Kateřina († 1368) 67, 71
 — Lucie (1440) 70
 — Machna (1494) 68, 71
 — Markéta 22, 71
 — Martin († c. 1420) 22, 67, 71
 — Mikuláš († 1459) 69, 70, 71
 — Mikuláš (1481) 70
 — Pavel († 1375) 22, 67, 71
 — Pavel (1420) 22, 23, 67, 71
 — Pavel († 1494) 67, 68, 69, 71
 — Pavel († 1525) 69, 70, 71
 — Václav († 1401) 22, 23, 67, 71
 — Václav (— 1466) 69, 71
 — Tobiaš Valentin 66
 — 67—71
 — viz Čížkové z J., Koutský z J.,
 Kříž Chvalský z J., Rakovnický
 z J.

Jesenice 35
 Ješek, rychtář v Turnově 57
 Jezberovský Jan 85
 Ježovská z Lažan Juliana († 1597) 81
 Jičín 14, 16, 56, 138
 z Jílovky Jiřík 69
 Jindřich Hanuš 96
 od sv. Jindřicha Důra 27, 28
 Jindřichohradecko 7—12
 Jíra J. A. MUC 42
 Jirčany 142
 Jireček Josef († 1888) 131
 Jiří král 67—69
 Jizera 13, 14, 1, 16, 53
 Jogeus Jan Fratišek 149
 Josef II. († 1790) 85, 152

Kácov 23
 Kadov 43
 z Kadova viz Bechyňová
 Kabnicové 70
 Kalina Jan 96
 Kalyš Václav 131
 Kamejtský ze Lstiboře Hans Štěpán
 95
 — Jan Jiří 94, 95
 — Jan 35

- Kamejtský ze Lstiboře Alžběta 94
 Kamenice 14, 90
 — Dolní 30, 33
 Kamenice Pustá 132, 133, 135
 Kampa 40
 Kampen 95
 Kampus, doktor 86
 Kaňova skála 99
 Kapalín 28
 Kaplánek Jan Vojtěch 132
 Kaplice 82
 Kaplisko 99
 Kapr z Kaprštejna Daniel 71
 Karel, císař († 1556) 29, 88
 Karlíková p. 44
 Karlštejn 22, 45, 77
 Karlův most 44
 Kaška Michal 131
 — Nykodym 131
 Kašparov 114
 Kaucký Jan 95
 — Kateřina 95
 — Václav 95
 Kaucká z Weissenberku Jenička 94
 Kauč 96
 Kavka Václ. Aug. 145
 Kavka z Říčan 80
 Kazimír, král polský 55
 Kazmírovec 99
 Kelbel Baltasar 35, 96
 — Michal 94
 Kelbel z Geiszingu Petr 95
 — Rudolf 96
 Kernicher von Koblach Jiří 35
 Kestřany 82, 129
 Kheck Rehoř 94, Rosina 94
 Khel Václav 135
 z Khölsperku David Ferd. 133
 Kinský Filip hr. 138
 — Štěpán 133
 — kníže 125
 Klába Jiřík 147
 Kladno 33, 114
 Kladno ves 134
 Klapáčova borovinka 100
 Klášter Hradiště 83, 84
 Klečkovec 99
 z Kleggau lantkrabí 92, 93, 94
 Klíma Stanislav 160
 Klíš 95
 Kněží ryb. 99
 von Koblach viz Kernicher 35
 Kocabovský dům 101
 Kocomyšl 78
 Kohout z Lichtenfeldu Jan 145
 Kochelius František 95
 Kojata, hrabě 28
 Kokořín 26
 Kolár od Voháněk Blažej 70
 Kolda Václav 61
 z Koldína viz Kristian z K.
 Kolín n. L. 55
 Kolín n. Rýnem 88
 z Koloděj viz Štefek z K.
 Komedka z Rovín Jiřík 70
 Kometa Antonín 11
 Konopiště 169
 Konrád Herrmannův, měšť. 55
 Konrád, kněz 60
 Kopecký Jos. 139
 Kopistová Alžběta 133
 Kopytec (Kopitz) 34
 Kostečka Jan 149
 Kostelec u Dvora Kr. 60
 Kostelec n. Čer. Lesy 77, 78
 Kostelec nad Labem 23, 26–28.
 Kostnice 44, 67
 Košecký Václav 35
 Košínska Dorota 68
 Košta F. V. 97
 Košťál Jos. 2
 Košťálov 62
 Košumberk 95
 z Kotenčic Zikmund 170
 Kouba J. 86.
 Koudelka Pavel 133
 Koula Jan 140
 Kouřim 125
 Koutský z Jenšteina Vojtěch 30, 66
 Koutský z Kostelce Daniel 30
 — Anna 30
 Kozákov 58
 Kozárovice 97
 Kozelek Martin 35
 Krabice z Veitmile Hynek 29
 «Krahulík» 97
 Krajíř z Krajku Arnošt 65
 — Johanka 14
 z Krajku viz Krajíř 65
 Král z Dobré Vody Vojt. ryt. 45, 91
 z Kralovic viz Pechanec
 z Kranichfeldu viz Písecký
 Krásí (z Oberlautterbachu) Jiří 96
 — Marie 96
 Kraslice Anselm 26
 Krasonov 75, 76
 Kratzmann Edv. dr. 152
 Krejčů Vít 74
 Kremützer Vavřinec 95
 z Kreuzfeldu viz Panoše
 Kreyer Martin 94
 Kristian z Koldína Pavel († 1586) 108
 z Kroměříže Jiří 64
 Krouna 134, 136, 138, 139
 Kruh 60
 Krumlov 82, 94, 132, 146
 z Krymlova viz Medek z K.
 z Kryxfeldu viz Kunštat z Kr.
 Křeč 80
 z Křenice Jiřík 70

- Křepinský Karel 139
 Křešovice 125
 Křinecký (z Ronova) 95
 Křivenice 29
 Křivka 99
 Křivoklátské panství 114
 Kříž, kněz 60
 Kříž Chvalský z Jenštejna 66
 Kříž Václav 133
 z Kříže Jan 150
 Kříženecký Rud. 43
 Kub, měšťan 55
 Kubovské rybníčky 99
 Kučera Bedř. 43
 Kučera Václav 139
 Kuchyňský rybník 99
 Kulháněk 170
 Kuneke Jan Krištof 35
 Kuněk Melchior 35
 Kunifer les 12
 Kunštat z Kryxfeldu Daniel Nathaniel 145
 z Kunštatu Boček 58
 Kupec z Bilenberku Kašpar Jan 108
 z Kunvaldu viz Dražický
 Kurbach z Kvítkova Zikmund 70
 Kuří Vody 27, 60
 Kusý Vaněk 170
 Kutřín 135
 Kvapil Josef 139
 z Květnice viz Holec a Materna
 Kvic 33
 Kvíčnice (Kwitschnitz) 34
 z Kvítkova viz Kurbach
 sv. Kilian, ves 160
 Kyndula Václav 145
 Kysperská viz Gersdorfova
 Kytín 60

 »von Labasz« viz Berka »von Labasz«
 z Labouně viz Bradská z L.
 Labouňský z Labouně Eliška 84
 — Jan 84
 — Jan Jiří († 1611) 84
 — Jiřík († 1509) 83
 — Jiřík (1552) 84
 — z Raychu Eliška 84
 — z Habartic Salomena 84
 — z Olbramovic Lidmila 84
 Lahódka viz z Turnova Matěj
 z Landštejna 11
 — Mikuláš 68
 Lapáčekovna ze Rzávého (Zerzávého)
 Zofie 80
 Lašák, konšel 170
 Laypter ze Sutořice Vilém 94
 z Lažan viz Ježovská a Machková
 z Lažan viz Bechyně z L.
 Lažany 132, 134, 137

 z Ledče Jindřich 67
 z Ledeburu Jan Jetřich 5
 Lego Fr. 12
 z Lemberka Havel 61
 Lemúzy 26, 28
 Lešany 134
 Leštinka 132, 133, 137
 Leopold, kníže 78
 Leopold I. 92, 150
 Letařovice 59
 Leštné (Lišné) 62
 z Letovčice viz Šerý z L.
 Lety 97
 Levín 113
 Lhota 135, 137
 Lhota Česká 114
 — Německá 114
 Lhoták ze Lhoty Matouš 150
 Lhotský 96
 z Liběchova Václav 28
 Libice 85, 125
 z Libiše viz Čepec
 z Liblic Jan 28
 Libníkovský dvůr 85
 z Libochovan viz Blažil z L.
 Libštát 96
 Licko u Kolína 125
 Lično 85
 Lidl z Lidlova Řehoř 148
 z Lichtenfeldu viz Kohout z L.
 z Lipé viz Berka z Dubé
 Lipno nade Mží 125, 126
 z Lipultovic viz Obešlík
 z Lípy viz Trčkové
 Lisey Šimon 144
 Lišovec 80
 Litoborský z Chlumu Jan 29
 Litoměřice 35, 45, 94, 96, 97
 Litomyšl 85, 131
 Litovice 23
 z Lobež viz Strádal z L. a Mammingier z L.
 z Lobkovic Jiří kníže 45
 — Ladislav 30
 Locika Jiří 95
 Ločenice 125
 Loketsko 132
 Lomnice 15, 62
 Lopata Maxm. 45
 Lorenc, mistr 90
 Lorenzova Liduška 35
 Loselius Kašpar 71
 Loučka 99
 Loukov 59
 Louková 59
 Loukovec 59
 Löschner Jos. dr. 152
 z Löweneru Františka 147
 ze Lstiboře viz Kamejtský
 Ludnitz Kilian 12

VII

- Ludvík († 1526) 113
 Ludvíkův Matouš 70, 71
 Ludvíkova Zuzana 70
 z Lukonos viz Švík z L.
 Lužec 4
 Lüssner Gustav 158
- Madgeburk 56
 Macht Michal 35
 Makotřasy 32
 z Maličina Ludmila 69
 Malinné 132, 133, 137
 Malovec Jan 146
 — Pavel 146
 — Zuzana 146
 Maminger z Lobes Martin 64, 65
 Mannsfeld Karel 150
 — Eleonora 150
 Marcus Raus 12
 Maršovice 99
 Maršovský rybník 99
 Martin, kněz 60
 Martin, rektor 63
 z Martinic Vilém 67
 z Martinic Jindřich 33
 — Jan 33
 — Volf 33
 — Vilém 67
 z Martinic viz Bořita
 Martinus z Dražova Samuel 96
 Martínková Markyta 97
 Mařík, měšťan 55
 Masák A. 37, 42, 171
 Mašov 53
 Matějka Boh. 140
 Maternova (z Květnice) 96
 Matefovský Bořek 95
 Matheides ze Závětí Ant. Václav
 Hynek Norbert 133, 137
 Matiaš († 1619) 78
 Matyaš, archn. 77
 Matiegka Jindř., Dr. 49
 Mauricius, kněz 60
 Maximilian II. († 1576) 88, 91
 Mayer Daniel 128
 Mazal Jakub 148
 — Zikmund 147
 Medek z Krymlova Václav 148
 — Eliška 148
 Medník 161
 Měchenice 162
 Meissner A. G. 66
 Melan Antonín 11
 Melichar, mistr 90
 Mělník 45, 169, 170
 Menčík F. 86
 od Měny Havel 70
 de Mercy Henrych 133
 Merhout Cyrill 16, 169
 Měštec Vojnův 85
- Mexander Krištof 35
 Mezi cestami 100
 Mezi horným 98
 Mičan z Sulislavic Jindřich 28
 Mičanova louka 114
 Michálek 116
 z Michnic Kateřina 81
 Michov 99
 Mikovec F. B. 28, 65
 Mikulanda Václav 70
 Mikuláš, bisk. olom. 64
 Mikuláš, kněz 60
 Mikulovice 138
 z Mildenbergku viz Miller z Mildenb.
 Milevsko 95
 Miller z Mildenbergku Matěj Vojt.
 145
 z Millosime (Millesimo?) 95
 Milnar z Hřebínku Mikuláš 147
 Mirešov 33
 Mirovicko 97, 98
 Miřetín 135
 Miřovice 32
 Mitiska Jan B. 84
 z Mitrovic viz Vratislav
 z Mladé Jindřich 170
 Mladota ze Solopisk Jiří 95
 Mnětěš 33
 Mocker Jos. 153, 172
 Modest 28
 Modletín 138
 Modřice 53
 Moeller Jakub 94
 Mohuč 29
 Mochov 26
 Mokrejšov 132, 133, 137
 Moravec Jiří 133
 z Mostkovic viz Zibřid B.
 Mostník z Nyštic Jan 96
 Mostští měšťané 67
 Mourek V. E. dr. prof. 44
 Mönich Michael 96
 Mrákavy 114
 Mrákotní 138
 Mrštík V. 114
 Mřeněk Jan 144
 Mstiboj 162
 Muchková z Lažan Johanna († 1574)
 81
 Mydlářka Kateřina 33
 z Myslína 81
 Mysslikowec 82
 Myška Prokop 147
 Myškové ze Žlunic 81
 Mýto Vysoké 142
- Na bejkových 97
 Na blatnách 98
 Na bondáči 161
 Na borečku 161

Na borkách 97
 Na božíně 97
 Na břehách 160
 Na bukách 161
 Na čtvrtích 160
 Na dehetníku 97
 Nade vsí 160
 Na dolině 100
 Nad panským sklepem 99
 Nad Pikovicemi 160
 Nad potokem 160
 Nad pustým mlýnem 99
 Na drbalce 98
 Nad šleminem 160
 Na havířce 160
 Na havraně 161
 Na hláskovně 98
 Na hlině 160
 Na hlinkách 161
 Na holoubce 99
 Na holým kopci 160
 Na hrádcích (na hrádku) 160
 Na hranečníku 161
 Na hřebeně 160
 na hřebínku 160
 Na hvíždalce 98
 Na chlumech 161
 Náchod 113, 132
 Na chrastci 98
 Na jasanech 98
 Na kačinci 100
 Na kamení 160
 Na kaplisku 100
 Na kazatelně 98
 Na klekorce 98
 Na kosatince 98
 Na krči 98
 Na křivánčí 97
 Na křižatkách 161
 Na ladách 160
 Na landách 98
 Na lasovskejch 98
 »Na louce« mlýn 90
 Na nivách 98
 Na nivě 98, 99
 Na opercích 97
 Na ostrůvku 160
 Na ovčíčkách 160
 Na palouku 160
 Na panských lukách 100
 Na Pavlíkově 98
 Na pecně 99
 Na pervidle 160
 Na place 161
 Na plačkovci 100
 Na plázově 100
 Na planích 160, 161
 Na pohofelkách 98
 Na průhoně 160
 Na průhonech 161

Časopis Společ. VIII. č. 4.

Na roudných 97
 Na rovinách 160
 Na salcích 98
 Na sekance 160
 Na skalce 100
 Na skalkách 160
 Na slemenných 98
 Na souhradech 160
 Na Stežce 99
 Na stínadlech 98
 Na stráni 99
 Na stránkách 98
 Na struhách 98
 Na suti 160
 Na sychrově 98
 Na šancích 97
 Na široké mezi 160
 Na širovým kopci 99
 na Trávnících 58
 Na troubkách 100
 Na vartě 97
 Na včerazi 98
 Na vejminku 160
 Na votokách 98
 Na závadí 98
 Na závisti 161
 Na zelenom place 161
 Na zhrbí 98
 z Nedabylic viz Straka z N.
 Nedělišťe 4
 Nelahozeves 33
 Němců Jan 147
 Němců rybník 99
 Němec 99
 Němeček Petr 85
 Nemetice 126
 Neratovice 22
 z Nespečova viz Bejček z N.
 z Nestajova viz Chuchelský
 Nestel Jiří 35
 Nestonová Markéta 95
 Nestrašovice 98
 Neumann ze Zahorčic Petr 97
 z Nežetic Eliška 69
 Niederle Lubor 122, 125, 129
 Nioselius Václav 35
 Nístějka 69
 Nitsche 95
 Nížebohy 33
 Norgová Dorota 148
 Normberk 79
 Nová ves 134
 Nováček V. J. dr. 5, 77
 Novák Jakub 76
 Nové domy 98
 Nové Město n.
 Nové město n.
 98—100
 Novohradecko
 Nudvojovice

z Nudvojovic viz Šindel
 Nymburk 28, 56
 Nysl Jiřík 145
 z Nyštiny viz Mostník z N.

z Oberlautterbachu viz Král z O.
 Obešlák z Lipultovic 32
 Obst Gustav 129
 Očko z Vlašimě Jan († 1388) 22, 71
 Ojř z Očedělic Bohuslav 28

Ojř viz Vojř

Odranec 42

Oflenda 138

Oheim Václ. Herm. 133

Ohrazenice 53

Ochoza 100

Olanice 62

z Olbramovic viz Labouňská z Ol.

Olešnice Zlatá 59

Olomúc 138

Olšanský hřbitov 41

Ondráček od Červených křížův 27

Ondráček Václav 135

Ondřej, kamenník 11

Ondřej, kněz 142

Ondřej, kněz ve Smradařích (jiný)
 142

Ondřej, měšťan 55

Opočno 85

Opprstorfer z Operstorfu Jan († 1584)
 77

— Vilím st. 77

z Opsniku viz z Golče

Osecká Kateřina 137

Osečná 60

Osice 125

Ostrov, tvrz 29, 160, klášter 28

Ostrovce 98

Otava 121—129

Otín 8, 10, 12

z Ottersdorfu viz Sixt

z Ottobachu viz Pfefferhorn

z Ottova viz Rochcovna

Oudraž 29

Oujezdec Dolní 60

Ovenec 26

Pacov 80, 142

Pachta z Rájova Kryštof 145

Panoše z Kreuzinfeldu 32

z Pantenova viz Finková

Papáček Pavel 42, 44, 46

Paprocký z Hlohol Bartoloměj 79

Paradis Jan Erasmus 35

Pardubice 14

Paul K. V., zvonař 114

Pavel, kaplan 142

Pavel, farář 60

Pažout J. 16

Pecka 29

Pechanec z Královic Burian 145

Pechanec z Kralovic Matyáš 145

— Regina 145

Pekelský mlýn 90

»u Pekelských« 145

Pelhfimov 142

Peik Jan 60

Perálec 130, 132, 135

Perno 34, 94—97

Pernovka 99

Pernštejn 98

z Pernštejna Vilém 70

Peřina Vojt. 1

Peřinka z Maličina Jan 69

Pešek, měšťan turnov. 55

od Pětikostelův Václav 28

Pětipeský z Chýš Václav 33

Petr, kněz 61

Petr, měšťan turnov. 55

Petrkovský 147

z Petrsdorfu viz Beník

Pexa 170

Pfefferkorn Adam 95

— z Ottobachu Karel 95

Pičina 80, 81

Pikovice 160

Pilát z Jenštejna viz Rakovnický

Pilina (Pikna) Jan 62, 63

Písek 82, 94

Písecký z Kranichfeldu Václav 96

Pivora Vaněk 170

Planá u Tachova 156

Plaňany 45

z Plané Václav 28

Plánice 146

Planík viz Blaník

Planknar 28

Plíškovice 97, 98

z Plotiště Zachař Jan 28

Plzeň 34, 88

»Pod Bilkem« mlýn 90

Podčapy 97

Pod drážkama 160

Pod hájem 97

Pod homili 97

Podhořany 32

»Pod hradci« 97

Pod kožmany 97

z Podolí Marek 59

— Vojtěch, farář 59

Pod polna 161

Podřipsko 32, 116

Pod skalou 160

Pod šibenici 99

Pod šibenou 97

»Pod Šunnfeldem« mlýn 90

Pod Třebešovem 98

Pod záluhou 97

Pohledce 99

Pohledecký potok 99

Pokorná Dorota 97

- Pokřikov 134, 138
 Polensko 89—91
 Polička 139
 Poliští měšťané 67
 Polnický hamr 90
 Polon Poličský Valentin 64
 Popovice 65
 z Pořešína viz Bělehravý
 Pořežín 90
 Poříčský Ondřej 149
 Poříčí 140
 Postanec 34
 Potštejn 30
 Pottok Ondřej 146
 Praha 26, 78, 88, 94, 95, 130, 140,
 159, 171—173.
 z Prachatic Křišťan 27
 Prácheň 121 128
 Prachensko 122
 Prácheňský újezd 122
 Prasetín Dolní 132, 133, 137
 — Horní 133
 Pražan Martin 131
 Prefát Jindřich 69
 Procházka Ant. 137
 Procházka Martin 131
 Prokop Matěj 138
 Prokop Veliký 26
 z Proseče viz Had
 Prosek 45
 z Prošovic viz Divišovský z Pr.
 Proxa Pavel Bohumil († 1693) 130
 Prucek, měšťan 55
 Prunnersdorf 146
 Přáslavice 59—61
 z Přechy viz Vlčkové
 Předměřice 125
 Přemysl Otakar II. († 1278) 141
 Přepere 59
 Přerostlý 90
 z Přestavlk viz Bechyňová z P. a
 Chlumčanská z P.
 z Přibenic viz Příměnský z P.
 Příbram 81
 z Příbramě Vaněk 28
 Přibyslavsko 89—91
 Přihoda Jan 149
 Příměnský z Přibenic Jan 147
 z Přivor Jiřík 68
 Příchovští 81
 Přisahova Marta 144—146
 „u Přisahů“ 144
 Psáry 140
 Pteč 97
 Purkart (Burghart), měšťan 55
 Puš z Cách Jindřich 26
 Puthen, měšťan turnov. 55
 Rabenhaupt (Robmhap?) 95
 Rabouň 135
 Račice 132, 133, 137
 Račiněves 32, 33
 Radim 134
 z Radkova Jiří 149
 Radkovicova Anna 96
 Radňovice 99
 Radoletický Daniel 94
 Radonice 29
 Radouň Okrouhlá 8, 12
 Radounka 8, 9, 10, 12
 Rais Ondřej 95
 z Rájova viz Pachta
 Rak Vaněk 970
 Rakovnický Jan (Pilát z Jenštejna) 71
 Rang Jan 139
 Ranhofsý Jiří 94
 Ranná 132, 134, 137
 Ránsko 90
 Rašín Adam 35, 96
 — Sazema 96
 Rathschlag 129
 z Raychu vi Labouňská z R.
 Reissig Ant. 85
 Rendl z Úšavy Mikuláš 29
 Rieger F. L. dr. 41
 Robmhap (ze Suché) Ferdinand 85
 Robotka, louka 138
 (Rodovská z Hustifan) Rodosskova
 96
 — Jan Všemír 96
 z Rohatec viz Vamberský
 Rohozec 14, 53, 58—60
 Rochcovna z Ottova Johanka († 1547)
 81
 Rokytnice 138
 Rosenhaupt Jindřich 32
 — Ludvík 32
 Rotštejn 54
 Roudnice 116
 z Roupova Jan 95
 z Rovin viz Komedka
 Rozběřice 2, 4
 Rozdělov 114
 R ztoky 42
 Rožďalovice 45, 56
 Rožmberk 146
 z Rožmberka 11
 — Oldřich 67
 — Petr 63
 — Vilém 146
 Rudolf II. († 1612) 65, 77, 89, 92
 Rudolfov 9, 12
 Ruprechtice 59
 Rús z Čemin Jan 82, 83
 Růže z Vorlična Mikuláš 148
 z Rybenska viz Humpolečtí
 Rybička Josef 138
 Rybná 135
 Rybná Česká 133
 na Rybníčku 140

Rychmburk 131, 132, 134, 139
 z Rychenburka Margareta 69
 Rychnov n. Mohelkou 59, 60
 z Ryžberka Děpolt 28
 ze Rzávého viz Vít

Řečice Červená 139
 Řečice Kardašova 7, 9
 Řehák Ondřej Fr. 131
 Řehoř Janek 22
 Řeporyje 125
 Řestoky 132, 135
 z Řičan 79, 80
 — viz Kavka
 Řičany 44
 Říha, sedlák 64
 Římkovna Kateřina 70
 Řítka z Bezdědic Jan 169

Sabatova Lidunka 95
 Sádka 74, 76
 Sádovský Tomáš 133
 Sak ze Znančic Václav 69
 — Jan 69
 Sakař J., architekt 13, 16, 42
 de Salla Antonín 11
 Salvia Georgius 77
 Samuel, mistr v Hamrech 90
 Saník Tadyáš Prokop 137
 Sasík Vaněk 64
 Sázava, ves 162
 ze Sedčic viz Sekerka ze S.
 Sedláček Aug. 122, 123
 Sedlecký Jan 130
 ze Seinsheimu 91
 — Erkinger 91, 92
 Sekerka z Sedčic Bohuchval 96
 — Bohuslav 96
 — Barbora 96
 ze Se yfic Závěš 67
 Sekeřice 29
 Selík Václav 146
 Selínský Hanuš 96
 Selist 35
 Semily 59
 Serenyiová Marie Alžběta hrab. (roz.
 hrab z Valdšteina) 108
 Sezemice 59
 Shejbal Václav 77
 Schaller Jar. 65
 Schlicka Mates 94
 Schmitt A. 157
 Schneider Jos. 114
 Schönowitz z Ungerswerthu Jan sv. p.
 147
 Schönwald 35
 Schwarzbach 129
 Schwarzenberg kníže 43, 91, 92
 ze Schwarzenberka 91—94
 — Adolf 92

ze Schwarzenberka Vilém II. 92.
 — Karel 94
 ze Schwarzbachu 94
 Šiblík Josef 100
 Sixt z Ottersdorfu Abraham 65, 67
 — Theodor 96
 Skály 54, 63, 68, 78
 Skála Hrubá 62
 Skalské panství 14
 Skočnodvorský Havel 66
 Skorkov 74
 Skorkovský Jan 140
 Skuteč 130—139
 — děkanství 130—139
 Skutěčko 132, 133, 137
 Sládek Prokop 114
 Slansko 33
 Slaný 146
 Slavata z Chlumu Křištof Felix 95
 — Jan Albrecht 95
 — Vilém 11
 Slavětín Limus Šimon 85
 Slavík Jan 148
 Slepíčka Oldřich 35
 — Vundroš 95
 Sluhy 65
 Sluštice 145
 Smečno 32, 146
 Smetal Jiří 137
 Smiřice 84—86
 Smiřický ze Smiřic 84
 — Albrecht Václav 78
 — Jan 27, 169
 — Jaroslav 77, 78
 — Zikmund 77
 Smolova Alžběta 95
 Smrdafe 142
 Sněhová (Sněhov) 62
 Soběnov 82, 83
 Soběslav 12
 Sobotka 14
 Sokol Matěj 184
 ze Solopisk viz Mladota
 Sonnenstein 34
 Spilka Jan 137
 Spurný Jan 131
 Stallhans, major 65
 Stampach Jiří 96
 Stará 67
 Staroměstské náměstí (rynk) 44
 Stráž 8
 Stebeň 14, 15
 Stebénka, potok 13, 54
 Stemeisl Václ. 35
 Steženský kostel 114
 Stoček Václav 35
 Stormaz Jiří 35
 Strádal z Lobez Martin 94
 Straka z Nedabylic Hendrych 85
 — Václav 147

- Strakonice 35, 126
 Stránský Zapus Pavel 95
 Strapenhogen Hans 35
 ze Stremic Marie Anna 147
 Strkov 35
 Strmilov 8, 10, 11
 Strnad Jos Jiří 133
 Stubenbergovny 95
 Střelohoštice 129
 od Stříbrné hvězdy Jan 27, 28
 Stříbrný Petr 148
 Střítež 135
 ze Stříteže viz Bechyňová z Lažan
 Suda Petřík 26
 Sudoměře 76
 z Sulislavic viz Mičan z S.
 ze Sulzu hrabata 92, 94
 — Marie Anna 92
 Sušík, sedlák 64
 ze Sutořice viz Laypter ze S.
 Sutter Ondřej 148
 Svádov 35
 Svatobor 124
 Svatopol 124
 Svěbořice 60
 Svěmyslice 65
 Světlík Zachariáš 96
 Svídnice 58
 Svijany 14, 53
 Svoboda Vít 148
 Svratka 137, 139
 Sybřina 29
 Sypoto (Seiboth), měšťan 55

 Šafařík P. J. (1871) 41, 49
 Šalomún Martin 69
 z Šanova Aleš 67
 — Bedřich 70
 Šárka 125
 Šárovský Jan 131
 ze Šebřova viz Beřkovská
 Šerý z Letovčice Jan 145
 — Melichar 145
 — Salomena 145
 »u Šerychů« 145, 146
 Šestajovice 29, 65
 Šibenice 99
 Šimák J. V. dr. 13, 52
 Šimeček Andres 35
 Šimek Václav 139
 Šimon, kněz 142
 Šindel z Nudvojovic Jan 59
 Širů kopec 99
 Škoda, měšťan 170
 Škopek z Dubé Aleš 26, 27
 Škorpil Fr. 44, 114
 Škrobovský mlýn 99
 ze Škvorce Olbram 67, 71
 — Pavel 71
 — Václav 71

 Šlemín 160
 Šlikové 79
 Šlivicova 96
 Šluknov 14
 Šnajdr Ludvík 125
 Šnakhamr 90
 Šolta A 45
 Špaček Václav 148
 Špic Matěj 155
 Špindler Ervín 116
 Špitálsko 88
 Štrouch z Chlumku Albrecht 30, 31,
 33
 — Anna 33
 — Bernart 32
 — Fridrich 31, 33
 — Hanuš 32
 — Jan 33
 — Karel 33
 — Křištof 33
 — Melichar 33
 — Petr 32
 — Václav 32
 — Vilém 33
 — Zikmund 32
 ze Švamberka Jan Vilém († 1651) 82
 — Johanka (roz. Trčková, † 1651) 82
 Švihovský Petr Vok 85
 Švik z Lukonos Jan st. 113
 Štefek z Koloděj Tobiáš 77
 Štěpán, měšťan 55
 Štěpánek Karel († 1811) 138
 — Křištof 133
 Štěpánov 132, 134, 139
 ze Šternberka Jan 85
 — Lad. Burian 85
 — Ladislav 28, 29
 Šternberkové 84
 Štrouchové z Chlumku 30—33
 Štulmachr, měšťan 67
 Šturmová dcera 144
 »u Šullarů« 145
 Šuller Izaiáš 146
 Šumberk Jan 67
 z Šumberka Vilém 28
 Šuster Pavel Jan 145

 Tábor 88
 Táborsko 2, 7
 Táborský z Klokotské Hory Jan 42
 Táboři 60
 Talavašková Krystina 147
 Talmberk 23
 z Talmberka 80
 Tapineus Daniel 155
 z Tamfeldu viz Cukr
 Tasnovice 125
 Teige Jos. dr. 16
 Tejnská Judita 96
 Tejnský z Blanska Jan 78

XIV

- Telč 9
 Teplice 60, 95
 Tesaf Daniel 109
 Tetín 125
 Tichý Jindřich 145, 146
 — Kateřina 146
 — Matouš 77
 Tobiašův Průša 144
 Tochov 109
 Tomáš, far. 34
 — měšťan 55
 Tomášek Ant. F. 138
 — Jakub 138
 — Kateřina 138
 — Václav 138
 Tomek V. V. 41
 Tomiček Ant. 89
 Toužimský J. J. 122, 124
 Trach z Březí 32
 Trčka z Lípy Rudolf 85
 Trčková viz ze Švamberka
 Trčkové z Lípy 84
 Treitlerova Anna 96
 Trkov 35
 Trnka 99
 Trosky 60
 Třebnice 35
 z Třebomyslic Jan 82, 83
 z Třebouně viz Václavovic
 Třeptín 161
 Třilblice 33
 z Tříteže viz Bechyňová
 Tuchoměřice 34
 Tůma soukenník 27
 Turek Alois 171
 z Turgova Henzlin 59
 Turnov 13—16, 52—63
 z Turnova Anna 61
 — Anče 56
 — Jan 56
 — Jaros'av 61
 — Matěj 56
 — Matěj Lahůdka 56
 — Perchta 55
 — Tomáš 56
 — Zdeněk 56
 Turnovský Matěj 56
 — Šimon 56
 Turnovský dům 56
 Turnovští (Turnauerové) 56, Martin,
 Markéta, Karel, Jan, Jindřich
 Týn nad Rovenskem 60
 Týn n. Vlt. 44
 Týnec nad Sázavou 169

 U babyky 160
 U brůdku 98
 U březiny 98
 U cihelny 160
 z Učedělic (Očedělic) viz Vojíš z U.
 U černého lesa
 U černé skály 100
 U dobré vody 99
 U doubí 160
 U dubí 161
 U dubů 160
 „u Helmů“ 148
 U hůrky 161
 Uhersko 139
 U hrobka 99
 Uhříněves 44
 U jesenic 98
 Újezd 82, 125
 U klínek 161
 U kouta 97
 U kříže 160, 161
 U kudle 100
 U lískovce 98
 U louže 160
 U mandátu 160
 z Ungerswerthu viz Schönowitz z U.
 Unhošť 114
 U obrázku 161
 U olší 160
 U paloučku 161
 U pánovy cesty 161
 U potůčku 160
 U pustého mlýna 100
 Urban, sedlák 64
 U sádky 99
 U silnice 161
 U skrejšova 97
 U staré cihelny 160
 U stínadel 100
 U stolečku 161
 Ústí 26, 27
 z Úšavy viz Rendl
 U šedivce 98
 U šlemína 160
 U špehýrky 160
 z Úště Petr 60
 U štěpu 160
 U tří křížků 99
 U turkoviny 160
 U velké louky 160
 U vlčích jam 99
 U vody 160
 U vohrad 97
 Úzel Jos. 158
 U ziple 98

 Václav II. († 1305) 141
 Václav IV. († 1419) 23, 26, 58
 Václav, bratr řehol. 63
 Václav, kněz 142
 Václav, mšř. turn. 55
 Václav, mistr v hamrech 90
 Václavovic z Třebouně 142
 Vactenus Ambrož Pavel 35

- Vácha, kožišník 170
 Vajgar, rybník 9, 10, 12
 Valdštejn 16, 58, 60
 z Valdštejna 1
 — Adam 85
 — Albrecht 65
 — Arnošt 1
 — Hynek 62, 63
 — Jaroslav 62
 — Jindřich 1, 54, 55
 — Kačna 62
 — Zdeněk 57, 59, 61 62
 — viz Serený hrab.
 Valentin, kněz 60
 Valentová Kateřina 147
 Valchář Martin 147
 Valkoun z Adlaru Jan 33
 Valter 35
 Vamborský z Rohatec Alexandr
 († 1551) 81
 — Alena († 1551) 81
 — Barbora († 1551) 81
 — Dorota († 1551) 81
 — Hynek 31
 — Kateřina († 1551) 81
 V Americe 160
 Vančura Matouš 131
 Vančurova (z Řehnic?) Apolonie 95
 Van tíček 94
 Vangler Fr. 138
 Vaňasek Jan 77
 z Vartmberka Anna 62
 — Beneš 26, 63
 — Jindřich 60
 — Kateřina 63
 — Markvart 62
 — Skonka 27, 28
 — Václav 60
 — Vilém 50
 z Varvažova Jakub 70
 Vavřínovský rybník 99
 V Bězděkovských 100
 V brazích 97
 V březičku 160
 V častym 98
 V černém lese 161
 V čihadle 161
 V dobfínách 161
 V dolcích 160
 V dolíně 160
 V dražkách 160
 V dušně 161
 z Veitmile viz Krabice
 Velešín 82
 Velinský Fr. 45
 Velvar Jan 170
 Velvary 30
 Vernelius Strakonický Florian 95
 Vesecko 53
 Veselá Anna 95
 Veselý Václav 133
 Ve smrči 161
 Ve Svárově 99
 Ve špehýrce 160, 161
 Ve štěpnici 160
 z Větrně viz Višně
 Ve vobcinách 161
 Ve vohradě 161
 Ve vokloně 160
 Věžnice Horní 90
 V haberně 161
 V hliništi 161
 V holubu 97
 V horninách 160
 V hranečnicku 161
 V hranicích 99
 V hrnečnici 100
 V Humpoleckých polích 100
 V hůrkách 161
 Vchynský ze Vchynic a Tetova Vi-
 lém hr. 95
 — Adam 95
 — Arnošt 95
 — Oldřich 95
 — Petr 95
 Vilím, sedlák 64
 Vinařice 23
 Vinoř 23
 z Vínofe Hanza 23
 Virchov 51
 Višně z Větrně Petr 83
 Víta (Wytha) ze Rzávého
 — Alžběta († 1599) 80
 — Anna († 1599) 80
 — Bohuslav († 1623) 80
 — Václav († 1599) 80
 Vítova z Dražovic Mariana 80
 z Vitiněvsi viz Dubský
 V jamkách 98
 V jezárkách 98
 V jezbinách 98
 V jezevčinách 161
 V kalištích 98
 V katelích 98
 V keble 97
 V klíčích 160
 V kněžolesí 161
 V kobylicích drahách 161
 V kopanině 160
 V koucích 160
 V křižatkách 161
 V Kšínech 161
 Vlastibořice 59
 Vlastislav 125
 z Vlašimě 67
 — Michal († c. 1386) 71
 Vlašimský Martin 22
 Vlčkové z Přechy 32
 Vlčoves 80
 V lipnici 98

XVI

- V lipovcích 98
- V lísku 99, 100
- V liští 98
- z Vlkanova Alžběta 147
- Vlkov 125
- Vlkoviny 53
- V loučinách 161
- V lůžkách 98
- V Maršovských polích 100
- V mikšínách 100
- V močidlech 161
- V náklí 160
- V obci 160
- V obecnici 100
- Vocel J. E. 156
- Vodňanský Jindřich 95
- Vodňany 32
- Vodochody 30
- od Voháněk viz Kolár
- V ochozi 99
- Vojtř z Učedělic (Očedělic) Jan 81
 - Zdeslav († 1555) 81
- Vojtěch, biskup 73
- Vojtěchov 134, 138
- Vojticius Jan 149
- Voldřetice 135, 138
- Voldřiš 134
- Volešovský Jan 148
- Volf, kuchář 53
- Volfgang, mistr 11
- Volovská Magdalena 95
- Volyňka 122
- z Vorlična viz Růže z V.
- Vostrov klášter 28
- V ouhořích 161
- V podlích 97
- V přísečně 97
- V rampašce 97
- Vrané 135
- Vranov 63
- Vratislav 88
- V relpánu 161
- Vranové 62
- Vratislav z Mitrovic Václav Hynek 78
- z Vratíšova Zdina 33
- Vražkov 33
- Vrbík [z Tismic Jan] 26
- Vrch Hůra 16
- V rohoznici 97
- V rovinách 100
- V roznici 98
- Vršovský Adam 148
- Vrtáček Daniel 137
- V ruzíni 98
- V řepici 98
- Vřesk 23, 28
- z Vřesovic viz Habart z V. a Gersdorfova
- V říčnom 160
- V stoličkách 97
- Vtelno 26
- V trní 98
- Vydra Št. K. 121, 128, 129
- Vysoké 59
- Vyšehrad 125, 131 140
- Vyšehradský Václav 147
- V zástruží 98
- V závěračkách 160
- V Žižkaperku 161
- Walter, měšťan 55
- Weisbach 51
- z Weissenfelsu viz Henigke z W.
- z Weissenberku viz Kaucká
- Wertmüller Alfons 173
- Wiehl Ant., archt. 173
- Woldřich J. N. dr. 44, 126, 129
- Wolfova Dorota 137
- Wytha ze Zerzaweho viz Víta ze Rzávého
- Záblatí 62
- ze Zahorčic viz Neumann ze Z.
- Za horním dvorem 99
- Zahořany 95
- Záhoří 58, 62
- Zahrádecký Karel 133
- Zahrádka Wolf 146
- Zahrádka 28, 74
- Zajíc z Hazmburka Jan 68
 - Oldřich 68
 - Vilém 34
 - Zbyněk 28
- Zájista Jan 70, 71
- Za křížem 161
- Zamachy 26
- Zamastil K. 45
- Za ovčínem 160
- Zapská (Zabská) Alžběta 78
- Záruba z Hustřan Jan 95
- Za stájema 160
- Zástěra Václav 137
- Za stráží 97
- Zátoky 100
- ze Závětic viz Matheides
- Za vystrkovem 98
- Zbenice 97
- Zbinohy 76
- Zbožnov 134, 137
- Zbuzany 142
- Zdislav, měšťan 55
- Zeheřt 34
- »Zelená cesta« 54
- Zeman Jos. 45, 84
- ze Zerzavého viz Víta ze Rzávého
- Ludáckovna ze Rzávého
- Zhoř Vysoká 28, 135
- Zíbrt Č. Dr. 16
- Zichovec 99
- Zikmund, císař 26, 32, 69, 91

ze Znančic viz Sak ze Z.
 Zuman Fr. JUC. 42, 45, 140
 Zumhand F. J. 150
 Zvíkov 43
 Zvoleněves 45
 Zygl, mistr 90
 Žabinec (Plameňák) 99
 Žáček z Hrdoňovic Jan 62
 Želízko J. V. 121
 z Žerotína 95
 Žďár 138

Žďárec 132, 133, 137
 Žďárský ze Žďáru Petr Vok 33
 Žibřid z Mostkóv Bohuněk 83
 Žič 8
 Židovice 45
 Židovka Markéta 26, 27
 Žitava 53, 133
 Žižkov 49
 Žižka Jan († 1424) 86, 160, 169
 ze Žlunic viz Myškové
 Žofie 26
 Žumberk 138

Ukazatel věcný.

archiv Č. Dubu 77
 — Jindř. Hradce 8
 — pražský 70
 artikule pro chování lidu 5
 assanace Menš. m. Praž. 40
 bazilišek ve znaku 32
 bída v Praze 140
 biřic 57
 bitva na Bílé Hoře 34
 brána do hradu 18
 — Hradištská (Hluboká) 14, 15
 — Hruštická 15
 — Jičínská 14, 16
 — Slezská 114
 — Svěrácká 15
 bratrstvo literátů 154
 — špitální 142
 cech řeznický 142—152
 cedule řezané 85
 cihelny 90
 »Čarodějnictví lidu pražského z XVI. stol.« 69
 »Česká prořectví« 86
 dekanat turnovský 59
 deputat hejtmanův 169, 170
 desátky děkanovy 134
 domek rodný Puchmajerův 44
 dominikáni turnovští 61
 domy městské 15
 dotazník o statistice památek 43
 drak ve znaku 32
 důchody farní 64, 65
 dům Rožánkův 44

erby 78—80
 erb Oldřicha z Černčic 23
 — Dačických z Kunvaldu 31
 — pánů z Jenštejna 67
 — Obešlíků z Lipultovic 31
 — Štrouchů z Chlumku 31
 — Trachů z Březí 32
 — Mikul. z Úšavy 29
 — valdštejnský 2
 »Esthetika měst« 37
 exulanti čeští 34, 35
 fara turnovská 59
 »farářství« les 54, 55
 formule zařikávací 3
 fresky 154
 grunty městské 54
 haltěře 22
 hamry železné 89, 90
 »Heraldika« 42
 »Heraldyka Polska wieków średnich« 35
 heraldika 170, 171
 hlad 140
 hláska 19
 »Hora Kunětická« 45
 hrad, podoba a jednotlivé části 16—22
 hradby městské 13, 14
 hradby u hradu 18
 hradiště slovanské 122, 161
 hradištný typ 125
 hřbitov špitální 140
 — židovský 141
 hutě železné 89, 90

XVIII

instrukce hospodářská 5, 6
— odhadní 113
— školní 100—108

jáma kulturní 128
jesuité 109, 183
ještěr ve znaku 32
»Jihočeské listy« 43
jítro (jugerum, morgen) 52

kadlub zvonářský 114
kámen při zažehnavání 3
kantor, jeho povinnosti 101—105
kancional u sv. Lazara 144
kaple sv. Lazara v Praze 115, 116,
140—159, 171—173
kaple hradní 20
kazatelna 139
klášter turnovský 54, 61—63
— zderazský 28
— ostrovský 28

Klub fotografů amatérů 43
knihy kacířské 133, 136
knihy matriční 34
kobky chlební 58
kollej jesuitská 65, 67
kolonie exulantská 34
konšelé 57
kramáři 59
krámy masné 58, 142
kráva železná 109
»kronika Mitiskova« 85
křesťanství v Čechách 122
křtitelnice 139
kšafty 85

lán (léhe, hobe, hufe, mansus, laneus)
52

lazaret 158
lebka P. J. Šafaříka 49—51

městečko středověké 16
metoda Manouvrierova 51

místo popravné 7
místři vláští 11
mlynáři 58
mlýny 90
mor v Praze 140
moučka viz muka boží
muka boží (moučka) 7—12, 72—77

nadace studentská r. 1762 136
nadace Turkova 171
nádobky předhistorické 128
náhrobky 43, 80—82
»na hrubé obci« 54
nájem dědičný 52
nálezy archaeologické 121—129
náměstí Dolní 98
— Mariánské 14

nápisy zmizelé 83, 84
»Národní listy« 43
názvy pomístné 97—100, 160—162
ničení památek 65
»Nové právo trpné a hrdební, etc.«
108

obchod s dobyt看em 59
— chmelem 59
— plátny 59
— sladem 59
— solní 59
obchod v městech 58
obchodníci starožitnostmi 43
obnova rady 57
obraz Prahy Sadelerův 155
ochrana památek 41
olejnice 90
opatství Kladrubské 23
ostatky Šafaříkovy 41
ostatky tělesné 49—51
otisky pečeti 44

palác hradní 19
pálené 90
»Palice« 7
palstáv bronzový 129
pečet městská (turnovská) 57, 58
pekáři 58
perníkáři 58
píla 90
písař městský 57
pivovarství 58
pivovary 90, 145, 146
pláteníci 58
pomahači 2
»Popravčí kniha Rožmberská« 7
porážka pražská 148
portál lasturovitý rom. 156
povinnosti k děkanovi 132
právo emfyteutické 52
— Magdeburské 56
primas 57
privilegia 85
»Prodromus gloriae Pragenae« 155
pronásledování nekatolíků 135
proroctví česká 86—89
předhradí na Práchni 124
předměstí Nežárecké 7
příjemné 57
příjmy děkanovy 134
půjčování kac. knih 135
půrkmistř 57

rada městská 57
»Radikální listy« 43
»Registra purkrechtní městečka Je-
nikova a vsi Frydnavy« 5
rektor školní, jeho povinnosti 101
až 105

- relief vypouklý z kazatelny 157
 Rodopis (genealogie) 67—71, 78—80
 rotné 57
 Rudolfinum 40
 rychta 15, 56
 rychtář městský 56
 rynek 15
 rynek Husí 98

 řádění braniborské 140
 řezníci 58

 sbírání jmen pomístných 44
 servus 57
 sjezd krajský 28
 sjezd ruských archaeologů v Kyjevě 44
 sklepy hradní 18
 sladovnictví 58
 smlouva mezní 82
 sněm Čáslavský 26
 soukenníci 58
 Společnost přátel starož. čes. v Praze 42—48, 153, 171—173
 srp železný, předhist. 128
 sruby plaňkové 15
 »Staroměstský rynek v Praze« 44
 starší obecní 57
 stížnost faráře 108
 stoupy 90
 střepy předhistorické 126—129
 — z nádob 125
 — středověké 43
 »Styl zakopiański« 38

 šachty k pochovávání 140
 šenk vinní 59

 škola farní 63
 škola Tejská 71
 školské záležitosti 100—108
 špitál 140

 trh týdenní 59
 — velký (jarmark) 59
 tržné 59
 tympanon románské 156
 typ valový 125

 valchy 90
 »Včela Čáslavská« 43
 věž hradní 19, 20
 vhone 57
 »vodu dělati« 4
 výzkum levohradecký 42

 Wapfenbuch 79

 zachování staré Prahy 40, 44, 115—153, 158, 159, 171—173
 zaklínači 2
 zápisy gruntovní 84
 zařikávání 2
 zažehnávači 2
 zažehnávání nemocí 2
 znak knížat ze Schwarzenberka 91 až 94
 znak pánů z Hradce 9
 znak pánů z Jenštejna 22
 znak soukennický 10

 žebrota v Praze 140
 župa bozeňská 122
 — klatovská 122
 — prácheňská 122
 — volyňská 122

Plafond vévodské síně zámku Dobrovického.

F. Zuman.

V roce 1831 počalo se s přeměnou zámku v městě Dobrovici u Ml. Boleslavi na cukrovar, a když v letech šedesátých hříšné to dílo bylo dokonáno, zůstaly z bohaté výzdoby zámecké ušetřeny pouze 4 plafondy — vzácné to památky umělecké šestnáctého století. — Ty dostaly se potom rodu hrabat z Valdštejna a přeneseny byly do zámku Bělského, kde doposud nalézáme z nich tři uložené na sýpce.*)

Všechny stropy tyto pocházejí z doby, kdy uměnímilovným Jindřichem z Valdštejna přestavěna byla tvrz dobrovická v zámek; dobu udává nám nápis na stropě t. zv. »veliké síně« s letopočtem 1578. Když plafondy dobrovické v roce 1868 byly popisovány v Památkách archaeologických, tu vysloveno bylo přání, aby vyobrazení jich vydáno bylo; těší mne, že nyní — po 32 letech — mohu přání tomu vyhověti, byť jen částečně, otiskem vyobrazení detailů a schematu alespoň jednoho ze stropů těch — plafondu ze síně »vévodské.«

Strop tento jest 12·74 m dlouhý, 7·42 m široký, nečítaje v to římsu táhnoucí se podél zdi, která nesla strop. Nad rovinu základní vyčnívají římsa, bohatě přerušená, profilovaná, uprostřed konsolem vzdálená od kraje 1 metr, a střed tvaru kosočtvercového (viz profil). Zbývající plocha jest rozdělena lištami, vkusně profilovanými v pole, zdobená ornamentem malovaným na křídovém podkladě (viz celkový nákres).

Pole střední, vystupující nad niveau asi, o 27 cm, vyplněno jest řezbou; na rámci vine se pás listoví vinného, jehož stopky vycházejí v cípech z masek. Technika pásu toho, jehož stopky úplně plochu převyšují, jest dokonalá. Střed pak vyplňuje erb

*) Činíme uctivý dík J. Exc. panu Arnoštu hrab. z Waldsteina za povolení ku reprodukci plafondů, P. T. pánům: prof. Vojt. Peřinovi v Bělé u Bezděže za zdařilé jich fotografie, ústř. hrab. říditeli V. Plachému a měst. radnímu Václ. Brožovi v Praze za ochotné služby, prokázané u získávání práva reprodukčního.

valdšteinský s fafrnochy a klenotem, komponovanými vkusně do kosočtvercového pole; žlutá a modrá tinktura erbu jest úplně zachována, kolmá boční stěna, kterou střední pole toto z plochy stropu vyniká, dekorována jest střídavě konsoly, hlavičkami a růžicemi (viz vyobrazení).

Ostatní čtyři pole kosočtvercová zdobena jsou renaissančními kartušemi, obklopenými ovocem a provedenými u vysokém reliefu. V kartuších umístěny jsou postavy čtyř evangelistů; nejlepším provedením vyniká levé pole, s postavou sv. Marka, na němž zvlášť oko upoutá mužská maska v dolním cípu. Též pole se sv. Lukášem sličně jest provedeno; nápadnou však drsností práce liší se pole s postavou sv. Jana (v pravo) a sv. Matouše (pod středním polem), což sobě vysvětlíme tím, že tato dvě pole podle skizz umělce komponujícího řezána byla lidmi méně zběhlými; dojista pracovalo na díle tak velikém několik řemeslníků. Pole tato též byla kolorována, což ovšem nyní už téměř zcela setřeno.

Pomáhači, zaklínači a zažehnávači v podání prostonárodním.

Jos. Košťál.

Jednotlivci nebo celá rodina mají od Boha »dar ducha«, dovedou hojiti neduhy i nemoci buďto slovem anebo léky, umějí předpovídati povětrnost někdy i věci budoucí. — Zažehnávati nemoci — jest umění tajné, které se nesmí prozrazovati, — proto bývá těžko dovědět se o něm. Ale před smrtí jest povinen každý zažehnávač poučiti pořádného člověka, a sice svěruje umění to muž ženě, žena mužovi.¹⁾

Jak řečeno, bývá těžko dovědět se způsobu zaříkávání, poněvadž se někteří bojí úřadův a doktorů, jiní se obávají, že vyzradíce tajemství pozбудou výdělkův a jiní konečně věří v pověru, že vyjevením »zaříkávání« pozбудou moci své. — Starší osobě nemá se zaříkávadlo svěriti, sice by tím pozbyl zaříkávač moci »někomu pomoci.« (Rozběřice.) — V Hradecku a Bydžovsku domnívá se zaříkávač, že musí vykonati nějaký čin nežli nabude moci tajemné. Než se pokusí nastávající zaříkávač poprvé ve svém životě zaříkávati, musí do sv. Jiří zamačkati prostředním prstem pravé ruky — krtka; do té doby považován je krték za neškodného. — Podobná pověra jest v Tábořsku. — V Berounsku jest tento způsob nabytí moci zaříkací: Když se někdo naučil zaříkávadlu a znamením

¹⁾ Grohmann: Aberglauben str. 150.

při něm konaným, aby dovedl pomoci, musí vyjít ven z chaloupky, když měsíček »jde dolů« — a pronést říkadlo:

»Vítám tě, měsíčku, dvourohý,
ať je má pomoc lidem do toho času,
až budeš třírohý.«¹⁾

V okolí pražském nabyt kolovrátkář hodnosti zaříkávací tým, že zamačkal do sv. Jiří tři odporné a za škodné považované tvory, — totiž krtka, lasičku a hada. Kdykoli postihl některé z jmenovaných zvířat, přidržel si je a »klobal« je prostředním prstem tak dlouho, až je umoril. — (Tamže) Zažehnávačky neopominou se obrátiti při zažehnavání obličejem k východu, odkud zdar a požehnání čekají. (Starý Bydžov.) — Když pomáhač zažehná, nesmí promluvit, ale bez pozdravení odchází. Také nesmí v tom stavení ničeho požívat, sice by jeho zažehnavání nebylo nic platno. Kdyby mu pak chtěli domácí něco dát, nemá to pro ten den přijmouti; po druhé, když tam bez úmyslu přijde, smí dárek odnésti. — Kdyby si dal pomáhač jen jednou zaplatiti, hned by prý jen tolik uměl, jako obyčejný, ve školách vycvičený lékař.²⁾

Někde také věří, že si musí budoucí zaříkávač »připraviti« ruce k zažehnavání, což se děje tímto způsobem: Před sv. Vítem rozemne tři jahody v ruce a to v tom směru, jak slunce jde, neb utrhne tři první květy hrachové, sbal je podobným způsobem (jak slunce jde) v kuličku a spolkní ji. (Nový Bydžov) — Formule zaříkávací jsou k rozličným nemocem přitvořeny: Začíná se obyčejně jmenováním tří Božských osob; pak udělá zažehnávka sobě a nemocnému tři kříže. Natírá-li nemocného vodou, začíná nejprve na pravé ruce, pak teprve na levé. Počítá-li zažehnávka při zaříkání, děje se tak od 9 odčítáním až k 0. — Neduhy a bolesti posílá na skály a vrchy, do lesův, bažin, vody atd. při tom se dovolává Pána Ježíše, Panny Marie a svatých. — Na konec dělá zase kříž, jmenuje tři Božské osoby a končí slovem »Amen.«

Doba, kdy možno nejúčinněji zaříkávat nebo zažehnavat, řídí se dle přibývání neb ubývání měsíce.

Zažehnavat se má, když »jde měsíc dolů«, když jsou tři dni do úplňku nebo po úplňku; nemoci ubývá jako měsíce. — Vedle formulí zažehnavacích jest opatřen zažehnaváč »kamenem.« Kámen, jehož zažehnaváci užívají, jest buď »hromový«, který se našel na místě, kam »Boží posel« uhodil, aneb oblázek. Hromový kámen bývá obyčejně v rodině dědičným, poněvadž ho prý těžko nalézt; zažehnavají se jím všechny nemduhy zvláště však »náhnní kost.« Oblázek, — který má míti divotvornou moc, musí býti alespoň rok na stromě (obyčejně na hrušce), nesmí tam býti hozen naschvál a zároveň se nesmí vědět, kdo ho tam hodil. Na velký pátek se sejme se stromu, ale ne holou rukou, nýbrž bílým šátkem

¹⁾ Květy VII. str. 337. J. Smola: Lékovadla či zaříkávadla.

²⁾ K. Světlá: Kantůrčice str. 128.

zaobalenou; — potom se obalí do červeného sukna nebo jiné látky červené. — Když se látka ušpiní, má se vyměnit za čistou a sice vždy na velký pátek, jinak by kámen moci zázračné pozbyl. (Lužec.) — Někde si opatří zažehnávačka »kámen« takto: Při první bouři v roce vezme kámen, — obyčejně podlouhlý oblázek — do šátku a hodí ho přes hlavu na strom. Po bouři vezme ho se stromu zase do šátku, jinak by prý neměl moci zažehnávací. (Babice.) — Vedle kamene mívají zažehnávači také »umrlčí kost.« Na den Adama a Evy jdou ženy, které rány zažehnávací a nemoci zařikávají, — v půlnoci na hřbitov, aby si »kosti umrlčí« přinesly. Cestou se mají stále modlit a nikam se neohlížeti, sice by chůze byla marnou. (Nový Bydžov.) K zažehnávací musí býti »kost« každým rokem — »nová.« — Místy věří, že také kůstka ze psa — na mršniku vzatá — pomáhá v některých nemocech, zvláště při zažehnávací »náhni kosti.« (Rozběřice.) — Kdo chce míti štěstí při zažehnávací, dej si posvětit chléb a nos jej stále u sebe. (Starý Bydžov.) — »Vodu dělati« — má se naučiti mužský od ženské, ženská od mužského, aby měla účinek. (Neděliště.) — Zařikávačka vykonavši svou úlohu, má si umýt ruce, aby nemoc anebo znamení, jež zažehnala, na jiného nepřenesla. Vodu, již se zažehnávalo, lijí buď na tři koly do plotu, nebo na místa, kudy se nechodí, aby jí někdo nepřekročil a nemoc si neodnesl. — Kdo které nemoci zažehnávací, ty k posledku na sobě shledá a jimi obyčejně zahyne. (Rozběřice.)

Kdo zažehnával tesknoutu, přejde naň; pak prý nemůže nikde spát, jen na svazku provazů.¹⁾ Nevěř-li někdo zažehnávačce, tomu nepomůže; jest prý třeba úplné důvěry. (Neděliště.) — Kdo kárá zažehnávačku, tomu řekne:

»Já bába, po Bohu,
pomohu, co mohu,
a to, co nemohu,
zanechám Pánu Bohu.«²⁾

Na »koření« chodí pomáhačky buďto před východem slunce za první rosy, nebo když jest měsíc v úplňku; někdy také za kruté bouřky právě o půl noci.

Některé byliny třeba utrhnouti v patřičnou chvíli, jak jim která planeta uděluje účinek a moc nad tělem lidským.¹⁾

¹⁾ Kar. Světlá: Kantůrčice str. 213.

²⁾ Čas. Mus. 1853. str. 479.

¹⁾ K. Světlá: Kantůrčice str. 213.

Hospodářská instrukce Jeníkovská z r. 1659.

Dr. V. J. Nováček.

Statek Jeníkovský zdědil po tetě své Marii Majdaleně svob. paní z Golče roz. z Opsiniku († 1657) Jan Jetřich z Ledeburu, ze sestry její syn, a držel ho do roku 1677. Roku 1659 dal nový pán svým písařem obročním Janem Holubem Podmockým na základě starších zápisů sestaviti »Registra purkrechtní městečka Jeníkova a vsi Frydnavy«, jež nyní jsou soukromým majetkem pana Josefa Chvály, měšťana jeníkovského. Ke konci zapsána jest instrukce, kterou hlavně z té příčiny, že rukopis nachází se v nejistých rukou soukromníka, umínil jsem si uveřejniti tiskem. Panu Jos. Chválovi uctivě děkuji za laskavé svolení k přepsání té části rukopisu.

Tyto artikule lidem mají se čísti a oznamovati, jak se chovati mají.

Předně, aby se hleděli Pána Boha báti a příkázání jeho svatých ostříhati, v svátky, vzlášť (sic) v svatou neděli aby rádi do kostela chodili, předně rychtářové též konšelové aby k tomu jak sousedy své tak i dítky své a čeládku měli a na sobě dobrý a pobožný život vedouce jiným příklad ukazovali.

Druhé, aby v svornosti a lásce křesťanské byli a zůstávali, jedni druhé k dobrému vždycky nabízeli, hromování, sacramentování, přísahání toho, aby žádným vymyšleným způsobem jak rychtářové, konšelé, aby se sami předně nedopouštěli, jiným ku příkladu byli, ani žádnému toho nepřehlídali a kdož by se toho čeho dopustil, aby takového každého dostatečně ztrestali a nemohli-li by sami, teda na vrchnost to vznesli, aby takový každý zlolejšce proti Pánu Bohu dostatečně trestán byl pro vejstrahu jiným.

Třetí, vrchnost svou dědičnou abyšte pro všechny časy v poctivosti měli, čím a jakými povinnostmi vrchnosti povinni jste buď stálými, anebo běžnými platy, robotami jakýmikoliv, to abyšte s dobrou chutí bez klení a rádi vykonávali, tak abyšte vrchnost vaši měli v sobě v lásce a přízni pro vše časy vždycky náchýlnou.

Čtvrté, knězi a faráři svému každý z vás časné desátek, čím jest mu spravedlivě povinen, aby mu to dával a odvozoval, a jej v poctivosti, jakožto správce a pastýře duší vašich, pro všechny časy aby každý z vás měl.

Páté, abyšte to mezi sebou nařídili, v každé vsi aby dva byli a ve čtyřech nedělích aby chodili a do komínů dohlídali a saze z nich smejčiti poroucheli a jak by se v tom opatrně chováji (sic) a žádných konopí, lnu ani koudle v světnicích sušiti nedali, ani do stodol, do chlívu, do řezárny abyšte nedopouštěli choditi světlem bez luceren dobřejch a to pod skutečným trestáním na hrdle, kdož by se toho dopustil a od koho by oheň vyšel.

Dáleji všickni sousedé aby do chrámu Páně sami chodili každou neděl a čeládku svou aby též k tomu, když by poklidili, měli a přidrželi, též k posluhování večere páně nejméně jednou roce (sic) přistupovali a chodili, dítek malých aby též jinam ke křtu svatému nenosili, a to vše pod pokutou propadení každé, kdo by se toho dopustil, prostice soli a vězení čtyry neděle.

Šesté, abyšte stavení opravovali a nespouštěli, jak krov, též také střechy a to časné, rychtářové předně sami s konšely, aby na sobě dobřej příklad dali a to pod skutečným trestáním k jiným dohlídali, a kteří by pak po

pěkným napomenutí rychtáře a konšelův nechtěli na to nic dbáti a kruntu svého nespravovali, tedy mají to na vrchnost vznést, bude vrchnost věděti takového nedbalce jak dáti ztrestati.

Sedmé, abyšte sobě škod nečinili buď na vobilích (sic) na lukách a zahradách žádným vymyšleným způsobem, též abyšte ploty, souhrady, příkopy časné každý od svého hradili tak, aby se žádnému škod skrze souhrady nečinilo a potom vady a jiné různice a nevole aby mezi vámi nepovstávaly, toho aby se žádný pod pokoutou propadení prostice soli nedopouštěl.

Vosmé, abyšte se mimo možnost svou nedlužili a žádný bez dovolení vrchnosti své za žádného cizopanského poddaného aby nesliboval pod dostatečným trestáním, a jestli se kdo něco dluží, však přes 6 kop m více nic, to podle svolení svého aby vykonal a to při času a terminu uloženém aby dal a zaplatil, tak aby vrchnost neměla skrze to zaneprázdnění, a to pod skutečným trestáním, aby se toho žádný nedopouštěl.

Deváté, aby žádný z vás bez dovolení vrchnosti nedopouštěl žádnému na svý roli síti; pakli se toho kdo dopustí bez vědomí vrchnosti, bude mu to všeckno pobráno.

Desáté, aby žádný z vás v lesích panských bez vůle a vědomí vrchnosti žádného dříví k stavení ani k žádné jiné potřebě nesekal, v svých pak lesích žádný dříví aby neprodával a nepodlupoval, vzláště (sic) což by se k stavení hoditi mohlo, to se všechněm zapovídá, a hajní na to pozor obzvláštní (sic) ať mají; pakli by se toho kdo dopustil, bude od vrchnosti spokutován i dostatečně ztrestán.

Jedenácté, aby po kruntech panských s chrty ani žádnou jinou myslivostí jezdit, chodit nedopouštěli, a kdyby koho uhlídali, abyšte hned k němu šli a jeho se ptali, kdo by byl, že máte o tom od vrchnosti své poručení, kdyby se nechtěl oznámiti, teda abyšte mu psy anebo chrty pobrali a sobě osvědčili, a myslivce, kdyby který s ručnicí anebo rukávníkem po kruntech chodil, toho vemte a nahoru přiveďte.

Sami také žádných myslivostí po kruntech abyšte neprovozovali, a zajícův malých, když je na polích nacházíte a ani koroptví a vajec domů nebrali, kdož by se pak toho čeho přes toto vám poručení dopustil, bude skrze to každý skutečně ztrestán; abyšte vašim psům na předních nohách pazoury zutínali a jich do pole ani do lesů nebrali, nýbrž jako strážné při domích svých měli, a to pod skutečným též ztrestáním.

Dvanácté, co se berní JMtiČské dotýče všelijakých, ty abyšte vy rychtářové, když se vám věděti dá, od jiných k tomu je majíce vybírali, a to časné a od sebe odvozovali tu, kdež ste prve odevzdávali.

Třinácté, na cizopanská piva jinam píti aby nechodili a odjinad sobě domů předního ani zadního piva mimo panské pivo i tolikéž páleného ano i soli odjinud nebrali.

Vy konšelové a rychtářové a jiní všickni vožralství (sic), her, hromování, přísahání a jiného všeho zlého abyšte se nedopouštěli a jiným toho nepřehlídali, nýbrž skrze to každého trestati.

Čtrnácté, Vy hospodářové na domích šenkovních, zde i ve všech, lotrův, povalečův a k... v těch žádných abyšte u sebe v domích netrpěli a jim průchodu žádného nedávali, a jich nefedrovali a rychtářové všickni na to pozor mějte.

A tak tyto všechny artikule vejš poznamenané abyšte je jeden každý z vás v své bedlivě (sic) paměti měli, a to pro uvarování všech pokut a trestání v týchž artikulích obsažených, a co ste pánu Bohu věčnému, tolikéž císaři, vrchnosti své dědičné a sami sobě, knězi a pastýřům duší vašich, čeládce [povinní] hleďte se v tom ve všem spravedlivě a náležitě chovati, aby mohl dobrý řád mezi vámi býti, a zlé aby se tupilo a dobré velebilo, čest a chvála věčného Pána Boha aby se rozmáhala tak, aby od nás všech Pán Bůh ctěn a veleben byl po všeckny časy. Amen.

Boží muka v krajině Jindřichohradecké.

L. Domečka.

V jižních Čechách Boží muka vyskytují se v hojném počtu, ale v některých krajinách, hlavně na Tábořsku mizí úplně. Boží muka stávala tu již v 15. stol., neboť za válek husitských bývala od přívrženců kalicha pálena, lámána a porážena, jak svědčí »Popravčí kniha Rožmberská«. Tím snad částečně lze si vysvětliti, že hlavně na Tábořsku jsou Boží muka dosti vzácná.

Tvarem svým Boží muka v jednotlivých krajinách jihočeských namnoze se od sebe liší. Jiná Boží muka shledáváme na př. v krajině Jindřichohradecké a jiná v krajině Novohradecké. Těmto podobná jsou Boží muka při hranicích v Dolních Rakousích a oněm v západní Moravě, kde statky své po několik století měli pánové, vládnoucí na Hradci Jindřichově. Ovšem výjimkou najdeme některá Boží muka sobě podobná nejen v sousedních krajinách, nýbrž i v krajinách značně od sebe vzdálených. Tak na př. nejedna renesanční Boží muka z českého jihu jsou podobná Božím mukám z českého severovýchodu.

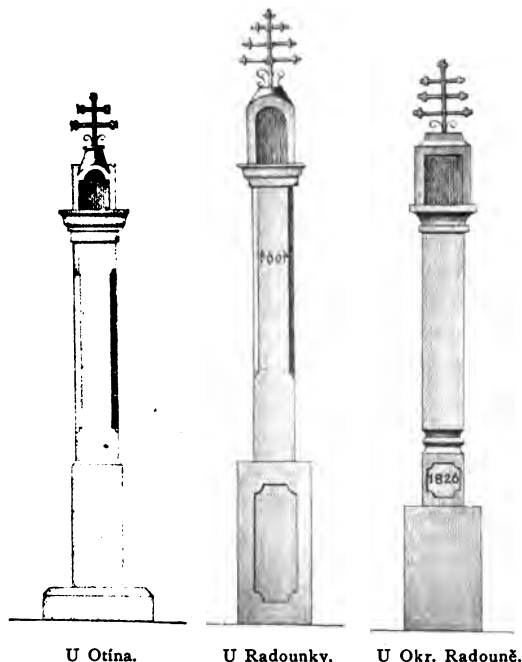
Boží muka zasluhovala by, aby byla vyobrazena a popsána. Jsou sice drobnou prací kamenickou, ale pro dějiny umění výtvorného nikoliv úplně nevýznamnou. Ponechávajíc jiným, aby o Božích mukách známých jim krajin jihočeských pojednali, zmíníme se krátce o Božích mukách na Jindřichohradecku.

V této krajině zachovalo se Božích muk tolik, jako málo kde jinde. A bývalo jich ještě více, ale vichřice povalila některá z nich, když železo, spojující jednotlivé kusy kamene, rezem bylo rozežráno. Našla-li se nějaká zbožná duše, které se zželelo Božích muk ležících v troskách, dala je znova postavit; ale nenašla-li se, části Božích muk dlouho travou zarůstaly, až časem kámen z nich byl rozvezen a upotřeben k jiným účelům.

Boží muka na Jindřichohradecku stojí hlavně na rozcestích a u cest, a to většinou při okrajích polí. Jako dodnes staví jednotlivci ze zbožné mysli kříže, tak ve dřívějších dobách stavěli i Boží muka. A postavil-li si je někdo u svého pole, měl zajisté při tom úmysl, aby zbožným skutkem tím pro pole svá i pro sebe dosáhl požehnání nebes. Některá snad Boží muka na Jindřichohradecku postavena byla i na poděkování za odvrácení moru, jak jinde aspoň se dělo, ale zprávy o tom jsme nenalezli. Výjimku zvláštní činí Boží muka stojící nad jindřichohradeckým předměstím Nežáreckým při cestě do Buku. Jest to osmiboký kamenný sloup zvaný »Palice«, se čtverhrannou hlavicí, na jehož jedné straně vytesán jest meč. Sloup ten označuje totiž místo, kde děly se popravy mečem, ale před několika léty někdo na něj přidělati dal křížek a učinil z něho tak Boží muka, kterým tvarem svým ostatně zcela se podobá (str. 9. I.).

Boží muka na Jindřichohradecku jsou dnes většinou kamenná. Ve dřívějších dobách bývala asi též zděná a dřevěná. Dosud při staré cestě, která vedla z Jindř. Hradce ke Kardašově Řečici,

kostelem sv. Jakuba stojí zděný sloup z cihel o jedenácti hraničích s kapličkou na vrchu, jež pokryta je stříškou cihlovou, a ve výklencích jejích jsou obrázky sv. Trojice, Panny Marie, sv. Barbory a sv. Michala. K těmto Božím mukám nepochybně vztahuje se zmínka v účtech chovaných v Jindřichohradeckém archivu, že r. 1660 vydáno bylo ke stavení Božích muk u sv. Jakuba 100 cihel zdicích. Dle těchto účtů dáno bylo l. 1607 tesaři od dělání Božích muk u kostela sv. Markety nedaleko Stráže 20 gr. Dřevěná Boží muka, nápodobená podle renesančních Božích muk, postavena byla v naší době v lesích Jemčinských. Jiných dřevěných Božích muk z krajiny Jindřichohradecké neznáme.

Nejvíce Božích muk v okolí Jindř. Hradce jest kamenných. Pocházejí z několika století, jak patrně ze slohu gotického, renesančního a barokového, ve kterých jsou provedena. Za nejstarší pokládáme Boží muka u Žíče (str. 11. I.), jež spadají do přechodní doby z románského slohu do gotického. Nasvědčují tomu jednak patníky drápkům podobné, jež prostředkují přechod od čtverhranného soklu k osmihrannému sloupu, a kaplička s výklenkem kruhovitě zakončeným; hlavu kryje vysoká sříznutá pyramida bez kříže. Do 14. nebo 15. stol. klademe Boží muka ze Strmilova (str. 11. III.), s osmibokým sloupem, kapličkou, v níž jsou gotické výklenky a kterou na vrchu zdobí nízký kamenný kříž, a se čtverhranným podstavcem, od něhož přechod ke sloupu prostředkují trojhranné patníčky.

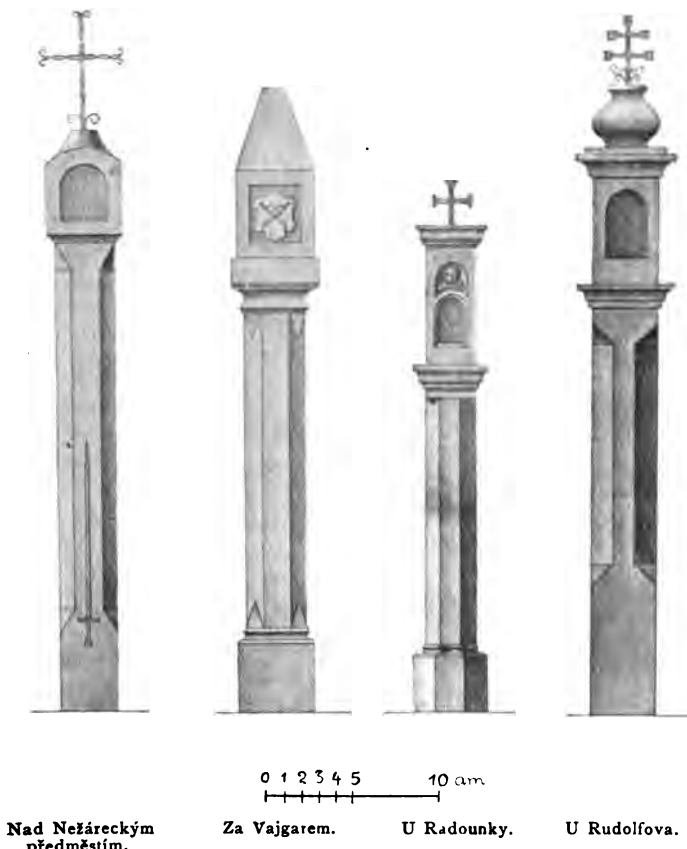
Střední pole plafonu někdy dobrovického
z „vévodské síně“.

Znak valdštejnský.

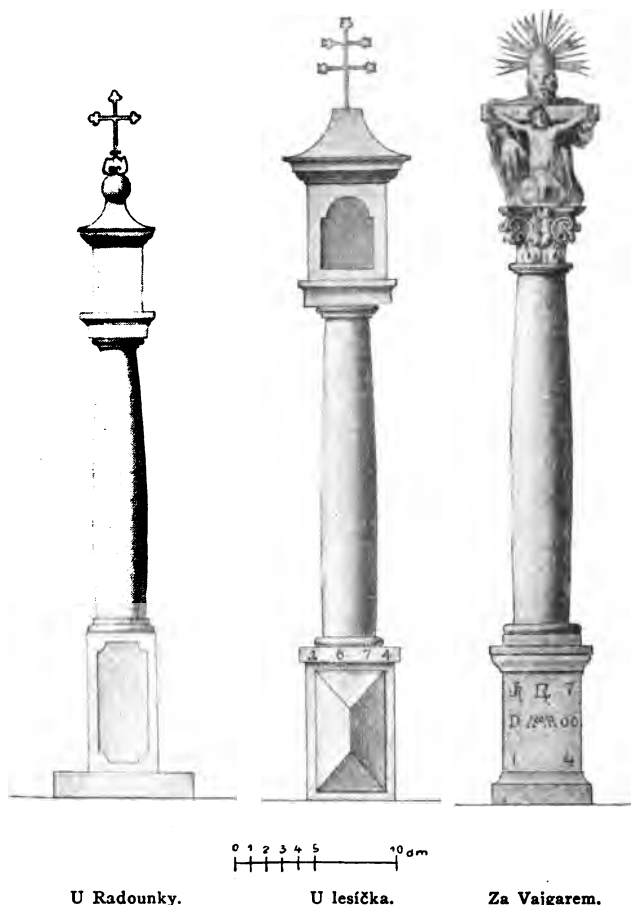

Z doby pozdní gotiky je v krajině Jindřichohradecké Boží muk několik, a snad tehda i Boží muka počala se prováděti místo ze dřeva hlavně z kamene, materiálu to daleko trvanlivějšího. V době té byl pánem na Jindř. Hradci Jindřich IV. z Hradce (zemř. 1507), velký přítel umění, jak svědčí dodnes památky stavitelské, kamenické a nalířské, v Jindř. Hradci, Telči a na jiných jeho panstvích zachované.

Takovou památkou kamenickou, provedenou některým mistrem a Jindřicha z Hradce v Jindř. Hradci usazeným, jsou zejména pěkná, vysoká Boží muka (str. 11. IV.), jež vypínají se na staré cestě od Jindř. Hradce ku Kardašové Řečici vedoucí. Na podstavci osmibokém, který vyrůstá ze čtverhranné základny, stojí sloup rovněž osmiboký s římsovitou hlavicí. Na ní spočívá čtyrboká kaplička, která má na stranách gotické výklenky, v rozích pak vysekány jsou malé polosloupky pokryté koulemi. Pouze na straně západní spájí se vykrojený štítek s pětistou růží, znakem pánů z Hradce. tříšku tvoří kužel, ozdobený dole čtyřmi hlavami, nahoře dvojarmenným železným křížem a spirálkami.

Méně dovednému, snad venkovskému kamenníku přičítáme Boží muka u Hospříze (str. 11. II.). Boží muka u Hospříze sestávají ze čtverhranného podstavce, osmibokého sloupu římsovitě hlavice a duté kapličky s vysokou střechou, kterou ukončuje kamenný kříž. Na jedné straně je do kapličky otvor plným obloukem uzavřený a v ní postaven je dřevěný křížek. Z venčí vymalovaná je sv. Trojice a archanděl Michael. Mezi podstavcem a sloupem jsou trojhranné patníčky jako u Božích muk ze Strmilova. Současná s Bo-

U Radounky.

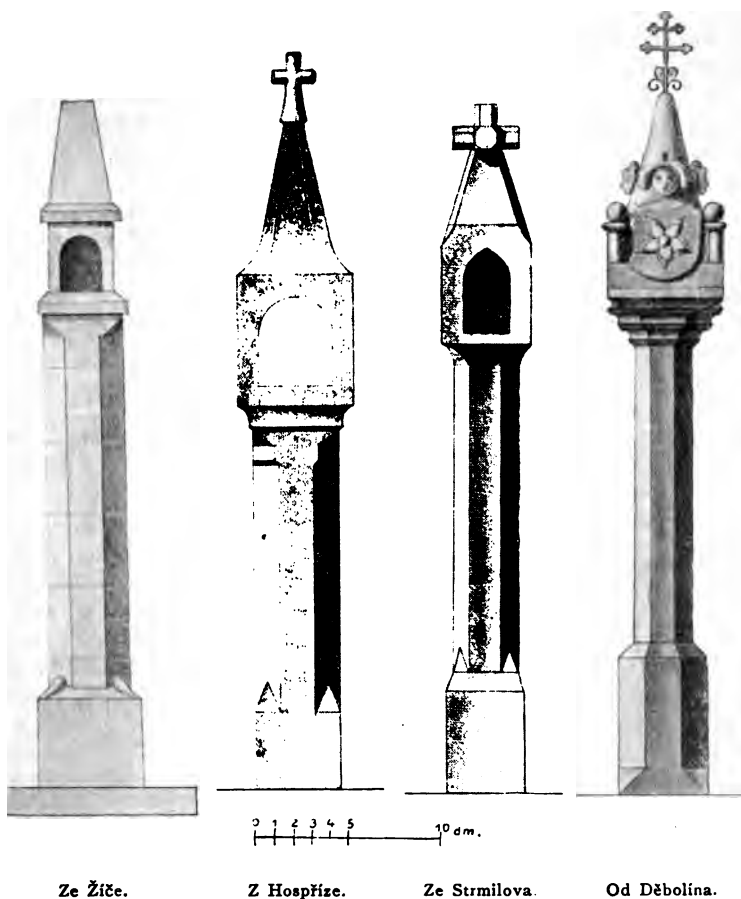
U lesíčka.

Za Vajgarem.

žími mukami od Hospříze jsou asi i Boží muka (str. 9. II.), stojící na cestě, která za Jindřichohradeckým rybníkem Vajgarem vede k Otínu. Přejít od čtverhranného podstavce k osmibokému sloupu činí trojhranné patníčky a podobně ku čtverhranné hlavici. Na kapličce vytesán je znak soukenický.

Gotika v jižních Čechách udržela se dlouho ještě v době, kdy renaissance zvítězila. Shledáváme ji odumírající hlavně při stavbách

elních, v sochařství a malířství. Renessanci přinesli sem mistři i, kteří v druhé polovici 16. stol. prováděli velkolepé stavby ámcích pánů z Hradce, z Rožmberka a z Landštejna. V Jindř. dci pracovali Vlachové při stavbách prováděných v zámku za yma, Adama a Jáchyma Oldřicha z Hradce a i za Viléma aty. Krásné sloupové arkády na třetím nádvoří zámeckém jsou m Vlachů, kameníků Antonína Melana a Antonína Komety.

Ze Žižce.

Z Hospříze.

Ze Strmilova.

Od Děbolína.

konci 16. a v první polovici 17. stol. objevují se tu kameníci šof Casolar a Antonín de Salla a nepochybně Vlachem byl idřej Adita, který r. 1629 stal se v Jindř. Hradci měšťanem. vedle Vlachů pracují i domácí stavitelé, kameníci, malíři a jiní slníci, kteří přidržují se staré tradice a jen znenáhla podléhají mu směru uměleckému. Z domácích kameníků připomíná se 132 v Jindř. Hradci mistr Volfgang, v druhé polovici 16. a 1 polovici 17. stol. Ondřej nebo Ondra, Jan nebo Honza chromý,

Filip Jakub Hans a Kilian Ludnitz, Petr Bort a Franz a mnozí neznámí kameníci působili tehda snad i na venkově.

Boží muka na Jindřichohradecku asi většinou tesali domácí kameníci, a proto ráz gotický u nich pozorovati lze až do druhé polovice 17. stol. Na některých z nich nalézá se letopočet, i usnadňují nám datování jiných, jim podobných. Tak na Božích mukách (str. 8. III.) u cesty, jež k Radounce vede od dešenské silnice, vytesán je rok 1601 a nápis Marcus Raus, u lesa Kuniferu 1637, a u Rudolfova 1666 (str. 9. IV.). Tato Boží muka a jim podobná mají podstavce čtverhranné a sloupy rovněž čtverhranné nebo většinou asi do $\frac{2}{3}$ v rozích sfíznuté s římsovitými hlavicemi. Kapličky mají šířku sloupu neb jsou o málo jen širší a výklenky v nich obyčejně polokruhem uzavřeny. Stříškami se však od sebe liší. Tak na př. Boží muka u Rudolfova mají stříšku podobnou bání, u Radounky (str. 9. III.) kryje je pouhá římsa, na jiných u Radounky (str. 8. II.) a u Otína (str. 8. I.) vztýčen je komolý kužel. Kříže železné na vrchu, jichž Boží muka v starší době asi vesměs neměla, jsou pravidlem dvouramenné, ale objevují se i trojramenné.

Zatím renaissance, vláskými mistry do Čech přinesená, úplně zvítězila ve druhé polovici 17. stol. i v Jindř. Hradci. Starší kameníci domácí vymřeli a mladší patřil již nové škole. Jeví se to i při menších pracích kamenických, jakými jsou právě Boží muka, ač trvalo to sto let, než při nich renaissance gotiku úplně vytiskla.

Renesanční Boží muka nejen v okolí Jindř. Hradce, ale vůbec v jižních Čechách liší se od gotických 17. stol. celkem větší výškou a vkusným provedením. Mají čtverhranné podstavce a ponejvíce oblé sloupy, které bezděky upomínají na sloupy arkad v zámku Jindřichohradeckém. Kapličky jejich kryjí stříšky obyčejně po stranách vykrojené a na nich vztýčen je jednoramenný nebo dvouramenný křížek. Mezi Božími mukami, vyobrazenými p. Fr. Legem, řiditelem měšť. školy v Jindř. Hradci, jsou dvě renesanční. Jedna (str. 10. II.) pocházejí z roku 1674 a stojí pod Jindř. Hradcem u hájku při silnici, která vede odtud do Soběslavi, a druhá u Radounky (str. 10. I.).

Barokních Božích muk v krajině Jindřichohradecké mnoho se nenalézá, neboť v 18. stol., kdy barok v umění úplně zvítězil, stavěly se nejvíce kříže dřevěné a kamené. Nejdovedněji provedená barokní Boží muka z r. 1714 stojí při cestě vedoucí k Otínu za rybníkem Jindřichohradeckým Vajgarem (str. 10. III.). Na čtverhranném podstavci římsou krytém vztýčen je korintský sloup, na jehož hlavici umístěno je sousoší sv. Trojice. Téhož roku, kdy tato Boží muka byla postavena, byl za měšťana v Hradci Král. přijat přistěhovalý sem Martin Aumüller, i jsou snad jeho dílem.

Nejmladšími Božími mukami v krajině Jindřichohradecké byla Boží muka u Okrouhlé Radouně (str. 8. III.) s vytesaným na nich letopočtem 1826, ale rok ten byl asi vytesán na nich při opravě a náležejí jistě původem svým do doby mnohem starší.

Turnov do válek husitských.

Dr. J. V. Šimák.

II.

Starý místopis turnovský vypsati jest věcí nesnadnou. Pomůcku dává jen poloha, mapa, zjištěná fakta až ze stol. 16. a 17. I lze souditi tu jenom dohadem, podporovaným analogií odjinud, i obecnou zkušeností, a pokusiti se pouze o nástin pravděpodobný, jaký asi vzhled město v dobách předhusitských.*)

Turnov položen jest na konci planiny, táhnoucí se od východu k západu a zdvihající se mezi údolími řeky Jizery na severu a potoka Stebénky na jihu. Obě vody spojují se nad městem. Úbočí zvedají se dosti příkře od vody, k sz. i kolmo, a též svah k západu, dnes vyrovnaný, byl do nedávných dob srážnější. Poloha tudíž sama přispívala k ochraně města.

A snad i vodu v úzkém úžlabí potoka mohli stavovati a tak podměstí na jihu zatápěti.

Ale větší bezpečnost skýtaly hradby. Po těch ovšem není památky, známe jen polohu bran ze 16. stol. Víme též dobu,

*) Vřelý dík měj p. arch. Sakař za plán a mapu, jež upravil podle mých náčrtků.

kdy vznikaly, neb r. 1509 dostaly obě poloviny městské svolení aby mohly ohradu okolo sebe udělati.¹⁾

Ač text privilegia lze vykládati tak, jako by teprv tehdy městu dostalo se hradeb, domníváme se, že Turnov měl obezdění již dříve drahně časů. Nelze mysliti si, když hradby náležejí k podstatě města, když všechna okolní stará města, Dub, Bělá, Sobotka, Jičín hradby měla, kdžvž poloha místní nasvědčuje opevnění, že Turnovu by se nebylo dostalo bezpečné obrany zdí.

Za to máme, že první toto opevnění zajímalo plochu mnohem menší.

Prohlížíme-li ohrady v městech, která nejsou založena na úzkém, táhlém ostrohu (jako Bělá, N. Město nad Met., Dub, Boleslav Ml., ale v rovině nebo na svahu návrší, (Č. Brod, Frydlant, Šluknov, Jablonná, Kamenice, Chrudim, Pardubice a pod.), kde zdi dosud se zachovaly neb aspoň stopy po nich, viděti, že pod hradbami na místě příkopů všude vznikly uličky, obíhající celé město, někdy prázdné, někdy již zastavené domy, vždy však bezejmenné; teprve doba naše křtí je. Půda jich bývá pravidelně nížeji, než půda sousedních pozemků vnitř města.

A to vidíme z části též v Turnově, v t. zv. uličkách, jež tudíž udávají nám domnělý směr starých zdí.

Jihovýchodní úhel města, kde ostroh příkrý vybíhá nad Stební, valný díl nynějšího hřbitova, kostel P. Marie i náměstí Mariánské zabíral klášter a hrad, jenž tu byl zároveň pevností. Obsahoval — tradice ještě se pamatuje! — svými pozemky až i nárožní dům č. 21. a celou strán dolů až ke mlýnu na Stebéňce.²⁾

Na místo dnešní ulice (Markovy), vedoucí až ke Stebéňce, byla jen krátká ulička ke klášteru. Dolu pak spadala pouhá strán, kudy snad jen branka ve zdi a pěšina ke mlýnu vedla. — Domy pod klášterem vznikly většinou teprve v 17. a 18. stol.

Od kláštera zeď a příkop táhly se k západu, nad nynější uličkou (rozdíl půdy shora i dole dosud je patrno) k jižní bráně Jičínské, odtud dalšími uličkami v úhlu k západní bráně Hradištské, odtud (nad domy v ulici Nádražní) podle slepé uličky (za divadlem) vzhůru po straně severní k fortně (vedoucí k řece pod věží kostelní. Tuto svahy terassovité a stoupání půdy nejzřejměji zachovaly vzhled opevnění. Všecky domky pod strání na pozemcích hradebních slují v 16. stol. »na gruntu«, kdežto protější již »na obci«. Věž chrámová ve svých dolních zdech je pravou baštou, od ní pak na sever kamenný podklad starých parkánů

¹⁾ Privilegium Johanky z Krajků Privilegia č. XXII.

²⁾ Slují pozemky ty ještě v 17. stol. klášterskem. Dům č. 21. v dílci ceduli z r. 1613 čítá se k panství Skalskému, ač půl města okolo byla svíjanskou, t. j. starou rohozeckou. Poněvadž statky klášterní zabrala v XV. stol. a měla potom vrchnost skalská, je na jevě, že dům č. 21. dostal se jí jako příslušnost klášterní. — Klášterišť ovšem novými stavbami, kostelem, hřbitovem všechno je rozrušeno; ale za hřbitovem dosud zbývá vysoký břeh v stráni, jež lze míti za zbytek hradního valu.

dosavad je zachován, (ač ovšem i vyměněn) až k uličce stoupající od mlýna podkostelního k půlnoční bráně Svěrácké neb Svěrákovské.

Ale východní směr hradeb je doprosta neznám. Tu není uliček, jen cesty, a tudíž jen z pouhé hypotézy vésti lze čáru od brány svěrácké zahradami po zvýšeném břehu obloukem k vých. bráně Hruštické. O té bráně nelze prokazovati, že by druhdy bývala hloub v městě. Odtud neznámým směrem ohrada pojila se ke klášteru.

Hradby však sotva byly mohutny, jako snad v městech královských. Snad by bylo přece více zbylo — a přece od konce 16. stol. není o nich (krom o branách) ani zmíněcky. Snad byly jen plaňkovými sruby, jež na místech celkem nepřístupných postačovaly, ale ohněm snadno za své vzaly.

V starém obezdění uprostřed byl čtverhranný rynek, tržiště. Na něm stály kotce pekařské i řeznické uprostřed až do 16. stol., kolem pak domy vzácnější bohatších sousedů.

Z rynku vybíhalo šestero ulic, čtyři menší v rozích, dvě hlavní uprostřed, (kudy vedla stará obchodní silnice od Hradiště k Hrušticí a dále k Lomnici a do Polska), dolní Hluboká či Hradištská, horní Hruštická. Na severním rohu hluboké ulice a náměstí byl dům rychtářův, rychta s krčmou, centrum sousedského života, místo soudní i shromaždiště obce.

K jihu vedly zmíněná ulice Klášterská a ulice Jičínská, k severu ulice od kostela a Svěrákovská.

Z náměstí a ulice svěrákovské chodilo se uličkami na hřbitov, rozložený kolem farního chrámu. Na hřbitově byla škola (nyní děkanství), na sev. rohu ul. Svěrácké a uličky fara (nyní č. 85 a 86).

Domy jako všude bývaly celé dřevěné, z trámů roubené a šindelem kryté, nevelké, ale důkladné. Dlážďení asi nebylo, půda ulic i rynku nerovná, hrbolatá, nečistá. Ulice do rynku byly vlastně v dolní části hluboké úvozy vzhůru příkře stoupající kudy vozy dosti těžko vyjížděly.

Ovšem byly i domky mimo hradby za branami a na podměstí. Pod klášterem byl mlýn často zmíněný, podklášterský. Polohy tu byly jen málo jiné. K jihozáp. odbočovala snad fortnička ve zdech a ulička ke Stebeňce »na novou hásku«, k haltýřům a sladovněm. Tu potok se rozdvojoval v rameno zašlé — nyní jen krátkou uličkou znatelné — skrze nynější zahrady k ulici Sobotecké, jež teklo nejspíš zase do Stebně. V poloze mezi č. 241 a 242 byl mlýn komperovský. — Mlýn na stoku Jizery a Stebeňky »shořálý« zajisté stával již v těch dobách.

Rovněž prastarý je mlýn podkostelní, na náhonu říčním, Malé Jizeře. Vedle mlýna stála lázeň (č. 165 a 164). Od lázně větvila se struha tekoucí po trávnících (panských) ulicí nyní Jizerní k mostu malému, kdež ústila do náhonu. Ale hned proti ní počínala struha jiná, která hnala vodu na mlýn mezi

můsty (nyní docela zašlý) a tekla zase dále do náhonu, čímž tu ostrov panský. Přes Hrubou Jizeru dále vede most hrubý.

Ale i Jizera po stoku obou ramen rozlévala se jinak. Stopy dřívějších řečišť za t. zv. pernou loukou pod mosty, dšlem dosud jsou patrný, dšlem zašly.

Tolik však patrný, že tekla kdysi napříč údolím blíže k městu, takže do Nudvojovic, dnes přístupných na pravém břehu, jezdili turnovští přes řeku, po mostě, jenž vzpomíná se ještě v r. 1493 — patrně kdesi proti hlubokém úvozu na stráni.

Pokračováním ulic rozbíhaly se cesty na všechny strany, k jihu z brány Jičínské vedla cesta přes Vrch Hůru k Valdštejnu a Jičinu, k severu pěšina k farnímu lesu a k Dolánkám, k západu z ulice Hradištské jednak ke hradu Chlumu, jednak k mostům a ke Hradišti. Za hrubým mostem pojila se cesta od Hodkovic a do Němec. Tu mezi mosty a městem bylo nejživěji, záhy vzniklo předměstí a obec židovská.

Jenštejn, hrad a městečko,

Cyrill Merhout.

Popis hradu.^{*)}

Jižně od Brandýsa nad Labem v ploché krajině, nevynikající právě pŕvaby přirodními, rozkládá se městys Jenštejn. Jeho jedinou, ale znamenitou památkou jsou zbytky starého hradu, především hláska hradní, zvaná od lidu prostě baštou.

Městečko s hradem tvořilo kdysi nerozlučnou pevnou dvojici; obě povstalo asi současně. Již položení osady je zajímavé. Vybralť jí zakladatel místo, kde širá rovina prohýbá se náhle v úzké, táhlé úžlabí, takže osada úplně zabírá východ z údolí na pláň. Městečko založeno je do kruhu kolem tržiště, a na svém obvodu bylo veskrz oploceno zadními zdmi selských dvorců, jako hradbou nějakou. Zvláštní to opevnění dosud trvá, takže není přístupu do vnitř osady, krom tam, kudy cesta z údolí vchází a kudy obec opouští, jako za starodávna. Opatření toho žádala potřeba, neboť přírodou Jenštejn se tří stran nic není chráněn.

^{*)} Vyměření, popis a textová rekonstrukce hradu je společnou prací Merhouta, architekta Sakaře a dra Šimáka. Plány kreslil architekt Sakař. — Srov. A. Meissner: Historisch-malerische Darstellungen aus Böhmen. Prag 1798 I., — F. Heber: Böhmen's Burgen, Vesten und Bergschlösser. Prag 1845, III, str. 26—31.

Vřelými díky povinen jsem P. T. pánům: prof. Vavřinci Duškovi, B. Bernauovi, archiváři král. hlav. m. Prahy, prof. dru Čelakovskému a adjunktu dru. Teigemu, zem. archiváři Fr. Dvorskému, adjunktům dru V. Nováčkovi, J. Pažoutovi, H. Kollmanovi, kustodu doc. dru Č. Zíbrtovi, architektu Sakařovi.

Městys byl podhradím a první obranou zámku, skrovného sice rozlohou, ale opevněného, pokud dovolovaly okolnosti. Hrad strní na severozápadním křídle osady, na pískovcovém skalisku, tvořícím bok údolí. Hradiště druhdy souviselo s okolní planinou, ale když budovali Jenštejn, odtrhli je od ostatního břehu příkopem, pracně vytesaným ve skále, hlubokým na 4 m., jenž objímá celý hrad obloukem k severu, z údolí do údolí.

Třetí ochranu panskému sídlu dávala voda. Na celé jižní straně příchod zamezován byl rybníkem, jehož mělký zbytek dosud čerí se pod skalou, napájen jsa z pramenů, tryskajících z podzemí. Druhý rybník leží výše na východním kraji mě-

Jenštejn r. 1795 (dle Hebera) se strany východní.

stečka, nemaje dnes patrného spojení s dolním. — Ale druhdy cizinec vídal vše jináče. Zachovala se níže na potoce, odtékajícím z rybníka, asi 500 m. pod hradem mocná hráze, přepínající na příč všechno údolí, vysoká dosud přes $1\frac{1}{2}$ sáhu. Druhdy ta hráze zdýmala starý veliký rybník, jenž od hradu až k ní se táhl. Hladina jeho, o mnoho vyšší, stoupala pak přes patu hradiště a zatopovala i příkop sám. — Hradiště po té bylo přístupno jen po vyšším skalisku od městečka. Ale spustil-li se i rybník horní, naběhla nádrž dole tak, že hrad byl potom vodou doprosta odloučen.

Ovšem příkop je poměrně příliš úzký, i nechránil hradu příliš se strany vyšších polí. I dost možná, že též pláň na sever hradu,

omezená opodál hlubokými úvozy, svrchu vyzděnými, byla schopna nějaké obrany, aspoň ploty.

Hrad měl klínovitou podobu třmenu, širší stranou obráceného k východu, a byl ze dvou oddělení. K východní čáře přiléhal přední hrad, dolní, vlastně jakési mezibraní; zadní díl, zúžující se jen k západu v ostrý roh, skládal vyšší hrad vlastní. V jižním úhlu, ale uvnitř hradeb zbudována byla mohutná věž, střehoucí obojí oddělení a přístup k nim.

Na východní straně skála pod samou věží spadá kolmo do příkopu, ale mimo věž již dole vystupuje, tvoříc přirozený stupeň na celou zbylou šířku hradiště, asi do prostřed jeho výšky.

Na tom odstavci nacházelo se dolní oddělení zámku, úzké a protáhlé, vnitř i vně sevřeno jsouc dvojí hradbou.

Ale k té první části hradu nepřijíždělo se jako bývalo u jiných hradů, s protějšího břehu zatočenou cestou a po mostech přes příkop, ale stoupalo se k němu prostě z dola z příkopu sama.

V dolním hradě stojí nyní dvě stavení, jižní, přilepené ke spodu věže, a severní, podélné, proti němu. Mezi nimi úzkou prostorou, po vysekaných stupních, jde se nyní vzhůru do hradu.

Tak přicházeli k sídlu svému i dávní držitelé: je cesta dnešní zřejmě obnovena hlouběji ze starých schodů, vyšlapaných, jichž konce na obou stranách jsou zřetelné. Jen nejdoleji u dna příkopu není starý ráz patrný.

Jižní domek je nový. Místo něho táhla se vysoká hradba od věže, sledující tvar skály, k stavení severnímu, a byla tu prolomena první branou. U věže zadní ční do značné výše, ale dále již zmizela naprosto i se základy ve skále.

Severní stavení, ač novější, stojí na starých základech, i je tvaru obdélného. Do vnitř přicházíme se schodiště užší stranou. Tu viděti úzkou chodbu na veskrz. Do příkopu hledí dvě světničky, do hradu dva tmavé sklepy, nešíroké, zděné i tesané a klenuté. Do zadního lze přijíti jen podobnou šíjí. — Vnější zeď stavení byla as pokračováním zevní hradby a povydána z čáry, aby svrchu mohli schody hájiti. — Dovnitř hradu budova otvírala se okny, z nichž jedno ještě roku 1795 bylo zachováno. Dnes pozůstal po něm jen pravý dolní roh venýře v kusu zdi, pěkně profilovaného obloukem a dvěma pravouhlými ústupky. Všeoka ostatní vnitřní zeď jest nyní rozvalena, až na základy, a jen pokračování její, hradba mezi dolním a horním hradem, strmí dosud, lomíc se v tupém úhlu k věži. Tu má asi 1 m. hrubosti.

V hradbě té otvírá se brána druhá, z dola na horní hrad. Světlost její činí teď přes 2 metry, výška polokruhového nepravidelného klenutí 2·5 m., klenutí má osu ne rovnou, ale šikmou, súzující se na venek. Poněvadž není tu nikde kamenných venýřů, lze za to míti, že štuková tesná bylo z brány vylámáno, a branka sama byla tedy užší.

Vstup nahoru je zajímavý. Práh brány leží v rovině dolního hradu, ale úroveň horní zdvihá se značně do výše, takže brána je položena vlastně dole.

Vstoupilte zde chodec za branou do úzkého dvorku nebo sklepa, kde sotva mohl se zbrojí volně se obrátit; a odtud teprve po schodech vystupoval vzhůru do hradního nádvoří.

Bohužel dnešní host s někdejší hradem se neshledá, ba ani s celým hradištěm. Ruka lidská nešetříc dávné památky sbořila většinu zdí, ano vylámala i boky skaliska na kolik stop, takže rozloha hradiště zmenšila se asi na polovinu. Jen z obrysů příkopu a nepatrných zbytků zdí lze odhadovati někdejší tvar půdy a rysy horního hradu.

Horní oddělení k západu zavíralo se klínovitě dvěma oblouky vysokých hradeb. Jižní zeď sbíhala se vně u věže s hradbou východní v úhel, do dnes zachovalý, ale další směr její lze stopovati jen podle kraje skály, vystupující nad rybníčkem, kde dnes je domek na přirozené terasse a 2 zahrádky.

Severní zeď zmizela úplně po celé délce i se skalami, takže nelze stanovit, jak přiléhala k dolnímu hradu, a byla-li prosta, čili chránila které stavení. I západní roh zámku, kde obě zdi se potkávaly, stržen pak a skála sama vylámana o 3—4 metry.

Lze však souditi, že obě hradby vnější nestály všude na skalách, ale místem sáhaly ode dna příkopu, jakož viděti na zbytcích u věže. Jistě pak vyhnali je zedníci do znamenité výšky, již bylo potřebí, neboť hradiště nevystupuje nad okolní pole.

K jižní zdi družil se palác, příbytek páně, ale tak, že mezi ním a věží zůstala prostora asi 3 m. Bylo to stavení podlouhlé pod 2 patra, lomené v úhlu podle oblouku hradby, o třech odděleních. Před 50 lety zdvihalo se ještě první patro, i viděla se tu okna tesná a dvře, kudy někdy chodili na dřevěné pavlače. Ze všeho paláce jeví se dnešních časů pouze vnitřní zdi sklepů dole při boku hradiště; jen na západní straně ční kus jedině zdi výše nad nádvoří, se zbytkem okna a omítkou.

Ze všeho hradu zbývá zachována kulatá mohutná hláska, nejpevnější a poslední útočiště na Jenštejně. Má v základech průměr skoro 10 m., hrubost zdí o málo méně nežli 3 m. Stavěli ji z pravidelných vrstev mocných kvádrů, hrubých, otesaných jen na krajích na způsob rustiky. V horní polovici ustupují zdi, takže vzniká tu ochoz, široký 64 cm., opora pro dřevěnou pavlač, ačli tu byla, neb otvory pro trámce nejsou patrný. Na vrchu věže byla končitá kamenná střecha.

Dole na věži je všude celistvá zeď. Teprve ve výši spatřujeme na záp. straně vchod, jak přicházelo se tam po visutém mostě z pavlače v druhém patře protějšího paláce. Branka goticky sklenutá obložena je pěkným štukovým, a ob ní viděti čtverhrannou prostoru, jak mostek do zdi zapadal. Mostek zvedal čeledín jediným řetězem přes kladku, nad to branku zavřel silnými dveřmi a zastrčil mocnou závorou.

Za brankou je malá předsíňka v hrubosti věže, z níž přímo vedly dveře do prostředního oddělení, v pravo k točitému schodišti (o 45 stupních) též v mocnosti zdi, jdoucího do spodních a vrchních prostor.

Stupně dolů směřující, osvětleny byly skrovně úzkým okénkem. To však před mnoha lety chudí lidé, bydlící ve věži, vylámali za vchod, a z dola sem přistavěli schůdky; po těch trčí ve zdi ještě dva ohnilé trámy. — Vchodem, lomeným končité a zavíraným druhy též mocnou vrátní, schodiště končí do spodu hlásky.

Dolní oddělení věžní mělo nad sebou troje ponebí. Nejnižší až v samých základech duje se džbánovité vězení, $6\frac{1}{2}$ m. hluboké, zhola tmavé. Nyní je z něho sklep, a obyvatelé domku pod věží prorazili si k němu chodbu — Strop byl a je z trámů, jenže dříve býval v něm otvor, kudy vězně spouštěli.

Druhé ponebí, též formy zvonovité tvoří nynější přízemek věžní. V něm vidíme okno, nyní rozšířené, a sedátko kamenné ve výklenku, co by člověk se posadil málo pohodlně. Stěna jest ovržena při spodu maltou. — Před kolika lety vylámali sem vchod nynější upravivše jej z nějakého výklenku, v němž se druhy topívalo, jakž prozrazuje očazená dutina v jeho boku. Snad i tu bylo vězení, ale světlejší. I sem byl přístup jen otvorem ve stropě.

Třetí ponebí nemá za naší doby podlahy, ale dobře vidíme kde spočívala, na ústupku zdiva (38 cm.) kol celého obvodu. Od bývalé podlahy ke stropu měří se $2\frac{3}{4}$ m. Strop toho ponebí — a nyní všeho dolního oddělení — činí kamenná polokulovitá klenba. Do tohoto ponebí chodilo se zmíněnými schody shora; — k těm nyní vylézá se po žebříkových schodech.

V prostředním patře hlásky, ve čtvrtém ponebí, umístěna byla kaple. Okrouhlá svatyně, vyplňující všechny prostor věžní, překvapí prostou sličností svou a dosti zachovanou podobou. Vchod (výš $2\frac{1}{4}$ m., 1 m. světl.) obložen jest ostěním, druhy pěkně profilovaným, a mohl býti též z nitra zamčen závorou.

Průměr prostory činí $3\frac{3}{4}$ m. Svrchu zakončena jest kaple křížovou klenbou na 4 žebrech, která sbíhají se u válcovitém svorníku. V levé zdi viděti výklenek, asi pro skříň.

Skrovná oltářnice, otvírá se v síle zdiva v boku východním. Půdorys její ukazuje souměrný šestiuhelník, jehož nejdelší strana, 128 cm., činí zároveň světlost vítězného gothického oblouku.

Klenbičku tvoří šestipaprsková síť žeber, jichž průsek v okrouhlém svorníku pošinut jest ze středu k oblouku. Výšku změřili na 370 cm. Jediným uzoučkým okénkem (dnes dole vylámaným) v ose presbyteria, padá světlo ve hradní svatyni.

Točítým schodištěm vystupujeme od branky do horního patra, kde bývalo páté a šesté ponebí. Tu schodiště končí, osvětleno jsouc dvěma okénky.

Do vrchní prostory vchází se obloukem podobným jako dole. Podlaha je tu značně zvýšena rumem, spadáním shora. Tu jeví se proti dvěma výklenek s podvojným sedátkem a okénkem

pravoúhlým, na pravo v boku střílna špaletovaná, nahoře končícím obloučkem zavřená, dobře uchovaná, a konečně čtverhranatý slepý výklenek. V okenním výstupku viděti vřezy po trámčích.

Vzhůru pohlednouce, spatříme již krov, dosti chatrný, ale přece kryt, jenž chrání věži od nejhorší zhouby. Ve zdivu černají

Jenštejn r. 1900. Pohled od jihozápadu. (Fotografie br. Šimáků.)

se též otvory pro stropnice posledního, šestého ponebí, jak podpíraly jeho podlahu. Nahoru ovšem mohlo se zas jen po žebříku.

Pokud okénko stačí, host v starém sídle panském potěší se pohledem na veselou dalekou rovinu, až k Řípu a k Bezdězům zaletí a zapomene chvilku na žalostnou spoustu, již všude krom věže znamenati.

* * *

V městečku u stavení proti hradu ukazují starý vinný sklep do skály tesaný, dnes potopený, jehož páni užívali. — Vypuštěním rybníka vystoupila ovšem pata skály, kudy dnes se pohodlně chodí, a za své vzaly haltěře, kde hradští ryby chovali.

Jiné zdi, kteréž ukazují se při domcích mimo hrad, zejména za rybníkem, jsou sice postaveny ze zdiva hradu, ale již z jeho mrtvoly, a jsou to jen ssutiny zahradních plotů.

2. Děje hradu.

Jenštejn (Jencenstejn) vystavěn byl od nějakého pána Jence kol polovice XIV. století. Asi r. 1368 nabyt ho Pavel, již r. 1351 notář komory královské*) z rodu, kterýž v erbů měl dvě červené supí hlavy se zlatými zobáky ve stříbrném poli. Ten stav se držitelem hradu, přijal jméno jeho za svůj praedikat a stal se tak zakladatelem rodu pánův z Jenštejna. Pavel byl bratr arcibiskupa Pražského Jana Očka z Vlašimi a k žádosti manželky své Markéty vystavěl v Praze v kostele sv. Haštala oltář stejnojmenné světičky.***) Zemřel r. 1375, zanechav syny Martina, Jana, Pavla a Václava. První a nejstarší z nich Martin, vyskytuje se toliko v církevních příbězích kostela Míšeňského a sv. Haštalského.***)) Za to Jan jest v dějinách vlasti naší osobou velice důležitou. Byl muž všestranně vzdělaný,†) ale zábav milovný, byl výborným lovcem a turnajů, tance a pod. vděčným přítelem. Pro tyto vlastnosti se hodil velmi dobře za společníka mladému králi. Ten jej také záhy učinil nejvyš. kancléřem říšsk. i zemsk. (1379—84). Ještě však v době, kdy zastával tento úřad, donutily Jana vážné příčiny k obratu v konání jeho povinností kněžských; počal si jich více všimati, ano stal se příliš horlivým kajcníkem. V komůrkách na svých hradech, jež ho úpravou svou stále na život posmrtný upomínaly, konal pokání způsobem tak přísným, že ho vlastní zpovědník k mírnění napomínati musil. Konečně dostal se ve spor s králem, an hlavně vášnivě hájil nedotknutelnost praerogativ církevních, i popudil proti sobě krále. Nejprve utkal se s úředníky královými, a to s Janem Čúchem ze Zásady. Ten na jeho statku Neratovickém jezdil na Labi vystavěl, ježž arcibiskup mu pak zbořiti kázal, začez byl také nějaký čas na Karlštejně vězněn (r. 1384); později vložil klatbu na král. podkomoří Zikmunda Hullera, když ten dal pro zločiny dva kleriky studenty přísně potrestati. Největší ovšem roz-

*) Tomek, Děj. Pr. II. 434.

**) Tamže II. 207. Lib. conf. II.

***)) Lib. confir. IV. 49. Není vyloučena možnost, že tento Martin jest totožným s Martinem Vlašimským, jenž roku 1446 dům svůj někdy Názovský v Praze směnili za dům Marty, manželky Janka Řehoře v Berouně (Archiv m. Prahy č. 2103, str. 8b).

†) Podobně jako on i jeho bratři studovali na cizích universitách; známo, že r. 1381 psal svému příteli arcijahnu Gaetanskému v Apulii, že by do Bononie opět rád poslal své bratry na učení, kdyby tam nemoc nezužila. (Tadra, Styky Čech s ciz. 110.)

tržku mezi králem a arcibiskupem způsobil spor o opatství Kladubské, jež chtěl král v biskupství přeměnit. Když později král s Janem smířiti se chtěl, tu arcibiskup sám všechna smírná jednání řeči svou mařil. Později pak ujel do Říma, kdež na Václava IV. u papeže Bonifacia IX. žaloval. Papež potřebuje v důležitých jednáních českého krále, nemohl si ho rozhněvati a proto odmítal žaloby arcibiskupovy. Ten se pak vrátil do Čech a vzdal se r. 1396 arcibiskupství.*)

Třetí bratr Pavel byl pánem na Červené Hoře a Bradlci. Byl mužem nábožným a jmění kostelní hojně rozmnožoval. Zemřel asi r. 1420. Václav byl kanovníkem na Vyšehradě (1390) a v Praze (1380—1405) a proboštem u sv. Apolináře. Zemřel r. 1401.**)

Tito bratři prodali Jenštejn.***) Snad jej držel r. 1390 Zikmund Huller, již připomenutý. Ten stav se r. 1388 podkomořím královským, zneužíval přízně, jíž mu král v hojně míře prokazoval, a na úkor komory královské se obohacoval. Když konečně podvody jeho na světlo vyšly, byl roku 1405 v Praze popraven a statky jeho zdědil bratr Ondřej. Purkrabím hradním byl r. 1390 Pešík řeč. Bril.¹⁾

My však známe již r. 1402 jiného držitele hradu. Jest to Oldřich z Černčic a z Kácova, jenž měl v erbu v červeném poli dvě lekna stříbrná. V těch letech, co seděl na Jenštejně, měl též Talmberk a Černčice, později i jiná místa v Hradecku, kdež se jako přísný katolík připomíná ještě r. 1426. R. 1402 dne 26. ledna přikoupil ke statku Jenštejnskému od Hanzy z Vinoře, »louku se dnem, kteráž byla faráře z Vinoře, příležející k Jenštejnu a polovici obce nad touž lúkou, kteráž leží vedle mlýnu k Jenštejnu příslušejícímu« za 20 kop gr.†)

R. 1404 prodal hrad Ctiborovi Čepci z Libiše, jenž seděl na Bezně a později na Vinařicích (od r. 1411). Tento Ctibor prodal téhož roku »dědictví své pod Vřeskem, ††) rybník se dnem, což topí, nebo topiti bude moci i se vši zvolí, což k tomu přísluší a což více jest, že se nezatapuje«, někdy zdejšímu pánu Oldřichovi z Jenštejna a z Černčic.†††) 27. července r. 1407 potvrdil Ctibor svobody města Kostelce nad Lábem.²⁾

*) Pomůckou Palack. »Dějiny« a »Slovník nauč.«

**) Tom., Děj. Pr. V. 127. a 47. Tadra, Kulturní styky Čech s cizinou 109, 110. — Arch. für. oester. Geschichte, sv. 55.

***) Tomu, že ho již r. 1391 nedrželi, nasvědčuje už to, že v listině z toho roku pocházející, kdež jmenují své zboží, uvádějí toliko: »A také na našich dlužiech otložití smí z našeho zboží společného Litovice, Červenú Horu a vinici v Pražě, ješto sluove Folman, i to což k tomu slušie, aby to prodáno bylo etc.« Arch. č.

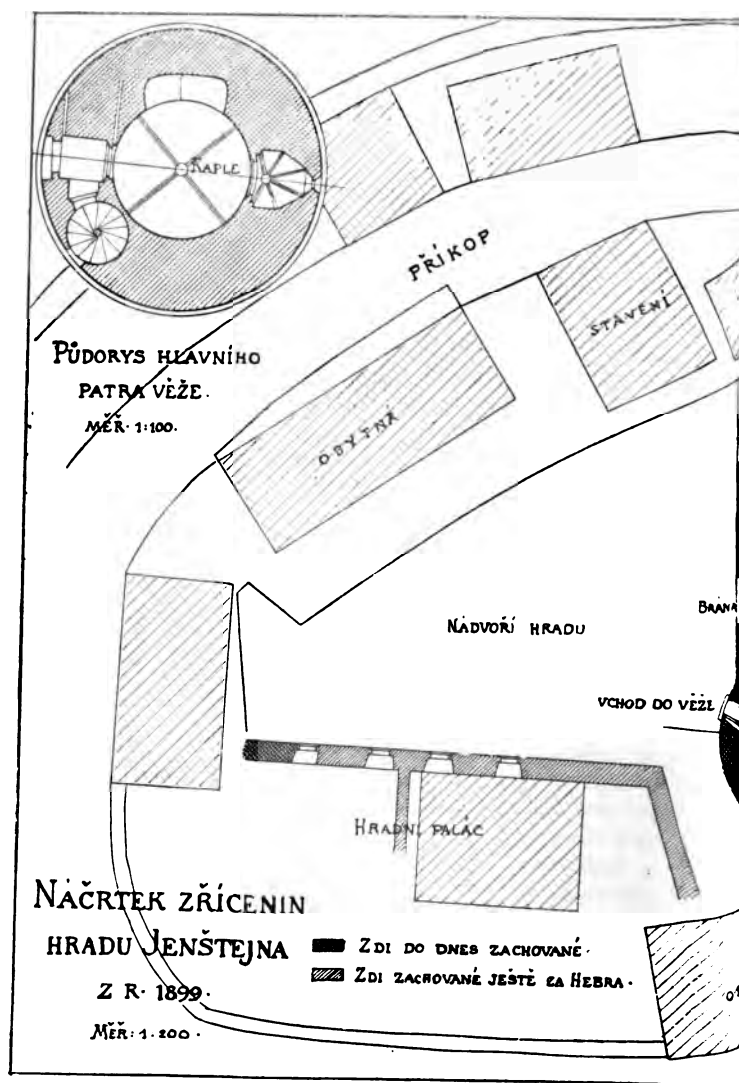
¹⁾ Tadra, Soudní akta konsistoře Pr. III. 364.

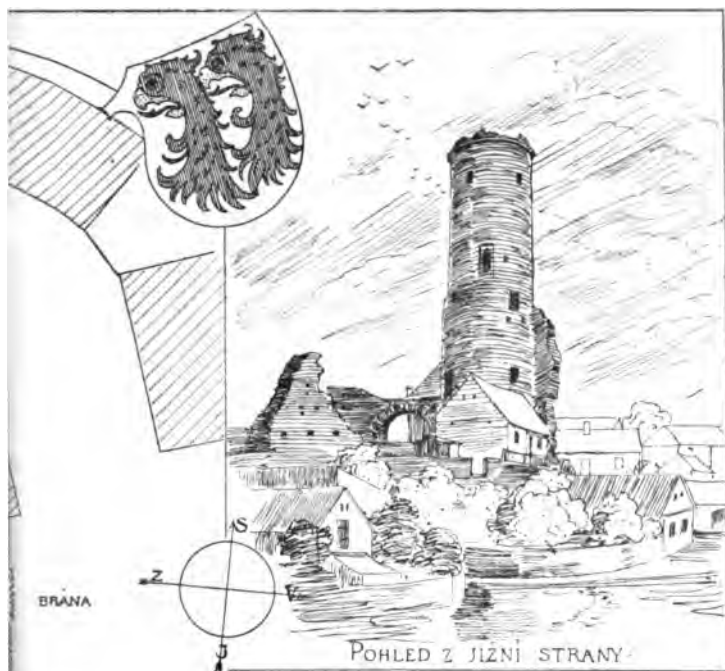
†) Reliq. tab. I. 253.

††) Vřesk, místo u Jenšt. neznámého položení, r. 1483 poplužní dvůr se znamenitým příslušenstvím.

†††) Reliq. tab. II. 8. Papr., O st. pam. 153.

²⁾ Vlasák, Bibl. místn. dějep. IV. 140.

Roku 1414 stal se Jenštejn residencí Jindřicha Puše z Cách. Prokop Veliký, slavný vůdce Husitův, byl rodem synovec po sestře tohoto bohatého a bezdětého kupce, pána na Mochově, kterýžto vzav jej sobě za syna, co výrostka pojal by s sebou na cestu do Francouz, Hispanie, Italie i do Jeruzalema, návrativ pak se domův, na kněžství ho světiti dal.**) Jindřich z Cách držel hrad až do r. 1419, kdy se ho ujal Beneš z Vartenberka,**) jenž držel také některá zboží v Boleslavsku. Sídlnil hlavně na Děvíně, jež obdržel od svých strýcův. Naposledy připomíná se roku 1458 a pak upadl v úplnou chudobu a tím i v zapomenutí.***)

Od r. 1430†) až do roku 1435 seděl na Jenštejně pan Aleš Škopek z Dubé, někdy na Dražicích, jenž v politických dějinách českých nemálo vynikal. Když po r. 1415 dravá pochodeň války naší vlast osvětila, stál pan Aleš mezi prvními, kteří se války činně účastnili. Po smrti Václava IV. (26. srp. 1419) přihlásil se jako přívrženec královny Žofie, dne 6. října 1419. R. 1420 táhl na pomoc obleženému hradu Pražskému, byl však i s jinými pány u Ovence krvavě poražen. Na sněmu Časlavském přestoupil k podobojím, s nimiž prý v bitvě u Ústí hrdinně bojoval. Později stál při straně aristokratické, pod prapory pana Menharta z Hradce, začež mu Zikmund zapsal Labský Kostelec a vsi Zamachy a Vtelen.††)

Za pana Aleše byl tu purkrabím Petřík Suda, jinou službu tu zastával Martin z Hradištka, jehož jméno bylo staroměstskému právu dosti známo, a komorníkem páně byl Anselm Kraslice. Těm někdy říkával pan Aleš, kterak jest dlužen paní Markétě řečené Židovce, měšťance Staroměstské, půl čivrtá sta kop grošů, kteréž jí chtěl zaplatiti, ale osudy, které jej i manželku jeho Skonku z Vartenberka v těch časech stihaly, překazily úmysl jeho. Markéta, jež kdysi nějaké dobrodiní Alšovi prokázala, psala mu o své peníze. On a jeho manželka odpověděli takto:

Poctivě paní Margretě, bydleš na Kokoříně!

Služba má napřed milá paní Margreto. A dávámť na vědomí, že nyní přepuštěním Pána Boha pro svou manželku byl jsem u veliké tesknosti, že jsem se málem smyslem nepominul, avšak jsem v tom na tě dobře pomněl o tvých dlužích, žeť jsem toho tak byl pojednal, nežby mě byly další tesk-

*) Palacký, Děj. n. Č. III. 6. 253.

**) Heber's, Burgen Böhmens III. 30. — Mikovec, Starožitnosti.

***) Sedláč., Hradý a zámky X. 210. — Nepřímou můžeme dohadovati, že Jenštejn za časů krále Václava IV. patřil nějakému p. Vrbíkovi. Žádali tehdy lidé ze vsi Lémuz (kteráž byla příslušná k Jenšt.) na radě Staroměstské, aby jim uložila list purkrechtní vysazení jich vsi, čehož ve sporu se svým pánem Vrbíkem potřebovali. R. 1433 si však opět ten list na Staroměstské radě vyžádali. (Archív m. Prahy 2099, str. 352*.)

†) Paprocký, O stavu panském 312 a 315. Jak plyne z dalšího, jsou v některých monografiích se vyskytující data (1431–1434) pochybená. — Arch. č. II. 65. — Reliq. tab. II. 233.

††) Děj. n. Č. III. a 332. — Vlas. Místopis. bibl. IV. 122. — Sedl., Hradý X. čl. Dražice a Benátky. — Arch. č. III. 415.

nosti zašly, žeby ty byla dobře spravena, neb jsi pro mě a pro mu manželku mnoho činila i veliké nám libosti okazovala, pro něžto já myslím na to, abych mohl toho tobě dobrým nahrazovati Ale již děkuje Pánu Bohu, jsú mě ty tesknosti pominuly, jakž se jest manželka má polepšila.*) A novin takových jistých nevím ani o králi, ješto bych je mohl psáti k tvému utěšení, než jedno ty, jakž sami o tom lépe víte nežli já o Kufích Vodách. A prosím tebe popracuj se mnou což můžeš bez tesknosti a tys více pracovala, jakož toho věřím i úfám. Dán na Ústí v sobotu před svatú Maří Magdalenu.

Aleš z Dubé, sed. na Ústí.

Přízeň má napřed milá paní Margretho. A rádať bych slyšala, by se dobře měla. Takéť dávám věděti, že sem se, děkujíc Pánu Bohu, dobře polepšila, ale bolest mi jest v oči vstúpila. Milá paní Margreto. Daj mi napsáno těch všech dluhův summu, cožť jest tobě pán dlužen, nebť pán miení to tak zjednati a opatřiti, ažby Pán Bůh nás obů v tej mieře neuchoval, aby ty toho jistotu měla a bezpečna tiem byla jako náš dobrý přítel. A cožť jest pak mého dluhu, to mi také daj zvláště na lístek napsáno. A teď posílám klíček od malé skříníčky a prosímť tebe, cožť jest v ní, aby to z ní vyňala a někde schovala a tu skřínku aby mi poslala a měla-li by aksamitu rytého a čepec kterékoli barvy, prosím, aby mi jej poslala, nebť sem chtěla paní Hlaváčové s tú skřínkú poslati. Také ty peníze Ctiborovy, kdež je dáš Bohunkovi, daj mi věděti cožť jest jich. Datum in Ústí etc.

Skonka z Vartenberka.

Když přes tyto slibné odpovědi Markéta peněz nedostávala, stěžovala si u rady staroměstské. Ta potom vyslala konšely, totiž Tůmu soukenníka a Ondráčka od červených křížův k panu Janovi Smířickému, aby vypověděl, co mu známo o tomto dluhu. Ten pak oznámil, že když přijel na Jenštejn k panu Alšovi, tu že si sem on (Aleš) také Markétu zavolati dal a řekl k němu: »Hleď pane Jene, mníte vy, bychť byl bohatý pán, byť nebylo této paní Margrety, kteráž jest mně založila půl čtvrtem stem kopami, byľ bych já dosti nuzný pán.« †)

Jak se zdá, páni konšelé odpověď vyslechli, vnesli ji do knih a dále se o věc nestarali. Markéta zatím zemřela, odkázavši dluh Alšův Janovi od stříbrné hvězdy a Důře od sv. Jindřicha. Když potom pan Aleš do těžké nemoci upadl, poslali Jan a Důra k němu na Jenštejn mistra Křišťana, faráře od sv. Michala, ††) aby se o zapravení jejich dluhu přimluvil. Ten, přišed k pánovi, řekl mu: »Aj, teď ležíš na smrtné posteli a z té nemoci bojím se nevstaneš, opatř svou věc a dluhy, kterýmž lidem vinovat některak zříd a zvláště ten dluh paní Markétin, kterýž jest ona jim (totiž Janovi a Důře) na tobě odkázala, jsi-li jim vinovat pověz a toho na své duši nezůstavuj.« Tehdy pan Aleš odpověděl: »Ovšem, jsem nebožce paní Markétě dlužen a vinovat, ale byť bylo půl šesta sta kop toho dluhu, jakož pan Janek s paní Důrou praví, neníť tolik,

*) = pozdravila (polepšila na zdraví).

†) Archiv m. Prahy 2099, 387a.

††) Mistr Křišťan z Prachatic, přítel Husův, v dějinách politických své doby nemálo vynikající, sepsal lékařské spisy »Herbáb« a »Lékařské knihy«. † 5. září 1439. (Vlček, Děj. č. lit. I. 133.)

než jsem jí jen půl čtvrtá sta kop dlužen a nic víc.«†) To bylo roku 1435. Za několik měsíců potom přiznal se Vaněk z Příbramě, že všechno své právo k dluhu, které od paní Markéty na panu Alě, jakož i na jeho statku Kostelci má, postupuje svrchudotčenému Jankovi od stříbrné hvězdy a Anně, choti jeho.**) Kdy pan Alě opravdu zaplatil, nám známo není.

Kolem r. 1447 byl majetníkem hradu Jenštejna Jan z Liblic, na jehož zdejší panování se nám téměř žádných upomínek nezachovalo. R. 1440 vyskytuje se na sjezdu krajském v Nymburce. V neděli den sv. Ducha r. 1448 Vilém z Šumburka, první jistec, Děpolt z Ryžmberka, Jan z Liblic seděním na Jenštejně, Jindřich Mičan z Sulislavic a j. rukojmí zapisují dluh 200 zl. Zbyňkovi Zajčci z Hazenburka.**)

R. 1483. držel »Jenštain zámek, dvůr poplužní s popluž., ves, dvory kmetci s pl. etc.« Václav Holec z Květnice a z Prahy. Držel také statek Vřesk, na němž měl jistý plat kněz Václav doktor z Plané kanovník, děkan a všechna kapitula kostela Vyšehradského. Kdyby Václav Holec platu toho tuto jmenovaným náležité byl neodvážel, měli právo sáhnouti mu na jeho zboží Jenštejnské.***) R. 1502 seděl tu Bohuslav Ojří z Očedělic, jenž se mezi roky 1498—1515 často připomíná, a jenž byl také držitelem Zahrádky a Zhoře Vysoké.

Neznámým způsobem dostal se hrad počátkem XVI. stol. do rukou Jana Zachaře z Plotišť, jenž umíraje 23. února 1521 odkázal »dědictví své Jenštain hrad, domov popluž. etc., item ves řečenú Lemúzy²⁾ i což tu mám, item jiné vesnice všechny, někdy klášteru Vostrovu příslušející, se vším příslušenstvím etc.« panu Ladislavovi¹⁾ ze Šternberka na Bechyni. Ve kšaftu poznamenal Zachař tyto podmínky:

»Předkem paní Anně, manželce mé, aby věno bylo dáno její, totižto osm set kop na míšensko; item mistru Václavovi z Liběchova, tovaryši mému 200 kop gr. č., a k tomu koně z reja plesnivého, na kterém jsem sám jezdil; item Václavovi od Pětikosteluv z Prahy, měštnínu 100 kop gr. č.; item kuchařkám mým Káče a Anně 20ti kop gr. č.; item dále co nejprv p. Planknarovi 250 kop gr. č., podle toho i jiné drobné dluhy Duchkovi kramáři, měštnínu pražsk., což dí. Item za cihly a za vápno Modestovi 10 kop gr. č.; item na Malé Straně do vápenice u brány 10 kop gr. č.; it. Kapalínovi za cihly a za vápno 6 kop míš. a jiné drobné dluhy, kteréžto lidé dobří pamatovati budou, pán JMT (= Ladislav

†) Archiv města Prahy 209), 426a.

*) Archiv m Prahy, č. 992, fol. 167b.

**) Paprocký, »Ost. pan.« 113.

***) Reliq. Tabul. II. 396.

¹⁾ Ves u Českého Brodu, ode dávna díl Jenštejnského příslušenství. Jmenovaný klášter měl ji tuším od kláštera Zderazského, jemuž ji r. 1227 odkázal hrabě Kojata. V XVII. st. patřila již k Černému Kostelci.

²⁾ DZ. III. F. 14 et 15. V originále napsáno jest »Laclovovi«, což mnohé svedlo, že čtli »Václavovi« (Heber, Mikovec a j.).

ze Seta) uplatil. A v tomto ročníku...
 byl vstoupil jen pánem. 1530...
 vstoupil. Intim ex libris: Hap...
 Gali horn pomenování.

Lešišen z Šaravčina...
 z tem čiliště hroty...
 vyššího komendy a...
 zenského. Z. 1539...
 v Mobuči. Jestliže...
 (1521) 14. listopadu...
 Po něm pánem...
 jen byl z let...
 1530—1537...
 komořin královny...
 Pecka, Hořice, Čestice...

Dne 9. května z. 1530...
 drůb popl. a popl...
 lukami, vrchami, pánem...
 nící, šafarčí, šepci...
 sovského z Hradce...
 Ten zemel dnu...
 padlo synům jeho...
 a Bohuslavovi...
 sinou oděšením...
 Mikolášovi...
 tím měl svoj...
 sněm z...
 korané hroty...

Jeho vláda...
 koupil od něho...
 z Veitmile...
 panského pánem...
 panovníka...
 menitého a...
 vyšším...
 muže...
 a z Krabce.

Pan Hymek...
 Václava z...
 rozdělili se...
 stal se...
 patřila...
 z Krabce.

Pan Hymek...
 Václava z...
 rozdělili se...
 stal se...
 patřila...
 z Krabce.

Pan Hymek...
 Václava z...
 rozdělili se...
 stal se...
 patřila...
 z Krabce.

Pan Hymek...
 Václava z...
 rozdělili se...
 stal se...
 patřila...
 z Krabce.

Pan Hymek...
 Václava z...
 rozdělili se...
 stal se...
 patřila...
 z Krabce.

1530...
 1531...
 1532...
 1533...
 1534...
 1535...
 1536...
 1537...
 1538...
 1539...
 1540...
 1541...
 1542...
 1543...
 1544...
 1545...
 1546...
 1547...
 1548...
 1549...
 1550...

*) DZ VI. D 21.
 **) Ibid. A. 15.
 DZ VIII. A. 15.
 ***) Tieftrunk, Odpor z česk. 1547, 150, 175, 276, 384, 395.
 †) DZ VII. A. 1.

venice. Ale dostav se r. 1558 v držení Potštejna, prodal brzy potom r. 1561 zámek, dvůr a ves Jenštejn Janovi Dobřichovskému z Dobřichova. Ten seděl dříve na Vodochodech a prodal hrad r. 1568 Ladislavovi staršímu z Lobkovic, jenž jej však nedostal v desky zemské. Když potom Dobřichovský v pokutu upadl a zemřel téhož roku 1583, byl statek Jenštejn bez ohledu na práva Ladislavova pobraň a připojen k panství Brandejsskému. V době mezi smrtí Dobřichovského a připojení k Brandejsu ujala se hradu strýně jeho Anna, choť Daniele Koutského z Kostelce.*) Dědicové Dobřichovského se o hrad ještě roku 1594 ucházeli.

(Ostatek přístě.)

Štrouchové z Chlumku.

Rodopisný příspěvek. *Josef Čermák.*

Prameny: Velvarská pamětní kniha z r. 1455 a velvarská kniha ortelů z r. 1576 (obě nyní v zemském archivu v Praze). Paprocký, Diadoch, O stavu rytířském, 287. Rybičkův Genealogický materiál v archivu musea král. Českého. Mikovec, Lumír, roč. VIII. č. 31. Památky archaeologické II. str. 12. Naučný slovník. Sedláček, Hradby a zámky VIII. str. 152, 204, 211 a 275. Bílek, Dějiny konfiskací. Vacek, Paměti král. m. Velvar. Janda, Dějiny m. Budyně n. Ohří. Ottův Naučný slovník III. a j.

Děkanský chrám sv. Kateřiny ve Velvarech byl roku 1858 opravován a při bílení jeho byl objeven v jižní zdi v kostele mezi oltářem sv. Jana Nepom. a jižním hlavním vchodem náhrobek Albrechta Štroucha z Chlumku¹⁾, kdysi držitele Hospozína a posléze D. Kamenice u Velvar. Náhrobek, pokrytý stáletou vrstvou vápna, byl nákladem některých měšťanů opraven a natřen barvami. Štít malován modře, erbovní znamení černou barvou a přikryvadla zlatou a červenou barvou.

Náhrobek úplně zachovalý je zhotoven z opuky, má do výšky 145 cm, do šířky 87 cm (dole, — nahoře jest asi o 2 cm užší než dole) a nese následující nápis:

Letſha panie 1595. w nedielij
po Swatſy panie Markſtie Mſmſ
geſt w panu Bohu Mrojenij pa
Albrechtſ Strauch z Chlumku tuſto
tieto geho odporſijwa orſiekawa

*) Tato Anna zplodila s manželem svým syna Vojtěcha Koutského, jenž se synem svým v povstání stavovském nemálo horliv byl. Syn jeho Vojtěch ml. z Jenšteina připomíná se ještě r. 1654 stále přídomku toho užívaje. (Bíl. Děje konf. I. 299.)

¹⁾ Správné příjmení rodiny té je Štrouch z Chlumku; často užívané jméno Strauch vzniklo chybným čtením starého pravopisu Šſtrauch. — (Redakce soudí naopak, neboť český výraz nic neznamená, kdežto německý Strauch dává smysl patrný.)

ge Budaungho Wykrzissenij a
fiela swego i wssedniemij wter
zycziujmij Wslawenij a pro zasluhu
gezijsze Krysa wierznego
Spasenij Amen.

Pod tím rodinný erb, v jehož štítu bazilišek a na otevřené
přilbě týž bazilišek
co klenot se spa-
třuje

V Budyni n. O.
nalezá se podobný,
dnes však již se roz-
padající náhrobek
Albrechtova bratra,
F r i d r i c h a Š. z Ch.
Náhrobek ten vystě-
hován byl ještě s ji-
nými náhrobky do
zdi hřbitova u P.
Marie Sněžné, kde
úplně vydán na po-
spas zhoubným vli-
vům povětrnosti
rychle spěje k ne-
odvratné zkáze. O-
puka, z níž je zho-
toven, zvětrala a za
nedlouhou dobu ne-
bude ani po nápisu
ani po erbu památky.
Na pobyt Fridrichův
na Budyni upomíná
nás dále erb jeho,
jenž nalezá se mezi
znaky na západní
stěně velikého již-
ního sálu v zámku
Budyňském.²⁾ Barvy
erbu Š. z Ch. určitě
nám známy nejsou.
Dle návrhu p. Voj-
těcha rytíře Krále
z Dobré vody jest jich erbem zlatý bazilišek na černém štítě.

Náhrobek Albrechta Straucha z Chlumku.

²⁾ Dr. Boh. Matějka, Popis hejtmanství Roudnického, str. 42, kdež však se nic bližšího o erbu Fridrichově neuvádí, zejména není-li snad v barvách proveden. — Zachoval-li se erb Š. z Ch. ještě někde jinde, než uvedeno — není původci toho článku známo.

Bazilišek heraldický, báječné zvíře, jest zvláštní podoba heraldického draka. Tento jest znám každému z obrazů svatého Jiří. Vedle této všeobecné podoby bývá drak s různými podstatnými změnami vyobrazován, a tak vznikají nová báječná zvířata, nová erbovní znamení, tak ku př. drak bez křídel — ještěr, drak bez noh — dračí had. Drak s kohoutí hlavou a v podobě kohouta jest bazilišek, jehož krásný vzor spatřujeme na náhrobku velvarském. Tu se bazilišek blíží velice vzezřením svým kohoutu, i křídla, rozpjatá sice na způsob dračích, má kohoutí a nikoli netopýří, která jsou obvyklým příznakem draka. Toliko nízké nohy, poněkud táhlejší tělo a hlavně hrotitý ocas připomínají nám draka, vše ostatní však kohouta.³⁾

Drak i jeho zvláštní podoby jsou v české heraldice řídkým zjevem. Z rodin, jež nosili draka na štítě, budtež uvedeni:

Dražický z Kunvaldu. Erb jejich byl korunovaný zlatý drak v zeleném štítě a za klenot páví chochol.⁴⁾

Obešlák z Lipultovic. Moravská rodina, jejíž erbem byl zelený drak v modrém poli s roztaženými křídly a vyplazeným jazykem a za klenot týž drak.

Trach z Březí. Slezský, dosud žijící rod, jenž nosí na stříbrném štítě modrého draka a téhož draka za klenot.

Baziliška nosili v Čechách na štítě vedle Štrouchů Panošové z Kreuzfeldu, toliko za klenot na přilbě Vlčkové z Přečiny (barvy zelené) a Iglové z Hartenreytu.

Štrouchové z Chlumku byli rodinou vladýckou, jejíž praotcem snad je Petr Š. z Ch., v XV. století držitel tvrze Chvalšovic na Hlubocku. Ten prodal od 15. února r. 1440 právo k požitkům rychtářství vodňanského, což byl obdržel za své služby od císaře Zikmunda. Jeho snad synem je Zikmund Š. z Ch., který jak se zdá r. 1487 prodal Makotřasy a byl asi předkem těch členů rodiny, kteří se v XVI. a XVII. věku na Podřipsku připomínají.

Od r. 1501 seděl na Hospozíně Hanuš Š. z Ch., jenž zemřel asi r. 1522. Po něm ujali Hospozín, tvrz, dvůr a ves synové jeho Bernart a Václav, kteří si vše r. 1552 v obnovené desky zemské vložili. Oba uvedení bratři prikoupili k svému zboží v pátek před sv. Janem Křtitelem r. 1543 od Ludvíka Rosenhauptu, poručníka nezletilých dětí po Jindřichu Rosenhauptovi ještě Račiněves. Bernart týž statek ujav věnoval na něm (r. 1549) nějaké peníze své manželce Mandaléně a seděl tu ještě r. 1561. Bernart držel též Podhořany a Miřovice, kde r. 1556 v úterý před sv. Filipem

³⁾ Bazilišek Štrouchů jest také pro velkou podobnost kohoutu nejen od lidu, nýbrž i od spisovatelů, kteří se zmiňují o erbu Štrouchů, takměř všeobecně považován za kohouta.

⁴⁾ (Snad ve štítě černém. Srv. Město N. Benátky od L. Š. Pozn. red.) — Erb Dražických z Kunvaldu zachoval se z r. 1460 v zámku na Smečně po Anně Dražické, manželce Bořity z Martinic. (Pam. arch. I. str. 325., Heber's Böhmens Burgen V, str. 47., Sedláček, Hradý a zámky VIII. str. 142, kdež i vyobrazení uvedeného erbu.)

Pravé pole plafonu někdy dobrovického.

Sv. Jan Ev.

Horní pole plafonu někdy dobrovického

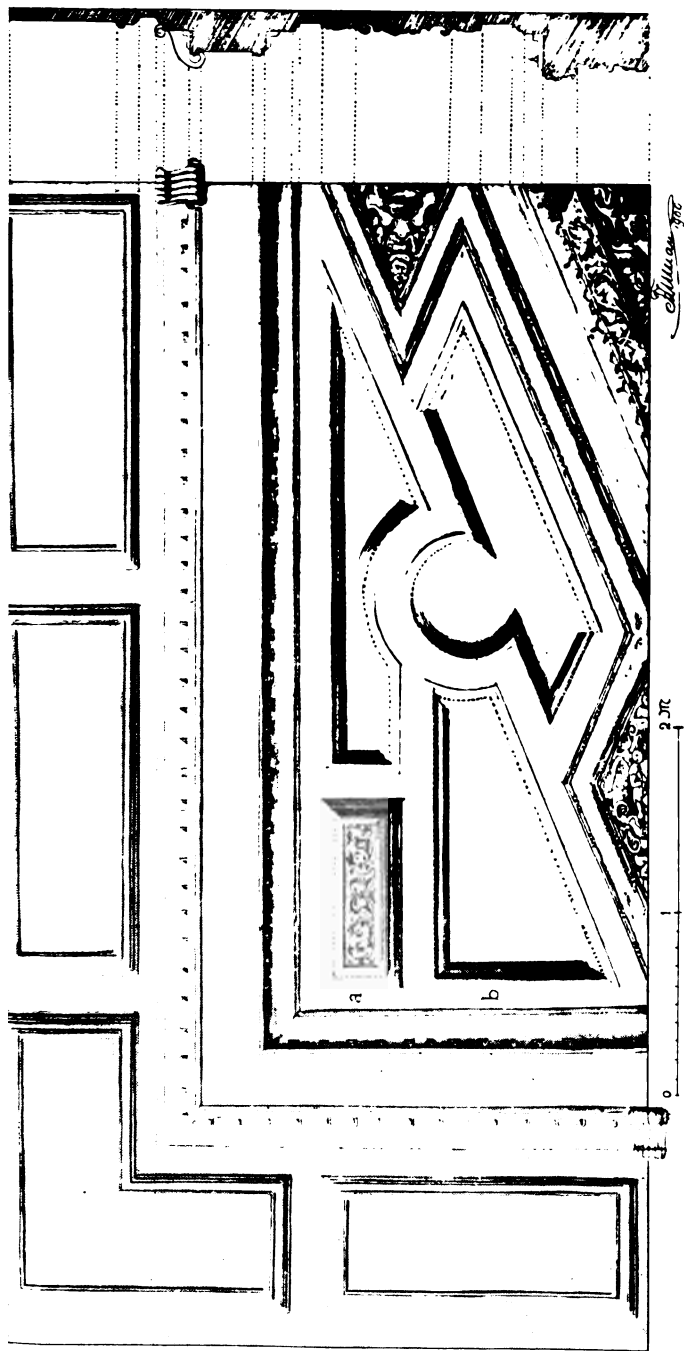

Sv. Lukáš.

Dolní pole plafonu někdy dobrovického.

Sv. Matouš.

MALBA NÁPLNĚ.

UKÁZKA
Z VÝZDOBY KULMĚ FLOCHY STŘED POLE

PRŮSEK LIŠTOU

Plafond vévodské síně zámku Dobrovického. Pohled na čtvrtinu stropu.

Levé pole plafonu někdy dobrovického
z „vévodské síně“.

Sv. Marek.

5 sedláků prodal Florianovi Griespekovi z Griespachu. Po Bernartovi zůstali synové Melichar, Fridrich, Karel a Albrecht, kteří se před r. 1581 o Hospozín a Račiněves rozdělili.

Melichar stal se držitelem Račiněvsí, kterouž prodal a to napřed (r. 1581) ves a potom r. (1582) tvrz a dvůr v Račiněvsí s podacím a loukou u Mnětěše Janovi Valkounovi z Adlaru, a držel potom (r. 1589) Třiliblici.

Fridrich držel Nížebohy, které r. 1578 v pondělí po svátku sv. Judy prodal bratrům Melicharovi, Karlovi a Albrechtovi, a koupil r. 1582 za 4000 kop grošů pražských od bratra Karla díl jeho na Hospozíně. Nedržel ho však dlouho, již roku 1583 prodal tento díl za stejné peníze Benigně Hrobčické z Hrobčice, která v ten čas také díl Albrechtův s polovicí tvrze a dvoru za 1500 kop grošů pražských přikoupila. Fridrich žil pak na Budyni, kdež dodnes, jak uvedeno, nalézá se jeho náhrobek a erb.

Karel ucházel se před r. 1583 o ruku bohaté měštky velvarské, Kateřiny Mydlářky. K sňatku však nedošlo a Karel soudil se pak s paní Kateřinou o dary, které si co snoubenci vzájemně byli darovali.⁵⁾ R. 1589 připomíná se Karel seděním na Dolanech.

Albrecht koupil kolem r. 1587 D. Kamenici od Václava Pětipeského z Chýše a Egerberka a na Blahoticích a zemřel roku 1595. Jeho neb některého z jeho bratrů potomky byli Krištof Š. z Ch., jenž od Blažeje Griespeka z Griespachu, pána na Nelaževsi koupil tvrz Mřešov a Jan Š. z Ch., jenž ujel po bitvě bělohorské ze země, protože byl odsouzen při komisi hrdební všeho jmění a propadl vinicí pustou při vsi Vražkově.⁶⁾

Na Kvíci na Słansku seděl Jan Š. z Ch. Velký Kvíc, tvrz, dvůr a ves koupil před r. 1528 buď od Jindřicha neb bratří jeho Jana a Volfa z Martinic. Po Janovi následoval syn jeho Vilém⁷⁾, jenž se oženil se Zdinou z Vratíšova a jí na Kvíci (r. 1547) 500 kop věnoval a r. 1556 najal si od Kateřiny Ebrzvínové z Hradiště, abatyše u sv. Ducha v Praze, co jí v Malém Kvíci náleželo. Kvíc postoupil r. 1579 Petrovi Vokovi Žďárskému ze Žďáru, jenž měl za manželku Annu Š. z Ch. Ta zemřela r. 1582 a pohřbena byla v kostele Kladenském.

⁵⁾ »... jedna strana druhé, že jest z té víry a lásky sv. manželstv nemálo na zlatě, stříbře, prstenech zlatých, hotových penězích, hedvábných věcech, od vína, ovoce i jiných rozličných všelikterakých věcech, jak obojí strany inventář to v sobě šife obsahuje a zavírá, darovala a odsílala...« povídá nám svrchu uvedená kniha ortelů z r. 1576, kdež se delší zmínka o zajímavém sporu tom činí.

⁶⁾ Po tomto Janovi, pokud známo pisateli toho článku, se nikdo více z rodiny Š. z Ch. nepřipomíná.

⁷⁾ O Vilémovi čteme v A. Schimonově dílku: Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien, na str. 166: »Strauch von Chlumek Wilhelm, Gutsbesitzer in Böhmen 1558. Adelstand.« Zde běží patrně tolik o potvrzení šlechtictví, ačli není tato zpráva vůbec chybnou.

O českých exulantech v Perně po r. 1621.

František Teplý.

Na choru krásné, kdysi mariánské svatyně v saském městě Perně zvedá se zvláštní klenuté oddělení na straně západní, pro zádušní věci. Mezi těmi nalézá se slušný počet knih, většinou theologických, z nichž 18 exemplářů jest českých obsahu nábožného, a veliká bible v Plzni roku nenaznačeného tištěná. Neznámý majitel její zaznamenal úhledným písmem na prvním listě: »Letha Panie 1580 wstaupil sem do uczenj do Tuchomierzic a L. P. 1589 przissel sem do služby k panu Vilfmowi Zagiczowi item do Tuchomierzic« a hned pod uvedená slova někdo jiný — patrně vystěhovalec — připojil významnou sentenci: Koho Bůh milosti zbawj, toho žádný nenaprawj.

Jiná (20.) kniha špalfčkovitého formátu obsahuje smíšeninu různých modliteb i písní s notami. Dle dedikace k nejmenovanému mecenáši »komponíroval ji námahavě« Tomáš, farář v Dubném u Českých Budějovic r. 1606.

V pokladu ukazuje se skvostný, gothický kalich, jež, jak z německého věnování zřejmo, daroval kostelu r. 1638, 22. 3. Melchior Bastel, zlatník a exulant z Prahy.

O mnoho cennější a pro českou genealogii důležitější jsou knihy matriční, počínající r. 1585, úryvky též dříve. Z těch zase zajímají nás folianty II.—V. od r. 1620—1653. Perno na začátku XVII. století honosilo se pevným hradem (»Sonnenstein«) a čilým obchodem na řece Labi, což obojí při krásné, romantické poloze učinilo město místem bohatým a ve válečných bězích také jistým. Čechové sem zajížděli ode dávna, ba naši kupci měli v Perně svou hospodu u Jiřka či Jirky Čecha. Perenský statkář Mikuláš Henigke z Weissenfelsu obchodníky se clem i mejtem příliš neutiskoval snad zásluhou kněze Matouše Cantisia, později superintendenta, s nímž ve přátelství po kolik let žil. Není proto divu, že po bitvě na Bílé Hoře ti, kdož měli proč, přes hranice do nedalekého Perna se uchýlili vyčkat budoucích událostí. Tenkrát a nanejvýš r. 1630—1632 povstala tu celá kolonie českých exulantův, z nichž přemnozí v Perně zbytky svého jmění protrávili a někteří své naděje na lepší obrat na věky pohřbili. Perenští k utečencům chovali se celkem vlídně a teprve, když nával jich byl takový, že i v sousedních vesnicích jako ve Bračnici (Bratschnitz), Bosni (Boszen), Kopytci (Kopitz), Kvíčnici (Kwitschnitz), Postanci, Zeheftě atd. jim příbytky vykazovati museli, požadovali větší nájemné a počínali si odmítavěji, obávající se, aby město přelidněno nebylo a hlad nepovstal.

Chceme rozvinouti v překladu chronologický přehled českých exulantů, jak v perenských matrikách jsou uvedeni.¹⁾

¹⁾ b. = baptizatus, p. = pater, m. = mater, l. = levantes či kmoťi.

- 1622, 30. 3. l. Křištof Čech, Baltasar Kelbel z Čech, manželka Adama Rašína.*)
- 1624, 7. 10. b. Jiří p., Jiří Kernicher »von Koblach«, někdy farář v Braškovech v Čechách, m/N? l. Křištof Mexander, bývalý farář v Benešově v Čechách, Matěj Hrdina, Jiří Nestel, Michal Franěk; 11. 10. b. Eusebia p., Jan Berkovius, bývalý farář ve Svádově, m/N? l. Ambrož Pavel Vactenus, býv. farář v Schönwaldu v Č., Michal Macht, někdejší farář v »Selist«.
- 1625, 6. 6. b. Křištof p., Victorinus Felicitas, před tím farář v Jesenici ¹⁾ l. Valter Čech, Jiří Donert z Litoměřic, Andres Šimeček, Oldřich Slepíčka též z Litoměřic. r. 1626, 4. 7. b. Křištof Sigmund Maria, syn téhož Felicity.
- 1626, 7. 9. b. Křištof p., Křištof Mexander, bývalý kazatel v Benešově.
- 1627, 24. 4. b. Bohuslav p., Václav Nisselius ze Strakonice, kdysi kněz kostela u sv. Vojtěcha v Praze, m./ Justina. l. urozený pán Jan Kamejtský ze Lstiboře, český rytíř. ²⁾
- 1628, 5. 1. b. Jan Kašpar p., pan Hendrych Brickner, obchodník hedvábím ³⁾ m/N? l. Melchior Kuněk, Václav Stoček, Adam Douša, Václav Blatič, Václav Košecký, Jiří Stormar všickni z Litoměřic. 14. 10. l. Martin Kozelek, Vít Cyprian, Liduška Lorenzova z Litoměřic a Václav Stemeisl ze Třebnice.
- 1629, 17. 6. l. Jan Erasmus Paradis, Haus Strapenhogen, bývalý, ranlékař z Litoměřic; 6. 7. Jan Kamejtský rytíř ze Lstiboře, uroz. pan Jan Křištof Kuneke z Čech. 17. 7. b., Kašpar p. pan Daniel Gunter »von Ztrakowa« (? z Trkova či ze Strakova). 15. 12. b., Karel Matyáš p., Matyáš Janda, někdy duchovní správce u sv. Michala v Novém městě pražském. 17. 12. b., Samuel Daniel p., Šimon Limus Slavětín z Čech.

(Ostatek přístě.)

Literatura.

nákl. Dr. Fr. Piękosiński »Heraldyka Polska wieków średnich«. Krakov, Akad. um. 1899. vel. 8° str. 487.

obje Neunavnný heraldik polský překvapil opět přátele této zajímavé vědy omným dílem, v němž podává výsledky dlouholeté své práce. V úvodě oceňuje nejprv Dlugoše jako heraldika v jeho »Klejnotach królewstwa i rycerstwa polskiego« (Dlugoš jest mu hlavně historik, méně heraldik); na to uvádí jiné prameny, zvláště bohatý novými objevy spis. prof. Dra Ulanovského

22. *) Kelbel z Geiszingu? Adam a Jan Rašín z Rýzmburku prodali r. 1624, 5. statek Vinary na Jičínsku Albrechtu z Waldsteina; viz DZ 143 A 21.

neš. ¹⁾ Braškovo, snad Prackovice, psáno jest »in Braskowih«, Bensen = Benešov, Schwaden = Svádov, Selist = Seesitz = Zezice všecko na Litoměřicku. Jesenice = Jechonitz = Jechnitz u Žatce.

Kamej. ²⁾ V Bílkových konfiskacích str. 228 čteme (časem) nesprávně: Jan Jiří Kamejtský ze Lstiboře odesel r. 1628 pro náboženství ze země, prodav statek Kamejk Heřmanu Černínovi.

³⁾ Brickner z Brucksteinu, stavu rytířského?

»Inscriptiones clenodiales ex libris indicialibus palatinatus Cracoviensis« (vyšel r. 1885.) a téhož »Materyały do historyi prawa i heraldyki polskieje« čerpané z archivů poznańských, Kar. Potkańského (»Archiw Komisyi historycznej« díl. II. 1886.), bohaté prameny heraldické sebrané Stoslawem Łagunou a j. Dále vypisuje hmotné prameny heraldiky, pečeti, náhrobky, což jako u nás posud z veliké části nevyčerpáno, uvádí jak v Polsce pouze nejstarší syn dědil nezměněný znak otcovský, ostatní musili jej všelijakými přídatky změnit (jako v Anglii i u nás). Nahodile jen zmiňuje se o tom prof. M. Kolář (»O nejstarších pečetích šlechty české do r. 1300«).

Nejstarší znaky polské dle spis. vznikly z run, z prostých čar a rozmnožovaly se vzrůstem rodů buď přibíráním nových značek neb jich dělením, násobením a spojováním. Později teprv dle způsobu západního vešly v oblibu i obrazy zvířat, nástrojův a zbraní a j. V tom jest podstatný rozdíl mezi heraldikou polskou a českou. (jiný značný rozdíl záleží, jak známo, v tom, že v Polště mnoho rodů užívá jediného znaku, v Čechách však má každý rod svůj zvláštní znak.)

V určení barev figur znakových vedle Dlugoše důležitá jest t. zv. »rola marszałkowska (Mikuláš z Břeží-Lanckoronského, maršálka královského z r. 1461) obsahující 65 znaků malovaných.

Následuje pak podrobný rozbor prací Dlugošových v heraldice polské, vývoj pojmenování znaků (dle obdoby se znaky domácími nazvány i znaky cizí, slezské a české zvláštními jmeny a tak najdeme v polské heraldice znaky: Sternberg, Biberstein, Kornic, Švambeg (má býti Švamberg — Labuť), Korbog (Kurpach, rod slezsko-český). Potom popisuje spis. v abecedním pořádku erby i u Dlugoše uvedené, kdo jich nejprve užíval a jak se erb vyvíjel. Vše doloženo přecetnými obrázky pečeti a změn znakových (723 obr.).

Zvlášť zajímavé jest, že četné znaky polské jsou tu s českými stejné. Obvykle erbovní pověsti dokládají i, že znak přišel z Čech neb z Moravy. Tak erb Bělina (Byliny) — má tré palkov a pochází prý z Bílinska v Čechách a v Polště teprv r. 1431. se objevuje, erb Gozdava (dvojítá lilie) přichází u českých rodů Beřkovských s Šebířova, Skalských od Dubu a j.), Bogoria (2 hroty střel) u vladyk ze Sedlice a Vidovle, Grabie (hřbelec) u Boršů z Oseka, Kostků z Postupic a j., Junosza (beránek) u Závišů z Osenic, Dubanských z Duban, Kopaszyna (2 zakřivené kyje) srv. s mor. pp. Drahotuš, Korczak (tři břevna a klenot pes, neb i pes na štítě, za ním loďka a pod tím břevna) u Krčmů z Konipas, Kornic u mor.-slezs. Sobků, Klochů a j., Kotvica (prý čtyřnásobná kotev, úplně souhlasný s čtyřnásobnou »střelou« mor. pp. ze Švabenic), Kuczaba (kotouč od kopí, dle spis. mlynský kámen, snad ještě dle starých tradic Paprockého) u Častolarů, Chanovských, Krabiců z Veitmile, již r. 1397 v Polště, Odrowaž (»zavinutá« střela, ač na českých pečetích z XIII. st. i na shodě s polskými není zavinutá, ale na luku stojící) přichází již r. 1380. na pečetích rodů polských s našimi Benešovici nikterak spřízněných; i klénot stejný (paví ocas proražený střelou), Oksza (bradatice), znak Vršovců, v Polště již r. 1320. u Jana Reje z Šumska r. 1437 (odtud hrab. Reyové, posud v Haliči usedlí, vymohli si titul: Vršovec-Sekerka-Rey (do nedávna vedl je Almanach Gothajský společně se Sekerky jako jich větev, nyní je oddělen ve zvláštní rod), znak Poľukoza (hlava oslí) u čes. pp. ze Lnář, Frymburka, Kasejovic, v Polsku již r. 1370, Poraj (růže pételistá) našich Vítkoviců, posud užívaná u pols. rodů Rosenberků-Lipinských a Gruščinských, na pečetích pols. již r. 1358, Prawdzic (lev za zdí vyskakující) u mor. pp. z Kókor, Rawa (papna na medvědu sedící) u nás Bravantských z Chobřan a Čertorejských z Čertorej, u rodů polských již 1334, Strzemienowie (třmen) též u čes. pp. Rašínů, Jestřibských a Licků z Ryzmburka, Topacz (lépe Kopacz) (supí křídlo prvotně bez nohy) u Čabelických ze Soutic, posud u hrabat Niczkých v Uhrách, Warnia (rak) u nás Žižka z Trocnova a vlad. z Perče, Wieniawa (tuří hlava s kruhem), slavný znak Pernštejnů i v pověstech polských z Moravy přišlý, poprvé na polské pečeti r. 1382 a j.

Následují pak znaky u Dlugoše neuvedené, ale na pečetích polských zachované, počtem 462, z nichž některé opět byly i v Čechách užívány jako Borek (větev dubová s dvěma listy) pp. z Písnice, Borowa (háček při ohni)

u nás Sokolů z Mor., Krokev u čes. Šárovců, Giejczewicz (půl psa) Chřepických z Modliškovic, Glajbicz (štika, ne kapr) stejný se znakem mor. Hechtů z Rosic. I s proslulým česko-mor. leknem se tu shledáváme (již r. 1388 u Ramolda Gorynského; erb drží dva andělé, nejstarší to nosiči štítu v heraldice polské). Dále přichází tu známý Odrowąż, ale s obměnou (opeřeným šípem na příč položeným, aby prý vznikl kříž — symbol křesťanství). Špis. totiž má znak Odrowąż za znak runový a po přijetí křesťanství dán prý do něho šíp příčný, aby pohanská runa oděla se křesťanským rouchem. Leč znak tento na nejstarší pečeti z r. 1286 v Čechách již užívaný nemá kříže a tato obměna i v Polště objevuje se až v XV. stol. Jest vůbec nezbytno shledati a srovnati všechny pečeti jednoho rodu po druhém od XIII. do XVII. věku a vypsati pak řádný vývoj znaků veškeré šlechty české. Potom bude konec všem omylům a domněnkám!

Při znaku Pobędzie (noh s jesetrovým ocasem) znak nynějších hrabat a svob. pp. Puttkamerů zajímavý jest, že jsou rodem slovanským, do Pomoran přestěhovalým, kdež úřad podkomořích zastávali, z čehož vzniklo — Puttkammer. Posud jest si tento rod vědom původu slovanského a jedna větev vyžádala si i názvu »Puttkamer-Vršovec« (po spřízněných Vršovcích-Sekerkách).

Za popisem 593 znaků a jich obměn upozorňuje spis. na nově objevená bohatá zřídla heraldiky polské v litevských a ruských archívech (i u nás bylo by třeba bohatě studně vědecky probádati, ne pouze pro potěšení sbírky si dělati, (které obyčejně po smrti milovníka se rozpráší neb i zničí!), potom následuje vývoj 26 nejstarších znaků (pocházejí prý ze skandinávských run starší i mladší řady (z VIII. stol.), připojuje pak 70 znaků z XII. stol. na mincích slezských a z nálezů Vilenského zachovaných (zajímavé pro českou heraldiku zvlášť č. 5., nejstarší znak pp. z Drahotuš) č. 10., 11., 28, 37. a 40. Na to objasňuje význam »roly marszalkowske« tím, že herold, máje povinnost znáti znaky všech rodů svého kraje (při turnajích a pod.) musil je míti přehledně sestavené. Nejstarší jest »rola« anglická z r. 1240—45 (s 220 znaky), německá z počátku XIV. st. (s 687 znaky), polská (ani česká) se nezachovaly, jen v Paříži v knihovně arsenalu v rkp. č. 4790 na třech listech zachováno 66 polských (a českých pp. ze Švamberka) znaků kolorovaných (vydáno v »Heroldu Polském«). Oddíl II. obsahuje znaky zemí a krajů polských, vývin a změny znaku Piastovcův (zbytek prvotního znaku Piastů — půl prstenu a přes něj střela vzhůru postavená, jest na prsou slezské orlice (přijaté r. 1227 od Piastovců), střela vypuštěná a půlprsten ozdoben trojlístem jetelovým), znak knížat Mazovských, Kujavských atd., erby kapitul Hnězdenské, Krakovské, Vratislavské a Lvovské. Připomíná pak spis. pozoruhodné omyly heraldické za soudův o »nařknutí z chlopstva« i v aktech soudních se nacházející a zajímavé je vysvětluje. Po té dokazuje, že jen král polský (ne však veliký kníže litevský ani knížata slezská) měl právo povýšiti do stavu šlechtického, že šlechta ruská r. 1432 žádných znaků neužívala, jakož i že všechny znaky ruské pocházejí z Polsky. Končí pak veliké své dílo dodatky, které mezi tiskem se objevily a pojednáním o způsobu zobrazování znaků v díle tomto. K závěru připojen text »Klejnotów« Dlugošových a rejstřík. S plným uznáním velké píle p. spisovatelovy zakončujeme tyto řádky přáním, aby i heraldika česká v brzku se dočkala svého Piekosiňského a želíme, že neuprosný osud zadržel v posledním okamžiku ruku, nad jiné povolanou — prof. Mart. Koláře — která podobné dílo již ku konci přiváděla.)*

A. Masák.

K. Buls: Estetika měst. Přel. Dr. Jan Podlipný V Praze 1900, nakladatel A. Storch Syn. — Karel Buls narodil se v Bruselu r. 1837. Absolvoval průmyslovou školu i akademii uměleckou; navrátil se z cest po Francii a Italii převzal otcovu dílnu zlatnickou, již znamenitě zvelebil. Oddal se veřejné činnosti, v níž dosáhl zasloužených hodností občanských a stal se i přes odpor vlády r. 1881 starostou brusselským. V dějinách Bruselu bude Buls na věčné časy skvělým zjevem. Řídě se vždy rozumem, pietou k mi-

*) Vydá je Čes. akademie úpravou prof. Sedláčka.

nulosti a vkusem pracoval na zvelebení rodiště tak, že upoutal na se pozornost nejen Belgie, ale kulturních zemí vůbec. Dovedl přivést v soulad starý ráz města s požadavky moderní úpravy. Literárním výsledkem těchto snah jest *Estetika měst*, kteráž, prosta bombastických hesel, mluví k čtenáři slovy vroucími, přesvědčivými. Souhlasíme se vším, co hlásá Buls. Přeskrtejte všude jméno Brussel, jež nahraďte Prahou. Takový a ne jiný dojem působí kniha. Praha svého Bulsu neměla a sotva se ho dočká. Překlad jest věnován »všem upřímným přátelům starobylých, uměleckých i památných budov i rázovitých našich památek, jakož i opravdovým ctitelům staré Prahy.« Vhodnějším snad bylo by věnování ne-li obecnímu zastupitelstvu aspoň těm, kdož rozhodli o sboření prelatury a domů č. 931.—933. I., anebo aspoň architektům, kteří nové stavby »přizpůsobují.« Ti všichni měli by si z překladatelovy předmluvy pamatovati: »Teplo, ano žár vlastenecký pro rodnou zem a město, pro vlastní lid, rod a ráz, zahřívající a osvěcující celou knížku, volá: jednejte také tak!«, jakož měli by i vždy dbáti závěru z auktorova konečného připomenutí: »Jen ať naše město zachová svůj místní ráz, ne snad úzkoprsým duchem místním (šosáctvím), nýbrž patriotismem, hrdostí odkazů svých předků, synovskou úctou k památkám z minulosti, v té mě, aby každý Belgičan (Čech) vstupuje do starobylé zástíty, již vyznačuje zelený pás boulevardů (Petršína a Letné) pocítil tlouci srdce tak, jakoby vstupoval k otcovskému krbu.«

Cerný.

Dr. Stanisław Eljasz-Radzikowski: Styl zakopiański. Ve Lvově 1900. Dr. Eljasz-Radzikowski jest osvědčeným znalcem polské lidovědy; u nás není neznám. Psal do »Českého lidu« a jest v paměti i ze styků s Ed. Jelínkem a jinými pěstiteli slovanské vzájemnosti. Ve Lvovském »Towarzystvu ludoznawczem« měl 15. února 1900. přednášku o slohu zakopanském, jež byla otištěna v »Ludu« 1900 sv. II. a teď vyšla i jako otisk zvláštní. Chudý titul skrývá bohatý a zajímavý děj. Až do let asi sedmdesátých byly polské Tatry skoro neznámy. Nikdo si jich nevšímal, ani lidu. Ba, zakořeněná bajka způsobila, že obyvatelé Tater byli stotožňováni s — Tatary; tomu napomáhala — jistě bez zlého úmyslu — i pěkná literatura (Goszczyński i Mickiewicz). Také ve jménech byl hledán původ tatarský, ku př. Mardufa - Mard Ulla, Sabala-Sab Alla a j. v. Podobné názory a nesmysly udržely se ještě i v knížkách r. 1880. Zdálo se, že vnikající nevídaná civilisace zcela zahradí svéráznost kraje i lidu — dosud nepoznanou. Ne div, ale bystrost některých způsobila opak. Byli to hlavně Stan. Witkiewicz a Wlad. Matlakowski, kteří přikročili k jádru věci a našli, co tušili: starou, pěknou kulturu, ne tatarskou, ale taterskou, polskou. Witkiewicz článkem »Drzwi chaty góralskiej w Zakopanem« r. 1888 ve »Wisle« upozornil na velkou etnografickou cenu chat v Zakopaném, Matlakowski vydal nákladem Akademie umiejętności v Krakově velké illustrované dílo r. 1892 s názvem »Budownictwo ludowe na Podhalu.« Dr. Radzikowski případně označuje zdejší lid mikrokosmem dávného lidu polského, který zachoval staré tradice, nebyv dotčen novější civilisací. Svérázné stavby i ornamenty zakopanské vzbudily i pozornost cizinců, ale — jak bývá — nenašly porozumění u domácích lidí. Ku př. říditel odborné školy pro zpracování dřeva v Zakopaném vyjádřil se, že to jest »chlopski motyw i zu byzantynisch«! Ale Zakopané navštívil i znamenitý brusselský starosta Buls, který vyslovil obavu, aby modely nezahradily svéráznost lidové tvorby. Nábytek zakopanský zalíbil se i arciknížeti Rudolfovi, který k němu upozornil ministerstvo. Stalo se pak působením ministerstva, že sloh zakopanský zůstal na tamní škole »úředně uznaným« — přes nelibost říditelovu. Sloh zakopanský vešel v život, stal se i modou; již r. 1892 mělo Zakopané první dům, Zyg. Gnatovského, budovaný přesně slohově podle plánů Witkiewiczových. Není divu, že jako každá dobrá věc, hlavně slovanská, vzbudil sloh zakopanský někde i závist, i našel odpůrce, ku př. v Kovátsovi. Kdo chtěl by více zvědět o Zakopaném, kup si spis Ed. Jelínka »Zakopané v polských Tatrách« s ilustr. prof. W. Eljasze a St. Witkiewicze, jež vydal F. Šimáček v Praze. Spis Radzikowského ozdobují četné obrázky, jež důrazně obhajují sloh sám. Historie slohu zakopanského jest velice poučná a upomíná tak na mnohé u nás.

Cerný.

pisy vědecké zvonům, jakož i epigrafice vůbec pozornosti téměř prázdně nevěnují,« přiměl odb. minist. radu p. Vítězslava Houdka, v Časop. Muzea Olom. (čís. 66. str. 77.) k malé polemice. K uklidnění myslí dovolují si však sdělit, že »Soupis zvonů« již r. 1897 byl zaslán redakci t. l., — tedy o celý rok dříve než vyzvání p. Houdkovo bylo uveřejněno. Nelze sice nikterak pochybovati o ochotě redakce Č. M. O., svého času však redakce jiných článků než archaeologických a národopisných neuveřejňovala. Příkrá poněkud hořejší slova napsal pisatel na základě vlastní zkušenosti! Tím myslím, jest výtka na pravou míru uvedena a spor ukončen.

V Holešově, v květnu 1900.

Rudolf Janovský.

Různé zprávy.

Zkáza staré Prahy. Nezbuďte, než poříditi k tomuto záhlaví výmluvnou kresbu, jež by stále připomínala úsilí, s nímž pracuje se o úplné vyhlazení starobylého rázu města Prahy. Do nedávna přemnozí byli spokojeni v starých domech, které přečkaly několik generací; ale teď zaslechli o assanaci a komunikaci, a rázem není jim volno a zdrávo. — V »Nár. listech« odpol. číslo 107. z 19. dubna jest podána zpráva o schůzi Malostr. besedy, Obč. klubů z Malé Strany a Hradčan, konané 18. dubna, kde bylo za přítomnosti p. architekta O. Polívky výhradně jednáno o assanaci Menšího města pražského. Výsledkem rokování jest nezbytná resoluce, z níž doslovně otiskujeme tyto odstavce:

»3. Uznávajíc sice ideální snahy po zachování starého rázu Prahy, vyjadřuje přece své přesvědčení v tom smyslu, že snahy ty nelze uskutečniti na účet vlastníků starých malostranských domů, nýbrž pouze materiálními obětmi celku, že tyto snahy esthetiky ve shodu se uvéstí musí s ohledy praktické potřeby a nutnosti, jakými jsou zejména řádná komunikace, ohledy zdravotní a jiné, které podmiňují nevyhnutelně zmodernisování Menšího města pražského, čímž jedině také lze pozvednouti tuto, hospodářsky stále upadající čtvrť města a vypomoci strádajícím tam třídám obchodním a živnostenským. Z ohledů těch jest nutné rozšíření ulic na hlavních liniích komunikačních, vystavění malostranského nábreží a mostu od Rudolfiny na Malou stranu, úprava Kampy a zasypání Čertovky, zařízení drah k pohodlnému a rychlému spojení jednotlivých čtvrtí, zejména dráhy na Hradčany a j. — 4. pokládá odírání stavebních čar a určení výšek rovinných z důvodů neexistence polohopisného plánu se strany stavebních instancí za zákonem neodůvodněné a vyzývá zastupitelstvo obecní, aby ve věci této jednalo rychlou a radikální nápravu, aby tak existenční zájmy četných majitelů domů nebyly na dále ohrožovány!«

Resoluce byla schválena jednohlasně. *A zcela nikdo se při tom nezarděl?* Resoluci není vysloveno nic víc a nic méně, než úplná zkáza Malé strany. Uznání ideálních snah po zachování starobylého rázu na začátku 3 odstavce je zbytečno a je profanní. Resoluci sami usvědčujete se, že nemáte pro věc porozumění, a nebudete ani nejposlednější instancí, s níž mohlo by býti jednáno o jakýchkoli ideálních snahách. Každá debatta s Vámi je marna. Ale věci se shledají! Nezapomeňte, že před volbami někteří honem přispíšili si s prohlášením, že nejsou odpůrci toho starého rázu. — Řeči instalační, jako všechny slavnostní, mívají obvykle význam jen platonický. Při instalaci nového starosty Dra Srba pravil místodržitel mimo jiné: »Pěstiti vzdělání lidu v nejširším smyslu, pečovati o vzduch, vodu i světlo jakosti bezvadné, zlepšovati poměry obytné, dopravní i zdravotní, toť jsou úkoly, jež se stálým zřetelem k finančním silám obce musí býti řešeny a jež právě tak jako uspokojení aesthetických požadavků při všelikých novostavbách a láskyplné zachovávání ctihodných svědků hrdé minulosti města vyžadují na správě městské energii, činnosti a porozumění v míře nejvyšší.« K tomu odpověděl starosta: »Těžká

a zodpovědná úloha při úpravě starobylých částí města, otázka zachování památek stavebních, neméně i šetření umělecky rázovitého slohu při nutných přestavbách může jen účinnou pomocí a radou našich architektů a umělců zdárně býti rozřešena. Pokud týče se některých architektů, zajisté že starosta může spoléhati na jejich účinnou podporu — tenkrát, bude-li jejich rad a znalosti v skutku dbáno. Ale pracovati do úmoru nejen bez uznání, ale někdy jen proto, aby byl po ruce beránek, kterýž by snímal různé hříchy assanační či komunikační, je trdné. Některých architektů lépe však ani se neptati. Za poslední doby bylo konáno ohledání býv. kláštera Paulánského, staré mincovny, nad níž vznáší se také drak assanační. Blíží zprávu zatím úmyslně odkládáme, poznamenávajíc jen, že není nikterak nutno, aby průčelí bylo strženo. Nepřejeme si, aby bylo pokračováno v ničení staré Prahy. Prelatura u sv. Mikuláše zanechá v uměleckých dějinách Prahy na vždy nejčernější stín; při hřmotné resoluci malostranské doufáme, že nový starosta jejím zamítnutím osvědčí zájem pro minulost, vyslovený řečí instalační.

Cerný.

Zákonná ochrana památek. Poslanec Karel Adámek a soudruzi učinil v 10. schůzi sněmu království Českého 9. dubna t. r. tento návrh:

Slavný sněme račiz se usnésti:

I. Zemskému výboru se ukládá, aby provedl potřebná šetření a učinil návrhy na organisování trvalé součinnosti samosprávných sborů (obecních a okresních) při ochraně památek uměleckých a historických a při řešení úkolů vlastivědných v království českém, a sice: 1. zřizováním památkových komisí okresních při samosprávných zastupitelstvech; 2. zřizováním a vedením okresních seznamů veškerých památek uměleckých a historických v obvodu okresu se nacházejících, jak nemovitých, tak movitých; 3. náležitým umístěním, uspořádáním a opatrováním archivův obecních a j.; 4. spolupůsobením při zachování a obnově památek stavebních; 5. spolupůsobením při zřizování a udržování muzeí odborných.

II. C. k. vláda se vyzývá, aby se všemožným urychlením učinila náležitá opatření na ochranu a zachování památek uměleckých a historických, zejména; 1. zákazem vývozu památek uměleckých a historických; 2. zabezpečením a řádným uspořádáním i doplňováním archivů veřejných a zamezením ničení archivů soukromých (býv. vrchnostenských a j.); 3. zákonnou úpravou ochrany památek stavebních a pod.; 4. zamezením pustošení a drancování náležišť památek praehistorických a výhradou výzkumův a vykopávek těchto památek odborným a vědeckým korporacím; 5. zostřením kontroly obchodu se starožitnostmi, zejména přiměřenou změnou živnostenského řádu a zákonnou výhradou předkupního práva uměleckých a historických památek pro musea a odborné i vědecké společnosti.

Nevíme, po kolikáté již ocitla se ochrana památek na sněmu; před léty učiněné a náležitě zdůvodněné podání Společnosti projednala již i komise rozpočtová — ale dále věc nedošla. Poslanec K. Adámek byl čestným předsedou archaeolog. sjezdu kutnohorského r. 1898, i jsou mu dobře známy resoluce a návrhy přijaté i zamítnuté, i úkoly, uložené musejním spolkům. Obnovil-li teď požadavek na ochranu památek, byl si jistě vědom, jak a kde jest pojmána vážná práce, i že pathetickou řeč snáze lze pronést, než pracovati bez hluku... Jsme Adámkovi za to upřímně povděční a radostně uvítáme den, jenž našemu boji přinese žádoucí vítězství.

Cerný.

Přenesení ostatků Šafaříkových. Na Karlínském evangel. hřbitově po těžkých útrapách nalezl. r. 1861. klid věhlasný Pavel Jos. Šafařík. Hřbitov byl nyní zrušen i převzala měst. rada pražská čestnou povinnost převezení jeho ostatků na hřbitov v Olšanech. Stalo se 13. května. Zmiňujeme se jen o průvodu a vytýkáme, že jeho uspořádání nebylo provedeno podle ustanoveného programu. Mnohé známé osoby neviděli jsme. Při nevlídném počasí těšila se nás přítomnost starců Dra. Riegra, přednášejícího V. V. Tomka a j. Valná většina našich členů, mladších i starších, nepřišla...

Cerný.

Kde je vinník? Pan Max Dlouhý referoval v »Národních Listech« č. 53. ze 23. února t. r. o »Soupise« vydávaném Českou akademií,

kdež praví též: »Archaeologické komisi, jakožto orgánu veřejnou instituci a z veřejných fondů zřízenému, přísluší svatá povinnost, aby přetřla hamižný egoismus jednotlivců, kteří, jsouce lásky k vlasti i národu prosti, do ciziny hanebný šachr se vzácnostmi uměleckými provozují. Doufejmež, že překáženo bude obchodování s českými uměleckými památkami, které dotud provozují ve stopách nedávno zemřelého pražského restaurátora všelící lidé v Praze i na venkově, mnozí i titulem c. k. konservátora se honosící a spisy všelické o archaeologických úlohách vydávající, kteří však o každé památce, již se dovtipují, ihned zpravují zahraničné starožitníky a za škaredý osobní zisk ochuzují vlast svou.« — Zde jest obsaženo těžké obvinění, jež by p. auctor sotva asi vykl, kdyby neopíral se o určitá fakta. Konstatujeme, že nikdo nepospíšil si s opravou, nikdo nereagoval. Známo ovšem, že některé pěkné památky i celé sbírky z majetku jednotlivců, kteří věci rozuměli i bývali pracovníky na našem poli, ocitly se ve Vídni, kdež je dobře platí. Poznámka páně Dlouhého oživila v nás jakousi vzpomínku i prohlédli jsme dva dopisy, jež jen náhodou staly se naším majetkem. Z jednoho opisujeme větu: Též připojuji list Jana Táb(orského) z Klokočské hory, v druhém jedná se o Jansenově obraze »Dido« ... Jméno pisatele dopisů chceme smlčeti doufajíce, že se polepší a že nebude na dle v praxi prováděti nečestné obchody, proti nimž theoreticky káže.

Cerný.

Nebezpečnost staré památky. Údolím sázavským z Čerčan k Sázavě stavi se dráha. Trať po levém břehu běžící přetřela právě pod hradem Dubou zajímavé hradby někdejšího městečka Odrance, probouravši je na obou stranách. Nutno povědět, že prolomení stalo se šetrně a nebylo zbořeno víc nežli nutno. Jest jen důtklivě žádati stavitele dráhy, aby při pěkné té šetrnosti setrvali, zejména aby zdí ssutin nebylo užito za material násypu.

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Jedenáctá řádná valná schůze výroční byla konána 24. března t. r. ve dvoraně Umělecké besedy. Správnímu výboru jejimu jest upřímně děkovati za propůjčení místnosti. Schůzi řídil starosta, architekt Jan Herain. Uvítav přítomné, požádal zapisovatele za přečtení zápisu o minulé valné schůzi. Byl schválen bez námitek; taktéž schváleny výroční zprávy pokladníka, jednatele, správce sbírek i knihovníka, jež jsou podány níže. Ve volných návrzích dotazoval se p. JUDr. Jul. ryt. nejedlý z Vysoké po vydání »Heraldiky«, p. Em. Neuman, učitel z Roztok, po popisu výzkumu levohradeckého. Vysvětlení podal jménem výboru jednatel. Usneseno z podstatných příčin »Heraldiku« nevydati. Jednání o popisu výzkumu levohradeckého trvá již 8 roků; nynější výbor, ač výzkum stal se před 10 léty, stále usiluje o konečné vyřízení věci. Jest konstatovati, že neuveřejněním popisu jest Společnost poškozována i hmotně, neboť odpadla vydatnější podpora okresního výboru v Karlíně. Popis byl slíben již na valné schůzi r. 1894, leč přes všechno naléhání nedostali jsme dosud rukopis. Další zprávu o tom podáme v příštím čísle. Zpráva byla přijata na vědomí a oba dotazy odkázány výboru ku brzkému a konečnému vyřízení. Přikročeno k volbám. Skrutatory byli pp. Cyril Merhout a Alois Svoboda. Byli zvoleni: starostou Jan Herain, architekt; náměstkem starostovým Václav Brož, městský radní a majetník realit; pokladníkem Eduard Buřka, účetní Zemské banky; prvním jednatelem A. B. Černý; druhým jednatelem Pavel Papáček, učitel při měšť. škole v Nuslích; správcem sbírek i archivu M. U. C. Jos. A. Jíra, asistent Národop. musea českoslov; knihovníkem Ant. Masák, učitel; zapisovatelem JUC. Frant. Zuman; předsedícím výboru Jos. Sakař, architekt v Karlíně. Dozorci spolkovými zvoleni: Ad. Pecenka, c. k. místodrž. stav. rada; Jindř. Pštross,

hcdinář a mechanik, a Eduard Sochor, architekt. Za náhradníky povolání: MUDr. R. Čermák, Rsd. Kříženecký, architekt a docent při české technice, K. C. Neumann, inženýr-chemik a Ant. Schiller, odb. učitel a typograf.

Zpráva jednatele o činnosti roku 1899. V minulém roce bylo potřebí větší práce nejen naší, ale i přispění spolků příbuzných a veřejnosti vůbec. Za úkolem, přiděleným Společnosti sjezdem kutnohorským r. 1898, poslal výbor 10. července 51 korporacím a spolkům musejním dotazník o statistice jich a ochraně památek; žádal o zaslání materiálu snadno dostupného do 31. července, ostatního do 30. září. Ohlášením v »Časopise« (VII. 80.) i v denních listech dána o tom zpráva korporacím, jimž by snad nedošlo dotazníku. Reklamacím bylo ihned vyhověno; 8. listopadu byly upomenuty spolky a musea, jež nepodaly žádných zpráv, a lhůta prodloužena do 15. prosince. Celkem došli odpovědi od 36 korporací.*) Věc, dojísta důležitou, ignorovaly: Museum Kaunického a mus. spolek »Včela Čáslavská« v Čáslavi, Městské museum v Novém Bydžově, v Domažlicích, na Vys. Mýtě, v Rakovnici a v Sušici, Okresní museum v Hlinsku, Archaeol. a musejní spolek v Hořicích, Společnost přátel staroslavné Budče v Zakolanech, Histor. a prům. museum pro záp. Čechy v Plzni, mus. spolek »Pelcl« v Rychnově nad Kn., mus. družstvo »Kašpar Šternberk« v Radnicích, Musejní spolek v Novém Strašci a Vlastenecký musejní spolek v Olomouci. Nevšímavost těchto spolků nepřekážá provedení úkolu. Správní výbor jen lituje, že opoždění některých odpovědí způsobilo průtah u zpracování materiálu. Výbor hleděl obmeziti činnost obchodníků starožitnostmi, jež jde na přikoř snahám spolků vlastivědných. Za ochotnou v tom podporu náleží díky p. Bedř. Kučerovi, účetnímu spořitelny tábořské. Redakce »Jihočeských listů« v Č. Budějovicích k podobnému dotazu ze dne 6. prosince neodpověděla. Redakcím denních listů bylo posláno provolání o ochraně památek a obchodníků starožitnostmi, jež otiskly jediné »Národní listy« a »Radikální listy«. Zkušenosti poučují, že inseráty těchto obchodníků, zvláště vídeňských, nebývají bez úspěchu; upozornili jsme administraci »Nár. listů« na důsledky těchto inserátů, žádajíc, aby jich nepřijímala. Dopisem ze dne 4. února bylo přislíbeno vyhověti naší žádosti. Stálé mizení a zkáza náhrobkův i vůbec méně všimáných výtvarných památek přiměla výbor, že pečoval aspoň o spolehlivá jich vyobrazení; obnovil v »Časopise« dřívější žádost členům, aby pamatovali na Společnost fotografiemi, i usnesl se pořizovati nákladem Společnosti fotografie hlavně těch památek, jež buď dosud nejsou zobrazeny, neb jen nedokonale. Budiž s povděkem vzpomenu ochoty býv. jednatele p. Jos. Trmala, jenž uvolil se opatrovati vhodný materiál z tohoto oboru za svých cest po Čechách, a Klubu fotografů amatérů, že upozornil na tu snahu ve »Fotograf. obzoru«. Upřímných díky zaslouží si redaktor »Fotogr. obzoru« a člen p. Frant. Dvořák za četné fotografické práce, vykonané pro Společnost, jak i jinde časem uvedeme. Taktéž rada Národop. musea českoslovanského projevila ochotu vydati nám za některých podmínek fotografie a kresby, netýkající se programu musejního. Jednání není ještě skončeno. Starostův náměstek, p. Václ. Brož, jednak sám bedlivě všiml si památek, jednak ochotně k žádosti výboru konal některá šetření. Podal zprávu, že památný viklan u Kadova, svévolně byv vyšinut z těžiště, jest ohrožen, pak že na přehradě Zvíkova viděl množství pohozených střepů středověkých, ač kníže Schwarzenberg dává nalezené předměty ukládati do své sbírky. Po žádosti výboru připovědělo okresní zastupitelstvo v Blatné, že postará se o zabezpečení viklanu; ústřední kníž. správa na Zvíkově neodpověděla. Zprávu »Nových listů« o zavázání Jeleního příkopu na hradě pražském, jakož i jinou zprávu o zkáze některých památek v basilice sv. Jiří zástupce náš shledal nepodstatnou. Zavázání netýká se Jeleního příkopu, nýbrž pozemků Lumbovských; u sv. Jiří zmizely sice

*) Sluší výslovně poznamenati, že ku korporacím, jež zodpověděly dotazník, náleží též Musejní sbor pro okres Vlašimský, a že nížádného z pražských museí nebylo v naší akci zatím pojato.

mnohé a cenné kusy, ale již před léty (viz ku př. »Časopis« I. 1893 str. 20). Starostovu náměstku náleží upřímný dík nejen za tato šetření, ale i za mnohé intervence osobní pro Společnost, jež sice bývají účinnější písemných, ne však vždy jsou příjemny. Patronátní úřad v Uhřetěvsi byl požádán, aby při opravě kostela říčanského bylo dbáno původních plánů i aby nebylo porušeno některé památky. Z odpovědi shledali jsme, že oprava děje se s náležitou péčí. Vykonáváje důsledky resoluce, přijaté minulou valnou schůzí, přičiňoval se výbor s plnou rozhodností, aby bylo šetřeno rázu staré Prahy. Do universitní komise pro zachování starobylého rázu Prahy byli vysláni jako naši zástupci pp. starosta Jan Herain a architekt Ed. Sochor. Zamýšlená stavba p. Karlíkové vedle domu Rožánkova pod Chotkovými sady přiměla výbor k důraznému protestu (viz »Časopis« VII. 153) na sbor obecních starších, aby pohled na sady a Hradčany nebyl zcela zkažen. Druhý protest městské radě (viz »Časopis« VII. 154) byl podán proti vrchnímu vedení elektrické dráhy na Karlově mostě. Výbor požádal Uměleckou besedu, Archaeol. sbor Musea král. Českého, I. a IV. třídu České akademie, Manesa, Jednotu umělců výtvarných, Klub mladých a Spolek architektů a inženýrů v král. Českém, aby podporovaly tuto akci. Sbořením domů č. 931.—933 I. byl značně pokažen ráz Staroměstského náměstí, aniž lze doufat, že zde zhoubá skončí. Správní výbor uvažoval, kterak by příštím dobám zachoval trvalý, věrný obraz tohoto památného místa, i děkuje jedině obětovnosti dávného člena pp. Dra Jos. Teige a starosty, architekta Jana Heraina, že podjali se práce sice vděčné, než nemalé, uvolivše se sepsati dílo »Staroměstský rynek v Praze«. Část historickou píše Dr. Jos. Teige, popis historicko-umělecký Jan Herain. Dílo zaujme asi 30 archů a vyjde po sešitech. Dále pak usiluje výbor o získání otisků pečeti — z většiny neznámých — jež jsou přivešeny ke stíznému listu českých pánů do Kostnice r. 1415. Museu král. Českého dostalo se sice darem pěkného fotogramu, ale pečeti nejsou zde dosti zřejmy. Požádali jsme dopisem 6. května universitní knihovnu v Edinburku, majitelku vzácné té památky, aby opatřila na náš náklad sádrové otisky pečeti. Jsme povinni upřímnými díky panu prof. Dru V. E. Mourkovi, t. č. děkanu filosof. fakulty při české universitě, který nám byl ochotným prostředníkem, uživ i hojných styků svých v Anglii; než všecko snažení bylo marno, nedostalo se nám dosud ani odpovědi. V srpnu 1899 byl konán XI. sjezd ruských archaeologů v Kyjevě; Společnost děkuje druhému jednateři p. Pavlu Papáčkovi, že uvolil se býti jejím zástupcem po celou dobu sjezdu a podal věcný referát (viz »Časopis« VII. 107, 141). K zahájení sjezdu poslán z výboru pozdravný telegram. V červenci bylo provedeno dřívější usnesení o sbírání jmen pomístních. Vydali jsme zevrubný dotazník, jenž přiložen byl ke 2. číslu »Časopisu«, a rozeslán i všem jednatelům spolkův učitelských, sdružených v Ústř. spolku jednot učitelských, aby byl rozdán členům. Celkem bylo rozesláno na 4000 výtisků, na něž došlo do dnes 114 odpovědí, velmi různého zpracování. Vzdáváme upřímný dík všem, kdož vyhověli naší žádosti, taktéž redakcím učitelských listů za otiskování zpráv. K žádosti slč. Vil. Gautschovy, učitelky v Týně nad Vlt., byly dány pokyny, kterak by bylo lze zachovati rodný domek Puchmayerův, ač zdá se, že uslechtilá snaha jest marna. Vysloven byl souhlas s návrhem komise pro zřízení veřejné lidové čítárny v Praze. Činnost vnitřní jako obvykle spočívala ve členských schůzích a poučných výletech Výbor konal 13 schůzí; členských schůzí bylo 6 a přednášeli v nich pp.: Jan Herain 30. ledna »O staré Praze a zachování starobylého rázu její«; Dr. Jos. Teige 11. února »Křenový dům na Staroměstském rynku«; 17. března konána přátelská schůze na paměť 40letého působení prof. Dra Jana N. Woldřicha jako učitele a spisovatele, při níž přednášel doc. Dr. Jindř. Matiegka »O tělesné povaze člověka fossilního a předhistorického«; Jan Herain 26. dubna »Ze života pražských výtvarných umělců století XVI. a XVII.«; Frant. Škorpil 10. května »Z pravomocnosti kladenské«; Pavel Papáček 27. září »Archaeolog. drobnosti ze zápisů turistových (o památkách poznanych na Rusi). Veškero usílí jednatelovo, aby přednášející byli jinými vystřídáni, zůstalo bez úspěchu;

mnohdy nedošlo ani odpovědi na dopis. Náhradou schůzí bylo 6 výletů. První, konaný na Karlštejn 1. června, lze řaditi k nejzdařilejším, jež Společnost kdy podnikla. Účast byla neobyčejně značná; mile překvapila nás přítomnost vzdálených členů pp. B. Bernaua z Plaňan a Frant. Durasa ze Slaného. S napjatou pozorností byl sledován výklad starostův p. Heraina, trvající déle 1¼ hodiny. Cílem výletu 21. června byl Levý Hradec, kdež opět vykládal p. starosta a p. Dr. Jos. Teige. Přítomný býv. člen výboru, p. prof. Jan Soukup, podal zprávu o výzkumu, jež zde podnikla Společnost v r. 1889—1890. Dne 13. srpna uspořádán výlet na Mělník. Ač výslovně nepřáli jsme si uvítání, přece nás jménem sl. městské rady pozdravil starosta p. Alois Schrencker s p. tajemníkem K. Zamastilem, dbající našeho pohodlí. Průvodcem po památkách mělnických byl nám p. tajemník Zamastil, oddav se nám po celý den. Ze vzdálenějších členů dostavili se na Mělník pp.: L. Domečka z Hradce Král. za Měst. histor. museum, Maxm. Lopata z Litoměřic a Jos. Zeman, správce cukrovaru ze Židovic. Za neméně značné účasti jako všechny výlety konán při velmi nepříznivém počasí 8. výlet na zříceniny Jenštejna, kde o historii hradu a jeho majitelů promluvil p. Cyril Merhout. Popis Jenštejna otiskuje se v »Časopise«. Dne 22. října byl konán výlet na Prosek u Vysočan, 3. prosince pak vycházka do basiliky sv. Jiří na král. hradě. Na obou místech obšírně vykládal p. architekt Jan Herain. Ze členů venkovských účastnil se obou posledních vycházek p. Förster, důchodní z Peček. Převážně většinou členů, jež nemůže býti účastni schůzí a vycházek, jest náhradou spolkový »Časopis«; ukončil VII. ročník. Přejeme si všichni stálého zdokonalování listu; kež vzroste brzy i rozsahem. Pečlivá úprava části obrázkové jest hlavně zásluhou ochotných ilustrátorů pp. Vojt. ryt. Krále z Dobré Vody a JUC. Frant. Zumana. Náklad na »Časopis« stoupá každým rokem, ale přese vše úsilí nedosáhli jsme dosud počtu 2000 členů. Někteří z pp. členů upřímně snažili se získati jiné; znovu budiž poukázáno k horlivosti pp. Václ. Schmidta, adjunkta, a Jana Sokola, účetního cukrovaru ve Zvoleněvsi, kteří stále přihlašují nové členy nejen z okolí, ale i z krajů vzdálenějších, i z poněmčileho území. Jednateli Měst. musea v Pardubicích panu Frant. Velinskému jest děkovati za účelné rozšiřování námi vydaného spisu »Hory Kunětické« dosud v počtu na 700 výtisků. Valná většina pp. členů platí ročně 1 zl., z něhož sotva lze uhraditi skutečná vydání; fond to zcela nedostatečný k větším pracem, neboť nutno míti na zřeteli, že vydávání »Časopisu« není hlavním úkolem Společnosti; její činnost jest určena mnohem šíře. Mimo některá okresní zastupitelstva se 5 zl. ročně čítá Společnost ke stálým příznivcům sl. Občanskou záložnu v Karlíně se 25 zl. a Občanskou záložnu na Smíchově se 10 zl. ročního příspěvku. Obnosem 500 zl. dostalo se Společnosti již po druhý rok zemské podpory od sněmu království Českého; při nepatrném jmění našem značí tato suma značný přírůstek pokladni. Uctivý dík náleží J. J. Jiřimu knížeti z Lobkovic, nejv. maršálku král. Českého, za přízeň, již schýlil se k naší žádosti. Členů čítala Společnost na konci roku 1899 úhrnem 1706; z nich bylo činných 1527, přispívajících 155, příznivců 22, zakládající 2, býv. jednatel p. Jos. Trmal a Museum král. města Nymburka. Úmrtím ztratila Společnost 4 členy; na prvním místě budiž vzpomenuť prof. Dra Jos. Emlera, pracovníka vysoce zasloužilého, odb. učitele Ant. Šolty v Chrudimi, odborníka zkušeného a nadšeného citele našich památek, PhDr. Karla Plischke, býv. jednatele a spolupracovníka při Národop. výstavě československé. Nekrology viz v »Časopise« VII. 22., 28., 114. V roce zemřel i nedávný člen p. MUDr. Alois Pluhař, obv. lékař v Rožďalovicích. Na konci zprávy děkují jménem výboru všem, kdož přispívali do »Časopisu« články či obrazy, přednášeli ve schůzích a na vycházkách, či podpořovali Společnost hmotně, či získali členy, vůbec všem, kdo jakkoliv prospěli Společnosti, i těm, kdož aspoň měli vůli dobrou. O některých věcech nepatrných nezmiňuji se; o jiných bude promluveno za čas. Není lze ve zprávě uváděti vše, o co jsme usilovali. Naše tužby nesou se výše a jsme povinni spěti dál, necouvajíce před okamžitým neúspěchem a nečekajíce na pomoc cizí.

V Praze, 31. prosince 1899.

Jednatel A. B. Černý.

[illegible]

Zpráva o sbírkách Společnosti za rok 1899. V minulém roce darovali k arch. aeologickému oddílu našich dočasných sbírek P. T. pp.: V. Černý, c. k. pošt. asistent t. č. v Praze: 6 zlomků pazourkových, nalezených v Klímkovicích ve Slezsku; Bedř. Housa, hl. pokladník kr. hl. m. Prahy: kost zvířecí; K. Kulháněk, truhl. mistr na Smíchově: polovinu velké nádoby typu knovízského, zlomek hrnečku, stěp okraje nádoby s úskem a úsko, pochodící vesměs z polí »Vrchů« ve Lžovicích na Karlínsku; Leop. Novák, učitel při měst. škole v Chlumci nad Cidlinou: 7 kusů zajímavých kachlů, nalezených při stavbě domu Sokoláfova tamže, a jich fotografii; Fr. Páris, adv. úředník v Praze: dva přesleny z hradiště Lštóni nad Sázavou; Alois Svoboda, účetní v Praze: 4 pozdní nádoby vykopané při přestavbě domu Rottova na Malém rynku v Praze. — Skrovný oddíl numismatický byl rozhojněn dary, jež učinili P. T. pp.: jednatel A. B. Černý 11 mincí stříbrných z nálezů u Slavče; V. V. Martinek, obchodník v Strmilově: 4 stříbrné mince; knihovník Ant. Masák: měděnou minci Augusta III., krále polského. Z nálezů ve Slavči bylo zakoupeno od p. Ed. Moravce, říd. učitele, 175 stříbrných pfeniků, z nichž náleží dosud určené Fridrichu Rak., Albrechtu Rak., Ladislavu Pohrobkovi, městu Pasovu a Solnohradům. Do sbírek obrazů darovali pp.: B. Bernau, spisovatel v Pláňanech: vyobrazení náhrobku Mandaleny Cetenské z Cetna, Jana z Valdštejna, Jiřika Vančury z Řehnic a Anežky Kamýcké ze Sulevic; vdp. Kar. Müller, děkan v Kamenném Újezdě: fotografii gothického sanktuaria a obrazu Madonny na postranním oltáři v kostele tamním; Emanuel Neumann, učitel v Rostokách: 8 fotograf. desek předmětů národopisných i památek výtvarných z Čičovic, Ořecha, Řeporyjí, Stodůlek a Zadní Kopaniny; Erh. Síchra, majitel domu v Praze: 8 snímků s desek, darovaných p. Neumannem, a fotografii zbořených domů č. 931.—933. na Starom. rynku. Fotografii obrazů, potřebných pro »Staroměstský rynek« i jinými vydatně rozhojnil naše sbírky člen, p. Frant. Dvořák, redaktor »Fotogr. obzoru«, připočítav i na dále Společnosti ochotné služby své. Ze sbírek Společnosti bylo darováno Museu král. hl. města Prahy z nálezů doby bronzové v Šárce u sv. Matěje: 2 kartony s úsky nádob, bronzová jehla s hlavici (187 cm., zlomek bronzových srpů, bronzová jehla (9 cm., část ostří bronzového meče (104 cm. dl.), malá bronzová sekerka, 3 brousky čtyřhranné, podlouhlé, 6 kamenných koleček, půl přeslene (?) z opuky, 2 kousky pazourku, pazourková šipka a hliněný přeslen tvaru kloboukovitého. Mimo to bylo darováno témuž Museu ze starých sbírek Společnosti A) z věcí, jejich původ nemohl býti zjištěn: Několik celých kachlů i zlomků, jak gotických, tak pozdějších, polévaných i nepolévaných, úhrnem 39 kusů, stěpy středověké, zlomek zámku od ručnice, hvězdice z ostruhy, šipka s tulejkou a přeslen. B) z věcí určených: 5 zlomků kachlových z Hrusic, část okraje pozdní misy se značkou na dně, 4 stěpy s vlnicí a j. ozdobou a část polévané dlaždice, vesměs z Ostrova u Davle; 11 kusů středověkých rýhovaných stěpů s vlnicí, výhon parůžku a železný nožik z Uhelného trhu v Praze; část kování, zámeček, kus ozdobného hrdla nádoby, mosazný klíček, soška P. Marie z bílé hlíny, skleněná kule, vidlička a gothický klíč, vesměs z Můstku v Praze; kost a 3 stěpy z konce doby předhistorické z Vyšehradu; 5 tuhovaných stěpů, nalezených před probouštěním na Vyšehradě r. 1888, zvonek a ozdoba, nalezená na Rejdišti. Mimo to darovány sem i zlomky kachlů, jež obdržela Společnost od pp. Leop. Nováka, učitele při měst. škole v Chlumci nad Cidl. a Ant. Nemanského, přednosty stanice v Běchovicích. Jménem výboru děkuji upřímně všem P. T. dárcům a prosím, aby byli Společnosti i na dále pamětlivi.

V Praze 31. prosince 1899.

Josef A. Jíra,
t. č. správce sbírek.

Zpráva o knihovně Společnosti za rok 1899. Uplynulý rok dlužno počítati k nejpříznivějším pro knihovnu spolkovou. Byla rozhojněna nejen neobyčejným počtem spisů, ale ty vynikají i značnou cenou. Na předním místě stojí knihy došlé darem. Počet jich jest 60 v 78 svazcích, svědectví to stále rostoucí přízně k Společnosti. Bylo totiž v r. 1898 dárců 12, kteří da-

rovali 24 spisy, kdežto v minulém roce bylo jich 31. Zvláštní přízní k Společnosti vyniká sl. Akademie umění v Krakově, která darovala opět objemný spis »Lud Białoruski«, cenný spis prof. Piekosińskiego »Heraldyka polska wieków srednich«, sl. Česká akademie cis. Frant. Jos. I. darovala svůj spis: »Osłava stých narozenin Pav. Jos. Šafařika«, p. V. M. Kaškarov prostřednictvím druhého jednatele p. Pavla Papáčka daroval jím redigované důležité »Izvěstija kalužkoj učenoj archivnoj komissi«, Dr. Stanisław Eliasza Radzickowski svůj spis »Z folklorystyki Slowackiej«. Dále darovalo sl. Městské historické museum v Hradci Králové pojednání a zprávu za r. 1897, sl. kura-torium Měst. prům. musea v Plzni své zprávy za r. 1887. a 91. a stanovy, sl. Zemské museum pro Bosnu a Hercegovinu 1 spis, sl. Musejní spolek v Telči 1 spis, sl. ředitelství obec. gymnasia v Slaném 1 spis, sl. kura-torium Uměl.-prům. musea v Praze »Zprávu za r. 1898«, správa česk. prům. musea Náprstkova »Průvodce sbírkami«, p. architekt Rud. Kříženecký svůj spis »K. J. Dientzenhofer a článkování architektonické letohrádku hr. Michny a prelatury u sv. Mikuláše na St. Městě v Praze«, dp. Ed. Šittler a Dr. Ant. Podlaha svoje nákladné dílo »Album sv. Janské«, p. PhDr. Jos. Teige »Almanach kr. hl. města Prahy na rok 1899 a 1900«, jednatel Společnosti p. A. B. Černý 6 vědeckých spisů historických. Dále daroval p. V. Černý, učitel ve Slavětíně 7 spisů, p. Jakub Vrbas, učitel, 1 spis, p. Jindř. Vitásek 1 spis, p. J. V. Želízko 4 spisy, p. Fr. Škorpil, učitel, 1 spis, p. JUDr. Čeněk Pinsker 1 spis, p. Bedř. Tuček 15 spisů, p. prof. Vavř. Dušek 1 spis, p. Cyril Merhaut 3 spisy, p. Dr. J. V. Šimák 1 spis, p. Tomáš Gössl 4 spisy, p. Ed. Homolka 1 spis, p. Hyn. Gross, knižecí úředník při archivu na Krumlově, 2 spisy, p. Ant. Materka, měst. kontrolor ve Vršovcích, 1 spis, p. JUDr. K. V. Adámek 2 spisy a p. redaktor Jan Hejret 1 spis.

Všem dárcům vzdává výbor nejvšejší díky.

Darem jako pokračování dostalo se Společnosti od sl. Archaeologického sboru Musea král. Čes. »Památek arch. a místopisných«, od sl. Akademie umění v Krakově »Materyaly antropologiczno-archeologiczne«, od sl. Společnosti archeologické v Berlíně »Nachrichten über deutsche Altertumsfunden«, od sl. mus. a liter. spolku »Palackého« v Slaném »Slánský Obzor« a od sl. Musejní společnosti pro okres Humpolecký »Zpráva za r. 1897«. Také těmto příznivcům budtež vzdány upřímné díky.

Výměnou získala knihovna nově od sl. Zemského archivu chorv.-slavonsko-dalm. jeho »Vjestnik«, péči jednatele p. Černého od sl. Společnosti musejní pro slezské starožitnosti ve Vratislavi její »Zeitschrift« (od počátku), mimo to »Časopis Slovenskej museálnej spoločnosti«, »Sborník Musejní společnosti« ve Valašském Meziříčí a od sl. ředitelství vyš. real. gymnasia v Táboře »Zprávy« od r. 1883.

Výměnou jako pokračování dostala knihovna: Časopis Matice Mor., Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci, Glasnik zem. musea v Bosně a Hercegovině, Vjestnik chorv. archaeol. společnosti Starohrvatsku prosvjetu, »Lud« organ národopis. společnosti ve Lvově, »Wiadomości numizmaticzno-archeologiczne«, Sborník Musejní sloven. spoločnosti, Český časopis historický, Sborník České společnosti zeměvědné, Věstník Národop. musea československého, Zprávy o činnosti musea českoslov., Method a Věstník československých museí a spolků archaeologických.

Koupí nově získáno důležité dílo Dra K. Chytila: »Vývoj miniaturního malířství českého za doby králů rodu Jagelonského«; odebrán dále: »Soupis uměleckých památek v král. Českém« a Čermákovy »Mince za panování rodu Habsburského«.

Koncem správního roku 1899 čítala knihovna 499 spisů v 761 svazku. Členům půjčeno 36 svazků a nově svázáno také 36 svazků.

V Praze, 31. prosince 1899.

Ant. Masák,
t. č. knihovník.

Z nedostatku místa odkládáme na příště výkaz nově přistouplých členů a celou občasnou zprávu pokladní.

HORNIHO POJIZERI

OKOLO R. 1400

Výklad značek :

- ◊ HRADY PANSKÉ
- Tvrze k nimž přisluší zboží vladýcké
- ◊ & KOSTELY & KLÁŠTERY
- MĚSTA
- Vsi Zboží církevní
- jest potvrzeno

1. The first group of respondents (Group 1) consisted of 100 individuals who were randomly selected from the general population.

2. The second group of respondents (Group 2) consisted of 100 individuals who were randomly selected from the general population.

3. The third group of respondents (Group 3) consisted of 100 individuals who were randomly selected from the general population.

4. The fourth group of respondents (Group 4) consisted of 100 individuals who were randomly selected from the general population.

5. The fifth group of respondents (Group 5) consisted of 100 individuals who were randomly selected from the general population.

6. The sixth group of respondents (Group 6) consisted of 100 individuals who were randomly selected from the general population.

7. The seventh group of respondents (Group 7) consisted of 100 individuals who were randomly selected from the general population.

8. The eighth group of respondents (Group 8) consisted of 100 individuals who were randomly selected from the general population.

9. The ninth group of respondents (Group 9) consisted of 100 individuals who were randomly selected from the general population.

10. The tenth group of respondents (Group 10) consisted of 100 individuals who were randomly selected from the general population.

1. The purpose of this report is to provide a summary of the results of the investigation conducted by the FBI on the activities of the [redacted] in the [redacted] area.

2. The investigation was conducted from [redacted] to [redacted] and was directed by [redacted].

3. The results of the investigation are as follows:

4. [redacted]

5. [redacted]

6. [redacted]

7. [redacted]

8. [redacted]

9. [redacted]

10. [redacted]

11. [redacted]

12. [redacted]

13. [redacted]

14. [redacted]

15. [redacted]

16. [redacted]

17. [redacted]

18. [redacted]

19. [redacted]

20. [redacted]

21. [redacted]

22. [redacted]

23. [redacted]

24. [redacted]

25. [redacted]

26. [redacted]

27. [redacted]

28. [redacted]

29. [redacted]

30. [redacted]

31. [redacted]

32. [redacted]

33. [redacted]

34. [redacted]

35. [redacted]

36. [redacted]

37. [redacted]

38. [redacted]

39. [redacted]

40. [redacted]

41. [redacted]

42. [redacted]

43. [redacted]

44. [redacted]

45. [redacted]

46. [redacted]

47. [redacted]

48. [redacted]

49. [redacted]

50. [redacted]

51. [redacted]

52. [redacted]

53. [redacted]

54. [redacted]

55. [redacted]

56. [redacted]

57. [redacted]

58. [redacted]

59. [redacted]

60. [redacted]

61. [redacted]

62. [redacted]

63. [redacted]

64. [redacted]

65. [redacted]

66. [redacted]

67. [redacted]

68. [redacted]

69. [redacted]

70. [redacted]

71. [redacted]

72. [redacted]

73. [redacted]

74. [redacted]

75. [redacted]

76. [redacted]

77. [redacted]

78. [redacted]

79. [redacted]

80. [redacted]

81. [redacted]

82. [redacted]

83. [redacted]

84. [redacted]

85. [redacted]

86. [redacted]

87. [redacted]

88. [redacted]

89. [redacted]

90. [redacted]

91. [redacted]

92. [redacted]

93. [redacted]

94. [redacted]

95. [redacted]

96. [redacted]

97. [redacted]

98. [redacted]

99. [redacted]

100. [redacted]

Kostura má vzhled kosti s dutým středem. Vnitřní stěna pouze přední stěna dutiny částečně osifikovaná. Přední kosti poněkud porouchány. Zápěstí nemá obvyklou tvarovou podobu a obsahovala něco malého kusu dřeva.

Předem budíž všeobecně konstatováno, že všechny tyto podmínky jsou vesměs srovnatelné s tím, jak tomu bylo v době předválečné, a jsou okrouhlené a ještě naprosto právostranné. Nelze tedy na ně nějaké odchylky.

Lebka nese všechny znaky lebky nandské, tato pravouhelná zraňuje jak svou klenbou, tak svým obrysem nandským a vlnitými soscovitými i bodcovitými silně vyvinutými. Čára spánková je u nandů naznačena slaběji.

Ačkoliv lebka náleží muži šedesáti šesti let, nejsou zde žádné známky sešlosti věkem; kosti nejsou atrofické a svaly jsou v celkové části otevřeny; chrup jest velmi zachovalý, a přechod k částečnému. Pěkné zuby jsou sice silně ubroušený, ale zůstávají ještě po 10 letech (1 lícní a 5 třech).

¹⁾ Srč. Časopis Spol. př. stat. č. v Praze III 1908 str. 100-101, podána též podobizna, snímek rukopisu a obraz náhrobníku

Mozkovna podává, hledíme-li shora, obrys pravidelného oválu, v předu poněkud užšího než v zadní části. Klenba příčná jeví pohledem ze zadu jako oblouk poměrně vysoký, jednoduchý. Při pohledu se strany jsou patrný vysoká klenba čela a temena, jakož i plné tvary týlu.

Obličej jest spíše nízký a zvláště také v dolní své části širší; očníce jsou vysoké, nos střední výšky; vůbec jest obličej jak v celku tak v jednotlivých částech velmi pravidelný, symmetrický a ušlechtilých tvarů; kostra obličejová odpovídá pak celkem typu, který nám podávají známé podobizny Šafaříkovy.

Lebka Šafaříkova z předu. (Fotografoval Dr. Boh. Matějka.)

Pokud se rozměrů týče, zajímá nás ovšem v první řadě obsah mozkovny (capacita). Měřil jsem ji vzhledem k okolnostem prosem a to dle metody doporučené Brokou pro křehké lebky.²⁾ Nemám však jistoty, že veškerá vlhká hlína z lebky byla odstraněna; mimo to ulpěla při vyprazdňování dutiny lebeční část materiálu zkušebního na vlhké stěně lebeční, tak že získaná číslice znamená jen minimum skutečného obsahu lebky. Nicméně bylo vyplňovacího materiálu, opětně přeměřeného, celkem upotřebeno 1738 cm^3 , tedy skoro o 200 cm^3 nad průměr. Tento značný obsah

²⁾ Ovšem výhradně užívaje užší nálevky jeho, kterýmžto způsobem se docílí podle mých zkušeností týchž výsledků, jako při obvyklém měření broky.

mozkový svědčí patrně o mozku mohutně vyvinutém. Váhu mozku můžeme dle metody Manouvrierovy odhadovati na 1512 gr.^{*)}

Z ostatních rozměrů, většinou zjištěných podle metody francouzské, uvádíme následující: největší délka mozkovny 188 mm, její šířka 154, výška 146, obvod horizontální 549, oblouk příčný 320, podélní 380, šířka obličeje 145, výška obličeje 117, výška horního obličeje 69 (se zuby 79), šířka očnice (franc.) 40, výška 36, výška nosu 53, šířka 27 mm.

Lebka Šafaříkova se strany. (Fotografoval Dr. Boh. Matějka.)

Z rozměrů těch lze si vypočísti následující indexy: Index $d:s = 81.91$, $v:d = 77.66$, $v:s = 94.80$, obličejový 80.69, horního obličeje dle Virchowa 47.58, očnicový 90, nosní 50.94.

Podle toho jest tedy lebka mírný brachycefal (krátkolebec), při tom vysoká se širokým obličejem, vysokými očnicemi a středním nosem. Jest to dobrý typ lebky slovácké.

Celkový rozbor svědčí o lebce velmi pravidelné, vykazující vedle ušlechtilých tvarů značnou kapacitu mozkovny a odpovídající onomu velikému nadání a duchu, kterým Šafařík vynikal.

^{*)} Weisbach udává pro Čechy váhu mozku dle své metody zjištěnou 1368.31 gr, pro Slováky 1310.74 gr.

Turnov do válek husitských.

Dr. J. V. Šimák.

II.

(Ostatek.)

Města třináctého století u nás bývala zakládána ne podle řádů slovanských, ale podle t. zv. práva zákupného, emfyteutického. Pán postoupil přistěhovalému obyvatelstvu pozemky v dědičný nájem, jenž odváděl se pode jménem úroku pololetně.

Právo zákupné přišlo k nám z Němec, kamž dostalo se prve ze zemí románských, i sluje též právem německým neb purkrechtním; osady, vsazené tím právem, lze poznati snadno podle rozdělení půdy.

Pozemky totiž nové obce rozděleny byly pravidelně v dlouhé, rovnoběžné lány stejné výměry. Lán (léhe, hobe, hufe, lat. mansus, laneus) značí původně to, co jedním pluhem lze zorati, pozemek, jenž stačí k výživě jedné rodiny. Lán činil jednotku katastrální, usedlost, jedinou právní osobu, i nemohl býti větší neb menší. Lány v různých obcích podle místa a osobností jsou rozdílny, v mezích však téže obce jsou tedy stejny. Bylo-li potřeba, lány se počítaly nebo dělily; ale potom získaná výměra pozemku nikdy netvořila jednotku novou, ale buďto násobek nebo zlomek lánů původního.

Lán měl se na jitro (jugerum, morgen). Jitro jest plocha, jižto jeden pluh zorá za dopoledne; neb den za stara čítal se jen do hodiny polední. Z lánů držitel platil obyčejně 1 kopu úroku.¹⁾ Vedle pozemků rozměřených zbyla ještě část půdy nerozdělené, obecní les nebo pastviny.

Rozdělení půdy je pro novou osadu právním skutkem prvního řádu. Na něm záleží práva, služebnosti, povinnosti sousedů k sobě na vzájem, k obci i k vrchnosti.

Je-li práce spojená s rozdělením pozemkův a s přijetím sousedských poměrů jednou hotova, není dojista proč měniti její výsledky, pokud slouží témuž účelu. Každá proměna přinesla by nepohodlí, ano škodu nejen jednotlivci, ale i celku. Účel usedlosti hospodářských byl až do nedávných dob týž, jako před věky, prostředky tytéž — měly by se měniti tedy základy?

Stavení, ploty, dvůr, náves, cesty, úvozy, meze přejímá držitel po držiteli; nemění bez potřeby, neboť nepřejímá majetek, věc prostou, ale i závazky k sousedům, jichž rušiti nesmí, leda s jich svolením, a to již je obtíž.

A tak i pole trvají přirozeně v témž rozsahu a mezích, jako po věky. Tím spíše, kdy podle rozměření půdy rozvrženy jsou i povinnosti a platy. Libovolné rušení starých měr mělo by v zápětí i zmatek finanční i právní.

¹⁾ Meitzen: Agrarwesen. Hufenverfassung. — Zoubek: O zakládání měst, str. 17. — Peisker: Knechtschaft in Böhmen. — Lippert: Socialgeschichte.

Tedy trvá staré rozdělení, dokud není závažných příčin měniti je. Ale pak nutno provésti proměnu ne v malém kousku, ale u velkém rozsahu, a je vždy událostí svrchovaně významnou, po níž jistě zůstanou zprávy neb stopy.

Nemáme-li však svědectví neb faktických známek pozdějších proměn, můžeme tedy souditi, že staré rozdělení zachovalo se aspoň v některých rysech až do časů novodobých.

A zase naopak: Souhlasí-li nynější rozdělení půdy se známým způsobem starých řádů, aspoň v hlavních kusech, a lze-li dokázati o odchylkách, kdy nebo jak vznikly, neb aspoň pravděpodobně je vysvětliti, možno nynější rozdělení pokládati za původní.

*

Sledujeme-li rozměření půdy obce turnovské, jak zachyceno jest na staré mapě katastrální, viděti zřejmě, že staré rozdělení namnoze dosud je zachováno.

Podle něho usuzujeme, že Turnov vysazen byl po právu zá-
kupném, i vedeme všechny jiné důsledky, odtud plynoucí.

Bedlivým přihlédnutím k mapě snadno rozeznáme původní areal sousedských gruntů, podle toho, kde pozemky rozměřeny jsou v dlouhé pravidelné, pruty lánů; kde není soustavy lánové, jsou buď pozemky obecní, nebo plochy původně obecní a potom rozdrobené, nebo pozemky prvotně cizí, které druhy k městu nenáležely.

Za cizí grundy, teprve později připojené k městu, klademe t. zv. Daliměřicko a Vesecko. Již polohou naprosto odchylnou od města, uprostřed mezi panstvím svijanským (Modřice) a rohozeckým (Obrazenice) (prvotně jedinou državou), svědčí, že jsou to pozemky vrchnostenské, odprodané asi ode dvora v Daliměřicích a v zaniklém Vesci.

O cípu u Mašova máme doklady z poč. 17 stol., že byl panský. Rovněž louky mezi oběma Jizerami byly panské. R. 1509 dán jest ostrov mezi mosty Volfu kuchaři, aby z něho k městu platil, a tak snad i luka ostatní trhem neb dary.

T. zv. část nad Chlomkem, se dvorem, jež slul někdy „Vlko-
viný“, je asi zbytek državy samostatné nebo manské.

Tedy původní hranici gruntů sousedských činí na severozáp. náhon Jizery, od stoku Jizera sama (staré řečiště její dosud na mapě patrné, i lánů, prvotně na levém, nyní však na pravém břehu.)

¹⁾ Dr. Pekař v referátě svém v Č. Čas. Hist. VI. 164. nesouhlasí s předpokladem, že již před založením města existoval Turnov jako vesnice. Obšírným listem soukromým mínění své šíře vyložil. O věcech těch není dosud možno rozhodovati. Předloni, kdy psal jsem historickou část nejstarších dějin turnovských, neměl jsem ještě zpracovaný materiál topografický ani studií mapových, a tudíž předpoklad vzal jsem prostě z dosavadních teorií. Nyní, vykonav práci tu, nemám proč tajiti, že sám chýlím se ke zdání Pekařovu, že Turnov jako město založen byl na místě před tím neosazeném. Ovšem připouštím, že lze hájiti i možnosti první. Potřebí, aby obecní naše vědomosti v tom směru více se prohloubily.

Jdouce od jihu, vidíme první kus lánů sousedských (a_1, a_2 až b_1, b_2) jenž táhne se v dlouhém obdélníku od Jizery do kopce přes vrch Hůru, až ke hranici vedlejší obce Mašovské, v dolní poloze rovnoběžně se Stebénkou a s obvodní čarou města. Úchylka od pravidelného obdélníka, (jímž prvotně plocha byla), zej. prohnutí, vysvětlí se okolností, že starým pluhem nebylo lze orati brázdy rovné, chýlí se vždy v levo; vyrovnávání pak mělo následkem zas oblouk v pravo, takže linie brázdy měla podobu převráceného mělčého S. Na terénu nerovném jest ovšem nepravidelnost větší.

Svahy údolí stebeňského na východ města jsou rozděleny nestejně, ne v lány, ale v kusy. Mez nepravidelného rozdělení činí teprv cesta vedle cihelny a farních polí od města ke Hrušticí. Díl tento je užší a zabíhá veň úzký jazyk z obce bělské (h).

V tomto omezení lze rozeznati dvojí skupinu:

a) jižní svah údolí, »na hrubé obci«, rozdrobený v kusy; jak jméno ukazuje, jsou to staré obecní pozemky, dílem dosavadní, dílem rozprodané sousedům v novější době, zej. na poč. 19. stol., kdy vznikalo předměstí Habermannstadt, nynější Durychov —

b) dolina při vodě a severní svahy, od hřbitova turnovského až ke vsi Chlomku, ohraničené Stebénkou a silnicí hruštickou. Tato plocha je ze dvou oddílů; první, až k cestě k Benátkám, rozměřený na dlouhé, široké pruhy (f), druhý rovnoběžný, z kusů příčných (g). Skoro uprostřed délky nad nimi na stráni leží kostel hruštický.

Jsou to bezpochyby pozemky někdejší vsi Hrušnice a snad i kláštera dominikánského. Jeví se pruh ten rozměřením svým naprosto cizorodým kusem mezi grunty městskými, i není kam jinam položití selské pozemky, které přece ležely někde blízko chrámu, a to podle obyčejného zvyku pod kostelem v dolině.

Za kostelem P. Marie měl i klášter požitky. Listinou z r. 1493. Jindřich z Valdštejna na Skalách propůjčuje louku klášterní za kostelem Matěji Halamovi; nevíme pohřbchu, kde její polohu hledati.

Další záhon dlouhý, široký, vedle silnice k cestě od cihelny (e_1, e_2) jsou z větší části polnosti farní. Ale ty nenáleží ke kostelu turnovskému, jenž vůbec nemá polí — nýbrž hruštickému. S kostelem ovšem připojeny byly od vrchnosti skalské po zániku vsi k obrocí turnovskému.

Podobá se, že hruštickému záduší příslušel i klín onen bělský, neboť doplňuje se s hruštickými poli v pruh pravidelný, a že když ves zašla, ujala se ho za svůj podíl vrchnost rotštejnská.

Potom shledáme druhý kus gruntů městských v kratším obdélníku, od farských polí až k t. zv. »Zelené cestě«, od cesty vedoucí z města do lesa »farářství« až k východnímu obvodu obce (c_1, c_2 — d_1, d_2).

Za »Zelenou cestou« a pod cestou k »farářství«, jak ukazuje půda většinou ještě nerozměřená, jsou pole, palouky a lesy obecní, jež byly z dílu v dobách předhusitských farními

(o tom svědčí jméno farářství), potom panskými. Jak dostávaly se obci, o tom jdou přímé doklady ze zachovaných privilegií Jindřicha z Valdštejna.

Měříme-li obojí grunty sousedské, vydá kus jižní ($a_1a_2-b_1b_2$) 360.000 sáhů², severní ($c_1c_2-d_1d_2$) 120.000 sáhů² — ovšem číslem okrouhlým — sumou 480.000 sáhů². I jest poměr obou jako 3:1.

Plocha vyměřená obsahuje souhrn původních lánů, i není poměr obou kusů dojista nahodilý. Ale počet lánů nelze zatím udati; podobá se, že jich bylo osm. Dala by pak výměra jižního dílu 6 lánů, druhého 2 lánů.

Patrně tedy na městskou usedlost nepřipadal celý lán, ale jen zlomek, nejspíše $\frac{1}{8}$ nebo $\frac{1}{16}$ lánů. I viděti, že rolnictví nemohlo dáti obyvatelstvu výživu všechnu.

Počet lidí ve městě ve 14. stol. odhadujeme na 1200—1500 duší.¹⁾

Původní obyvatelstvo městské, ne-li všecko, aspoň z části bylo německé; brzy však se počesťovalo.

R. 1277 Walter, někdy měšťan turnovský, byl konšelem v Kolíně nad Labem.²⁾ V letech 1316—1322 jmenují se měšťané Purkart (Burghart), Sypoto (Seiboth), Puthen, asi Němci, snad i Pešek, Beneš, Mařík, Heník, Prucek, (neb i Němci ve jménech svých přizpůsobovali se vlivu českému, i když neměnili národnosti.) dále Kub, Tomáš, Petr, Ondřej, Štěpan, o jichž národnosti nelze čeho říci, konečně Václav, Zdislav, Bohuslav, jež máme rozhodně za Čechy.³⁾

Německé jméno má Perchta z Turnova, jež 15. července 1349 činí dar kostelu sv. Benedikta řádu rytířů německých v Praze⁴⁾ a též Konrad, syn Herrmannův z Turnova, jenž byl domácím kaplanem polského krále Kazimíra a potom k jeho

¹⁾ Mohli bychom vypočítati z areálu počet lánů, kdybychom věděli, kolik korců měl lán turnovský, a jakou plochu zaujímal korec ve 13. století. Lán měl někde 84 korce, jinde 72, jinde 64. Ta míra 64 korců za pevnou stanovená byla r. 1400.

Tenkráté korec měl míti 3 provazce, provazec 52 loket. Ale v 16. stol. provazec měl již 72 lokte a korec 2 provazce — i nelze měrou pozdější pracovati pro čísla doby stará.

Měl-li provazec 52 lokte zděli, provazec plošný 2704 loket² = 300 sáhů², tedy korec r. 1400 = 900 sáhů². Podle toho lán 84-korcový měl by 75.600 sáhů², lán 72 = 64.800 sáhů², lán 64 = 53.600 sáhů². — Potom výměra všechna dá

4800 : 756 = $6\frac{1}{2}$ (okrouhle) lánů

4800 : 648 = $7\frac{3}{4}$ „ „

4800 : 586 = $8\frac{1}{6}$ „ „

Přijmeme-li nejobyčejnější počet 64 korců, je počet lánů 8. Počet všech domů na místě ohrazení v 16. století zhruba jde na 96, počítáme-li = $\frac{8}{96}$ = $\frac{1}{12}$ lánů na 1 dům, bylo-li domů prvotně méně o $\frac{1}{3}$, tedy $\frac{1}{8}$ — číslo jistě nelze ani pravděpodobně stanoviti

Na dům čítám asi 10 duší = 1000; třetina podruhů a domkářů víc (poměr ze 16. stol.) dá 1500.

²⁾ Regesta II. 463 -- Vávra, Děj. Kolína I 13.

³⁾ Pozůstatky desk I. 56. 65.

⁴⁾ Dr. Teige: Listinné příspěvky k dějinám komendy Drobovické. V Čáslavi (Otisk musej. zprávy »Včely čásl.«), z archivu drážďanského.

příměluvě r. 1343 obdržel kanovníctví v Praze s podmínkou, aby tu přebýval osobně.¹⁾

R. 1372 byl konšelem Starého města Pražského Matěj z Turnova,²⁾ jehož rodina držela dům zvaný »Turnovským« nyní na místě domů č. 324. a 325. v Poštovské ulici, mlýn na Vltavě a zboží vládycké v Jenči Vel. u Prahy. — Z rodu Turnovských nebo Turnauerů v Praze zvidáme ještě k r. 1384—99 Jo Karlovi,³⁾ r. 1401 o nebož. Martinovi, jehož vdova Markéta t. r. vdána jest již za Jého, ⁴⁾ r. 1416 o Janovi; r. 1418 připomíná se Jindřich, r. 1429—1433 Martin.⁵⁾

Z let 1381—1384 jsou zápisy o knězi Janovi z Turnova, faráři v Rožďalovicích.⁶⁾

Sousedé turnovští měli časté styky s nedalekým Jičínem. R. 1377 Zdeněk z Turnova získal tu dům, ale hned jej prodal; r. 1380, 24. ledna Matěj Turnovský se ženou koupil krám soukennický tamže; r. 1395 Matěj Lahódk z Turnova ručil za některé obyvatele jičínské, začez jest mu postoupen díl statku v Čejkovicích, r. 1404 Anče z Turnova nabyla domu v Jičíně a hned postoupila ho Martinu rychtáři.⁷⁾

R. 1407 Šimon Turnovský sedlačil ve Vysočanech u Prahy.⁸⁾ — R. 1410 Tomáš z Turnova dosáhl bakalářství svobodných umění v universitě pražské.⁹⁾

Ze všeho soupisu lze za to míti, že do válek husitských obyvatelstvo turnovské bylo již české, a Němci, ač-li se tu udrželi, čítali jen několik osob.

Město řídilo se ve věcech správních a soudních právem magdeburským, saským¹⁰⁾ Správu vedl rychtář a městská rada.

Rychtář v době předhusitské byl první osoba v městě, zástupce vrchnosti a spolu stálá hlava města. Jemu náleželo dbáti, aby nikdo se nemstil za křivdy a škody, ale vyhledával spravedlnosti u práva. Náleželo mu předsednictví soudu městského, i exekutiva. —

Rychtářem býval obyčejně podnikatel vysazování městského a pak jeho dědici. V Turnově však ve 14. stol. rychta byla panská,

¹⁾ Tadra: Kulturní styky Čech s cizinou. V Pr. 97. str. 148 — Regesta IV. 483. 18. — Tomek Děj. P. V. str. 121.

²⁾ Knihy erekcí V. 631.

³⁾ Desky dvorské XVIII., 139. — Pozůst. desk I. 501.

⁴⁾ Knihy erekcí V. 534.

⁵⁾ Tomek: Základy místopisu pražského, Staré město 88, 119.

⁶⁾ Archiv kapitulní XVI., 12b. — Tadra: Soudní akta konsistoře II. 284.

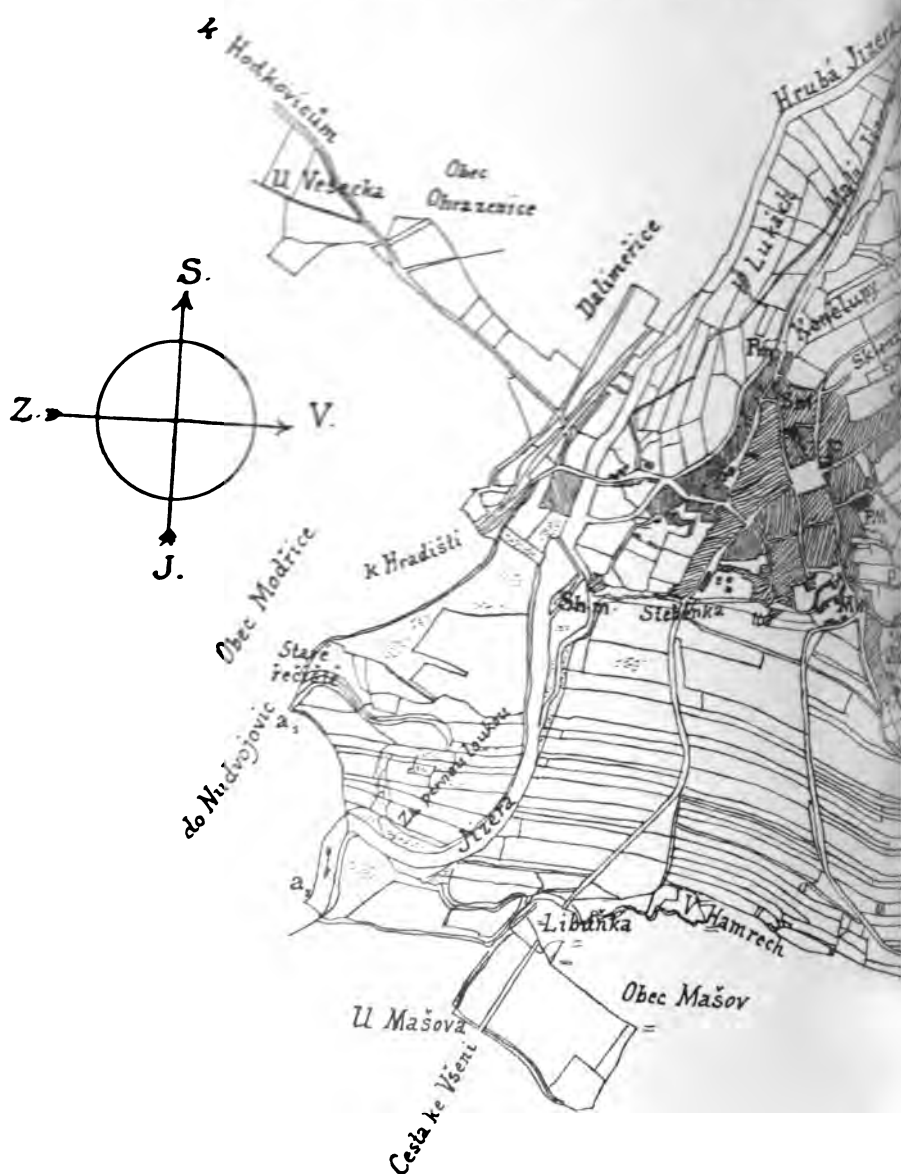
⁷⁾ Ferd. Menčík: Soudní kniha města Jičína 1362—1407. — Jičín 1898. str. 138, 140, 159, 263, 309.

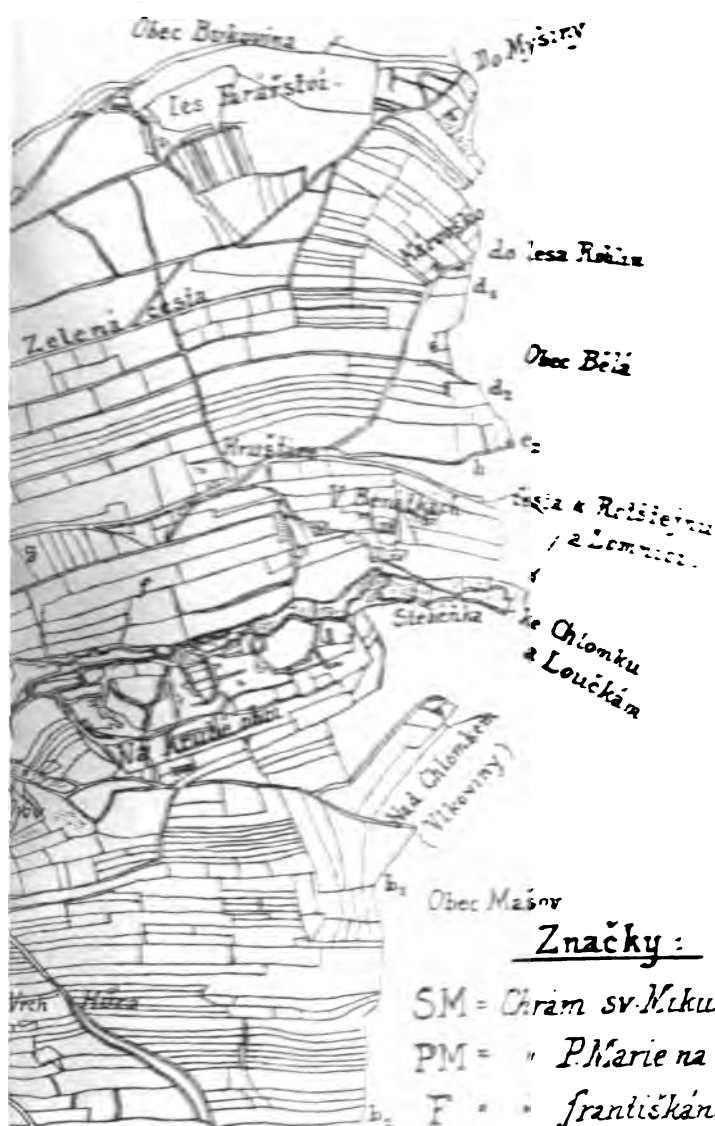
⁸⁾ Pozůst. desk II. 40.

⁹⁾ Monumenta Universitatis prag. II. 128.

¹⁰⁾ Města severočeská, pokud známo, odvolávala se do Magdeburka. Boleslav Ml. k nižší instanci do Nymburka, též turnovští r. 1316—22, i v XV. stol. přísluší do okršku úřadů nymburských. (Pozůst. desk, desky dvorské.

MAPA OBCE TURNOVSKÉ .

Nová silnice
k Jičínu

Stará cesta

Značky :

SM = Chrám sv. Mikuláše .

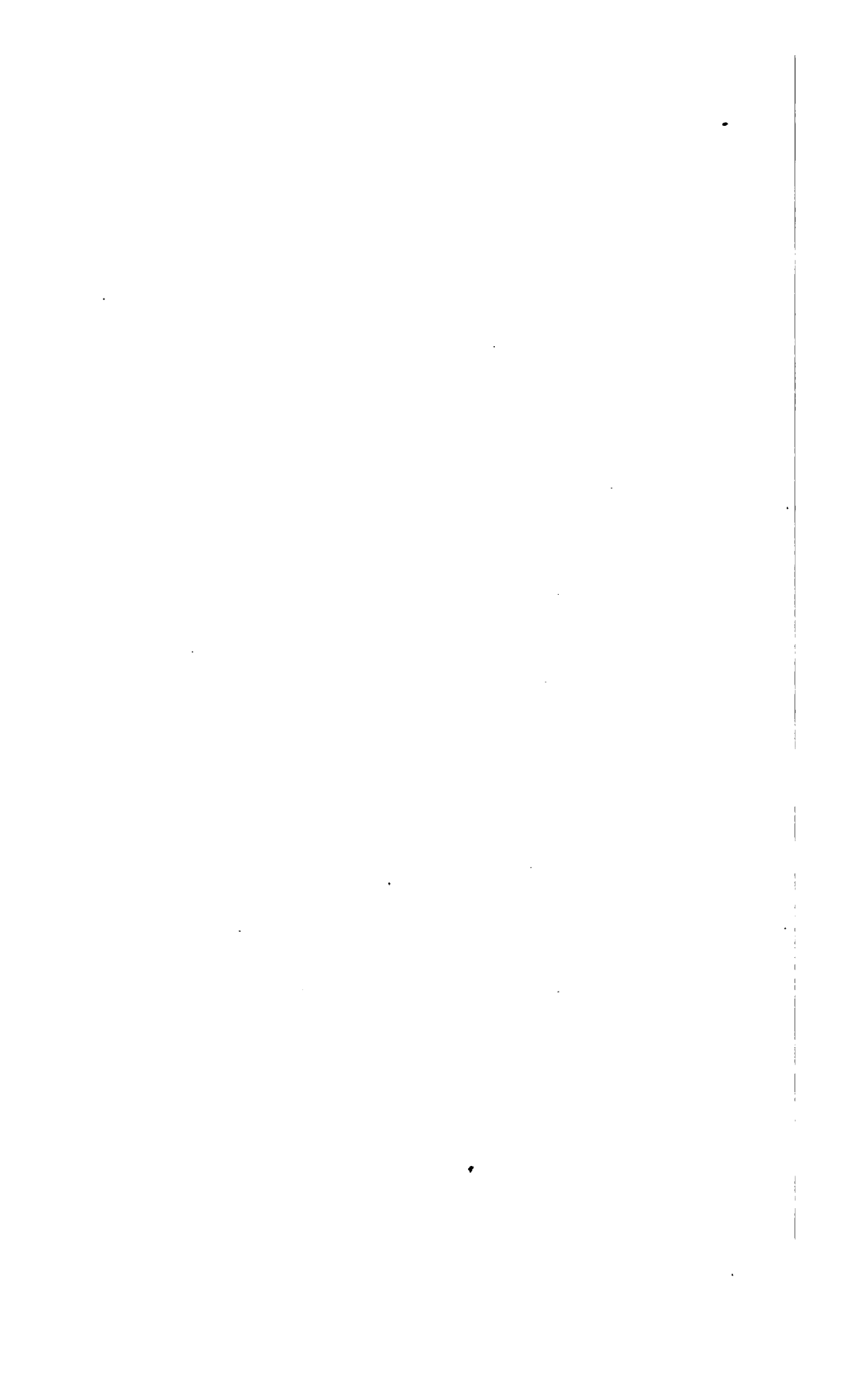
PM = " P. Marie na hřbitově

F . . . františkánský

Sh.m. = mlýn škořalý .

M.m. = " malý podklášeň .

P.m. = " podkosteční .

vrchnosti valdštejnské, a pán pronajímal ji, komu se mu líbilo. Ale r. 1335 pan Zdeněk z Valdštejna dal rychtu dědičně Ješkovi rychtáři.¹⁾

Z listiny darovací viděti, kterými výsadami a důchody rychta byla nadána. Rychtář jediný z obyvatel zbaven byl všech platův a úrokův, ani berně královské neplatil. Vycházel mu roční peníz 1 kopy bez 8 gr. z masného krámu, 8 gr. od pekařů; byl-li kdo odsouzen k pokutě, připadly $\frac{2}{3}$ pánu, $\frac{1}{13}$ rychtáři; za sročení ke smlouvě náleželo rychtáři rotné, taxa 1 gr., od přistěhovaných příjemné, 1 peníz, z prodajů mlýna 1 gr., z prodajů gruntů 2 gr.; zabavil-li komu koho, bral 1 gr., o posvícení klášterském perníku za 3 peníze od každého perníkáře, koření za 3 peníze od každého kramáře; o trzích z každého kusu dobytka přihnaného k prodeji 1 peníz v honného.

Jiné rychtáře známe až z dob pohusitských, kdy hodnost úřadu toho pozbyla již moci a vzácnosti.

Městská rada složena byla ze 12 přísedných konšelů radních. Sedali podle vážnosti své ve čtyrech lavicích, každý z nich úřadoval jakožto purkmistr po čtyři neděle, načež předal úřad druhému. Purkmistr přijímal obecní peníze, choval u sebe pečeť městskou, svolával radu k zasedání, i řídil jednání. — Za 48 neděl všichni konšelé vystřídali se v hodnosti purkmistrovské; poslední čtyři neděle purkmistroval ten, kdo zasedl na křeslo nejdříve.

Ten býval vždy z osob předních, pokládán za prvního z konšelů, nebyl-li právě v úřadu; hlasoval hned po purkmistrovi. Slul primas. Vedl obyčejně hospodářství obecní.

Krom rady městské byli 4 obecní konšelé (dílem ze staré rady, dílem ze sousedův). Úlohou jich bylo, ježto sousedé neměli kdy všimati si věcí obecních, jdouce po živnostech, aby obcovali seděním radním a přihlíželi potřebám městským.

Obnova rady i obecních dala se nepravidelně, ale obyčejně koncem ledna. Příslušela pánům, většinou však obnovovali úřad jich jménem purkrabové, a to obou vrchností vždy pospolu.

Když bylo rozhodovati o statku a důchodu, tu byli voláni obecní starší, jichž bylo voleno ze vsí obce šest, a ti vydávali rozhodný hlas na místě vsí obce.

U věcech zvláště důležitých konšelé svolávali celou obec pospolu.

Purkmistr měl k ruce písaře a servusa, rychtář biřice. Ku všelikým úkolům a komissám obecním voleni úředníci z obce za předsednictví konšela.

O vnitřním řízení obce, o poměru pána a panských úředníků bývali k městu, v této době není zpráv.

Rovněž není jasné zmínky o tom, kterak rozdělena byla správa městská mezi oběma stranami, dokud město bylo rozděleno ve dvě půle.

¹⁾ Privilegia města Turnova, č. I.

Jen to, jakou z toho pozdější ze soudců, že každá strana volala s konsensu zem. a to tím řádem, že prmas byl z dílu prvního třího konsu. z třetího třet z prvního, čtvrtý z druhého atd. — Rovněž tak dělili se i meci starší. Rokem příštím pořad se přerátali.

Město padesát i vícekem zeleným, ale každá strana měla padesát i více zelených. Tož i mzem i soukromém majetku, platy etc. byly rozděleny by a i v tem stara jednotu, nesnadno pro ten čas ustat.

Rozdělení gruntovního před se tak, ze rozhraním byla čára, jdoucí od mostu naheho ulici Hlubokou, prostřed rynekem a ulicí Hlubokou, čeremní plí by a valdštejnská, jižm rohozecká.¹⁾

Pramenem výzvy obyvatelstva byl výzvěk z polí a luk; vedle toho dostata města nena i sebou, že sousedé zaneprazdňovali se řemesly a živnostmi, kterýchž tučné potřeby k poctivému živobytí.

Přední živnost městem bylo sládkovství a pivovarství. Časemice okolo města nezanášely ani v dobách našich. Siadovny byly na Trávnících a při Strahov. Nemaie váhy o výbornosti várek turnovských je svědectví, že v Praze pivo turnovské spolu se sudnickým za první bylo kladené.²⁾

Řezníci prodávali zboží své v krámech masných. Kolik jich bylo, není známo. S jednoho krámu, který náležel k rychtě, r. 1335 vycházel plat 1 gr. týdně.³⁾

Soukenníci turnovští r. 1396 dali klášteru plat roční 1½ kopy na vsi Záhoří na Kozákově.⁴⁾

Pekáři prodávali zboží v kóbkách chlebních prostřed náměstí, z kóčky rychtářské r. 1335 platilo se 8 gr. ročně. Mlynáři byli nájemci páně, nečítali se k městu. Výslovně připomínají se r. 1335 ještě perníkáři, později plátenníci; krom toho nezmíněti že měšťanstvo nemohlo se obejti bez krejčích, ševců, kovářů atd., ač o nich zřejmé zprávy není.

Cesta od vedení byl v obci od starodávna, ano bylo tu středisko pražských cest z Polska a později i z Lužic a z Němec. Němci používali hlavně sůl a slanečky. R. 1393 král Václav zakázal k kupěm německým jezdití přes Frydlant a Turnov do Prahy, když byly vynášeli se staré silnici zemské na úkor Žitavským.⁵⁾ Později, r. 1424 Bočkovi z Kunstatu zabavili Němci na té cestě bergy.⁶⁾

¹⁾ Rozdělení známe až ze 17. stol., na díl tehdy svijanský a rohozecký. Ale známe jenom rychty někdy valdštejnské i mlýna pod klášterem, kdysi panství rohozeckého. Viděti z toho, že dílem svijanským je ten, jenž v 14. stol. byl rohozeckým, a tedy novější rohozecký starým valdštejnským.

²⁾ Tomek: Děj. Pr. II. 528.

³⁾ Privilegium C. I.

⁴⁾ Kniha erckní XII. H 13.

⁵⁾ Listina tištna jest u Carpowa, Annalecta Zitaviae, IV. str. 146. Srov. D. I str. 8 pozn.

⁶⁾ Hradý X 227.

Zboží jiné vozívali si Turnovští většinou z Prahy, o kramářích, kteří drobně prodávali, zřejmě mluví privilegium z r. 1335.

Starodávny byl též obchod solní, jež až r. 1500 obec získala k užtku svému, obchod s dobyt看m čtvernohým i pernatým (r. 1335), chmelem a slady (až 1509), s plátny, šenk vinní, jež město dosáhlo za monopol brzo po válce.

Ve středu byl menší trh týdenní na rynku (r. 1503 »od starodávna«), kdež měšťané sedali prodávající. Z místa platilo se pánu tržné. Náležely k privilegiím městským i trhy veliké, jarmarky, na které však teprv r. 1497 Turnov dostal list královský.

Všim tím zřízením rozmnožoval se majetek občanů a blahobyt města se zmáhal. Bezpečnost a řád dávala městu ochrana páně i správa občanská; o duševní pak zájmy starala se církev.

Fara turnovská byla poměrně dosti nadána, ač nikoli nejvíce ze všech ostatních v dekanatě. Platí farář turnovský povinného desátku papežského 12 gr. ročně, právě tolik jako farář vesnický v sousední Hrušticí.¹⁾

Dekanat slul sice Turnovským po místě největším, ale hodnost děkanská (nynější vikářská) nebyla spojena s farou turnovskou; zhusta byl duchovním dozorcem farář v některé vsi. Tomu pak říkalo se též děkan turnovský. K děkanově správě náležely farní osady: Turnov, Hrušnice, Přepere, Vlastibořice, Letařovice, Sezemice, Hodkovice, Chocnějovice, Bzí, Přáslavice, Jenišovice, Loukov, Loukovec, Brod, Držkov, Olešnice (Zlatá), Vysoké, Bozkov, Nudvojovice, Ruprechtice, Jablonec u Nisou, Rychnov nad Mohelkou, Louková, Semily.

Podací kostelní rozděleno bylo, jakž výš uvedeno, mezi obojí vrchnost. Obec tuším při tom neměla vlivu. Páni střídali se tak, že jednou kněze podala strana valdštejská, podruhé držitel Rohozce, potřetí obě vrchnosti pospolu. Za presentaci kněz platil pánu 10 kop, duchovním úřadům taxy (r. 1427 $\frac{1}{2}$ kopy) načež farářem ze sousední osady některé býval v obročí své uváděn.

Prvním známým farářem v městě je Ctibor. Po jeho smrti podán jest od Zdeňka z Valdštejna r. 1357 v únoru k faře kněz Vojtěch, syn Markův z Podolí²⁾; když umřel, vystřídál jej r. 1362, 18. říj. Dětrich, podaný obojími pány.³⁾ Po něm stal se r. 1371, 27. říj. plebánem Jan Šindel z Nudvojovic, z rodu vládyckého v sousedství, jež podal Henzlin z Turgova.⁴⁾ Ten r. 1387 je zároveň děkanem turnovským.⁵⁾ Kněz Šindel působil při kostele turnovském přes 20 let, skonal v létě r. 1392.⁶⁾

¹⁾ Tomek Registra desátků papežských str. 82.

²⁾ Knihy konfirmační I. 17.

³⁾ tamže I. 185.

⁴⁾ tamže II. 62.

⁵⁾ Tadra, Soudní akta II. 418.

⁶⁾ 3. dubna ještě žil. Tingl, Acta judiciaria 32.

Zatím však nastaly jiné poměry. I na Rohozci i na Valdštejně změnily se za dlouhého farářování děkanova vrchnosti, i přišlo v zapomenutí, jak kdo faráře turnovského má podávat.

Proto když Jan Šindel sešel ze světa, k výkonu práva patronatního přihlásili se současně purkrabí královský na Rohozci, i Václav a Vilém, bratři z Vartmberka. Spor vznesen byl na soud arcibiskupský, a jednání trvalo po dvě léta. Konečně vyšlo na jevo, že tenkrátě přísluší presentace pospolitá obojím pánům. Ježto však páni byli podávali kn. Petra z Úště, a král jiného, Mauricia, kaplana zámku rohozeckého, nezbylo než rozhodnouti losem. Z osudí vyšlo jméno *Mauriciovo*. R. 1394, 14. února dosazen jest tedy do Turnova.¹⁾ Mauricius tuším dočkal se ještě válek husitských.

Jako jiní kněží, kaplani a oltářníci turnovští (ačli nejsou jen rodáky zdejšími) připomínají se r. 1363 kn. *Konrad*, potom farář v Osečné,²⁾ 1372 kn. *Pavel*, farář potom v Kytíně,³⁾ 1376 kn. *Jakub*, jenž pronajímá si faru v Kruhu,⁴⁾ 1384 kn. *Hašek*, jež podávají do Teplic u Abersbachu,⁵⁾ 1395 *Martin*, pak plebán v Rychnově nad Mohelkou,⁶⁾ 1402 kn. *Mikuláš*, jenž najal si tehdy užitek kostelní od faráře v Kuřích Vodách na 1 rok za roční plat 8 kop gr. č. a r. 1403 faru v Svěbořicích na 3 léta za 6 kop platu ročního,⁷⁾ 1411 *Kříž*, potom farář v Kostelci u Dvora Kr.⁸⁾ 1423 *Valentin*.⁹⁾

Zmínky o faráři, an uvádí kněze k farám okolním, jsou z r. 1360 (do Přáslavic), 1362 (na Hrušticí), (1363 tamže), 1384 (do Přáslavic).¹⁰⁾

Uchvácením města a panství skrze Táboory vypuzen jest i farář pod jednou ze svého obročí, též i hruštický, a dosazen asi kněz husitský. Sice jmenováni byli r. 1424 kn. *Jan Pelk*, kaplan hradní na Troskách, a po jeho brzké smrti r. 1428 *Jan* plebán z Chlumu od obou vrchností; — ale instalace nebyla provedena v Turnově. Kn. *Jana* r. 1428 uvedli jen titulárně k turnovskému obročí, v kostele dolnooujezdském pod Troskami, neboť nebylo bezpečného přístupu ke kostelu v Turnově.¹¹⁾

Husitství však tenkrátě jen na čas ovládlo v Turnově. Ještě před koncem velké bouře Jindřich z Vartmberka ujal opět mocně Valdštejn i Turnov a kn. *Jana* přivedl zase k faře městské. Když pak farář zjednal si obročí v Týně nad Rovenskem r. 1434, týž

¹⁾ Tingl, Acta jud. 81, 88, 91, 94, 102, 103, 108, 110, 113; kn. konfirmační V. 181.

²⁾ Kn. konfirmační I. b 27.

³⁾ tamže II. 80.

⁴⁾ Tadra, Soudní akta I. 169.

⁵⁾ Kn. konfirm. III., IV. 166.

⁶⁾ tamže V. 216.

⁷⁾ Tadra, Soudní akta IV. 112, 226.

⁸⁾ Kn. konfirm. VII. 29.

⁹⁾ Výpis Rojkův akt soudních v archivu musejním.

¹⁰⁾ Arch. praž. 2087 O 23.

¹¹⁾ Kn. konfirm. IX. 143.

patron dal kostel turnovský v správu Petru z Kaplanu z hradu Trosk, jenž r. 1403, 23. března est potvrzen. I. z. 10. srpna. V Prašlavicích byli tehdejší zase střízli katecheti.

Fara byla i odra, neboť stáli vedle hřbitova, kde i děti ale dočkávali se smrti.

O jmění zadusmín nemí povědomo nic istého. Měl bítz tany a poplatky za vykonávaní svato mradu, snad iat nejaký a dávek od obce, jako později. Tíz patronum by o starai se o spávece st. chovního, a jiste nadati koster. Nalezely z nemu pátétiny dnea obecní, les f. a. a. s. v. i. a snad i bone sousedm.

Ale za promeny náboženské koster by jmém sveto raden i ujala nepochyone grunty vrahnost, a potom kosterpina oca a jednotě bratrské.

Také z darův a odkazů dosti kosteru se dostávalo, neboť vedkové naši byli zbožm a stěří k cirsvi, at katechet, at adakvise. Pohřichu nemí z té doby kníh — a ten o jednom daru vime více, ovšem z doby pomístské, kdy Anna z Turnova, cnot božice Václava Koldy v Novem Meste Prazském odkazala kosteru sveto rodiště 10 kop miš.²⁾

Přibýlo duchodů, a též i prace, když navždy osirely kosterly, Prášlavický, Hrustický, Nudvojovsky, - a sprava neb doada se kněžm turnovským.

Kláster řádu kazateiského založen byl, takž povedený okolo r. 1250 nejspíše hned s městem, nebo malo před tem při hradbách v sousedství hradu nebo snad v hradě samem ³⁾ Proto sahu klásteriště byla již zmínka v mistopise.

O podobě klásteru a chrámu dnes nelze říci niccho, proto z'ytky starých zdí vzaly dávno za své. Chram Narození P. Marie ovšem staven byl slohem gothickým.

Podobá se, že byl trojlodní a měl 11 oltarů: P. Marie, sv. Prokopa, Martina, Valentina, Magdaleny, Kateriny, Doroty, Alžběty, Barbory, sv. Kříže a Všeoh Svatých.⁴⁾

Podle zákonů řádových dominikáni byli bratruum zbuavym, i neměli mítí statku, ani kláster sám. Ale potomni vek v to vek nedbal přisnosti. Již zakladatel Havel z Lemberka dal konventu užitky z mlýna podklásterského. Darování to stvrdil potom syn Havlův Jaroslav z Turnova, a na listu svedčil i Zdenek z Valdslejma se svými bratry.⁵⁾

Mnichům náležely pozemky u klásteru ⁶⁾, i dosti rozsáhlé zboží vzdálenější, nahoře na Jizefe, kteréhoz dostalo se jim stěditosti

¹⁾ Kn. konfirmační X. 233, 244.

²⁾ Archiv pražský, kn. L. 2087, list O 23.

³⁾ Seznam klásterů v kronice Hápkové: »tu kde zámek«.

⁴⁾ Srv. další zprávu o odpustech k r. 1329, str. 62.

⁵⁾ Listina u Paprockého. »O stavu pánevlme, str. 241. (Vydání popopravil Aug. Sedláček: »Listy ze ztracených archivů pánevlme, str. 114. (Vydání čes. Spol. nauk 1892 str. 61.

⁶⁾ Srv. poznámku na str. 54.

pánů z Valdštejna, neznámo které doby. Byly to vsi Vranové, Záblatí (zaslá), Leštné (nyní Lišné) a Sněhová (nyní Sněhov). Odlehlé statky ty spravoval obyčejně některý bratr hospodář, jenž přebýval na dvorci ve Vranovém. Když r. 1382 bratr Jan řečený Pilina nebo Pikna tu ve vsi zemřel, úředníci královští prohlásili zboží to za odumřelé, králi propadlé, i bylo potřebí nemalého úsilí sousedních pánů z Valdštejna, aby vsi byly uchovány řádu.¹⁾

Na klášter pamatovali i měšťané i vůkolní šlechtici, kteří za to hledali modliteb a posledního odpočinku v kryptách kostelních.

R. 1353 Hynek z Valdštejna a z Lomnice, pán na (Hrubé) Skále, s manželkou svou Annou z Vartmberka listinou danou na Lomnici, 2. září zapsal bratřím dominikánům věčný plat roční devíti kop na vsi své Olanicích u Jičína, aby jim za to kupovány byly kutny a kápě. Listinu spečetil dárce a bratr jeho Jaroslav.²⁾

R. 1394 Hašek Cidlina z Cidliny, vládyka z okolí jičínského, dal klášteru plat 2 kop na vsi Cidlině, aby za to čteny byly dvě mše za spásu duše jeho, jeho příbuzného Ješka Blížka a předků. Daru svědčily též pečeti Hynka z Valdštejna a Lomnice a Ješka z Doubravice; stvrzen pak byl r. 1410.³⁾ — R. 1396, 31. ledna rozmnožili počet dobrodinců turnovští soukenníci, davše plat 1½ kopy ze vsi Záhoří na Kozákově na mši ranní marianskou každého dne.⁴⁾ — Téhož roku 27. května paní Kačna, vdova po Zdeňkovi z Valdštejna na Košťálově obětovala plat 4 kop na svém zboží za duši nebožtíkovu. — Konečně r. 1410 Mikuláš Bílý, soused jičínský, odkázal řádu plat 38 grošů na rozdělenou mezi bratry, na něž list vydal klášteru 30. září vládyka Jan Žáček z Hrdoňovic, vykonavatel závěti.⁵⁾

Součet všech známých důchodů klášterních na přímých penězích činil tedy počátkem XV. stol. sedmnácte kop 8 gr., sumu na tehdejší věk ne právě skrovnou.

Některé příjmy byly mnichům z almužen, jiné z kajicnosti poutníků, kteří tu vyprošovali si odpustků. R. 1380, 19. dubna olomoucký biskup Jan IX, na prosbu Markvarta z Vartmberka vydal z Frankfurta (kde právě pobýval) klášteru milostný list. Každému poutníku, kdo v kostele farním nebo klášteře turnovském vykoná pokání, o posvěcení a o svátcích vytčených (již zmíněných sv. patronů), dostalo se čtyřicetidenních odpustků⁶⁾ —

¹⁾ Desky dvorské XIII., 27. — Sedláček: Hradý X čte Pikna, ale lze čísti i Pilina. Záblatí je snad nynější Libentín.

²⁾ Listina u Paprockého 228. — Rozbor její v pojednání mém: O ztracených pamětech kláštera dominikánského v Turnově, v časop. Methodu XXV. 1899. str. 25.

³⁾ Knihy erekční VIII. 105.

⁴⁾ Tamže XII. H 13.

⁵⁾ Tamže VIII. J 7.

⁶⁾ Listina u Paprockého str. 267; její vrocení a rozbor ve článku: O ztrac. pamětech. — Jména světců zajisté nejsou volena nahodile beze vztahu ke klášteru; soudím, že jsou jmény zasvěcených oltářů. Bylo-li v kostele 11 oltářů, pak nestačila loď jediná.

jiné odpustky vyjednal konventu Beneš z Vartmberka o několik let později.¹⁾

Podobá se, že ve chrámě měli hrobku rodové fundatorů.²⁾

Z mnichů známe r. 1382. zmíněného bratra Jana Piknu či Pilinu, převory r. 1394 Hanuše, 1396 Václava, 1410 Jana, pak r. 1423 bratra Jana Chrušta, jenž byl obviněn z kacířství, ale u soudu seznán pravověrným.³⁾

Z biblioteky zachovala se ještě do poč. 17. stol. zápisní kniha, snad jen missál, do něhož znamenány byly všeliké paměti o klášteře a dobrodincích jeho.

Kláster zašel, i mniši hrozně skončili r. 1424. Od těch dob očazené zdi klášterní trčely smutně v rozvalinách až do pozdních dob. Bratři kazatelé nikdy do Turnova se nevrátili. — Statky klášterní zabrala vrchnost skalská⁴⁾

K institucím církevním náležela i farní škola. Ta byla v Turnově snad již od vzniku města; zprávy o ní jsou však skrovné. R. 1382 působil při ní rektor Jan⁵⁾ a počátkem XV. věku snad Martin.⁶⁾ Potom známe kantory až z konce toho století.

¹⁾ Nejasná zmínka u Paprockého str. 355. — Vysvětlení pravděpodobně ve zmíněném článku v Methodu.

²⁾ O Hynkovi z Valdštejna zpráva pozdní nejistá u Rohna: *Antiquitates circuitus boleslaviensis* str. 115. — D T uvádějí z Paprockého i pohřeb Kateřiny z Vartmberka, manželky Petra z Rožmberka, ale nelze dokázat, že místo řečené cituje nápis náhrobku; spíše je to anniversarium, zápis k modlitbám v knize klášterní.

³⁾ Doklady v darech — Rojkův výpisek z akt konsistorních v muzejním archivu v Praze.

⁴⁾ Hynek z Valdštejna, pán semilský, uchvátil hned asi po zkáze kláštera zboží jeho a vystavěl si tu hrad ve skalách Vranov, jenž brzy přezván i Skalami nad Jizerou. Ke hradu přikoupil později i valdštejnskou polovici Turnova. — O missale viz můj článek v Methodu.

⁵⁾ Menčík: Soudní kniha m. Jičina str. 176. — Jan slove rector scoliarum, což by ukazovalo ke škole aspoň o dvou odděleních.

⁶⁾ Patera: *Korrespondence Dobrovského* I. str. 187: »Sluzba ma wftawyczna, myly towarzyszy, a flyffalt f(e)m, že fye, daly buoh, dobrzye maff; tot frdecznye rad flyffalt f(e)m a za tot wzdy buoha proffy, by my fye dobrzye myel a kraffnu a bohata sobye panu pogyal anebo wdowu nynye w tyto czaffy. Proto nebt fu naff ty wykleffowe pohrzyechu k kobyle podobny uczynily. A wyecze proffymt, moy myly towarzyszy, myftrze Hawle, by my take byl pylen o nye-kake sluzbye, gedyne, at by bylo blyz przy tobye, zet bych przy tobye rad blyzko byl a tobye posluzyl, na cemz bych sye hodyl y twe myle. Hawel myftr f welykym noffem rad tepe zeny. (O)braczyff . . . floy. A f tyem bud mylemu buohu poruczen y geho myle matczye. A buoh day fye dobrzye myt tak, yakozt bych ya przal. A ta gyfta twa mylelyczka f tyem fynem f twym, gakoz gyegym dopomohl (!), tat fye dobrzye ma y f tyem twym dytetem; a gestyt ten fyn, daly buoh, pyekny a welmy ryczny pacholyczek, ale tebet gefte dobrzye nezna. Protocz zawytay k nam tyem spyess a wohledaff nayprwe matku, potom syna. Martyn z turnowa twoy sluzebnyk a twoy myly towarzyszy.

Jenštejn, hrad a městečko.

Cyrill Merhout.

(Ostatek.)

Poohlédněme se nyní poněkud po duchovních poměrech obyvatelstva jenštejnského. Jenštejn byl ode dávna přifařen k Dřevčicům, nejspíše již od svého založení (po r. 1360), neboť fara dřevčická připomíná se již r. 1384. R. 1397 dne 2. června ustanovil tu olomúcký biskup Mikuláš za faráře Jiřího z Kroměříže.*) Koncem století XVI. vedl tu duchovní správu (podobojí) spisovatel český Valentin Polon Poličský.

O desátcích, jež Jenštejnští musili faráři dřevčickému odváděti, dovidáme se z »Důchodů fary dřevčické« z r. 1584. Vyměřeny byly takto:

»Z Jenštaina, kteří klidí záduší z toho (dřevčického), mají platiti k faře obilí.

Sušík, 16 lánů, 26 kor. žit. a ječmene tolkyž dává.

Vaněk Sasíkův, 8 lánů, $\frac{1}{2}$ strych obilí žit.

Urban, 8 lánů, 8 str. žit., týž 8 str. ječ.

Říha, 8 lánů, $\frac{1}{2}$ str. žit.

Vilfm, ? věrt. žita ? ječ.

Duchek, ? 16 str. žit., 16 ječ.

Rychtář, jeden lán, 2 str. žit., 2 ječ.

Vaněk Jaroš, ze dvou lánů bez věrtel 2 str. žit., 2 str. ječ.

Němec, z půl druhého lánů 16 str. žita, tolkyž ječ.

Jan, 26 lánů, 26 str. žita, 26 ječ.

Krčmář, den roboty v lese má sekati, nebo žíti má knězi.

Jan purkrabě Cingulinus má tři dvory sedlský v Jenštaině ke dvoru svému, kterýžto všech takových dědin užívá po nich a vosívá, kterýžto taky tomu psaní místa nedává, kdež i toto Jeho Milost pán, pan arcibiskup psaní pro něj učinil, že mne na pfaru do Dřevčic za pfaráře budoucího dává vedle jeho milosti císařského poručení sobě danýho, aby on na Collatury i jeho kněží podával, jakž ten list panu hejtmanu J. M. Martinovi poslán, aby ten kněz František, jakž od starodávna těch důchodův užíval pfarských, na ten způsob kněz jmenovaný ujal tu jmenovanou pfaru teď od sv. Jiří až do roka celého, ale že v tom překážku svrchu p. Jan činí, správě Brandejský chtíce v tom zmatek učiniti a takové platy jako svých dvorův, kterýchžto sedlsky užívá.«**)

Jak je ze zápisu posledního patrno, nebyl farář dřevčický s hradním purkrabím v dobré míře. Žaloval nejednou na farníky své u hejtmana brandýského a když žaloby jeho nic nespomáhaly, obrátil se k arcibiskupu pražskému, jenž tedy psaním chtěl nepořádkům přítrž učiniti. Než na tom nebylo dosti. Sami poddaní stěžovali si na faráře u hejtmana, žádající, aby byli od fary dřevčické odtrženi.

*) D Z VIII. F 17.

**) Archiv zemský. Opisy z archivu arcib.

Tak ku př. prosily snažně r. 1620 obce Jenštejn, Dřevčice a Popovice hejtmana Martina Mammingra z Lobes na Šestajovicích, aby se přimluvil u arcibiskupa o jich vymanění od faráře dřevčického; ba raději chtěli býti podřízeni vzdálenějšímu faráři svémyslickému.*) Žádost jejich zůstala však nevyřízena.

R. 1621 odváděli Jenštejnští faráři »žita sutého 12 str. 3 v., po 1½ ββ gr. počítajíc, činí na penězích 19 ββ 7 g. 3¼ den. Ječmene sutého z Jenštaina platí z 2 str. 2 v., strych po 1 ββ 20 gr. počítajíc učiní na penězích 16 ββ 40 g. míš.«**)

* * *

Zmínili jsme se posledně, kterak byl Jenštejn r. 1583 k panství brandýskému připojen. Panství toto bylo královské již od r. 1547, kdy je Ferdinand I. v pokutě odňal Arnoštovi Krajířovi z Krajku. Císař Rudolf II. přicházel často do okolí brandýského, kdež hledal v rozsáhlých lesích osvěžení. O Jenštejně však z těch časův nemáme zpráv.

Nástupcem Rudolfovým na trůně českém byl Matyáš (1612 až 1619), jenž své panství brandýské taktéž zhusta navštěvoval.***)

V následujících dobách útrapami vlasti trpělo i panství brandýské, jež stavové hned po smrti králově (r. 1619) obsadili. Když pak po necelých dvou letech nastal osudný osmý listopad, stalo se okolí toto hrozným jevištěm, na němž prchající vojáci na domluvy důstojníků se v hloučky sráželi a pronásledovatelů svých vyčkávali. Záhy ukázali se tu císařští kozáci, proti nimž slabý odpor prchajících byl marný. Zůstalo jich tu devět praporců ležeti.

R. 1631 a 1632 tu ležící Sasové porazili před Brandýsem císařské, a Brandýs zůstal v jich ruce, až do doby, kdy Valdštejn ujal se vrchního velení. R. 1634 vládl tu švédský major Stallhans, jenž ještě téhož roku odtud byl vypuzen. Po pěti letech

*) Ibidem.

**) Ibid.

***) V Hebrových »Böhmen's Burgen und Vesten« a potom ve všech monografiích podle díla tohoto vzdělaných, jmenuje se v době povstání stavovského p. Ehrenfried z Berbisdorfa jako majitel Jenštejna. V monografii Práškové (Okr. Brand. str. 141) při popisování tvárnosti hradu dokonce čteme: »O zachovalosti jeho (hradu) svědčí zvláště okolnost, že Ehrenfried z Berbisdorfu své obyčejné sídlo na něm měl.« Tvrzení toto, neopírající se o prameny historické, je trochu smělé. Soudíme o věci takto. Pan Ehrenfried koupil r. 1617 od Sabiny Finkové z Pantenova statek Sluhy, jehož příslušenství odlehlejší části až k Jenštejnu přiléhaly. V Jenštejně měl dvorec snad s nějakým ještě zbožím p. Abraham Sixt z Ottersdorfu, jenž podobně jako Ehrenfried v povstání stavovském nemalé účastenství měl. Po katastrofě bělohorské byla zboží obou konfiskována a dle resoluce ze dne 27. března 1621 udělena kolleji jezuitské u sv. Klimenta v Starém m. Praž. Schaller, po něm Heber, Mikovec a j. dobře měli, tvrdíce, že zboží v Jenštejně bylo konfiskováno, ale chybu prvního, že totiž zboží ono náleželo Berbisdorfovi, důsledně opisovali, až teprve svědomitý a zcela autentický Bílek životopisem Berbisdorfovým v Děj. konfiskací na str. 11 věc správně osvětluje. Veškeru pak zboží Jenštejnské, jmenovitě hrad, vyjma však dvorec, patřilo nepřetržitě od r. 1633 k panství brandýsskému.

(1639) Švédové pod J. Bannerem Brandýs opět navštívili a v okolí jeho tábor si zřídili. V okolí potom sváděli s císařskými časté půtky (2. června, v srpnu a j.), jež pro naše obyčejně smutně dopadaly. Když dne 20. března r. 1640 opouštělo vojsko švédské tuto krajinu, zpusťovalo nejen Brandýs, nýbrž i okolí znamenitě.*)

A tenkrát asi Jenštejn požárem za své vzal. R. 1698 připomíná se jako hrad pustý.**)

Zub času neuprosně po staletí hlodal zdi jenštejnské. A jako krásná věž mu odolala, tak by byly i mocné zdi podnes mu odolaly. Než objevil se nepřítel horší — člověk! I tu vandalskou nešetností útočeno bylo proti zdem hradským. Na věž sáhnouti se lidská ruka neodvázila. Chudina našla i pod rozbitým krytem věžním přístřeší. Když prof. A. G. Meissner hrad Jenštejn (asi r. 1798) navštívil, zůstávaly v dolejší oddělení věže čtyři rodiny. Žena, která zde tehdy bydlila, narodila se tu, vdala i stala se matkou dvou dětí. Táž žena vypravovala návštěvovateli, že její otec slyšel kdysi nahoře ve věži zvonit, ona však že se tu nebojí ničeho. Muž jistý, také tehdy tu bydlící, přenechal místo své ve věži jiné rodině za 10 zlatých. Věž byla obývána chudinou až do r. 1866, kdy mor vyhubil rodinu tu bydlící. Od těch čas se sem nenastěhoval již nikdo.

* * *

Ke konci uvádíme ještě zmínku o mlynáři Janovi ze mlýna pod Jenštejnem, kterýž podal r. 1567 svědectví o krádeži, jež se toho času v Dehtářích stala, takovéto: »Když jsem byl šenkýřem u nich (v Dehtářích), toužili mi toho, že jim pobraňy nějaký šaty ložní, povlaky a choděcí šaty a v té míře vím, že žádný neušel z toho dvora, než tento Václav s Jírou tovaryšem svým; bylo jim to pobraňo v neděli a oni ušli na outerý v noci. Budou tomu dvě léta, před dvěma nedělemi o vánocích; víc nevím. (Archiv m. Prahy 1049, 115a).

* * *

Kromě hradu byl v Jenštejně také dvorec, jenž v XVI. i XVII. století náležel jak rodinám měšťanským, tak také některým vladkám. Přídomek »z Jenštejna«, jenž dosti zhusta v době jmenované se vyskytuje, pochází nejspíše od tohoto dvorce. Tak ve druhé polovici XVI. st. je znám Kříž Chvalský z Jenštejna, jenž umíraje r. 1608 určil ze svého odkazu většinu peněz žákům, mendským a chudým z Prahy. Strýcem jeho byl dříve již vzpomenuť Vojtěch Koutský z Jenštejna.***) Téhož roku zavražděn byl od Havla Skočnodvorského Tobias Valentin z Jenšteina†).

*) Prášek, Okres Brandejský 27.

**) Sedl. Místop. Slov. 363.

***) Archiv m. Prahy 2205, 293a.

†) Winter, Kult. obr. č. m. I. 511.

jenž r. 1603 byl prokuratorem v Mladé Boleslavi.*) Snad se dle něho psali také Čížkové z Jenštejna, berounská rodina, z níž Jindřich byl r. 1619 v Berouně rychtářem.**)

Jisto jest, že patřil tento dvůr Abrahamovi Sixtovi z Ottersdorfu, měšťanu pražskému, jemuž byl pro účastenství ve vzpouře stavovské r. 1618 až 1620 odňat a udělen kolleji jesuitské u sv. Klimenta***) r. 1621. Ta však jej již po třech letech (1624) prodala Jiřímu Benediktu Beníkovi z Pettersdorfu, jenž ho r. 1629 prodal měšťanu Menšího města Pražského Štulmachrovi za 4000 ββ mš.†)

Osada pod hradem byla ještě r. 1624 vesnicí; stala se bezpochyby teprve v XVIII. stol. městečkem, ale v XIX. st. již městského práva nepožívala.††)

3. Příspěvek ku genealogii pánů z Jenštejna.

Ve starých listinách a knihách, jež v různých archívech se chovají, často čteme jméno pánů z Jenštejna. Rod jejich, jenž byl větví proslulého rodu pánů z Vlašimě, nesl v erbu svém dvě červené supí hlavy se zlatými zobáky v poli stříbrném. Hned synové Pavla (I.) vyšinuli rod tento na důstojné místo, ačkoliv o dvou z nich, totiž o Martinovi a Václavovi, nemnoho je známo. O Janovi, arcibiskupovi pražském, netřeba tu slov šířiti, ani o Pavlovi (II.), jenž se psal ze Staré. Držel také Červenou Horu a Bradlec, r. 1415 byl mezi pány, kteří psali dvořanům Zikmundovým, by se o propuštění Husa z Kostnice u krále přimlouvali. Sestra jeho Kateřina vdala se za Olbrama ze Škvorce a arcibiskup pražský téhož jména byl jejich syn. Z Janových potomků, které měl s Anežkou z Dubé (viz vývod), nejproslulejší byl Pavel. Nejenom v četných listinách a zápisech, nýbrž i v soudních registrech často jméno jeho čteme. Dovídáme se pak odtud o jeho soudech, zejména s Alšem z Šanova (r. 1465) a Závišem ze Sekyřic, s Janem Šumburkem (1475), s konšely novoměstskými (1480) a Václavem purkmistrem novoměstským (1481), s měšťany poličskými (1487), s mostskými (1491), s Vilémem z Martinic etc.

U dvora těšil se pan Pavel oblibě nemalé, a to hlavně pro své věrné služby; vždyť známo, že jako přívrženec Jiřího roku 1450 společně s Jindřichem z Ledče panu Oldřichovi z Rožmberka odpověděl. Proto mu také král zapsal r. 1469 dům jeden v Starém městě Pražském, kterýžto zápis tuto pokládáme¹⁾:

*) Pam. arch. IX. 672.

**) Skály ze Zhoře »Hist. č.« III. 313; Winter, Ze starodávneho života 171

***) Bílek, Dějiny konf. I. 511.

†) Hebers, Burgen Böhmens III. 33.

††) Bílek, D. konf. I. 11.

†††) Sedláček, Místopisný slovník 363.

¹⁾ Archiv m. Prahy 2105, 286^a.

• My Jiří z boží milosti král Český, markrabě Moravský, Lucemburský a Slezský vévoda a Lužický markrabě oc oznamujem tímto listem všem, že pro provinění Jana a Oldřicha Zajčův z Hasenburka, kterýmž proti nám provinili jsú [se], že jsúce poddaní naši nám jakožto králi Českému a pánu svému zprotivili jsú se, pro kterúžto věc duom jich, kterýž jsú měli na Starém městě pražském v osadě Svatojilské jim jsme odjali, neb ten duom i jiné věci jich podle práva na nás připadly jsú, a shledavše mnohověrné služby urozených Mikuláše z Landštejna, maršálka dvoru našeho a nejvyššího písaře desk zemských, a Pavla z Jenštejna věrných našich milých, kteréž nám činili jsú, činí a potom tím lépe aby mohli a měli činiti s dobrým rozmyslem a radú věrných našich mocí královskou ten duom svrchupsaný i to právo vysazení a osvobození, kteréž jmenovaní Zajčici na ten duom měli jsú, týmž Mikulášovi a Pavlovi dali jsme a tímto listem dáváme milostivé ke jmění, držení a požívání bez naší, budoucích našich králův Českých i všech jiných lidí všeliké překážky, dávajíc jim plnú moc i právo, aby oni ten duom mohli prodati, dáti, směniti, zastaviti i s tím domem učiniti, což by se jim zdálo užitečnějšího jako s svým vlastním dědictvím. Tomu na svědomí pečet naši královskou kázali sme př[i]vésti k tomuto listu. Dán v Praze po Hodu Matky Buoží na nebe vzetí, letha od narození Syna Božího MCCCCLXIX, království našeho letha dvánáctého. —

Pavel sídlil téměř neustále v Praze a byl tu také často jako rukojmí, aneb jiný v různých záležitostech účasten. Svědčí o tom i jeho dopis v jisté dlužní záležitosti napsaný purkmistru Pražskému r. 1492 *):

• Slovné opatrnosti pánuom panu purgmistru a raddě města Starého Pražského, pánuom a přáteluom milým!

Službu svú vzkazují, slovné opatrnosti páni a přátelé milí! Jakož mi píšete o ten duom paní Doroty Košinky, kterýž jest ona dlužníkuom v dluzích jich dala a mně mocně poručila, abych já jej zapsal i odevzdal, komuž by byl prodán, i ráčili ste toho dotknúti psaním svým, abych já dal k tomu povolení své k psaní jeho. I račtež věděti, že já tímto listem mocně přidávám svú dobrou vůli, aby ten duom byl zapsán, komuž jest prodán.

Pavel z Jenštayna a na Skále. •

Týž Pavel připomíná se r. 1494 jako nebožtík. Před smrtí svou ještě odkázal jeden dům svůj své sestře Machně. Když tato zemřela r. 1494, dali její poručníci Arnošt z Jenštejna a Vyšek z Blažtice její kšaft ztvrditi. Proti tomu však učinil odpor Jiřík z Přivoru a jeho manželka Dorota z Košíně, nedávajíce hrubé víry tomu kšaftu, ačkoliv v něm tuším jsou jmenováni dědici Machnina

) Archiv Pražský 2107, 23.

domu, a chtěli se zmocniti i veškerých svrchků domových. Záležitost dostala se před městské právo a tam byla vyřízena spravedlivě dle žádosti Arnoštovy.*)

Syn tohoto Pavla, jmenující se opět Pavel (IV.), byl bohatý i od sousedů svých vážený. Jeden dům svůj prodal paní Elišce z Nežetic. R. 1512 vzdal mu Václav Sak ze Znančic svůj dům v ulici Charvatské, řečený u »Červených Zvonův«, na němž Pavel téhož roku vzdal své manželce Ludmile z Maličína 100 kop gr.**)

Kromě toho obohatil se Pavel na Novém městě ještě domem, který mu r. 1521 odkázala paní Johana Berčinka z Dubé. Při tom mu také poručila zlatohlav, sukni aksamítovou, rukáv perlový, štuk kmentu, 2 košile pání a 30 kop gr., kteréž měl Pavel dáti na ornáty pro kostel v Bosyni.***)

A mnohokrát jindy připomíná se Pavel v různých listinách i zápisech, jež prozrazují jeho styky s nejvyššími hodnostáři zemskými, u nichž byl nejen oblíben, nýbrž i vážen. Krátce před svou smrtí r. 1520 kšaftoval. Universální dědičkou učinil manželku svou paní Ludmilu z Maličína. Dům svůj odkázal dětem na rovný díl, jakož i 80 kop gr. č. Těž oznámil, že jest dlužen ženě po Jindřichu Prefátovi 4 kopy gr. č. a paní Mandalíně, která bydlí u p. Jana Saka 14½ kop gr., načež má základ stříbrný pás pozlacený; Martinovi Šalomúnovi, suken kraječi dluhoval 1½ kopy a 15 gr. č. Dluhy ty měla zaplatiti Ludmila ze svrchků domových.†) Zemřela r. 1537.††)

Pavel zůstavil syny Jana a Jiřího, z nichž Jan učinil poručníkem svého domu Jana Peřinku z Maličína.†††) — Bratru děda jeho Janovi z Jenštejna potvrdil císař Zikmund věno Margarety z Rychenburka, manželky Vaňka z Dubé, kteréž na něho co odúmrtí spadlo.¹⁾ — Hyněk z Jenštejna připomíná se r. 1474 a 1497. Téhož roku měl se souditi s Jiřkem z Jílovky, z čehož však sešlo, neboť se spolu v čas shodli. — Mikuláš z Jenštejna zdědil po svém otci Václavovi hrad Nístějku, odkudž se též Mikuláš Nístějka z Jenštejna psal. R. 1450 byl účasten volby Jiříka Poděbradského za správce zemského. R. 1459 umřel bezdětek. Jeho bratr Arnošt vedl po něm při o hrad Nístějku, který po smrti

*) Arch. m. Prahy 1128, 19.

**) Arch. praž. 2091, O 28.

***) Ibid. 2142, D 11.

†) Arch. m. Prahy 8, 50. — Rok 1520 není rokem úmrtí Pavlova, neboť též připomíná se ještě roku 1525 při prodeji dvora v Bráníku (DZ 2 A 10). V knize archivu pražského č. 9, str. 95 čteme jeho jiný kšaft, který byl r. 1524, tedy později než svrchudotčený napsán, avšak později byl mřížkovitě přeškrtnán, z čehož dohadujeme, že platnost byla zůstavena jedině kšaftu prvnímu. Jako vzpomínky kulturně historické viz, co o Ludmile podávám ve svém článku »Čarodějnictví lidu pražského v XVI. stol.« v Českém Lidu IX., 366 a sld.

††) Reliq. tabul. I. 251.

†††) Ibid. 2098, 15.

¹⁾ DD IV. p. 40.

Mikulášově na krále odúmrtě spadl a udělen byl Mainušovi z Hryzel. Sám pře, jejíž výsledek není znám, nebyl účasten, nýbrž zastupován byl Jiřkem z Křenice. Společně se strýcem Pavlem přivěsil pečeť na list, jímž všecko právo své Zikmund Kurbach z Kvítkova převádí na pana Viléma z Pernštejna r. 1493. — O Anně z Jenštejna, sestře Pavlově, nemnoho jest známo. Zachovala se o ní upomínka toliko snad ve smlouvě svatební mezi ní a Matoušem, synem Zuzany Ludvíkové, měštky pražské. Ve smlouvě té bratr její Pavel slibuje jí dáti 100 kop gr. míš. proti jiným penězům se strany Matoušovy. Smlouva uzavřena r. 1514. *) — R. 1481 Bedřich z Šanova seděním v Hoštěnicích dává paní Heleně z Čestic, manželce urozeného pana Mikuláše z Jenštejna, svůj dům za kostelem sv. Mikuláše v Praze, v dluhu 76 kop gr. míšenských.**) V roce předcházejícím (1480) přel se týž Mikuláš s bratry Kalenicí pro urážku, že jest »bezectný lhář nešlechtný.« Helena umřela r. 1490 již jako vdova.***). Děti spolu neměli

Lucie z Jenštejna společně s Kateřinou Římkovnou koupila v Praze na Boršově dům, ležící mezi domem Velka Goliaše s jedné strany a Hrbka s druhé strany, r. 1440. †) — Z rodu Jenštejnských pánů pocházela též Apolena, jež provdala se za měštěnána pražského Jana Zájistu, s nímž společně v některých zápisech knih pražského archivu se pamatuje. R. 1548 veškeren svůj majetek movitý i nemovitý vzdala manželu svému, když i on podobně učinil. ††) Následujícího roku »Hanuš sklenář koupil sobě, Dorotě materi své, Markétě sestře své a dětem jejím dům ležící za velikou kollejí na rohu, Zájistovský řečený, od Jana Zájistovského a Apoleny z Jenštejna, manželky jeho za 100 kop gr. †††) Táž Apolena r. 1557 ve čtvrtek před svatým Sixtem v přítomnosti slovných Jana Hada z Proseče a Havla od Měny testovala. Tehdy byl manžel její ještě živ. Peníze rozdělila takto:

Záduší a kostelu Matky Boží před Týnem . .	50 kop míš.	
Václavovi Mikulandovi, kožešníkovu a sousedu staroměstskému	50 »	»
Blažejí Kolárovi od Voháněk	100 »	»
Jakubovi z Varvažova	100 »	»
Jiřkovi Komedkovi z Rovin	50 »	»

*) Archiv města Prahy, 2141, 223^b. Zprávy, jež nejsou v tomto přehledu citovány, vybrány jsou vesměs z Archivu českého.

**) Archiv m. Prahy 2106, 74^b, 75^a.

***) Archiv m. Pr. 2094, I 27^a.

†) Archiv m. Prahy 90, 59^b. Dům ten jest na místě domu v nynější Zlaté ulici vedle Dobřanských (laskavě mi sděleno p. drem J. Teigem.)

††) Archiv m. Prahy 2117, 145^a.

†††) Ibid. 2117, 165^a. Manželství Apolenino nebylo šťastné. Muž její hojně utrácel, tak že později ani společně nežili. R. 1550 konečně žádala, aby společný jich majetek byl rozdělen, ale páni konšelé nepřipustili k tomu, nechávající průchod zmíněnému statků vzdání. (Archiv praž. 2129, 244^b).

Maryaně, schovance své, o níž neví, kdeby nyní

byla, jakož i Kateřině, dceři své 50 . . .

Kdyžby se však žádná z dívek těchto o peníze ty nepřihlásila, mají přijít na školu Tejnskou.*)

Vývod pánů z Jenštejna.

Jan Očko z Vlašimě arcibiskup * 1300, † 14. II. 1388	Pavel z Jenštejna 1351, † 1375 ψ Markéta, dcera Jenklína	Michal z Vlašimě † c. 1386	Kateřina † j. 1368	
Martin 1376—1422	Jan arcibiskup 1370—1396	Pavel 1371—1420	Václav probošt † 1401	Kateřina ψ Olbram ze Škvorce
	Jan † po r. 1418 ψ Anežka z Dubé	Olbram arcibiskup 1396—1402	Václav Pavel Anna † 1414 ψ Zdeněk z Biškovice † 1396	
Jan 1422—1463	Jindřich 1477	Václav (Nístějka) 1421—1466	Pavel — 1480 — ?	Čeněk Machna † 1494
	Mikuláš † 1459	Arnošt 1493	Pavel † 1525 (?) ψ Ludmila z Maličina † 1537	ψ Apolena † 1557 Jan Zájista Kateřina Anna ψ Matouš Ludvíkův 1514
		Jan r. 1524 a 1534.	Jiří	

R. 1603 měl Jan Rakovnický alias Pilát z Jenštejna, měšťan Staroměstský, spor s panem Kašparem Loseliusem. Svědčí o tom pan Daniel Kapr z Kapršteina: »Když jsem seděl v světnici u paní matere, pachole přiběhlo pro mne, že se pan Kašpar Loselius vadí s pánem, abych šel dolů. Když jsem přišel k panu otci, tu pan Kašpar řekl: „Ještě pravím, že v hrdlo lžeš, hrome zvyjebený.“ Pan otec zase jemu řekl: „Troupe zvyjebený, odkad jsi a kde jsi se tu vzal?“ Pan Kašpar zase jemu řekl: „Netykej mi, však jsi se mnou stáda nepásal, jsem tak dobře v císařský povinnost jako i ty jsi.“ S tím pan otec šel s panem Oldřichem; více jsem neslyšel.**)

To jest nejspíše držitel jednoho ze dvorů v Jenštejně. Více zmínek jsme o něm v pramenech nenalezli.***)

*) Ibid. 2142, DD 2a, b.

**) Archiv m. Prahy 1064, 209.

***) Napsal paměti své doby, jež chová kolej OO Piaristů.

Boží muka na Humpolecku.

Jaroslav Maňal.

Lid český býval vždy upřímně nábožný. Do krve a kostí vnikalo jeho přesvědčení náboženské a stávalo se částí jeho charakteru národního. Kdykoli výklady náboženské byly mu podávány cestou mírnou, upřímně myšlenou, přesvědčující a umravňující, brzy stával se z něho nejhorlivější zastánce hlásané nauky.

U Herálce (a).

U Herálce (b).

U Herálce (c).

Symbols víry své, boží muka, »moučka« *) stavěl lid s obzvláštní horlivostí. Ve východním kraji okresu Humpoleckého mají tyto pomníky lidové zbožnosti své časové fáse. Shledali jsme, že zde moučka kamenná měla svoji periodu asi od polovice 17. století do konce 18. Nejvíce jest jich ze 2. polovice 18. stol. Začátkem tohoto století počaly se tu stavěti jen kříže dřevěné a kapličky.

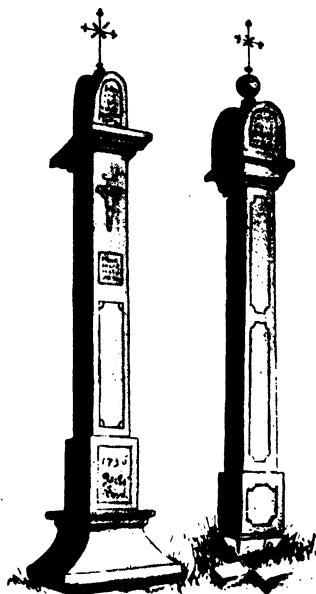
*) Moučka, zdobné od muka. Zde výhradně lid užívá názvu zdobného s přívlastkem »boží« nebo »svatý«.

Prohlédnuvše 15 božích muk záchovalých*) (13 ve východní části okresu Humpoleckého), seznali jsme, že nejstarší má letopočet 1631, tedy brzy po první reformaci. V Jaroměři jsou muka s letopočtem 1686. Všechna ostatní, která jsou datována, nesou letopočet od r. 1750.**)

Máme za to, že napřed stavěla se u nás moučka dřevěná; zda taková jako nyní, která lid jmenuje pouze kříží, nemůžeme již povědět. Proto asi z té doby jen málo se jich datuje. Jest to i zcela přirozeno. V náhlém převratu náboženském (století 17.) pořizovala se muka (kříže) — symbol katolické víry — všude na

U Herálce (d).

U pozemků Jak. Nováka ze Zbinoh.

veřejných místech. Že jich bylo mnoho a narychlo potřeba, stavěla se dřevěná. Lid zajisté po reformaci jen výminečně je stavěl. Stařena jedna, stěžujíc si na svět, pravila mně tato významně sem poukazující slova: „Říkávali starší: Dokavad se dávaly moučka měkký, dřevěný, bývali lidé měkkého srdce.“

*) Některá již jsou spřerážena nebo upotřebena i k jiným účelům.

**). Původ jich hledati dlužno v dobách starších. Boleslav, kníže český, na žádost biskupa Vojtěcha rozkázal, aby na každé bráně města křesťanského znamení umučení božího namalováno nebo vytesáno bylo, a v každé vsi křesťanské aby totéž znamení na sloupě kamenném nebo dřevěném postaveno bylo. Od té doby udržovala se památka stavění mouček na vsích a místech veřejných. Dobou husitskou a potomní (Humpolecko bylo po 200 let v rukou vyznavačů pod obojí) byla asi fáse ta přerušena, a obnovena opět a více rozšířena nově bujícím katolicismem po bitvě bělohorské.

V tomto století již se kamenná moučka nestavěla. Ani data jejich ani záznamy o svěcení křížů ve farních kronikách na to neukazují.

Moučka tato, o nichž šířeji chceme pojednat, jsou kamenné sloupy, na kterých buď obrazem, buď slovy připomínáno bylo utrpení a muka Spasitelova. Ale skoro všechny sloupy, jak později ukážeme, měly v přední straně hlubší výklenek pro umístění obrazu na plechu malovaného, jenž představoval umučení Páně, ve Skorkově sv. Floriana, v Jaroměři Pannu Marii. Na jednom místě našli jsme tu místo malby z kamene vytesanou polovypuklinu Krista na kříži. I nápisy sem se nesou. Na moučku na Sádkách u Větrného Jeníkova čteme v minuskuli gotické: »Oj pocestní, kteříž jdete cestou, pohleďte žalostně (?) sem překrutou bolest mou.« Na moučku u Herálce z r. 1631 mimo jiné: »O vy vssychnj kteri cestau gdete patřte Na bolestnesi tu bolest gako byla gest bolest Má. V. K. R. H. (Vít Krejčů Řezník Herálec.) Na druhé straně: »Tento sloup Božích muk původně l. P. 1631. nákladem † Víta Krejčova, řezníka v Herálci vyzdvižený, ale přendaváním porouchaný byl l. P. 1877. péčí duchovního pastýře k oslavě Božského Spasitele opraven a zde postaven. Pochválen buď P. J. K.«

Viděti, že stavěna byla muka na poděkování Bohu za uzdravení, zachránění nebo ze slibu. Také na silnici u Zahrádky (okr Ledečský) viděli jsme sloup s letopočtem a nápisem »ex voto«. Na Božím moučku u Jaroměře z r. 1686 čte se na podstavci:

SLIB . MV
J . VICONIA
WAM . V
ROKV . V
KTEREM
KRZEST
ANE . TUR
CUM . BVD
IN . BRAL
I . S NACL
ADEM
P . E . S
S . A . B . S

U pěšiny z Herálce do Slavniče stojí muka, na nichž s tíží již se dá přečísti: Ke cti a chvále utrpení Pána Ježíše Krista ukřižovaného vystavěl 1777.

Moučka skládají se pravidelně z podstavce, dřívku s hlavicí kapličky. Podstavcem bývá jednoduchý čtyřboký hranol (výška a šířka: 55—33, 38—34 cm a jinak), jehož horní základna seříznutím hran stává se někdy osmiúhelníkem, jindy nabývá hranol spřehýbáním ploch bočných souměrných tvarů, odpovídajících tíži

vrchního sloupu. Základem jeho jsou dva oblouny, z nichž horní jest dutý, spodní vydutý.

Někdy podstavec přikryt jest deskou v průměru širší než horní plocha podstavce. Bývá méně zdoben rýhami rovnoběžnými se hranami. V jednom případě shledali jsme jej ozdoben žlábkovitými rýhami, odpovídajícími ozdobám dřívku a hlavice. Letopočet i jméno nakladatele stavby této pošinulo se tu až na patu, kdežto nejčastěji na podstavci je čteme. Ozdobnější podstavce mívají paty, nebo kladeny jsou na nízké desky, před nimiž upraveno bývalo primitivní klekátko.

U Krasoňova.

Dřívky jsou rovněž čtyřboké, často vzhůru súžené. Poměry svými oku lahodí. Ozdobeny bývají obdélníky s rohy obloukovitě vykrojenými a to na třech čelných stranách. Přední strana bývá bohatší a nese často polovypukle vytesaný krucifix, zatknutý v srdci. Mimo to pravidelně jest zde nápis. Kde nalézají se dvě čelné strany (ke dvěma cestám), nesou obě nápisy. Jsou ovšem i moučka úplně bez nápisů. V Čejově nalezli jsme tu srdce, pod ním tři hřeby odstředivě položené a nad ním znak: *Jesus hominum Salvator*

I†I S. Nápisu ani letopočtu tu není, leč ještě na hořejším kamenném kříži **I N R I** (*Jesus Nazareus Rex Judaeorum*). Prvý znak jest též na moučkách vedle Brodské silnice u Herálce, která rovněž nemají nápisu.

Tyto bývají v poli vytesány nepravidelnou minuskulí gotickou, k níž hojně měli řemeslníci vzorů po ruce. Avšak z pravidla bývá písmo již nečitelné, protože na větru a dešti lišejníky je rozhlodávají a ničí. Skoro 14 dní chodil jsem k moučkám na Sádka a několik hodin denně vyškraboval a četl jejich nápisy. Podařilo se to. Ne tak šťastným jsem byl u ostatních, nemohla jim také věnovati při svých výletech dostatek času.

Dřík jest překryt nízkou hlavicí ne nepodobnou románské. (Rozměry jejich: 15—42·5, 21·5—43, 16—34, 15—34, 16·5—34 *cm.*)

Tato nese hlavní část muk — kapličku. Kaplička jest čtyřboká se čtyřmi štíty špičatými nebo obloukovitými. Jen v jednom případě (v Sudoměřích u Tábora) z r. 1809 měla štíty dva. Kaplička na moučku čejvském štítu nemá; jest to pouze hranol s kamenným křížkem na vrchní ploše.

Štíty mají výklenky, z nichž přední bývá nejhlubší a obsahoval, jak již bylo řečeno, obraz umučení Páně buď na plechu malovaný, buď vytesaný v kameni. Ostatní nesou citáty z písma: Ejhle Beránek snímá hříchy světa. — Ejhle Beránek přemoh svět a ďábla. — Ej já dívka Páně, staníš mi se podle slova tvého. — Blahoslavená Panno Maria Oroduj Za vssechno.

Některé kapličky změřili jsme ve výšce a šířce na 35—30, 35—35, 38—24, 45—27, 43—23, 34—16·5, 44—41 (35) *cm.* Vrchol božích muk ozdoben bývá železným kovaným křížkem jedno-ramenným nebo dvouramenným (obr. str. 72.), vetknutým někdy do kamenné koule — symbolu světa.

Na nejstarším sloupu z r. 1631 pozorovati jest zřejmě úpadek vkusu řemeslníkovy. Jednotlivé části ani celek nelahodí poměrem rozměrů. (Obr. str. 72 *a.*) Do 17. století řadíme nedatovaná moučka od Krasoňova, předešlým slohově příbuzná. Mají však asi nad třetí čtvrtinou dřívku slabé příční rameno. (Obr. str. 75.) Hrany obou dřívků jsou hluboce seříznuty a kapličky proti nim zdají se býti příliš těžké. Starší moučka vykazují se štíty kaplíček špičatými, pozdější obloukovitými. Dřívky těchto bývají bohatěji zdobeny obdélníkovými poli nebo polovypuklinami (kříž, hvězdice). (Obr. str. 72.) Moučka u Herálce z r. 1762 mají všechny strany dřívku, podstavce i hlavice vkusně zlábkovitými rýhami oživené. (Obr. str. 72 *b.*)

V okolí Herálce našli jsme také zděná moučka, rozměry svými (45 *m* vys.) od předešlých valně se lišící. Podobají se kapličkám. Mají v hořejší čtvrtině čtyři malé, dole čtyři velké, mělké výklenky, určené asi pro obrazy. Klademe je do začátku tohoto století. (Obr. str. 72 *d.*)

Jen dvě ze shlédnutých mouček stojí u pěšiny, všechna ostatní na rozcestí nebo na křižovatce. Dvě z nich na křižovatce uprostřed návsi. Rozcestí a křižovatky považovány byly lidem za místa tajemná, místa zlých mocností. Proto asi tedy sem stavěli svatá moučka, aby byla v těchto nebezpečných místech lidu ochráncem. Sedlák Jakub Novák ze Zbinoh postavil jedna za humny svého statku, kde u rozcestí začínaly jeho pozemky (r. 1755), a druhá

u konce jich na rozcestí (1756). Obě moučka mimo letopočet a bohaté nápisy nesou jméno zakladatele. Zřejmo, že měla chrániti pozemky jeho. (Obr. str. 73.)

Že by stavěla se na místech, kde přišel člověk o život, nikde jsme se nedověděli ani nedočetli. Pověsti k nim zde se nevží. *)

Paměti Českodubské z let 1584—1611.

Dr. V. J. Nováček.

V knize kšaftů založené r. 1553, která uložena jest v archivu města Českého Dubu, na posledních dvou listech zapsány jsou tyto paměti, psané rukou Jana Chudáka, písaře radního:

Leta Páně oc LXXXIV*, v outerý po navštívení Alžběty (1584, 3. července) urozený pán pan Jan Opprštörfer z Opprštörfu starší, svobodný pán z Dubu a Frydštejnu oc v hodin XI od všemohoucího pána Boha do nebeského království prostředkem smrti z tohoto světa povolán a pochován jest v Slézsku v městě znamenitém, Vopoli jenž sluje. Po smrti pak jeho urozený pán pan Vilém starší z Opprštörfu toto Dubské panství a Frydštejnské jest ujal téhož léta svrchu psaného v pondělí na den sv. Kyliana (8. července).

Leta Páně 1608, dvacátého prvního dne Aprilis, Matyáš arcikníže, JMti krále Českého Rudolfa II. voleného císaře římského vlastní bratr, přitáhl jest s množstvím lidem válečným a nejvíce národem uherským, chtěc korunu království uherského mocnou rukou dostati a králem uherským na žádost pánův Uhrův býti, do Čech, však jeho zlej oumysl jest božskou ochranou změněn, tak že žádného potejkání k dobývání koruny nebylo, nýbrž pokojný porovnání mezi pány českými a Matiašem jakožto budoucím králem uherským se jest stalo, a to takto, že 27 dne měsíce července korunu uherskou z Karlštejna přivezli a Matiašovi arciknížeti dobrovolně do rukou dodali. Kdež Matiaš ji dostavši byl tím upokojen a s tím z země český s svým lidem vytrhl.

Leta téhož 1608, dne dvacátého sedmého měsíce června, to jest svato-dušní outerý, umřel v slavném městě Pražském na Malý straně v domě svém urozený pán pan Zygmond Smiřický z Smiřic, pán náš dědičný, a pochován jest slavně 27. dne července, jakž na takového pána náleželo s velikým lkáním všech poddaných, na Kostelci nad Černými lesy. Byv stáří 49 let a několik měsícův, nedocházeje 50 let. Byli jsou k témuž pohřbu odtud z města Dubu sousedé do Prahy vysláni, osoby zejména tyto: Jan Vaňásek, Václav Shejbal, Matouš Tichý, Georgius Salvia, ty časy správce školní, s kantorem Danielelem Bauriciusem Chrapp (sic).

Po smrti pak Zygmonda Smiřického v outerý téhož léta po sv. Petru v okovách (1608, 5. srpna) vysoce urozený pán pan Jaroslav, jakožto syn nejstarší, právem dědičným ujiti jest ráčil panství Dubské a Frydštejnské a což k tomu panství přináleží. Byvše obesláni tíž poddaní na zámek Dubský, JMti jsme poddanost a člověčenství slíbili. Téhož dne skrze urozeného pana Tobiáše Štefka z Koloděj vyhlášen jest urozený pán Jeronym Bukovský

*) Dle svědectví p. V. Schulze z Čes. Lidu VII. str. 177 o zločinném vyznání, zapsaném v knihách solných v městě Kostelci nad Černými lesy, pochovávala se u božích muk těla nekřtěnátek.

se nepřítomnosti vyjádřit tímto tímto. Dne 23. února 1900 hned urozený pan Jaroslav z Prahy a z Prahy se zúčastnil panem Dubského a Frydštejnem.

Pan Jaroslav z Prahy a z Prahy se zúčastnil panem Dubského a Frydštejnem 23. února 1900 a hned urozený pan Jaroslav z Prahy a z Prahy se zúčastnil panem Dubského a Frydštejnem.

Pan Jaroslav z Prahy a z Prahy se zúčastnil panem Dubského a Frydštejnem 23. února 1900 a hned urozený pan Jaroslav z Prahy a z Prahy se zúčastnil panem Dubského a Frydštejnem.

Pan Jaroslav z Prahy a z Prahy se zúčastnil panem Dubského a Frydštejnem 23. února 1900 a hned urozený pan Jaroslav z Prahy a z Prahy se zúčastnil panem Dubského a Frydštejnem.

Pan Jaroslav z Prahy a z Prahy se zúčastnil panem Dubského a Frydštejnem 23. února 1900 a hned urozený pan Jaroslav z Prahy a z Prahy se zúčastnil panem Dubského a Frydštejnem.

Pan Jaroslav z Prahy a z Prahy se zúčastnil panem Dubského a Frydštejnem 23. února 1900 a hned urozený pan Jaroslav z Prahy a z Prahy se zúčastnil panem Dubského a Frydštejnem.

První část 4. kapitoly, první část kapitoly

Pan Jaroslav z Prahy a z Prahy se zúčastnil panem Dubského a Frydštejnem 23. února 1900 a hned urozený pan Jaroslav z Prahy a z Prahy se zúčastnil panem Dubského a Frydštejnem.

Pan Jaroslav z Prahy a z Prahy se zúčastnil panem Dubského a Frydštejnem 23. února 1900 a hned urozený pan Jaroslav z Prahy a z Prahy se zúčastnil panem Dubského a Frydštejnem.

• V. M. se stane... službami k... oblíbení... strejce, ale... se upřímně... si to na... a paměti... zemi a roční... confuse a... bílé, místy... vypustili... Němci a... česky a do... nosu nebo... jak sprave... leckjakých... sadili. Což... žádná antika... byli: proč... a erbův... řeč, dávne...

[illegible][illegible]

Sed quia propria laes sumus a pñ tem ta prace totum hominem requirat, post tempus brevis jsem tu nro praci praeter meas varias incommoditates et longa pñe žil a stñpnce se pñed rokem na jñší statce omnia scripta mea i take haec genealog a ve dvou truhlách založeny mají, tak že jsem se do nich ještě nepodíval, pročž že V. M. jsem tak dluho odpovědi nedal a posavad ještě žádnou vědomost neodsílám. Šetrně omluvnu byti žádám, i budu hledět to vyhledat. Musím asi 8 dní na to sobě vzíti, sed veritate dicendo, až posavad o rodu Říčanském málo vyhledati jsem mohl, nisi tantum per fragmenta, nebo nynější pan Říčánové všichni ani svého erbu dobře nevědí, taceo, aby viděl genealogiam, a to v tom svém erbu chybuji, davi sobě malovat na

hoře obě červená křídla jako páni z Talmberku, ježto jejich předkové jedno bílé a druhé červené křídlo nosili.

Myslím, že i u sv. Jakuba se to najde, utrum differentia linearum inter Kavka et Říčanský fuerit, nescio, nicméně ale páni Říčánové praví, že byl jeden rod a jeden erb, k čemuž já také směřuji a jinak se nedomnívám. Páni z Talmberka nápodobně in suis genealogiis nebyli curiosi a předešle také jinakě se jmenovali, quae autem invenero haec fideliter transmittam. Zatím pak V. M. se co nejpěkněji poroučejíce, zůstávám V. M. k službám povinně žádostivý.

II.

Nápisy na náhrobnících.

V témže listáři nalezli jsme také seznam nápisů na náhrobních kamenech, týkajících se různých šlechtických rodin, jichž pořad tuto uvádíme:

I. V kostele Křečském (okres Pacovský) tyto:

1. Letha Panie 1599*) w pondieli ochtab wssech swatých urozený a stateczny rytirz pan Waczlaw Wytha z Zerzaweho a na Wlczowski ziwot swuj w Panu dokonat a w tomto chramu dle manzelky a dczerek swych pochowan oczekawa weseleho z mrtwych wskrzsieni.«

2. Letha 1599 w sobotu po swate Worssile**) urozená pani Mariana Wythowa***) z Drazowicz a na Wlczowsy ziwot swug w Panu dokonala a w tomto chramu dle manzela swyho a dczerek swych pochowana. Oczekawa radostneho z mrtwych wskrzsieni.

3. Letha 1599 urozena panna Alzbieta Wythowa z Zerzaweho w sobotu den swatyho Diwisse†): tez urozena panna Anna Wythowa z Zerzaweho v autery po swate Worssile††), sestry vlastní ziwoty swe w Panu dokonaly a w tomo chramu pochovany radostneho z mrtwych wskrzsieni oczekawaji.

Jinou rukou ještě připsáno:

4. Letha 1623 we czwrtek po swatym Gilji utozeny a stateczny rytirz pan Bohuslav nejstarssi Wytha z Zerzaweho na Chotovin a Lissowce zivot swuj w Panu dokonat a w tomto chramu dle pani Zoffie Lapaczkowny z Zerzaweho manzelky sve pochowan. Oczekawa weseleho z mrtwych wskrzsieni.

II. Seznam náhrobních kamenů v kostele Pičfínském (okres Příbramský) připojuje k dopisu svému Václav Ferdinand Dubský

*) Jinou rukou po straně připsáno: »v pondělí po sv. Linhartu 8. dne listopadu.«

**) 23. dne října.

***) rozená Močidlanská.

†) 9. dne října.

††) 26. dne října.

z Vitiněvsi a praví dále, že v něm pánův Myškův ze Zlunic žádné památky vynalezi nemůže, leda že by někteří bez pohřebních kamenů v témž chrámu Páně pohřbeni byli (20. Martii 1685).

Na druhé stránce toho psaní jsou ty hrobovní nápisy vypsány: Letha 1515 † p. Kateřina z Michnic na Nocerich (sic.)

A. 1535. † urozena Anna Bechyňová z Přestavlk.

A. 1547. † urozený a statečný rytíř p. Jan Bechyně z Lažan na Pičíně, nejv. písař král. českého.

A. 1550. † urozená p. Markéta Bechyňová z Tříteže.

A. 1555. † uroz. vladýka p. Oldřich Bechyně z Lažan.

A. 1560. † paní Anna Bechyňová z Chlumu a na Pičíně.

A. 1561. † uroz. a stat. rytíř p. Petr Bechyně z Lažan, podkomoří král. Českého.

A. 1574. † urozená p. Joanna Muchková z Lažan.

A. 1579. † uroz. a stat. ryt. p. Václav Bechyně z Lažan a na Dušínkách Trhovych (sic).

A. 1581. † uroz. a stat. rytíř p. Hendrych Bechyně z Lažan.

A. 1592. † uroz. a stat. rytíř p. Petr Bechyně z Lažan.

A. 1597. † p. Juliana Ježovská z Lažan.

A. 1599. † p. Markyta Bechyňová z Kadova a na Dušínkách.

A. 1600. † uroz. a stat. rytíř p. Václav Bechyně z Lažan, na Dlouhé Lhotě a Pičíně, J. M. C. rada.

A. 1607. † urozený p. Martin Bechyně z Lažan.

A. 1608. † uroz. panna Johanna Bechyňová z Lažan.

A. 1625. † uroz. a stat. rytíř p. Václav starší Bechyně z Lažan, na Pičíně, Hluboši a Bukové, místosudí království Českého.

A. 1627. † uroz. a stat. rytíř David Bechyně z Lažan a na Pičíně spolu s Voršilou, manželkou svou, rozenou ze Střítěže.

Pozdější rukou připsáno: A. 1684. umřela paní Ludmila Chlumčanská z Přestavlk, manželka p. Václava Ferdinanda Dubského z Vitiněvsi a na Pičíně.

III. Pan Václav Ferd. Dubský z Vitiněvsi popisuje ve svém dopisu ještě některé náhrobní kameny v kostele příbramském a praví:

A. 1686 die 17 Augusti transiens Przibramium steti in ecclesia S. Jacobi, ubi post abditas sepulchrales memorias ab aliquo inprudenter zeloto decano paulissimae nullae in tabellis remanserunt, inter quas:

»Leta 1547 v sobotu před smrtelnou neděli umřela urozená paní Johanka Rochcovna z Ottova, manželka urozeného pána Hynka Vamberského.«

»Leta 1551 umřel Alexander, Alena, Kateřina, Barbora, Dorota děti téhož pana Vamberského z Rohatec.«

(Erb té paní Rochcovny jest na způsob pánů Příchovských, totiž v červeném poli tři bílé husí krky s pysky červenými.)

»Leta 1555 v sobotu před na Nebevzetím Panny Marie umřel pan Zdeslav Vojtř z Učedělic.«

»Nad tím epitafiem jest tabulka skleněná a toliko čísti se může, že toho Zdeslava syn byl Jan Vojtř z Učedělic a manželku že měl z Myslína, vlastní jméno se nenachází pro ulomení.« —

III.

Náhrobní nápis posledního Švamberka.

(Dodatek k zprávě v 3. seš. VI. roč. Čas. spol. přátel star. str. 143.)

Jan Vilém ze Švamberka, pán na Boru, Chrasti, Újezdě a Kešťanech, zemřel dne 6. června r. 1651, a jeho manželka Johanka, rozená hraběnka Trčkova, zemřela téhož roku 5. října. Oba pochováni jsou v někdejší klášterní chrámu sv. Kříže v Písku, kdež jejich náhrobek s latinským nápisem dosud se spatřuje.

Popis téhož náhrobku podán v Památkách archeologických v dílu III. str. 332.

Mezní smlouva obce Soběnova a Blanského z 15. století.Sděluje *Hynek Gross.*

Otiskujeme listinu vrhající světlo na poměry hospodářství v 15. století a na společné užívání lesa a pastvišť a vyličující akt ohraničování a kladení mezníků. I po stránce filologické a topografické není beze zajímavosti. Soběnov jest osada česká a Blanský obec nyní německá blíže Kaplice na bývalém panství Novohradském.

Jan Rús z Čemin, purkrabí na Krumlově a Jan z Třebomyslic, písař Velešinský sprostředkují úmluvu mezi obcí Soběnovem a Blanským o stráž a pastviště nad řekou proti Hradištské hoře a o lesík »u slívy«.

My Jan Rús z Čemin, té chvíle purkrabie na Krumlově, Jan z Třebomyslic, v ty časy písař zbožie Velešinského vyznáváme tímto listem anebo zápisem všem, ktož jej uží, anebo čtúc slyšeti budú, že sme učinili věčnú smúvu konečnú a umluvu mezi Soběnovskou obcí s jedné strany a mezi obcí z Blanského s druhé strany o tu stráž a pastviště, kteráž ležie nad řekú proti Hradištské hoře takovýmto obyčejem, že sme jim s jich obú stranú dobrú vuolí meze prošli, a z každé obce byla vydána dva stará člověky; a vedle těch starých lidí projitie a ukázanie s obú stranú kázali sme jim mezníky saditi.

A ty meze jdú nahoru od řeky od lúže od toho kamene, jakož na něm tři kříže, a potom výš na třech kameních po kříží a jinde mezníci sázení a najvýše, pokud mezníci jdú, kříž na kameni až tak daleko, ježto znáti záhony, ježto oráno bylo. A na tom, což jest oranie a záhony znáti, nemají Blanští Soběnovským překážeti a Soběnovští nemají promýcovati dále žádné role k dědinám. Než mají těch strání i těch pastvišť, což meze ukazují: v prostředce od vrchu i toho vrchu, ježto slove Vysoký, od stezky, jakož přes ten vrch jde. A což jest mimo stezku toho vrchu, to má Soběnovským býti. Než toho vrchu i toho prostředku, jakož Blanecké meze ukazují: od potůčku, ježto slove »Mysslikowecz«, kdež se schází ta dva potůčky, odtud jdú Blanecké meze na lípu na skále i na jiné dřevie až do potoku do té stružinky, kdež potůček do řeky padá, mají spolu požívati, [jakož mezníci sázení s obú stranú ze obú vsí] pastvami i lesu sěkáním, ale však s takovúto vymienkú, každý k své potřebě páliť neb staviti aneb ploty hraditi, ale prodávati žádný z nich s obú stranú nemá.

Pakli ktokoli věk z nich z kteréžkoli věk strany byl usvědčen, že by co prodal, má pán jich z toho každého neposlušného pět kop vzieti beze vše milosti. A Soběnovští nemají jim překážeti na tú dvů lúčků, kteráž v prostředce pastvišť ležie u řeky. Ale Blanští mají je tak ohraditi, aby jich dobytek mohl svobodně okolo choditi. A také Soběnovští mají požívatí od těch mezníků sazených té straně nahoru podle řeky tak daleko, jakož sú od starodávna požívali.

A jestliže by která strana tuto smlúvu zrušila, tehdá má dáti dvacet kop, svému pánu deset kop a straně druhé, pánóm jich, deset kop a svú při aby ztratila, té straně a pastvišť. A ty všickny smlúvy staly sú se s jich obů stranů dobrú volí, a při té smlúvě sú byli slovutné panoše: Bohuněk Žibřid z Mostkův, Janek z Bohušic, Sigmund a Jan Bělehravý, bratřie z Pořešina, Mikuláš z Holkova, Petr Višně z Větrné a obě obci z obů vsí, staří i mladí, i z jiných vsí mnoho dobrých lidí. A ta smlúva stala se jest a zapísána jest v panské kniehy sirotčí.

A tíž lidé, obě obci, z obů vsí z Blanského i z Soběnova svolili se dobrovolně před námi o ten lesěk, ježto slove »u slívy«, aby jeho také spolu z obů vsí požívali sekáním lesu i pastvami od té slívy dolův, jakož potóček jde a s druhé strany od též slívy, jakož meznici sazení a od posledního mezníka, ježto slove »u vrby«, opět dolův, jakož potóček jde až odtud, kde se ta pobočky scházeta, a toho všeho prostředku mají spolu požívatí.

A při té smlúvě byli jsú Zigmund Bieláhlava z Pořešina a Janek z Bohušic.

A tomu všemu na dalšíe svědomie my nahořepsani Jan Rús z Čemin a Jan z Třebomyslíc své pečeti vlastnie přivěsili jsme k tomuto listu, sobě a svým budoucím bez škodě, jenž jest dán a psán leta od narození syna božieho tisício čtyřstého, čtyřicátého šestého tu neděli před Božiem vstúpením.

(Pečeti utržený. Dobře jinak zachovalý original v Blanském jest majetkem obce.)

Zmizelé nápisy v chrámu na Klášteře Hradišti.

Z pozůstalosti P. Gelasia Dobnera otiskuje dr. J. V. Šimák.

V množství historických zápisů, jež zůstavil po sobě otec české historie, nalezl jsem ve sv. 47. list foliový, psaný neznámým přítelem starožitností. Poznamenal tu Dobnerovi nápisy, které za jeho času v chrámu klášterském ještě se spatřovaly. Oběma vděčná buď vzpomínka, že uchovali nám zprávy o památkách, o nichž bychom jinak již nevěděli.

* * *

Fundator téhož chrámu Páně klášterského jest v tom kostele proti zákristii, kde bramorový (!) kámen leží, [s] nápisem a erbem:

Wmizel Wrožený Wladika Pan Gırzik Tabaunský z Tabaunie
a tuto geřt podchowán Panu Bohu Tetřa Panie 1509 (= 1569).

Podobně v prostřed kostela leží kámen, na kterém jsou dva klíče aneb erb s nápisem tůnto:

Tetřa Panie 1582 w druhau w sobotu w Pořtie, w Panu Boh dokonala žiwot swug Wrožena Panj Kateržina Bradířka, Wmiz

Droženého Pana Jana Braděského Alabaunie a tuť porčbena gest
oczekawa Blahosláweného wzkřışlenj.

Těz vynachází se erb u velkého, oltáře na pravé straně na
stěně zavěšený, okrouhlý na plátně malovaný:

Letta 1611 w sobotu Po Medielj Masopustnj 19 dne Miesicze-
unora, Droženj a Statercny Rikřj Pan Jann Gırzi Labouškj
Alabaunie a na Klasterze Hradısti nad Gızerau Skrze Benadale
Bastřjelenj A tohoto bidneho Směta Sessel.

Na zvonici velký zvon jest zlyt roku 1572 z nápisem okolo
sebe takto: Letta Panie 1572 Slyt gest Tento Zwon ke cztı Chwale
Panu Bohu Wssemohauczimu od Petra w Mlade Boleslawi.

Na něm k straně polední nápis pod krucifixem a nad erbem:
1552 Gırzik Labaunský Zlabaunie a Naklasterze-Hradısti dal gest
mnie Slıti.

S druhé strany proti půlnoci jest erb, nad ním nápis takto:
1572 Elyřka Rajchowa z Rajchu. To jest byla manželka nad-
jmenovaného Jiřiho Labounského, jak vejšeji stojí.

Druhé zvony, dva malé, littera maius velmi starožitná, která
[k] přečtení nejní.

V kostele zdeť nápisy: Předně nad varhanami erb 1.mo Gırzik
Labaunský z labauinie ten gest fundator klasterského kostela.

2.do Elyřka Labańska z Labaune, 1.ⁿⁱ manželka.

3.º Elyřka Labańska z Rajchu, 2.^{há} manželka.

Syn po[d] těmi manžely:

4.^{ti} Jan Labaunský Alabaunie, 5 erb Salomena Labańska z ha-
bartřj, 1.ⁿⁱ manželka.

6.^{ty} Tıdmila Labaunská z Olbramowic, 2.^{há} manželka.

7.ⁿⁱ erb k voltáři: Jan Gırzi Labaunský z Labauinie.

Archivní památky města Smiřic nad Labem.

Jos. Zeman.

Smiřice nad Labem — druhdy sídlo Smiřických, Trčků z Lipy,
Gallasů a Šternberků — chovají v radnici pranepatrný zbytek
památek, po zkáze města dravým požárem 1639, jenž ztrávil dře-
věnou radnici s četnými knihami.

Zbyly jen: 1. Gruntovní zápisy, *porovnání* a j. na 155 listech,
z nichž nejstarší z r. 1644. Zvěčnělý farář zámecký ve Smiřicích
P. Jan B. Mitiska všechny listy v knihu svázal a od dalšího rychlého
ničení tak uchránil. Působí však rušivě, že mezi listy staré vsunul
i listy se svými poznámkami historickými, ano dokonce i obrázky
svatých a j. věci.

2. Stvrzení privilegií města Smiřic z r. 1696 Janem ze Šternberka o svobodném kšaftování, o solním obchodu, artikulů cechu ševcovského, krejčovského a řeznického. Stvrzení opatřeno jest visutou pečeti.

3. Listina, již r. 1634 Adam z Valdštejna, Petr Vok Švihovský Lad. Burian ze Šternberka, Hendrych Straka z Nedabylic, Jan Jezberovský a Ferdinand Robmhap stvrzují všechna privilegia Smiřických, udělená jim Rudolfem hrab. Trčkou z Lípy. (6 visutých pečeti.)

4. Vidimus z r. 1614 majestátu Rudolfa Trčky z Lípy vydaného 1613, vztahujícího se na kšafy a odúmrtí, jež mohli Smiřičtí konati svobodně, ale jen na gruntech Trčkovských.

5. Potvrzení privilegia trhového císařem Františkem II. z 20. října 1793 (německy).

6. Potvrzení privilegií trhových císařem Josefem II. z r. 1787.

7. Obnovení privilegia o obchodě solním z r. 1661 za Antonína Pankráce Gallasa.

8. Rozsudky apelací pražských a ortele nad odsouzenými Smiřickými z r. 1725, 1727, 1731, 1732 a 1754. *)

9. Darem pana Jos. Dušky dostalo se Smiřicům 26 listů a to 14 českých a 12 německých z let 1637–8. Jsou to *svědomí, cedule řezané* a zápisy týkající se sporu o dvůr libníkovský. Všechny skoro jsou datovány na Opočně.

10. Neméně zajímavá jest t. zv. *»kronika Mitiskova«*. Jan Bohaboj Mitiska jest muž, neznámý české veřejnosti, ale o své působitě v pravdě zasloužilý.

Narodil se 22. srpna 1804 v Chlumci nad Cidlinou. Po 6 let pobyl na gymnasiu v Hradci Králové. Septimu a oktávu odbyl s výborným prospěchem v Litomyšli, potom konal studia bohoslovecká v Hradci Králové. Jako student učil se soukromě mluvnici české, polské a italské u profesora Antonína Reissiga a Petra Němečka. Napsal i slovník českopolský.

Po vysvěcení dostal jurisdikci za kaplana v rodném městě svém v Chlumci, kde kaplanoval do r. 1840. Po té ustanoven byl kooperátorem v Chotči u N. Paky, později v Libici u Poděbrad; na to v Novém Hradci a v Chocni. Z Chocně vrátil se do Nového Hradce, kde působil 13 let. Roku 1853 jmenován jest farářem v Ličně na panství Častolovickém. Tam přestál těžkou nemoc, pro kterou byl již odhodlán odebrati se na odpočinek. Nabyl však zdraví a sloužil ve Vojnově Městci a v Bystré u Lanškrouna. Konečně po mnohých místech dostal se do Smiřic r. 1857 a popřáno mu tu klidně působiti až do pozdních dnů, jako fundacímu zámeckému knězi.

*) Vedle těchto písemných památek chová se tu corpus obecního práva, jehož konce spleteny jsou z dvaceti vodorovných a devíti svislých řemínků. Věnečky ukončující pletení jsou pobity žlutými hřebíčky.

Horlivý kněz měl v studiu historickém největší potěchu. Ale teprve v pozdním věku jal se i spisovati. Opisoval vše, co ho zajímalo z historie, ať se to týkalo přímo Smřic a okolí nebo udalostí světových. Činil si poznámky z Palackého, z Riegrova Slovníku, ze Sommrovy Topografie, ze Schallera a j. Pročítal zbytky archivu smřického, farní knihy, doptával se starých pamětníkův a vše to vepsal v knihu, jejíž obsah jest tedy velice pestrý. Tu posloupnost majitelů panství, duchovních, rodokmeny Smřických, zápisky o škole, faře, tu popravu, obchod solní a v tom životopis Jana Žižky a hrdinství Jelačičovo s erby a obrázky. S hlediska vědeckého je to kniha ovšem nekritická, ale přece nikoli bezcenná. Jmenovitě záznamy dějů, jichž byl osobně účasten, jsou cenny, ku př. živelní pohromy, válka 1866 a j.

Mnohé poznámky projevují ducha v pravdě vlasteneckého, zejména miloval působiště své. Odpor k nespravedlnosti a láska ke pravdě jej charakterisují. — Po 18 let vyučoval zdarma na škole smřické a pomáhal službou církevní při děkanství holohlavském. Smřice nebyly výnosny; štola žádná, plat chatrný, jmenovitě před r. 1860. Teprve tím rokem upravila vrchnost služné duchovního svého, dávajíc mu vedle peněz 6 věder piva, 12 *m^s* tvrdého a 24 ^o měkkého dříví a byt. V 85. roce pozeňnaného věku svého založil nadaci k záduší zámeckého chrámu za účelem, aby byly »dvě mše slouženy za spásu duše jeho a rodičů jeho v den sv. Jana a v den úmrtí«. Za živobyť ještě dal si postaviti kryptu a náhrobek s nápisem: Jan B. Mitiska, zámecký farář a kronikář atd. Denně téměř bylo vídati typického staříckého faráře procházkou přes táhlé městečko na hřbitov, kam uložen byl 7. března 1889. — Kroniku jeho správa města Smřic chová u vděčné účtě v opatrování.

Dvě stará proroctví česká.

J. Kouba.

V ruk. universitní knihovny XVII. D 20, l. 345—346 zápsána jsou po jiných událostech z r. 1608 ad. dvě proroctví, sice známá, ale dosud netištěná. Podáváme je tuto jako příspěvek ke sbírce Menčíkové »Česká proroctví«, ve Vídni 1879. Ovšem sotva náleží do řady jich právem, jsouce spíše politickými letáky až z počátku 17. století.

Proroctví

doktora Kampa, kazatele českého v ležení vojenském, sepsané 1472.

Království České jest od Pána Boha všemohoucího před mnohými jinými národy a zeměmi k němu příslušejícími všelikými úrodami zemskými velice hojně opatřeno, jakž o tom znamení na obloze nebeské i planety vysvědčují.

Avšak když se od přikázání božího a víry křesťanské pod obojím způsobem odvrátí, tehdy Pán Bůh hrozné zlé věci skrz rozličné případnosti a trápení na ně dopustí, tak že jim krále odejme a jiného na to místo do země rozličným způsobem uvede, kterýžto velmi velice neslýchanými, neobyčejnými šacuňky, berněmi, kterýž (sic) od počátku světa nebyly, stěžovati a sužovati bude, všechny městské svobody, privilegia jim vezme, k sobě přivlastní, podmaní a obrátí. S tím králem pak národ neznámý, bezbožný, lehkomyšlný, chlipný, sodomský, neváživý do země přijde, že Čechům ženy a dcery jejich zprzňovati bude. A budou takové ouzlosti a nařikání, že mnohý Čech raději bude smrt sobě vinšovati nežli živobyť. Budou tolikéž hrozné a strašlivé smrti, častí zázraci, zatmění na slunci i na měsíci, neslýchaná hromobití, povětrí, zemětřesení, měst i lidu propadení, bouření na vodách, tak že těžkého obilí jedna míra platiti bude 2 kopy, že mnozí z nich hladem mřítí budou, své vlastní krve požívati, pokrmy neslýchané, nebývalé užívati, z čehož nemoci těžké povstanou, také toho času leta neúrodná budou, že sotvě dvě osoby na lán dědiny budou se moci vychovati.

Tato pak znamení toho předejdou:

1. Všelike zlé řeči a skutky protivné, odporne v České zemi se budou proslýchati.
2. Když masopust nejkratší bude, tehďáz v České zemi žalostivé a zarmucené časy povstanou.
3. Veliké drahoty povstanou a žádný nic pro svého bližního neučiní.
4. Zahrady, vinice štěpovati a domy pěkně stavěti budou.
5. V lakomství, pejše, cizoložstvu a jiných neřádech živi budou, tak že toho, kdo se s ním srovnati nebude chtíti, za proklátého odsoudí.
6. Pro religion a podobojí přijímací (sic) do achtu aneb kladby Čávatí budou.
7. Všickni ouředníci, správcové z glejchu vystoupí, obzvláště pak duchovní, kteříž s nevěstkami, kuběnamí obcovati budou, a na jejich pejchu nepostačí jim důchody, poplatky, tak že musejí i světské důchody sobě přivlastňovati.
8. Nedaleko od Tábora jedna hora jmenem Planík, za ní dříví bude schnouti od vrchu až dolů tak jakoby spálené bylo.
9. Všelijací neslýchaní řemeslníci, obchodníci povstanou, nová práva, nádherné, potupné, nebývalé kroje v šatech ponosou.
10. Panstvo na větším díle poddaným svým popluží, dědiny odejme a vezme a z nich sobě rybníků nadělá, chléb jim oust jejich vydírati a bráti budou, z toho potomně povstanou veliké mordy, loupeže i od ohně zkázy, chtějíce poddaní nad svými pány se vymstíti.
11. Zima veliká jedna po druhé půjde, tepla žádného nebude, tak že lidé v kožiších žiti budou.

Kolem Kolimu půjde.
 Z několika dní bude
 ztraceni se budou. Po
 v páte teprva
 se svolávají budou,
 Svodných
 toho oni se všemi
 časem a již po té
 ten jedného z nich.
 se v prších měla a je
 se zavře, by je měl
 by všech na lopatě
 toho se všeho
 budou pro
 ten dočká, ten
 blíž odněd by
 se šel
 pak t
 Pan Bůh dá zas
 pak po vše
 a se

[The page contains several lines of extremely faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side.]

12. Přejde od půlnoci vojsko a položí se u Prahy na dědinách špitálských, kteréž se v ordnungk postaví až k hoře Planické; druhé vojsko od Vratislavě dobrý díl země přikryje, třetí od Tábora k poledni, čtvrté u Plzně se silně položí, všelijaké nástroje vojenské od mečův, voštipův a divných zbraní užívati budou.

13. Meč pak ten skrze Saskou zemi až k Rejnu Kolínu půjde, kdež také i Turek svůj konec vzíti má, kdež za několik dní bude potejkání, tak že i mnozí se rozběhnou a skrejvati se budou. Po té pak bitvě jednou, po druhé, po třetí i po čtvrté, v páté teprva vítězství obdrží a lid volený český a vostatkové se svolávají budou, jeden druhému těžkosti své vypravujíce a se objímajíce. Svodných pak kněží a pleševcův nebude více spatřeno, nebo oni se všemi farami, kostely i nábytky budou zahlazeni, zkaženi a již po té bitvě víceji sobě dobrého psa vážití budou než jednoho z nich, a kdyby který skrze ves šel a matka dítě své při prsích měla a je krmila, spatříc takového kněze, tehdy dítě své zavrže, by je měl ihned vlk udáviti neb vzíti, jiná opovází sobě, by chléb na lopatě měla a do peci sázela, opět jiná, by krávu dojila, toho se všeho zbaví a za ním se vši horlivostí poběhnou a jej honiti budou pro jejich veliké, falešné svody a učení. Kdo pak toho času dočká, ten by mohl sobě vinšovati, před časem raději dál nežli blíž odtud býti a na kolenách z Prahy vyléztí a za některý čas jinde se skrýti a pobýti, až by ty neřesti a ty zlí časové pomínuly. Když pak to všecko pomine, tehdy zase v zemi pokoj bude a Pán Bůh dá zase hojná a ourodná i šťastná, radostivá leta, po těch pak po všech hojných letech bude lid zase všecken v rozpustilosti, jakož kdy prve nikdá nebyl, již pak Pán Bůh v své slávě přijde a světa konec učiní.

Prorocství

Jakuba Hartmana z Durlachu 1528.

Jakož jsem až posavad a dotud o císaři Karlovi oznamoval i jak se jeho štěstí promění a on smrtí světa sejde, dám se do jiných císařův přítomných, jakož že po něm královati bude bratr jeho Ferdinand, o tom dobře vím, ano i že dobrotivý bude, zjevné jest, ale budeli jaké války věsti, nic se nesvede, aniž kdy zvítězí; můžeme o něm dobře psáti, že za času jeho Turek o několik mil drahně království své rozšíří. A po něm bude kralovati syn jeho jeden Maximilian, ten již bude pokojný a moudrý, však také nešťastný císař, ač chytrý a vtipný, ale za něho Turek ještě dáleji se podá, a k tomu císaři království říšské velice nachýlí, více nežli k jiným náchylné bylo, ale poněvadž on k nim bude srdce upřímného a pokrytce zavrhne, Bůh jakž v zjevení svatého Jana psáno stojí, tak že kořen i ratolesti jeho zlomí se, ten ačkoliv syny míti bude, nebudou však moci k slávě prvnější přijíti, jsouce ve všem, cožkoliv před sebou vezmou, nešťastni. Za téhož císaře vyskytne se nové učení, ale hned zas pomine, protože z studnice Ismaelovy

plyne lidské vymyšlení a domnění. Toho času země saská vzáctna bude, své ratolesti rozšiřujíc, vysoce se vznášeje, však mnohým tejně v nenávisti bude za příčinou mnohých proměn a pejchy, kteráž vzejde mezi panstvem. Potom císař bude syn jeho Rudolf, málo bude vlásti, aniž ho budou chtít a za císaře chtít mít, málo ho sobě vážíc, nešťastný bude a bez dědiců umře. Ten jest podle zjevení svatého Jana símě toho zahynouti, téhož rodu poslední císař, za jeho času země česká nakloněna bude k pádu, však zase povstane, k pozdvižení též za jeho času cizí hosti z Niderlandtu a Frankreychu utíkatí budou a v englický zemi bude pozdvižení, nebo jich královna umře a mnozí páni po království dychtětí budou. Po skonání pak vysoce vznešeného domu rakouského jeden ze dvou starožitných rodů kurfirštův vysoce vzejde a maličký kvítek milostivě prokvětně, však tehdaž mnoho válek a krveprolití bude v zemích Německých a drahoty veliké všudy a mnoho v nich proměn nastane; a Čechové několik měsíců bez krále budou u velikém zaneprázdnění a jednomu bez koruny království vzdávají k spravování a Turek hned při smrti aneb brzy po jeho smrti na díle všecku zemi Uherskou sobě podmaní a k nám se přiblíží, ale i ten původem svého štěstí padne. Nebo ten čas těch nedbanlivých císařův dvouch všecko zlé všemu světu přinese, a někde bratři z domu rakouského budou chtít o vyšší a větší věci se pokoušeti, obzvláště pak po smrti Rudolfově, a mnozí jim k tomu pomáhati budou, a kdybych já nebohý tak dlouho mohl živ býti, radil bych jim, aby přestávali na tom, čehož jim Pán Bůh zanechatí ráčí, o více aby se nepokoušeli, aby tudy jich věci k neštěstí a pádu nezrostly svými pomocníky; nebo kdo z nich bude chtít nejvýše lézt, nejtížeji upadne, však proto Bůh jich zanechá kořene v domě rakouském a prokvětnou, jenž říkati budou, in silentio et spe fortitudo nostra. Falckrabové v říši budou vznešení vzáctní proti svým knížatům neb se pejchy varovati budou a přívativa, přátelská ke všem budou. (sic) Až potud vypsáno. čas by mi nepostačoval psáti.

Průmysl na panství Polenském a Přibyslavském r. 1636. *)

Ant. Tomíček.

Nejdůležitější odvětví průmyslové byly hutě a hamry železné, tehdy ještě v květu, kdežto doly stříbrné a měděné již zašly. — Dělili se na troje: díl držel pán ve vlastní správě, díl byl v užívání dědičném za stálý úrok a díl největší byl mistrům a hamerníkům najímán na půlletní vzájemnou výpověď.

*) Podle urbáře; viz Český Lid VII, 359.

I. Panské hamry byly troje, k tomu šest dýmaček a sedmery stoupy k opichání. Železa z nich, mimo vlastní potřebu, se prodávalo jinam průměrně za tisíc zlatých.

II. Huť na Ránsku a hamr Pořežín byl puštěn na stálý úrok. Mistr Endrle hamerník v Pořežíně měl k tomu i statek, z něhož neplatil, rovněž po něm mistr Melichar. — Úrok z Hutí na Ránsku poletně 16 zl. 1 d, z hamru Pořežína 7 zl. 1 kr. vynášel.

III. Najatých hamrů bylo šestero s následujícími povinnostmi:

1. Z hamru Polnického mistři Gregor a Lorenc platili dohromady o sv. Jiří 4 kopy, za libru zázvoru 20 gr., za radlici 9 gr. a za krojidlo 6 grošů; havelského úroku po 5 kopách 30 gr. každý.

2. Z hamru Kamenice mistr Kašpar Hamerník platil o sv. Jiří 4 kopy a vše ostatní jako z polnického se platilo.

3. Ze Šnakhamru mistr Zygl dával o sv. Jiří 5 kop 30 gr., za radlici 9 gr., za krojidlo 6 gr.; o sv. Havle 5 kop 30 gr. a za 2 krojidla 12 grošů.

4. Z hamru Figlovského mistr Beneš a mistr Janek platili o sv. Jiří po 4 kopách, za 2 libry zázvoru 40 gr., za 2 radlice 18, za 2 krojidla 12; o sv. Havle 5 kop 30 gr. každý.

5. Z hamru Přerostlého platil mistr Václav a mistr Samuel (po nich obou Jiřík Hošek) o sv. Jiří 8 kop, za 2 libry zázvoru 40 gr., za 2 radlice 18 a za 2 krojidla 12 grošů, o sv. Havle 21 kop každý. Musil býti velkých rozměrů.

6. Z hamru Freyndlovského platil mistr Janek jako z Polnického se platilo. Z hamru Figlova (Fiklova), Freyndlova a Kamenice dovoleno bylo mistrům rudu jinam vyvážet, začez platili zvláště po 11 zlatých, z hamru Přerostlého taktéž vyváželi a platili 22 zlatých. Podle udání v zlatých vidno, že za stara buď nevyváželi, nebo, as nejspíše, za to zvláště nic neplatili.

Dále byly na panství dva pivovary: v zámku polenském a pod Borovou Rudnou. Vařilo se po 14 bečkách na výstav šenkýřům a dávalo se na jednu várku po 20 měrách sladu. Výtěžek z obou pivovárů čítán tehdy na 2100 zl. ročně. Pálené se ve 2 kotlích v zámku Polné páliť dalo, z jedné měrice sladu žitného, po 4 malých moravských a po 8 malých českých míra. Užitek byl 200 zl. ročně. Měšťané polenští a přibyslavští mohli páliť v 31 kotlích a platili z kotle po 6 zl. půlletně vrchnosti; poněvadž však užitek čítal se na 180 zlatých bylo páleno skutečně jen v 15 kotlích.

Panských mlýnů bylo na panství 9. Platu z nich bylo pololetně:

Z mlýna Horního při městě Polné (o 4 kolách) 120 zl., z Boru (3 kola) 100 zl., z mlýna u Přibyslavi (2 kola) 80 zl., z mlýna „Na louce“ (1 kolo) nic, byl pustý, z mlýna Červeného (3 kola) 100 zl., z Pekelského (2 kola) 30 zl., z Borovského (1 kolo) 15 zl., z mlýna pod Bílkem (2 kola) 42 zl. a z mlýna pod Šumfeldem (1 kolo) 30 zlatých. Mimo to odváděli mlynáři ročně: z Horního 5 vepřů, z Boru 3, šicndorfský jednoho, z Červeného 4, z přibyslavského pekařského 2, mlýn borovský jednoho vepře nebo za každého 5 zl.

Stoupy byly u 6 mlynů panských: v Horním, v Boru, v Šicndorfském, v Červeném, v Pekelském u Přibyslavi a v Borovském. V mlyně Pekelském a »Na louce« byly »stoupy pusté«.

Panská pila byla v mlyně Pekelském, pod Bůlkem a v mlyně u Horní Věžnice.

Olejnice panská byla jedna. Olejníku platili lidé od jednoho záboje po 1¹/₂ d. a on z toho polovici musí odváděti. Užitek čistý čítán na 3 zl. ročně.

Mimo to bylo na panství ještě 17 mlynů, 5 píl a 3 olejny selské, z nichž tehdy vrchnost žádného zisku, mimo obyčejný úrok, nebrala.

Cihelny byly dvě, u Poiné a u Přibyslavi, ale málo prý se mimo vlastní spotřebu prodati mohlo. Proto se užitek ani zvláště nečítal.

Panské valchy byly dvě, obě u Poiné, a platili poleňští soukeníci od zvalení postavu sukna po 18 kr. Čistý užitek počítán 500 zlatými ročně, zvaleno bylo tudíž ročně okolo 2000 postavů, což svědčí o značném soukenickém průmyslu v Poiné.

O vývoji znaku knížat ze Schwarzenberka.

Tk. Anst. a Vyt. ryt. Král. z Dobré Věry.

Rod knížat ze Schwarzenberka, jehož předek rod ze Seinsheimu, můžeme stopovati až na konec 12. století, užíval původně za znak štítu pětikrát rozpolceného stříbrem a modrou barvou.*) Vyskytují se pečeti též se štítem sedmikrát rozpolceným, ty však činí odchylku od pravidelnosti v době do roku 1429).

Klenot nad přílbou byl píl mužika bez rukou (pohana).

Člen rodu, Erkinger ze Seinsheimu, byl muž bojovný, účastnil se též křižáckého tažení proti křesťanům, zejména bitvy u Domažlic; získal v Čechách velké zboží za služby prokázané králi Zikmundovi; Erkinger ze Š. nabyl také zboží Schwarzenberského ve Švábsku, jehož obvod rozšířil a pak říši a císaři k lenu nabídl, začež povýšen byl dědičně do stavu svobodných pánů.

Od té doby rozmnožil znak z pěti na sedm rozpolcení, přidal ke starému klenotu trupu mužskému ještě klenot druhý, dvě rohů bývolích, ozdobených pavími péry a psal se »Erkinger von Seinsheim zu Schwarzenberg.«

Dne 21. května 1566 na říšském sněmu, držaném v Augspurku, povýšil císař Maximilian II. rod svob. pánů ze Schwarzen-

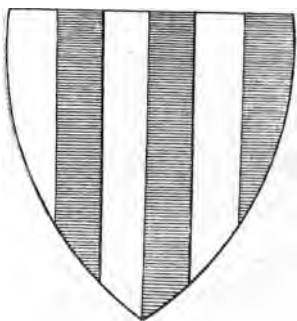
*) Nelze zde užíti názvu »modré koly neb břevna« na stříbr. štítě, poněvadž kůl nesmí dotýkati se okraje štítu, břevno pak značí vždy polohu vodorovnou. —

berka do stavu hrabat a panství jejich Schwarzenberg na hrabství; potvrdil a rozmnožil dále znak rodový:

Jest štít čtvrcený, v jehož prvním a čtvrtém poli viděti sedmnásobné rozpolcení, jak je zavedl Erkinger ze Seinsheimu, v druhém a třetím poli červeném, stříbrná věž s cimbuřím, otevřenou branou a nad ní tři střílny nad sebou, vše na třech černých kopcích.

Nad pravou otevřenou přilbou se stříbrnými a modrými pokrývkami ponechány za klenot dřívější bývolí rohy, ozdobené pávímí péry, mezi něž do prostředka postaven byl známý trup mužika, kdežto druhá přilba se stříbrnými a červenými pokrývkami ozdobena byla stříbrnou labutí, chystající se k letu.

Za dobytí pevnosti Rábu z moci turecké dne 29. března 1598, Adolfem ze Schwarzenberka, syn Viléma II. byl za svůj hrdinný skutek majestátem císaře Rudolfa II, daným na hradě Pražském dne 5. června 1599, do stavu říšských hrabat povýšen a znak rodový polepšen a rozhojněn takto:

Znak rodu ze Seinsheimu.

V prvním a čtvrtém poli čtvrceného štítu ponecháno jest staré Seinsheimské stříbromodré rozpolcení, do druhého a třetího pole zlatého dána štatá hlava Turka s chumáčem vlasů v týle, jemuž krkavec mající zlatou pásku kolem krku, drásá pravým spárem oko.

Nad štít postaveny tři otevřené, korunované přilby; první uprostřed, se zlatými a černými pokrývkami, měla za klenot hlavu Turka s krkavcem jako ve štítu, po obou stranách provázenou třemi zlatočernými praporečky, druhá pravá, se stříbrnými a modrými pokrývkami měla za klenot známé již bývolí rohy,

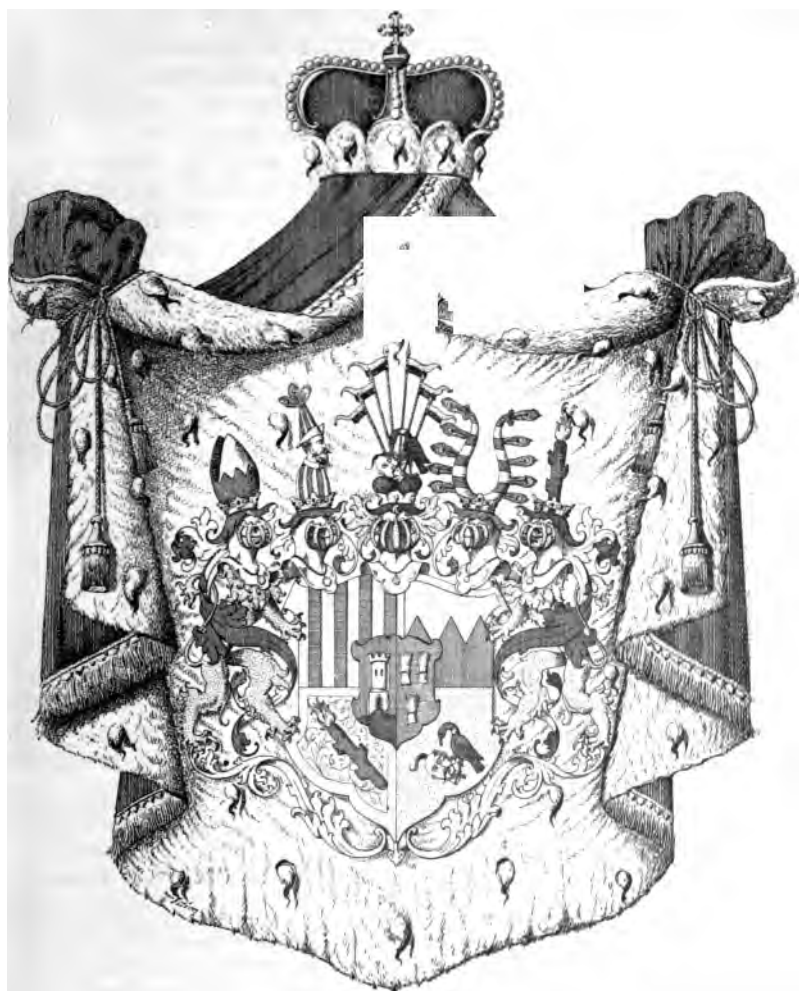
stříbrně a modře na příč pruhované, ozdobené pávímí péry; třetí levá, přilba se stříbrnými a modrými pokrývkami, zdobena byla původním, prvotním klenotem v podobě mužika stříbromodře pruhovaného, se špičatým kloboučkem, okrášleným pávímí péry.

Po vymření rodu lantkrabí z Kleggau a hrabat ze Sulzu, jehož posledním členem byla Marie Anna, choť knížete Ferdinanda ze *Sch.* svolil císař Leopold I. majestátem, daným dne 8. února 1688, ke spojení a následovnému seskupení znaků obou rodů:

V prvním poli čtvrceného štítu ponechán byl starý znak Seinsheimský se sedmerým rozpolcením, stříbromodrým, do druhého pole stříbrného položeny tři červené hroty (starý znak hrabat ze Sulzu), do třetího stříbrného pole dána šikem černá hořící ostrev o třech sucích (z erbu po svob. pánech z Brandisa, spojeného potom do znaku Sulzského) a ve čtvrtém poli ponechána hlava Turka s krkavcem, jako před tím. Uprostřed hlavního štítu ležel štítek střední, rozpolcený, v jehož pravém červeném poli na černém trojvrší stála

říbrná věž, výše již popsán (za Schwarzenberg) a v levém modrém oli viděti bylo tré zlatých, obilních snopů (2:1) (za lantkrabství leggavské.)

Nad štítem viděti pět korunovaných přilbic s těmito klenoty:

Znak knížat ze Schwarzenberka větve Krumlovské. (Kreslil V Král z Dobré Vody.)

1. uprostřed na knížecí koruně jest popsán již hlava Turka havranem neb krkavcem mezi 6 zlatočernými praporky. Příkrývky ou zlatočerné;

2. (první v pravo) má klenotem známého mužíka (Seinsheim-ého); příkrývky stříbrné a modré;

3. (první v levo) s pokrývkami stříbrnými a modrými nese jako klenot pár rohů bývalých pruhovaných na přič stříbrné a modře, a ozdobených pavími pery;

4. (druhá v pravo) s pokrývkami stříbrnými a červenými, ozdobená infulí biskupskou, s třemi červenými špicemi jako ve štítu (po hrabatech ze Sulzu);

5. (druhá v pravo) s pokrývkami stříbrnými a černými, nese černou, hořící ostrev o třech sucích (po lantkrabích z Kleggau).

Za strážce štítu či znaku postaveni jsou dva zlatí lvi, jichž hlava trčí v krajních přilbách, které spolu nesou.

Celému znaku pozadím prostírá se nachový plášť, podšitý hranostajem, vyplývající z knížecí koruny.

Po vyměnění rodu knížat z Eggenberka, vévod Krumlovských, přešlo sice veškeré jmění i s titulem vévodským na sešvakřený knížecí rod Schwarzenberský, ale znak nebyl již měněn. Tak nosí erb svůj starší nebo první linie majoratní, Krumlovská. —

U druhé, mladší linie Orlické nastala částečná změna tím, že císař František I. za vojenské zásluhy známého vojevůdce knížete Karla ze Schwarzenberka dovolil, by do znaku svého, a to do středu mezi první a druhé pole prostředního štítu, vsunul znak domu Habsbursko-Lotrinského, v němž viděti uprostřed obnažený meč kolmo státi.¹⁾

O českých exulantech v Perně po r. 1621.

František Teplý.

1630, 24. 1. b., Pavel p., Michal Kelbel z Prahy l. Martin Kreyer, Jakub Moëller, Tomáš Hirsch, Vandíček, magister Jan Chocholius, všickni z Prahy sem přišli; 6. 5. l. uroz. pan Vilém Laypter ze Sutořice, cnostná a uroz. pí. Marta Magdalena Beřkovská (ze Šebřova), roz. Vostrovecká, uroz. pí. Magdalena Gersdorfova, roz. Kyšperská z Vřesovic; 12. 5. Michal Kelbel z Města Písku (viz 24. 1. t. r.); 15. 5. Benjamin p., Jiří Ranhofský z Prahy l. pan Mates Schlicka; 25. 5. b., Benjamin Daniel p., vysoce učený pan Jiří Zikmund Chotěbořenus, bývalý děkan z Litoměřic l. pan Jan Houska z Adlersberku; 29. 10. l. pan Victorinus Ferdinandi Domažlický z Eisendorfu, paní Jenička Kaucká z Weissenberku; 8. 7. l. slečna Alžběta, dcera pana Jana Jiříka Kamejtského ze Lstiboře; 11. 8. b. Jakub p., Martin Strádal z Lobez l., Jiří rytíř Kamejtský, Jiří Blažil z Libochovan; 21. 8. paní Rošina, choť Řehoře Khecka.²⁾

1631, 6. 1. dítě pana Musiky z Prahy na rukou držel pan Jiří Kamejtský a přisluhoval pan Daniel Radoletický, urozená paní

¹⁾ Částečně použito brožury Bergrovy: *Histor. Entwicklung des Stammwappens der Fürsten zu Schwarzenberg.*

²⁾ ze Schwarzbachu.

Lidunka Sabatova, 10. 2. l. Anna Vesela, Alžběta Smolova z Prahy; 12. 4. l. paní Katerina, manželka Jana Kauckého, Jiří Houska, Nitsche, Siedická Vundroš z Litomerice; 16. 8. pan Adam Pfefferkorn, 1. 12. 9. Václav Koucký, pan Tobiasz Boršovský; 17. 10. b., Katerina p., Hans Berka »von Lahasz«, 1. l. Jiří rytíř Kametský, paní Adolonne Vancurova z Rehnice, paní Magdalena Volovská; 31. 11. l. Mistr Pavel Stránský Zapennus děcku Ondřeje Kaist ze Sianého; 1. 12. magister Florian Vernelius Strakonický.

1632, . . . l. pan Jmdrich Vodnanský z Prahy; 19. 3. l. paní Anna, manželka Jiříka Bieberstema, František Kochelius z Litomerice; 20. 7. pan Hans Štepan rytíř Kametský; 24. 8. pan Bartoloměj Dobrenský, pan Sigmund Dobera; 20. 9. pan Robert Mateřovský, paní Baruška Henigova, Jiří Locika z Prahy.

1633, 5. 3. Vavřinec Kremitzer z Milevska l.

- 13. 11. v pátek pořízen jest Vilém Otto, p. vysoce urozený pan Petr Kelbel z Geiszmgu, exulant český¹⁾ m. Sidonia, rozená Kaplířova ze Sulevic. Při křtu přítomni byli, jako hlavní pan kmotr vysoce urozený pan Vilém hrabě z Vchynic a Tetova, pán na Teplici, Doubravské hore a Zahoranech v Čechách, Hausbachu v Budišíně, Jiří C. rada, s milostivou svou paní manželkou a syny Arnoštem i Odrichem, pan Jan Zaruba z Hustiřan s manželkou, pan Krmecký s manželkou a dceruškou, Jan z Roupova s manželkou, Jan Habart z Vřesovic s manželkou, Kristof Felix Slavata z Chlumu a Košumberka s paní, Jan Albrecht Slavata, Adam Vchynský a jeho syn Petr, tož paní hraběnka z Millesime²⁾ Millesimo, tři Stubenbergovny, pán ze Žerotína a N. . . nečtejno . . . ze stavu panského 27 osob. Z rytířského: pan Bohuslav a Bernard bratři z Elsnic a jejich manželky, Jiří Hochhauser³⁾ s paní, Jiří Mladota ze Solopisk,⁴⁾ pan Rabenhaupt, pan Štěpán Gerstorff⁵⁾ s man-

¹⁾ Jiný Pfefferkorn z Ottebachu, Karel in exilio v Perně 29. Julii 1620 napsal Mladotovi (vide infra) rozmarné heslo: »Musika, pěkná panna, kůň zdárný — ty tři věci jsou z míry švarný.«

²⁾ Nyní vzácný exemplář knihy: Die böhmischen Exulanten in Sachsen vom Christian Peschek. Lipsko u S. Hirzela r. 1857 str. 133. . . domavým způsobem ličí zánik starožitného rodu Berků z Dubé, z nichž Jakub († 1730) z lásky k Markétě Nestonové v městě Kampen naučil se ševcovině a oděkl se názvu slechtického. Jeho potomci pší se jen Dubové.

³⁾ Snad syn Jana Jiřího.

⁴⁾ Syn Petra staršího Kelbl na Chlumci a Klíši † 1620 v Zatecku.

⁵⁾ 1631, 30. 3. Bernard Hochhauser in exilio Pirnae měi za heslo: Trpím mile — čekám chvíle — čeho čekám — Bůh dá dočkám — věc Bohem souzenou nezmeškám.

⁶⁾ Tento Jiří Mladota objížděl rodiny vyhnanců v Sasku i Bavořích roztroušené a dáváje si hesla jednotlivců do památníka zapisovati, stal se původcem knihy: »Liber de exulantibus«, která byla v Dražďanech v zemském archivu, odkud prý v našem století se ztratila. Viz Čas. Č. M. 1856, 81.

⁷⁾ Měl r. 1629, 7. 7. v hesle slova biblická: Spe fati melioris alor. Abraham Gersdorf pak r. 1630: Non aliis armis, prece (»modlitbou«) sed pugnemus inermes.

želkou, pan Albrecht Eusebius Beřkovský¹⁾ s manželkou (viz r. 1630), pan Lhotský, pan Rašin,²⁾ pan Václav Velvetský Bejček z Nespečova a choť jeho, Jiří Stampach s matkou,³⁾ pan Bohuslav Sekerka se svou paní, Hanuš Jindřich, Kauč s manželkou, Jiří Kamejtský z Elstiboře a choť jeho, Hanuš Selínský, pan z Binavy a Liebstadtu, paní Anna Radkovicova, paní Maruše Gerstorfova s dvěma slečinkami, paní Kateřina Belvicova s panem bratrem a téhož chotí, paní Maternova (z Květnice), dvě paní »Sirscholin« (sic), paní Šlivicova se slečinkou, paní »Rodosskowa«,⁴⁾ slečna Barbora Sekerkova,⁵⁾ slečna Judita Tejská, . . celkem stavu rytířského osob 45. Ze stavu městského, pokud šlechtici jsou (»Bürgersstandes so do etliche auch geadlett«): pan Theodor Sixt z Ottersdorfu s paní, Jan Mostník »von Nischetze«,⁶⁾ Zachariáš Světlík, Václav Písecký z Kranichfeldu, paní Anna Treitlerova z dceruškou tedy 7 osob. A tak při tom křtu sumatim 79 osob urozených posluhovalo.⁷⁾

1637, 8. 11. l. Baltasar Kelbel.

1638, 8. 7. l. Rudolf Kelbel z Geiszinku, Čech.

1643, 3. 2. l. Jiří Krásl (z Oberlauterbachu?) a jeho dcera Marie.

1647, 11. 11. b., Martin Josef. Otec jeho je prý nějaký český šlechtic, matka Alžběta. l. Martin, lodař z Čech.

Ještě stručněji zanašeny do matrik zápisy úmrtní exulantův:

1630 . . Max Čech, . . cizí Čech, . . služka česká z Prahy . . jeden starý exulant umřel.

1632, 21. 5. † Zikmund Dobřichovský a na to jeho dceruška: z Čech byli oba.

1633 . . umřelo dítě Samuela Martini, českého faráře (v Perně)⁸⁾ . . v sobotu nějaký voják z Čech exulans proboden jest . . 1638, 12. 2. »umřel nějaký český farář u pana Lantera«, 1652 † Michael Mönich, někdy farář »v Badroschen« v Čechách. Z ohlašních knih sluší zaznamenati:

1632, 25. 4. ohlásili se k manželství Jan Kalina, měšťan Starého

¹⁾ Heslo in exilio Pirnae 1629, 16. 9.: Naděje má jest Kristus Pán.

²⁾ Buď Adam, či známý Sazima Rašin, posel švédský k Waldštýnovi.

³⁾ »Constanter et intrepide«.

⁴⁾ Asi Rodovská z Hustiřan, choť Jana Všemíra, jenž v Perně 1629, 15. 3. Mladotovi napsal heslo: Ač Bůh trápení a soužení dopouští, však v sebe doufajícího neopouští.

⁵⁾ Bohuchval Sekerka ze Sedčic 1631, 5. 9. Pirnae: Trp, bys mohl, neškod, bys mohl.

⁶⁾ Jan Mostník z Nyštice, dříve syndikus litoměřický, zvolen již r. 1620 za dozorce (»rector fabricae«) pokladny pro chudé exulanty v Perně zřízené.

⁷⁾ O slavném křtu Kelblově sepsán a do matrik vložen zvláštní list jehož překlad uvádíme doslovně. Ostatní zápisy jsou velice kusé, až zdá se že tehdejší matrikář, jenž o domácích šířeji psal, Čechům nakloněn nebyl Rozepisovati se o příčinách toho, není úkolem těchto rádkův.

⁸⁾ Samuel Martinus z Dražova zastával úřad kazatele českých emigrantů v Perně i jinde.

města Pražského s Lidunkou Kateřinou Bělínkovou, dcerou měšťana brandejského v Čechách.

1633, 25. 2. Petr Neumann ze Zahorčic v Čechách s Markýtou Martínkovou, . . Petr Čech s Kateřinou také Češkou, . . kys kovář z Čech s Dorotou, dcerou po starém Pokorném z Lito- měřic . . a to bylo za purkmistra perenského Wörbigka (! Vrbíka)«. —

Po roce 1647 nenacházíme v matrikách zápisův, ani svědectví z rodin české šlechty, ano i řídce Čechův vůbec, z nichž pak někteří v Perně se usadili stále, jak mnohá obchodní firma v ulicích tamějších jako ku př. Polej, Pulda, Lačka (t. j. Lacek), Böhme atd. podnes dosvědčuje.

Názvy poloh, rolí, luk a lesů z okolí březnického a mirovického.

F. V. Košta

Zajímavé jsou mnohé místní názvy poloh, jež si navykl lid jmenovati již od století, tak že přecházely z pokolení na pokolení a až na naše dny se udržely mezi lidem. Některé zápisy v bývalých zápisních knihách městských svědčí, že mnohá podobná jména již před stoletími v stavu nezměněném v užívání byla při rozličných prodejích a smlouvách, týkajících se pozemků.

Podávám jen stručný přehled jmen, užívaných v několika vesnicích na Březnicku a Mirovicku:

»Pod hradci«, — »háj« — »Krahulík« a »Pod homili« jsou vrchy u vesnic Horosedel a Letů.

»Pteč (Bedče)« jest vrch u Zbenic a »Bába« u Kozárovic. »Za stráží«, »Na božíně« a »V Holubu« zovou se role na vrškách v okolí nestrašovickém.

»Pod hájem« a »V rohoznici« nazývají se pole a louky pod návrším »Chlumeck« řečeným u Plískovic. »Hůrka« zve se mírné pvrší u téže vesnice, na němž asi r. 1877. objeveny byly některé starožitnosti z pohanského pohřebiště, jako: úlomky z popelnic, bronzové jehlice, náramky a j. Pole v bezprostředním sousedství u »Hůrky« slovou »na opercích«. I na těchto pozemcích »operce« řečených byly nalezeny před lety mnohé úlomky nádob tuhových.

»Na vartě«, »V rampašce«, »Na šancích« jsou pvrší u Podčáp.

Další jména okolních pozemků jsou:

u Horosedel:

»Drahule« (vršek), »V brazích«, pole i louky v rovině. »V poddlích«, »Pod záluhou«, »U kouta«, »U vohrad« (rovina). »Pod kožmany«. — »Na křivánčí« — »Pod šibenou«. — »V stoličkách«. »Na dehetníku«. — »V přísečně«. — »Na bejkových«. »V keble« — »Na borkách«. — »U skrejšova«. — »Na roudných«. —

U vesnice Nestrašovic:

»U lískovce«, »Na pohofelkách«, »Na hvíždalce«. »Na drbalce«, »V jezárkách«, »Na stránkách«, »Na nivách«. — »Na Pavlíkově«, »V katelích«, »Na klekorce«, »Na slemenných«, »U brůdku«, »Na salcích«, »Na lasovskejch«. — »Na struhách«, »V roznici«.

U Ostrovec:

»Na jasanech«, »V lipovcích«, »V zástruží«, »Na votokách«, (louky u řeky). »U jesenic«, »Na krči«, »Mezi horným«, — »Na kosatince«, »Na hláškovně« (pole i louky). »V častým«. »Za vystrkovem«. »Pod Třebešovem«. »Na landách«, »V jezbinách«, »V lůžkách«.

U Plíškovice:

»Na chrostci«, »Na včerazi« (površí). »V lišti«, »U ziple«, »V kalištích«, »Na závadí«. — »U šedivce«, — »V ruzíni«, »Na nivě«. — »U březiny« — a »V jamkách« (poblíže býv. potoka, kdež před věky se zlato rýžovalo; kopky rýžovnické již po mnoho let jsou rozkopány, leč název »v jamkách« a »u březiny« dosud nevymizel). Jinde shledáváme ještě tato jména:

»Na kazatelně« (jedna role na stráni, kol do kola lesem obklopená), »Na zhrbí«, »V lipnici«, »V řepici«, »Na sychrově« (jméno to úplně vymizelo).

Pomístné názvy z Nového Města na Moravě.*)

Jos. Brož.

J m é n o o b c e: Nové Město na Moravě (v st. knihách »Nové Město blýž hradu Pernstegna«, německy Neustadt [ve spisech a mapách]).

N á m ě s t í a u l i c e: Husí rynek, Nové domy (ulice vznikla v 16. stol.), Dolní náměstí, Malá ulička či »Hulička«, Žďárská ulice, Na blatinách, Na stínadlech, Postranní ul. či Svatojanská ulička (vulgo Zasranec), V »trni« (vzniklo ze slova v sanytrni [1. pád sanytrňa], kde bývala ledkovna).

B u d o v y v m ě s t ě a j i c h j m é n a: Farní kostel, při něm přístavek »Černá kaple«, snad od někdejšího vzezření, »Na malým kostelíčku«, býv. kostel podobojích, teď hřbitovní, »U Jáníčka«, kaplička sv. Jana se studánkou ve Svatojanské uličce, obecník (obecní hostinec, dříve pivovar), — hrádek (panské obydlí ze 17. stol.), v něm hostinec zvaný »halina« od býv. nápisu Bierhalle, — »chalupa« (bývalé obydlí kata, za městem), — Humpolecký mlýn (na pozemcích, kde stával v 16. stol. dům s hospodářstvím šlecht. rodiny Humpoleckých z Rybenska), — Peklo, hospoda, jméno to

*) U k á z k a z materialu, sebraného dotazníky SPSČ.

přichází již r. 1490 v měst. knihách, — Na špici (býv. hospoda), — Barcelovna (chalupa), — Korsika, pazderna, — Chládkova pazderna.

Vrchy a kopce: Šibenice (705 m), Beranice, Harusů kopec 742 m (dle majitele, *) — U tří křížů (675 m), starší název Kaplisko (stávala tam kaple na poděk. za odvrácení moru v 17. stol., teď tři kříže) — Šířů kopec (dle majitele Šíra).

Skály: Kaňova skála (dle majitele), Černá skála, Bílá skála.

Potoky: Bobrůvka (teče odtud městečkem Bobrovou a co řeka vlévá se do Svatky a Tišnova), Pohledecký potok, teče od od Pohledce vsi, u lidu slove Loučka neb Bezděčka (jest na něm Bezděkovský mlýn).

Rybníky: Černý rybník, Zichovec či Zichů rybník, — Kazmírovec rybník i mlýn dle Kazmíra, dříve Škrobovský mlýn, — Klečkovec**) (dle majitele v 17. stol.), — Cihelňák, býv. kdys při něm cihelna, — Michovské rybníky, to jest: Trnka, Křivka, Němec, Žabinec či Plameňák, na pozemcích zašlé vesnice Michov, jména mají prý dle jich majitelů sedláků, — Maršovský ryb. též Kněžů (u vsi Maršovic, patřival ku faře),***) — rybník »na Stežce«, — Němců, — V lísku, — Za horním dvorem, — Kubovské rybníčky, — Kuchyňský a Vavřínovský (již pusté), — Humpolecký ryb. vedle mlýna stejnojm.

Studánky: Hořká studánka, říká se o ní: kdo se z ní napije, vlka sní, — V ochozi.

Pole: Nad panským sklepem, — na Nivě, — Nad pustým mlýnem, (či zkrátka »u Pustáka«), — U Sádky (rybníčka), — Na pecně, — U hrobka (v místě, kde pochována v 18. st. rodina morem zemřelá), — Pernovka (prý je tam perná práce) v katastru slovou Zadní, — Ve Svárově, — U dobré vody, — V hranicích (při hranicích sousední obce), — Na Širovém kopci, — Na holoubce, — Pod šibenicí, — Cihelský, — U vlčích jam, — Na stráni, — Na

*) Část patří k N. Městu, část ku Radňovicům, rod Harusů byl v Radňovicích usedlý.

**) V Klečkovci je vodník. I ve mlýně provádí rejdy. Jedenkrát mlela v Klečkovém mlýně ženská X. a spala tam. V noci se mlýn zarazil, ona se zvedne, jde, otevře dvěře do mlejnice podívat se co se stalo. Mlynář ale na ni volá: zůstaňte tady, zůstaňte tady, šel sám a strašně tam zaklel. Na to hned mlýn v největším spěchu mlet dál.

***) O tomto rybníku Kněžů či Kněžovci sebral jsem v Maršovicích následující pověsti:

1. Po vesnici chodíval »mládeneček« v zeleném obleku. Z levého šosu u kabátu kapala mu voda. Zmizel v Kněžovci.

2. Několik osob vidělo v noci bílého koně, jemuž scházel dolní pysk. Šel zvolna po louce a pronásledován skočil do rybníka.

3. Na zábradlí (brlení) u rybníka sedával černý kocour s uhrančivýma očima.

4. Kdysi jel sedlák N. s prázdným vozem s kopečka nad rybníkem, pojednou vůz se zastavil. Švihl do koní, ti napínali všechny síly, ale vůz se nehnul. Připíhl ještě pár koní, zavolal lidi, tlačili co, síly stačily, a přece nemohli ani hnouti s prázdným vozem, ač kola samotná dala se otočit. Sotva uhodila dvanáctá hodina, vůz se rozejel. »Seděl mu na něm hastrman,« vyložil stařeček, jenž mi pověst vypravoval.

Kaplisku (pod vrchem Kapliskem), — Na dolině, — Mezi cestami, — V rovinách, — V Maršovských dolních a horních polích (dle vsi), — V Bezděkovských (dle mlýna), — V Humpoleckých polích (dle mlýna), v Obecnici, — V lísku, — na Skalce, — u Kudle (1. p. Kudla), — U stínadel, (kde býv. popravčí místo).

L o u k y: Na panských lukách, na Kačinci, V mikšínách, Na troubkách (vodní trouby do měst. kašny), U pustýho mlýna.

H á j e: V lísku, Klapačova borovinka (dle majitele Klapače).

L e s y: Ochoza, části její: Na pláňově, na Plačkovci*) (snad dle majitele Plačka?), V hrnečnici, Zátoky, U černé skály, U bílé skály, U hořké studánky, na Jakubce, Holíků les, Babákovy huščiny (houštiny), Zahradníků kout, (vedle pole Zahradníkova), Na Smekalce, U zabitého, U dvou bratrů (dvě staré jedle), Michovy velké a malé (dle zaniklé vsi), V Kutlochu.

Z a š l á o s a d a: Ves Michovy (též Míchová) as 2 km j. v., osada zaniklá již někdy v 15. stol., polnosti, rybníky a lesy přivtěleny panství neb obci Novoměstské; jak zanikla, nikde se nepraví.

A r c h i v n í p a m á t k y: Při obci nachází se:

Kniha na zápisy rol, lauk a gruntů, a též jinších věcí (útrpné zápisy) od r. 1447.

Smlouvy svatební, od r. 1552.

Registra na pucivku J. M. Pánů, od r. 1564.

Kniha zápisů rol, luk a jiných věcí od r. 1547.

Kniha robot a platu k zámku N. Městu.

Rychtářská kniha od r. 1661.

Kniha purkrechtní od r. 1591.

Registra syrotčý od r. 1500.

Registrum rychet a vsí od r. 1566.

Kniha gruntovní od r. 1747. a kniha rychtářská od r. 1747.

Contributions-Buch der Stadt Neystadtl od r. 1708.

Mimo to mnohé cenné listiny a privilegia od pánů z Pernštejna.

Příspěvky k dějinám školským.

Instrukce školní daná městu Blatné od vrchnosti r. 1763.**)

Josef Siblík.

Poněvadž dobrá obec nejináč uvedena a zachována býti může, leč když prostředkem dobře zřízené školy a v ní moudrého a rozumného cvičení mládež mravnopověstně zvedena, a následovně

*) V Plačkovci zdržuje se hejkal, vidí-li člověka, volá naň: hej, hej! Kdysi se mu soused jeden ozval, hejkal skočil mu na záda a povířím se zavěsil a musel ho nosit, až přišel někam pod okap, tu ztratil moc.

Jednou šla tudy jedna ženská domů, zajíc ji přeběhl přes cestu do křoví, ona tam, šla ho hledat a nenašla. Byl to hejkal.

**) Archiv města Blatné: Památní školní kniha čís. 40.

křesťanští a nábožní obyvatelé, kteří taky obci, ano i obecnému dobrému užiteční býti mohou, se vychovávají, — proti tomu ale až posavade zkušenost ukázala, že větší díl sousedův mého poddaného města Blatné i také mezi radními osobami písma neznající a k jiným, měšťanovi příslušejícím jednáním, nedostateční nalezení byli, tehdy moje schvální zření k tomu jsem obrátila, jak by tomu nedostatku spomoženo bylo, obzvláště kdežto ona obec u přítomných přetěžkých časích k vychování dostatečného a zkušeného lidu potřebné prostředky vynaleznouti v stavu není.

K tomu cíli a konci jsem tedy nejenom někdy bývalý Kocabovský dům koupila, jej ode vši městské povinnosti osvobodila, jej na školu oddala a mocí jiného Instrumentu jí městské obci se všemi v něm dotknutými výminkami darovala, ale i také aby školní ředitelové lepší vychování míti mohli, jsem fundací učinila, a jej od slavné konsistoře confirmovati dala, tak aby nejenom školní rektor a cantor dobře živi býti mohli, ale i také oni dítky darmo učili a tak obyvatelé nic platiti nesměli, jakož i také z té fundací dříví pro školu, jak tento Instrument obšírněji vysvětluje, se opatřilo. Jsouce tedy rektor a cantor dobře placeni, spravedlnost vyžaduje, aby oni také proti tomu v učení bedliví byli, protož

Článek I.

O povinnosti rektora a kantora.

Na vůli vrchnosti sice pozůstává, jak časy by se ukázaly, neb lepší se zdálo, rektora a kantora ustanoviti a ty užítky mezi nimi rozdělití, nebo jednomu celý užitek nechat, aby sobě pomocníka neb subcantora choval: jakož tehdy jak přítomně za pohodlnější uznávám, jenom rektora přijati; on ale samotný všecko jak sluší poříditi, postačiti nemůže, tehdy on rektor povinen bude sobě mládence takového chovati, který jak v cnostech, tak v umění, psaní, počtech a v latině, tak všeliké musice za schopného schválený jest, a protož za

1. Jak doufám, že on rektor v samospasitelné římsko-katolické víře dobře vyučený jest, on dle takové sv. víry život vésti, celé obci dobrým příkladem a svým jemu svěřeným školákům příklad dáti neopomine; tak také za

2. Oba dva, rektor a mládenec všech veřejných hospod navštěvování, jakožto věci nepřislušné se nanejvýš uvarují, tím méně v čas školní nějaké pítí do školy nositi, aneb dokonce nějakého vyrazení v kartách neb kostkách hledati se opovází. Ano nejenom takového života se varovati a se štítiti, ale též se vynasnaží, by mládeži neb obci k pohoršení nebyli, tím méně nějakého proklínání, pomlouvání neb klevetání se nedopustili, celému městu k dokonalému příkladu býti neopominou. Na větších slavnostech a svátcích, jakož jsou vejroční, Nejsvětější Panny Marie a svatých českých

patronův, při stolu božském spolu se schopnou mládeží přítomni býti a slovem ve všem jejich jednání rozvážlivě beze vší lehkosti pokračovati budou; na ten způsob také za

3. Oni mládež ve všem tom, co jim tu předeepsáno jest, mají povinnost vyučovati, a za

4. Pořádnost školní tuto zachovají: totiž od sv. Josefa až do sv. Václava ráno v 6 hodin školní vyučování s obyčejným modlením a milosti Duchá svatého vzýváním začnou a v devět hodin též s poděkováním modlitbou skonati, odpoledne ale zase v jednu hodinu na ten způsob začnou a ve čtyři hodiny dokonají.

Od sv. Václava ale až do sv. Josefa od sedmi hodin ráno až do desíti, a odpoledne od dvanácté hodiny až do tří ve škole přetrvati. V tom dvakrát trojhodinném čase budou dítky své odložené Lecti oběma dvěma říkati, rektor a mládenec naproti tomu jim zase jiné k učení odkládati. Mezi tím časem druhým školákům jejich písma a počty přehlížeti a opravovati. Též jim na ráno jiné k budoucí škole, aby děti doma nezahálely, předpisovati. Po skončení té tříhodinné školy bude před polednem jedna obzvláštní hodina ráno od deváté až do desáté a odpoledne od čtvrté až do páté hodiny; od sv. Václava ale ráno od desáté do jedenácté a odpoledne od tří až do čtvrté hodiny se držeti, v kteréžto hodině bude se mládež k tomu již dostatečná v musice, v latině cvičiti a vyučovati. A ty dvě obzvláštní hodiny se rectorovi za povinnost ukládají, jest jemu ale svobodno pro lepší vyučování takové prodloužiti, nikoliv ale ukrátkati aneb dokonce opustiti; neboť za

5. Žádný ani rector ani mládenec podle libosti své školní čas zameškati neb dokonce vypustiti a tudy nějaké nepořádnosti příčinu dáti se opovážiti nemá. Kdyby pak nevyhnutelná příčina se nahodila, že by službu školní vynechati musel, bude rectora povinnost to panu děkanovi oznámiti a o dovolení žádati; v přítomnosti milostivé vrchnosti taková též o tom věděti musí. Aby ale to cvičení svůj vinšovaný oučinek mělo, tehdáž za

6. Chlapci a děvčata nebudou pomíchané, ale každé pohlaví obzvláště seděti a tak rozděleným dětem každému dle jeho schopnosti učení se vykáže a se s nimi také pilně a bedlivě pokračovati, aby v brzkém čase k psaní a počtům uvedeny byly, a když již píšou, předělá se jim každý měsíc jiný předpis, který podle pravého umění psaný jest a jejich písmo každodenně dvakrát, totiž ráno a odpoledne se přehlédne a napraví tak dlouho, až jeden každý žák neb děvče »slušnou ruku« nabyde. Napodobně s těmi, jenž se v počtech cvičí, se pokračuje. I nacházejíc se již ve škole žáci, kteří k musice schopni jsou, on rector ihned všecky zkoušeti bude a jak co vynajde, buď k diškantu neb altu vzíti a je s největší starostí bez meškání vyučí, pak i o to se starati bude, by spolu při učení fundamentu všechny na ten čas v musice obyčejné a slušné manýry do zvyku uvedl.

A jakož tuto zavázaný jest všechnu schopnou mládež k té musice pojíti, by tudy vždy více diskantistů a altistů míti mohl;

tak také jak brzy jeden neb druhý školák u vokální musice dokonale vyučený bude, jeho hned k jednomu neb k druhému instrumentu, ku kterému jeden neb druhý se nachyluje, bez meškání cvičiti a jeho ve všech klíčích k známosti připraviti má tak, aby ten, který v houslích zběhlý jest, v čas potřeby budoucně i basetu se chopiti a v jednom i v druhém instrumentu přicházející přesazení hlasův, každý klíč znal a bráti mohl.

Napodobně činiti bude povinen s těmi, kteříž k latině schopní nalezení budou, v tom nejméně jak v předešlém nejbedlivěji předcházení a mládež k učení principů časné přidržovati, deklinaci, komparaci, konjugaci a argumenta předkládati bude, a jak dlouho taková mládež do školy chodí, on s ní v latině, i také až do poznání syntaxe, byť by taková dále študiovati nemohla neb neměla, pokračovati bude. A v těch tedy věcech, totiž čtení, psaní, v počtech, v musice a v latině, i také v německém jazyku, v těch obzvláště před a odpolední hodině s výbornou bedlivostí mládež vyučovati a je tak gruntovně zakládati, aby dívky v zřízeném dotazování (o kterém dole) dostatečnou zkušenost nabytého umění ukázati mohly. Kterak ale na tom dosti není, by mládež v umění světských, ale také nejvíce v božských věcech, totiž aby k cíli, ku kterému stvořena jest, totiž k Bohu přijíti mohla a tudy k pravému katolickému důvodu vychována byla, tedy bude za

7. V týhodni dvakrát, totiž ve středu a v sobotu ráno křesťanské naučení neb katechismus se držeti a k tomu celý školní čas (kromě že od žáků jejich říkání se vyslyšati a jim zase jiné bude ukládati) se vynaloží, a to s tou větší bedlivostí, by oni při již podotknutém vyzkoumání nějaké odpovídání na sebe neuvrhli.

A ačkoli pro další čas dvakrát do týhodne školní vacance, aneb tak nazvaný lusus, totiž ve středu a v sobotu odpoledne se dovoluje, mládež přece v sobotu odpoledne na nespory, jakož i také každodenně na první mši svatou v dobrém pořádku a v tichosti ze školy do kostela, i také v nedělních a svátečních dnech uvedena býti má. A aby mládež k nábožnému zvyku tím více se připravila, tuto se milostivě poroučí: aby dívky ze školy vycházející u kříže »Missionis« jeden verš z některé nábožné písně zpívaly a jedenkrát »otče náš« a »zdravas« se modlily, i také tu písmenku, která v r. 1750 ode mne přepsána byla, častěji ve škole, aspoň dvakráte do týhodne, horlivě zpívaly, a tudy k dobrému zpěvu cvičení, od darebných a bezbožných písniček odvráceny byly. Ano i když dívky ze školy vycházejí mají, vždycky jim rector dobré naučení, jak v čas, v kterém doma jsou, se chovati a v kterých cnostech obzvláště se cvičiti mají, je vyučí, a napotom pozor míti bude, zdali mládež v takových cnostech roste a nepřestane napomínat, dokad bohabojnou a dobře cnostnou mládež nespátří.

A aby všechny dívky do školy chodily, on rector sobě rejstříček neb tabulku založí, před začátkem každé školy po modlení dá přečíst tabulku, zdaž všechny dívky přítomny jsou, nepřítomné ale zaznamená, aby proměškání na dětech trestati, anebo kdyby ro-

diče v příčině neb (jak dále obšírněji následuje) nedbali byli, kde patří, udati mohl. V příčině ale zmíněného trestání toto napomínání dáti chci, aby rector a mládenec v trestu mládeže rozdíl mezi křehkostí a zlostí učinil a v obojím trestání moudře a rozumně zacházel.

Mimo všeho na svrch dotčeného jest také slušná věc, by při chrámu Páně dobře spořádaný kůr zachován byl. K tomu ctili bude on rector za

8. Se vynasnažiti a dychtiti (neb tehdaž tak plazený jest, že počestně živ býti může), aby dostatečné a dobré Musicalia dostal a s nimi chrám Páně zaopatřil, a tak nejenom ráno, ale i také při nešpořích figurální musiku způsobiti mohl. Poněvadž ale musikanti, ano i jinší zřídka na nešpory přicházejí, tedy on rector chlapce ostře k tomu míti bude, aby žádnou musiku kostelní nezameškali. Co se týče muzikantů, totiž měšťensínové neb taková měšťtí lidé, kteří buď učedníky neb tovaryši se nazývají, taková též povinni budou neproměnitelně se vždycky na kůru vynajíti. Kdyby ale dále tak činili, jak až posavade se stalo, taktéž tabulku míti bude, na které všichni muzikanti zapsáni budou, a kterýbykoliv zameškal, naznamená a příští den písemně purgmistru na cedulce zjeví, který na kruchtě nebyl, který takového nedbalce, jak níže následuje, trestati bude. Pokudžby ale příští neděli neb svátek zase se najíti nedal, bez meškání takového mému hospodářskému úřadu udá, který, jak též dole následuje, jej k lepšímu uvéstí bude hleděti. Za

9. Až posavade zlý obyčej býval, že kostelní instrumenta sem a tam se roznášely, ano i také do hospod se půjčovaly; taková věc ale ke škodě chrámu Páně čelí.

Tak tu se přísně nakazuje, aby všechny instrumenta budoucně ve škole v jedné, schválně k tomu přichystané almaře schované a zavěšené byly, ku každým službám Božím od žáků do kostela na kůr nešené a po dokonalých nešpořích od nich zas do školy odnešené a v řečené almaře zase zachované byly. A jakož stráž takových instrumentů rectorovi se tuto odkazuje, tak taky žádným způsobem se neopovází nikam, kamkoliv a dokonce do hospody půjčovati; neboť naproti nalezenému příběhu citelnou nelibkou stihán by byl. Právě ale dovoleno bude, takové však ale sprostější k školnímu cvičení potřebovati.

Tak jakož i on rector se vynasnaží v neděli a svátky s ostatními musikanty musikální cvičení do obyčeje přivéstí, neboť takové cvičení v den nedělní neb sváteční k svěcení takových dní přísluší, aby tudy zahálce, opilství, tlachání, aneb zločnění a proklínání zamezeno bylo. A jak v předešlém článku nařizeno se vynachází, že rector toho, který nešpory, neb kterýkoliv čas musiky v kostele zamešká, naznamenati a buď purgmistru neb mému hospodářskému direktorovi udati má, tak také, který by bez slušné příčiny při takovém cvičení přítomen nebyl, na rovný ten způsob naznamenati a oznámiti povinen bude. A poněvadž já fundaci učinila, která také od vysoce důstojné arcibiskupské pražské konsistoře schválena a ta-

kový Instrument v knihách městských vtačený jest, die kterého já čtyři tisíce zlatých u milostivých stavů deských uložila a obligace na školní kasu předepsati dala, a takové již do kasy uložila, a tak rector hojnou službu má. Tak tedy on také všechny děti z města a panství darmo učití bude, následovně žádný to nejmenší jemu platiti nebude. A protož všechny školy koutovní, kde neb skrz koho kolivěk by nějaké takové držány byly, se přísně zapovídají.

Článek 2.

O povinnosti rodičův.

Známo jest, a mně až posavaže k nemalé nevěli, že častokráte vády, mrzutosti a hadrování se stává, a to z příčiny, že obyvatelé ve škole cvičení nebyli a tam pravého křesťanství nenabyli a tudy v hanebné nerozumnosti zrostli.

Aby tedy pro budoucí časy pokojní, poboční a Bohu milí obyvatelé býti a božské požehnání zde časné a v onom světě slávu věčnou dosáhnouti mohli, slovem dobře vycvičený lid nejenom v městě, ale i na celém panství Biatné sporádaný byl, tak za

10. Všecky děti obojího pohlaví rodiče jak městské, tak vesnické do školy posílati povinni budou, a budou rodiče děti tak dlouho ve škole muset nechat, dokud oni dobře v křesťanském naučení neb katechismu, v čtení, v psaní, v počtech, v musice a v latině aspoň do argumentu, i také v německém jazyku vycvičení nebudou, proti čemuž žádná výmluva platiti nemá; neboť nyní takovou nemají, když darmo se děti učí musejí a rodiče žádného vydání školního míti budoucně nebudou. A kdyby mimo to nicméně rodiče váhali a nedbali byli, magistrát neb můj úřad hospodářský podle níže vynacházející se instrukce pokračovati neopominou. Ano můj úřad hospodářský toto mé vrchnostenské nařízení má: Žádným synkům, obzvláště městským žádné dovolení k ženění, neb k stavu manželskému dáti, leč v musice zběhlí písmo, počty a latinu i německy znající vynalezení budou, ano, i takoví nikdy do magistrátu připuštění býti nemají. A když již jeden neb druhý žák k řemeslu zrostlý do učení nějakého řemesla vkračuje, každý takový učeďník povinen bude, kdykoliv v kostele musika se dělá, tam také přítomen býti, což se také srozumívá na tovaryše. A měšťanové, kterýkoliv, i také radní, by jeden každý musikant vždýcky na kruchtě se nechal vynajiti. Zle se také až posavaže stalo, že když některý žák zasloužil ve škole trestán byl, rodiče a obyčejně matky s křikem do školy přiběhly a rectorovi nebo tehdaž cantorovi nedovoleným způsobem potkaly a křiky ve škole k pohoršení mládeže způsobily; protož tuto přísně se zapovídá, by žádný otec neb matka v takovém příběhu do školy vkročiti se nepokusili, neb sice rector takové opovážení oznámiti a takoví rodiče k přísnému trestu podrobeni budou, jakž o tom dole se více jednati bude.

Článek 3.

O povinnosti magistrátu.

Aby všecko to, co výš nařízeno jest, svůj vinšovaný oučinek dosáhlo, tak magistrát za

11. Hned po publikaci této instrukcí všecky děti, které se v městě vynacházejí a ke škole schopny jsou, sepsati dá, kdežto katalogus se učiní a rectorovi vydá, dle kterého on rector vědětí moci bude, co a které děti ve škole se dáti vynajíti mají.

A pokudž on rector vynajde, že by všecky děti do školy dle katalogu nepřišly, oznámiti to purkmistru povinen bude, který bez ohledu osob i hnedky takové nedbalé rodiče dodrží, aby své dítky do školy poslali. Kdyby tomu ale purkmistr dosti činiti zanedbal, v tom příběhu on rector se ucházeti bude k mému úřadu hospodářskému, který dle níže předepsané instrukcí pokračovati nepomine.

Též podobně magistrát dodržeti bude rodiče, kteří by děti časné a dřív, nežli by dobře psáti, počty a musiku neuměly, ze školy vyráželi, neb ačkoliv já obcí v tom protivna býti nechci, aby časnější děti na řemeslo dali, nic však méně, mně jakožto vrchnosti na tom záleží, ano i povinnost moje vrchnostenská žádá, aby mládež k dobrému vedena byla; protož kdyby proti tomu jednáno bylo a magistrát v tom předepsanou pořádnost nezachoval, on rector též u mého hospodářského ouřadu pomoc a napravování pohledávati bude. Slovem na všem tom, co výš nařízeno jest, magistrát bedlivou ruku držeti povinen bude a jak by proti tomu něco činil neb zanedbal, v každém takovém příběhu rector u mého hospodářského úřadu pomoc a zachování všeho toho vyhledávati má.

O povinnosti mého hospodářského ouřadu.

Ačkoliv předešlá instrukce dosti obšírně ukazuje, kterak mládež k dobrému cvičení uvedena býti má; poněvadž ale zkušenost zjevuje, že až posavade ten můj dobrý oumysl proto vyplněn nebyl, poněvadž dle takové pokračováno nebylo: proto aby tedy budoucně to užitečné předsevzetí svůj slušný oučinek dosáhlo, žádný jinší prostředek jsem nevynalezla nežli mému ouřadu hospodářskému exekucí všeho nadepsaného svěřiti; protož za

12. Jakož výš nařízeno, že všecky děti městské sepsány býti mají, tak můj ouřad od magistratu catalogum sobě nechá dáti, aby v čas žaloby přísně přidržeti věděl, by beze vší výmluvy jejich děti do školy poslali. Ano kdyby dvakrát napomínání přece nedbali, takoví rodiče i arremtem by donuceni býti museli. A slovem on ouřad všecko to, co výš vyměřeno se vynachází, bedlivý pozor míti a všecko v dobrém pořádku zachovati vědětí bude. Ano i také vesnické poddané k tomu nabízeti a přidržovati bude, aby

těž své děti, obzvláště z bližších vesnic do školy choditi nechali. On ouřad hospodářský dáleji to, co v článkách Nro 1., 2., 3., 4., 5., 6. a 8. nařízeno jest, v dobrém prospěchu zachová a jestli úplně všechno podle článkův se koná a v skutek uvádí, aspoň za půl léta jednou to náležitě vyšetří

Učiníce já v článku 7. zmínku z vyskoumání schopnosti mládeže, tuto více se zřizuje:

Aby každý rok dvakrát, totiž před sv. Janem Křtitelem a v adventu dva komisaři od mého hospodářského úřadu vyšli, ctihodného pana děkana spolu s jeho duchovenstvem vyžádali a celou školní mládež skrze ostré vyzkoumání neb examen vyšetřili, co každý z mládeže umí a jak tak v umění, tak v cnostech vyrostli, anebo co podle jejich let uměti měli. A co tak tíž komisaři uznají, mně svědomitě zprávu písemnou učiniti neopominou. A přes to ouřad hospodářský v pohodlném čase jednou za rok společnou školní mládež na zámek povolati a k tomu ctihodného pana děkana s jeho duchovenstvem požádati dá, kdežto u přítomnosti celého duchovenstva, též celého mého ouřadu hospodářského táž mládež vyzkoumati se bude, co tak v článkách víry neb v křesťanském cvičení, jakož i všelikém umění, ano i v německém jazyku se naučili. A který školák v umění druhé převyšuje, ten a takový následovní zasluhu neb obdarování míti má, totiž:

který převyšuje v křesťanském cvičení	1 zl.
2. „ „ v musice	1 „
3. v počtech a latině	45 kr.
4. v písmu	45 „
5. v čtení	45 „
6. v německém jazyku	45 „

A jak napotom mně zpráva učiněna bude a já uznám, že rector v svém bedlivém cvičení svou pilnost vynaložil, také jemu něco mimo jeho ordinární vyvržené služby nějaké obdarování uděliti neopominu, a jak

za 13. výš v 11. článku nařízeno jest, aby všechny děti městské sepsány byly, tak také můj ouřad všechny děti i jinší lidi z každé vesnice zvláště sepsati dá a všechny ty konsignace ctihodnému panu děkanovi se vydají, z kterých páni duchovní katalogus učiní a po každém katechismu dá přečíst, kteří přítomni jsou, nepřítomné zaznamená a mému ouřadu odevzdá, který napomene takové bohaprázdňé přidržeti, aby budoucně článků víry nezanechávali. Pokudž by ale i ouřad toho zameziti nemohl, bude jeho povinnost, mně to oznámiti, kdež já prostředky vyhledávati budu, takové svévolné lidi k bázni božské přivéstí.

Zmínka také byla za

14. v článku 10. učiněna, jak se ti trestati mají, kteří ve škole na učení nebyli. Toto tehdy zde ustanovují: že když městští synkové, kteří v běžícím roku skutečně ve škole jsou, neb býti mají, budoucím časem by se ženiti chtěli, každého takového můj l

dárský vrchní vyšetří, zdaž dobře číst, psát, počty, musiku a argumenta umí. Pokudž by on vynášel, že by jen v jednom tom neznalý byl, jem. u žádné dovolení k ženění dokonce dávat ani také žádný, který literátem by nebyl, budoucně do raddy naději míti nemá.

Konečně cokoliv v té instrukci nařizeno jest, můj ouřad k naplnění a vykonání uvede.

Kdežto já spolu ctihodného pana děkana, který též toto školní jednání na péči má, dožádám, by on buď sám, neb skrz své pány kaplany dohlížeti dal, aby tak, jak tuto nařizeno jest, ustavičně se jednalo.

Dáno v Praze dne 1. Januari Anno 1763.

María Alžběta hraběnka Sereni,
vdova,
rozená hraběnka z Valdšteinu.

Stížnost faráře bubovického z roku 1653.

Frant. Jos. Hykeš.

V archivu města Březnice uchována jsou »Práva městská« od mistra Pavla Kristiana z Koldína, a to ve vydání z roku 1701., vytištěném v Brně. K »Právům městským« v době nedávné přivázán byl opis díla vydaného v Praze roku 1708. Jest to: »Nové právo trpné a hrdelní pro království České, markrabství Moravské a knížectví Slezské« od Kašpara Jana Kupce z Bilenberku. Opis sdělán byl bezpochyby brzo po roce 1708.; avšak není celý, neboť byl napsán na prázdných zadních listech mnohem starší listiny z roku 1653., a to tak, že písař obrátil čisté listy do předu; tím stalo se, že původně popsané strany papíru jsou v knize nejzáje: popsáno jest vše, i mezera nad titulem původní listiny: »Puncta interrogatoria strany S^{ho} Mikuláše.« Tímto záhlavím jest opis výše jmenovaného díla přerušen.

Kostel svatého Mikuláše stával druhdy na náměstí v Březnici před nynějším kostelem svatého Ignáce.

Pisatel listiny, jejíž obsah níže doslovně podávám, ve stížnosti své líčí poslední osudy kostela sv. Mikuláše. Hlas kněze, hlas faráře, chránícího do poslední chvíle, byť i jen trosky filiálního kostela, jeho duchovní správě svěřeného, vyzněl bezpochyby tenkrát na prázdno, ale nicméně do dnešního dne zůstává cenným pro dějiny místní a jest zároveň charakteristický pro tu dobu, ve které byl napsán.

Doslovný obsah stížnosti jest tento:

Puncta interrogatoria strany S^{ho}. Mikuláše.

1. Zdaliž není povědomo úřadu i obci Březnické, že kostel sv. Mikuláše v městě Březnici před 15 lety než jsou P. Patres v Březnici collegium stavěli, že jest byl od starodávna kostel farní filialní?

2. Zdaliž v tom kostele od starodávna až právě do příchodu do Březnice P. Paterův Societatis J. vždycky třetí neděli i častěji od P. farářův služby Boží jako v farním kostele se nevykonávaly?

3. Zdaliž zvony farní a krávy kostelní*) i jinší poklad zádušní farr.í k němu nenáležely, jak registra zádušní vypisují?

4. Zdaliž škola, kaple a poslední zeď neb štít kostela sv. Mikuláše bez potřeby a dobrovolně k zboření nepřišly?

5. Zdaliž zvony sv. Mikuláše mocně a kvaltem nejsou vzaty a na věž P. Paterův vtaženy a zavěšeny?

6. Zdaliž podnes živ není toho kvaltu svědek Daniel Tesař, který proto, že nechtěl zvony sv. Mikuláše spouštět a na věž P. Paterův táhnouti, do vězení dán byl, dokud že zvony netáh(1)?

7. Zdaliž kalichy, ornaty, positiv a všecka oltářní paramenta a potřeby kostelní sv. Mikuláše do kostela P. Paterův vzato a po bráno není, kdež až podnes to zůstává?

8. Zdaliž často jmenovaný kostel pustej nestojí anebo raději opuštěnej, kterýž by se mohl a má ještě spravit?

9. Zdaliž některým z rady i obce není povědomo, že ten kostel zrušený (s) přídavky P. Paterům darován jest, kteří taky jej v své fundaci zapsanej mají?

10. Zdaliž někteří povědomost toho nemají, že něco peněz na ten kostel darováno jest, aby se dokonce nezbořil, ale zase obnovil?

11. Zdaliž mnohá mrtvá těla u sv. Mikuláše neodpočívají?

12. Zdaliž není tomu tak, že minulého roku = 1652 na den sv. Mikuláše ani mše svatá se tam nesloužila, ježto jiná léta to bejvalo? A tak dokonce se opouští starodávnní filialní kostelové . . .

Zavírka.

Mohl bych více punktův přednésti, ale z těch ještě snad se vynajdou časem svým.

Aktum z fary bubovské 1. Februari A^o. 1653.

Kněz M. Ondřej Bldiš,
farář březnický, bubovský a tochovský.

*) »Železná kráva«. to jest závazek na věčné časy; záleží někdy v pravidelných dávkách peněžitých, častěji však bývá povinností pravidelně do dávatí různé potřeby kostelní, na př.: svíčky, vosk, máslo a p.

Literatura.

Slanský obzor. Věstník mus. a lit. spolku »Palackého« ve Slaném. Red. Petr Hrubý. Roč. VIII., č. 1. a 2. — Dr. A. Krecar: Dějiny slanského gymnasia. — J. Peters: Veřejná čítárna. — Ferd. Velc: K dějinám Hospozína S 1 tab. (Část okna z kostela Hospozínského se znakem Chřepického z Modliškovic z r. 1675.) — Týž: K dějinám umělecké tvorby v Slaném. S 1 tab. (Gotická cínová křtitelnice v Pozdní a baroční cínová křtitelnice ze Stochova) — Frant. Duras: Gruntovní zápisy města Muncifaje, nynějšího Smečna. — Zprávy atd. — Počínaje letoškem změnil »Sl. obzor« dřívější svou formu knihovou na časopis. Naše Společnost, vydávajíc zprvu ukončené zprávy, rozhodla se r. 1893. vydávati »Časopis«, aby styk s členstvem byl živější. Snad byly stejné pohnutky i ve Slaném. Z obsahu »Sl. obzoru« jest zřejmo, že činnost »Palackého« neobjímá jen město Slaný, nýbrž všecko Slansko. Bylo by očekáváti, že celé Slansko ví o tiché a plodné práci mus. a lit. spolku »Palackého«. Ale není tomu tak. Prohlédnuvše seznam členů na obálce roč. VII. i VIII., shledali jsme k nemalému podivu, že mimo Slaný jsou členové »Palackého« jen v 10 osadách, kdežto ve více než padesáti místech okresu není člena ani jediného! Tak jeví se zájem pro domov a okolí nejbližší; jaký jest pro věci mimo obzor? »Sl. obzor« vychází čtyřikrát v roce a dostávají jej členové »Palackého« zdarma. Příspěvky členské (2 K ročně) přijímá JUDr. Mil. Stieber, adv. ve Slaném. *Cerný.*

Český časopis historický. Vyd. Jar. Goll a Jos. Pekař. Praha, Roč. VI. č. 1. — Lub. Niederle: O počátcích dějin zemí českých. — Jar. Vlček: Z doby josefinské. — Jan Máchal: Jedenáctý sjezd archaeolog. v Kyjevě. — K. Kadlec: O potřebě vydati zprávy byzantských spisovatelův o Slovanech. — J. Šusta: Macchiavelli a Boccaccio na koncilu Tridentském. — V. Kratochvíl: Stavba dvorského a státního archivu ve Vídni — Fr. Mareš: Fotografování palimpsestů. — M. Dvořák: Knihovna Augustiniánského kláštera v Roudnici — Zď. Nejedlý: Ant Boček a Frant. Jelínek. — Literatura. — Přehled časopisů. — Zprávy.

Časopis Matice moravské. Red. Vinc. Brandl a Fr. Bartoš. Brno. Roč. XXIV. č. 2. a 3. — Rud. Dvořák: Kdy asi Keltové zabrali sídla v Čechách a na Moravě. — Jos. Bartocha: Jak za starých dob čeština znenáhla stala se jazykem jednacím v zemích koruny České. — Jiří Malovaný: Skladba nářečí císařovského. — Mat. Václavek; Panství Vsacké r. 1776. — Dr. K. V. Adámek: Delikty návrhové dle osnov trest. zákona rak. — Dr. M. Klíž: Dějiny literatury o propasti Macoše. — Dr. Frant. Šujan: Počátky Brna a jeho jména. — Jos. Klvaňa: Krevní kniha městečka Boskovic. — Umělecké a vědecké zprávy. — Literatura.

Sborník Musejní společnosti ve Val. Meziříčí. Roč. IV. č. 5. a 6. — Ferd. Pokorný: O původě jména »Hukvaldy«. — Mat. Václavek: Hr. Mik. Pasman z Panasu prodává panství Vsacké hr. Jiřímu Illešhazovi z Illešhazu r. 1652. — Ad. Bayer: O salašnictví na mor. Valašsku. — Fr. Prostějovský: Pláťství. — Č. Kramoliš: Správa obce Rožnovské v 17. a 18. stol.

Vjestnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva. Red. Dr. Ivan Bojnićić Kninski. Roč. II. sv. 1. a 2. Záhřeb 1900. — Dr. Fr. Bužar: Rozšíření reformace v Hrvatsku v 16. stol. — M. Magdić: Řád krále Ferdinanda III. z r. 1640. pro město Senji. — Týž: Tři trhová privilegia pro Senji. — V. Klaić: Příspěvky k dějinám komitatu Vukova a osady Djakova ve středověku. — Dr. L. Jelić: Notářský archiv v Zadru. (Registra Creste de Tarallo.) — E. Laszowski: Příspěvky k dějinám města Kopřivnice v středověku. — Týž: Regesta některých listin ze XIV. století dle rukopisu františkána Felice Bartoli. — Týž: Deset původních listin klášterního archivu v Trsatu. Dr. M. Novák: Úprava platů duchovních v komitátu Požežském r. 1769. — V. Klaić: Admirálové hrvatského námořnictva v letech 1358—1413. — Různé právy.

Vjestnik Hrvatskoga arheološkoga društva. Red. Dr. Jos. Brunšmid. Sv. IV. Zagreb 1900. — Dr. Jos. Brunšmid: Arheološke bilješke iz Dalmacije i Panonije. III. — Colonia Aelia Mursa — Gradine na Vuki između Nuštra i Gaboša — Naselbina bronsanoga doba kod Novoga grada na Savi — Nekoliko našašća novaca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji. — Prethistorijske starine iz rumske okolice. — Prethistorijski predmeti željeznoga doba iz Šaregrada u srijemskoj županiji. — Stari novci iz potoka Medveščaka u Zagrebu. — Dr. O. Hovorka pl. Zderas: Narodne priče o životinjama na polutoku Pelješcu u Dalmaciji — Plinius i narodna medicina u Dalmaciji. — Dr. J. Luka: Spomenici grada Nina. — V. Klaić: Ime i porijeklo Frankapana. — O knezu Novaku. — Z. Kolander: »Ex libris« zagrebačkoga biskupa Aleksandra Alagovića. — E. Laszowski: Podjeljenje plemstva po banu Nikoli g. 1346. — Šest bilježaka iz listina XIII. vijeka. — S. Osterman: Paleolitički čovjek i njegovi suvremenici iz diluvija u Krapini u Hrvatskoj. — J. Purić: Iskapanje u rimskom groblju u Stenjevcu. — M. Turković: Našašća ostanaka prethistorijskoga doba u kutjevačkoj okolici. Skupno našašće mađarskih novaca XV. i XVI. vjeka.

Starohrvatska prosvjeta. Red. Frano Radić Knin Roč. V. sv. 1. — Radić: Hrvatsko-bizantinski slog. — Týž: Nekoliko krvinskih ureda s pojasnih kajša, ostružnog remena i drugih podveza u nošnji starih Hrvata. L. Marun: Popis naušnica (okosnica, mingjuša) »Prvoga muzeja hrv. spomenika« u Kninu. — Bibliografije.

Wiadomości numizmatyczno-archaeologiczne. Krakov. Roč. XI. č. 4., roč. XII. č. 1. — Józ. Zieliński: Rys historyczny medalierstwa w Polsce w XVI. i XVII. wieku. — Dr. Z. Zakrzewski: Solid Mieczysława I. bez napisu. — Ad. Chmiel: Materyały sfragistyczne. — Fel. Kopera: Polskie Medale Padovana w zbiorach Esteńskich w Modenie. — L. Żytyński: O kurhanach, mogiłach i wieku kamiennym na Wołyniu. — Wł. Łuszczkiewicz: W sprawie rzeźb XIV. wieku w kościele P. Maryi w Krakowie i w katedrze gnieźnieńskiej. — Medal ks. Konstantego Wasila Ostrogskiego. — Sprawozdania.

Lud. Organ Towarzystwa ludoznawczego we Lwowie. Red. Dr. Ant. Kalina. Sv. VI. seš. 3. — J. Witort: Animizm. — B. Gustawicz: O ludzie Podduklańskim w ogólności a Iwoniczanach w szczególności. — J. Schnaider: Z kraju Huculów. — Z. Pazdro: Proces o »perepiczkę«. — M. Gumpłowicz: Polacy na Węgrzech. — J. Magiera: Początek kowalstwa w Sułkowiczach. — Rozmaitości. — Rozbiory i sprawozdania.

Materyały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. Wydává antropolog. komise při Akademii nauk v Krakově. Sv. IV. 1900. Se 4 tab. a 28 obrazy v textu. — J. Talko-Hryncewicz: Przyczynek do poznania świata kurhanowego Ukrainy. — Týž: Materyały do paleoetnologii Azji wschodniej. — N. Udzela: Trwanie życia w Janowie na zasadzie wykazu zmarłych w ciągu lat 110 (1785 — 1894). — L. Magierowski: Wzrost ludności w powiecie sanockim. — Wł. Demetrykiewicz: Korony bronzowe przedhistoryczne. — Týž: Poszukiwania archeologiczne w powiecie trembowelskim. — L. Malinowski: Powieści ludu polskiego na Śląsku. — St. Cercha: Przebieczany, wieś w powiecie wielickim. — W. Pracki: Zagadki ludowe ze wsi Turowa gub. siedleckiej. — M. Kucz: Przysłowia ludowe z okolie Witebska, Mohylewa, Smoleńska i Orła. — S. Gonet: Opowiadania ludowe z okolie Andrychowa.

Časopis Museálnej slovenskej spoločnosti. Red. A. Sokolík. Roč. II. č. 6. — Joz. L. Holuby: Príslovia a porekadlá. — Joz. K. Pospech: Poverý ľudu. (Z Radomy v šarišskej stolici). Verejne starožitnícke museá v Uhorsku. — Rozličnosti. — Roč. III. č. 1. — A. Klimo: Sv Ondrej. — P. Socháň: Navod na opísanie hrnčiarškého priemyslu slovenského. Tajovský: Aký je ten druhý svät? (Z tajovských povier.). — A. B-y: Poverý ľudu. Zvolensko-pekovské). — Ján Páricka: Prostonárodné hry z Koštian. — Joz. L. Holuby: Príslovia a porekadlá. — Rozličnosti. Roč. III. č. 2. Turč. sv. Martin 1909 — Klenovské Oltárno. — J. Gr. Tajovský: Chlieb u Slovákov. — A. P. Zaturecký: Sbírajme! — Týž: Prostonárodné hry z Koštian. — A. Klimo: Zvyky a poverý v Jamniku. — J. K. Pospech: Zvyky a obyčaje z Zprávy.

Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums. Red. C. Mandyczewski, A. Mikulicz, Dr. J. Polek, C. A. Romstorfer. Roč. VII. Černovice 1899. — C. A. Romstorfer: Hrad Neamțu a některé zbytky klášterů v okolí. — Dr. J. Polek: Lipovanci v Bukovině. III. Mravy a obyčeje. — Dr. R. F. Kaindl: Menší příspěvky z dějin Bukoviny. — C. A. Romstorfer: Zpráva o výzkumech na starém vojvodském zámku v Sučavě. Různé zprávy.

Vlaský dvůr v Kutné Hoře. Napsal dr. Eug. Muška. S titulní kresbou Zd. Braunerové. V Praze, 1900. Nákladem Hejdy a Tučka. — Nedávno dokončená úplná restaurace VI. dvora není sice plně v souhlasu s historií a aesthetikou, ale přes to jest uznati s povděkem, že obec kutnohorská pečovala o tento svůj kamenný skvost svědomitě, s láskou k věci a nemalým nákladem. Obětovnost její kéž jest příkladem. Památka tak znamenité ceny historicko-umělecké a tak pro nás významná jako Vlaský dvůr, již za dlouhý čas jest předmětem studia odborníků, a podnítila četná pojednání. Škoda jen, že některé články jsou psány přesně odborně, jiné zase příliš stručně — a že valná jich většina jest rozptýlena v časopisech nedostupných. Práci Dra Mušky máme za velice potřebnu a záslužnu. Auktor měl na mysli poučení širších kruhů společenských. Hovoří o VI. dvoru se stanoviska historického a uměleckého, podrobně, použív všech prací dosavadních i materiálu archivního. Vypravování plyne lehce a srozumitelně. Spis, čítající 61 stran, má 4 obrázky v textě a 11 obrázkových příloh. Ilustrace jsou velice pěkné a cena knížky sličně vypravené (80 kr.) jest dost mírná. Knihkupectví pp. Hejdy a Tučka, vydávši ji jako první svůj spis, uvedlo se v život sympaticky a čestně.

Černý.

Lidské dokumenty a jiné národopisné poznámky. Z několika jiho-moravských dědin sebrala Augusta Šebestová. S obrázkem hodů v Kobylí. Věnováno památce Fr. Lad. Čelakovského. Nákladem Vlast. museumího spolku v Olomouci, 1900. Cena pro členy K 2'40, pro nečleny K 3'—. Pí. spisovatelka praví v předmluvě, že material zde obsažený chtěla původně zapsati na památku rodákům do pamětní knihy Kobylské; teprve na pobídku říd. Klvani odhodlala se vydati jej tiskem. Úryvky, otiskované kdysi v »Čase«, vzbuzovaly pozornost. Rádi byli bychom viděli, kdyby při jednotlivých kusech byla označena i osada, z níž čerpáno, tím spíše, poněvadž pí. auktorka sama v předmluvě konstatuje, že lid tam liší se krojem, nářečím a také individuálním rázem nejen od sousedních Slováků, ale i od ostatních hanáckých Slováků.

Knihka jest těžkého zrna a má pro lidovědu značnou cenu. Na 289 stranách slovníkového formátu jest shrnuta spousta důležitého materialu. Celek rozvržen v XVII. částí.

Na ukázkou podáváme z oddílu I. (Ze života dítek) tyto kusy:

Pětiletá Mařenka mně žalovala: »Tá Majda mně včera týden škrábala do oka, štrnáct dní sem s tím vyškrábnutým okem nemohla ven, za 15 roků se mě to teprv zhojilo.«

Na ulici: »Chlapečku, nevíš, kde bývají u Studýnků?« »Vedli Kubíků.« »A kde bývají u Kubíků?« »No, vedli Studýnků.«

(Z dětských rozmluv.) »Jednu měsíček ujišťdal za Hlineckých stodolů a drcl do hvězdičky a potom se skováł za mračno. A totok počkejte: Na tem měsíci bylo cosik jako andělíček, a to byl svatej David.«

»Hrom to je takový železo ostrý, štyrhranatý, a to bije do mračen. Jednu se zablýsklo, a hrom spadl na našu stodolu.«

(Obecní děti.) Desetiletý hoch pod okny radnice. »Co tu děláš, chlapče, v té zimě, proč nejdeš domů?« »Dyť mně teprv toť na radnici pachtují...«

Ničeho není upravováno, vše ponecháno tak, jak v lidu. Jak zřejmo z ukázek, není kniha souborem úvah, nýbrž pracnou snůškou poesie lidové. Bude vítána odborníky, pobaví i laiky. Upozorňujeme k ní své čtenáře. Gratulujeme pí. auktorce a Vlast. mus. spolku přejeme, aby při díle dosáhl za-slouženého úspěchu.

Černý.

Musejní sborník 1900. Vydal Musejní spolek v Soběslavi. (Publikací č. 3.) Red. Karel Lustig. - K. Lustig: Museum v Soběslavi. (Přehled jeho minulosti a výkaz sbírek. Museum sbírá teprve na třetí rok a za tu dobu vykazují jeho sbírky pěkný výsledek. Předměty z Ústí Sezimova i z Kozího Hrádku (str. 14.) náležejí spíše muzei táboorskému, nejen významem místním, ale i proto, že tam byly by po ruce návštěvníkům obou míst.) — Jos. Pešek: Děti v Soběslavi. (Auktor nazval svou práci kusem statistiky, národopisu i psychologického studia; v každém kuse lze nalézt zajímavosti.) Týž: Některé pověry na Soběslavsku. — J. John: Paměti o některých výzkumech archaeologických v okolí soběslavském. (Známí archaeologové byli upozorněni va valy v lese Svákovském, na pohanská pohřebiště (mohyly) u Radimovské myslivny a u střelnice v Zelči. Nepřišli. Teprve Dr. Woldřich, byv pozván r. 1895, pilně měřil a pátral. Obšírnou zprávu podal v »Pam. arch.« 1896. Podle jeho úsudku pochodí valy Svákovské asi z V. stol. po Kr. a mohly býti zbudovány jen kmenem slovanským. Mohyly Radimovské i v Zelči klade do VI. až VIII. stol. po Kr.) — E. Fryšová: Obyčeje Blatské. (Ukázky starších zvyků: vánoce, masopust, smrtná neděle, velikonoce, letnice, před sv. Filipem a Jakubem a před Janem Křt., posvícení, přástvy, svatba, pohřeb.) — Táž: Výstavnost statků Blatských. (Na objasněnou vloženo 11 typických obrázků. — K. Rozum: Ze zpěvů Blatských. (Ó, radost má! — U Dráchova na tom mostě. — Kde jest to městečko? — Dívka plachá. V tej Borkovskej hospodě; s nápěvy). — Jos. Lintner: Měšťanstvo v Soběslavi za doby Jagellonské. — Jos. Švehla: Z českých Pompejí. (Kolářova přednáška r. 1893. povzbudila auktora k bádání na Sezimově Ústí, nynějším Starém Táboře. Výzkumy rozptýlily mnohé domněnky. Nalezeno tu mnoho materialu keramického; na nádobách jsou zlomky nápisů v gotických minusculích. Tvary svědčí o dovednosti hrnčičů ústeckých; datování nálezů nutno posunouti aspoň o sto let dříve proti dosavadním tvrzením. Dříve bylo tu obvyklé v Čechách hospodářství: Nic nevědělo se o hrobce v Klášteřišti, objevené r. 1876; majitel pozemku vybral z ní cihly, ostatek asi rozházel. Z rozvalin ústeckých brali material stavební, zvláště pískovcové kameny, pěkně tesané, byly vozeny daleko. Materialu z rozvalin bylo užito i při stavbě říšské silnice. Zmizely kameny s okrasami; některé zazděny v boky domků, z jiných зробena sedátka, pražce i roubení studní. V hamerském mlýně jsou lůžka kol z kostelních vevřejí, v hostinci použito za dlažbu náhrobní desky ...) — Soběslavský »Musejní sborník« doporučuje se obsahem i úpravou. Domníváme se, že jest určen také na prodej i měla by býti udána cena.

Cerný.

Různé zprávy.

Odhadní instrukce z poč. 16. stol. Instrukcí jak se dědiny a statkové země v tomto království Českém prodávati anebo kupovati mají. Jedna kopa rybníčné násady za 4 kopy českých grošů. Ze mlýna co se kde platu dává, to se v běžném platu dává. Z krčmy v kraji po 100 β. gr. č. V horách za 50 β. gr. č. Podací kostelní za 500 β. gr. č. Slepice v kraji po 2 gr. č. V horách po 1 gr. č. Vajec kopa za 4 gr. č. Jedna kopa stálého platu za 15 β. gr. č. Běžného platu jedna kopa za 7 1/2 β. gr. č. Lán drží 392 provazův. Za roboty žetí po 2 gr. č. Den roboty orné 8 gr. č. Strych pšenice po 20 gr. č. Strych žita po 15 gr. č. Ovsy po 7 gr. č. Lán dědiny v kraji za 100 β. gr. č. V horách za 50 β. gr. č. Lán luk v kraji za 100 β. gr. č. V horách za 50 β. gr. č. Lán lesa v kraji za 60 β. gr. č. V horách za 30 β. gr. č. — Instrukcí tato vyňata jest z archivu města Náchoda a ačkoliv nemá žádného letopočtu, lze souditi, že pochází z prvních let XVI. věku, jelikož hned po ní následuje na témž listu majestát krále Ludvíka z roku 1523, jimž uděluje Janu Švikovi staršímu z Laukonos v Levíně Kladském právo, aby si při svém dvoře v Levíně krčmu směl zříditi.

J. K. Hraše.

Stará zvonárna v Hradci Král. Roku 1898 v srpnu a září rozšiřován byl vjezd do Hradce Král. v Mýtské ulici a za příčinou tou byl zbourán zbytek býv. Slezské brány městské a odkopána část parkánu. Ve hlině na parkán při stavbě pevnosti navezené bylo nalezeno množství většinou rozbitých tuhových kelímků, z nichž některé mají tvar trojhranný, forem na lití zvonů, koulí a kusy zvonoviny. Nejzajímavější nález však byla hliněná forma, jež představuje sv. Barboru, v pravé ruce držící kalich s hostií a levou tisknoucí prsa, s věží v pozadí. Ale nález ten byl i jinak důležitý, neboť podle něho bylo lze určit, který zvonář pracoval ve zvonárně stávající u brány Slezské na okraji parkánu. Relief sv. Barbory, který formou zmíněnou byl lit, nalézá se totiž na umíráčku visícím na věži kostela Steženského vedle reliefů Panny Marie a sv. Kříže, s písmem I · H · S · a andělů jim se klanících. Zvon ten ulil dle německého nápisu v Hradci Král. roku 1779 Ignác Druck. Zvonář Pankrác Druck, nepochybně otec jeho, přistěhoval se do Hradce Král. v první čtvrtině 18. stol. Od něho a Ignáce Drucka slito bylo

Kadlub zvonářský nalezený v Hradci Králové.

mnoho zvonů, zvláště v kraji Hradeckém a Chrudimském. Pracovali-li před Drucky ve zvonárně u Slezské brány již někteří z dřívějších vynikajících zvonářů Královéhradeckých, bude možno zjistiti teprve důkladnou prohlídkou starých měst. knih. Tolik je však jisto, že Ignác Druck lil tu naposledy zvony, neboť při stavbě pevnosti byla stará zvonárna zbořena. Zvonářství v Hradci Král. udrželo se až do r. 1876, kdy poslední zvonář Jos. Schneider zemřel. Zvony po stavbě pevnosti lily se nejprve v některých domech v městě a naposledy v domku zvonářem K. V. Paulem na Hrázce postaveném, jenž dodnes nazývá se »Zvonárnou«.

L. Domečka.

Zašlá ves Lhota Německá u Kladna. Lhota Německá stávala na půdě obcí Rozdělova a Dobré na rozhraní okresu Kladenského a Unhošťského nedaleko Mrákav (těž zašlé osady, nyní pouze myslivna). O této Lhotě jest v inventáři fary Kladenské z r. 1598 zpráva následující: »L. P. 1605 času zimního Prokop Sládek na Kašparově¹⁾ v městysi Kladně,

že jest maršal²⁾ v lesích nade vsí Německou Lhotou za Mičanovou loukou, mezi grunty Kladenskými a Buštěhradskými stal a domů odvezl, za to pět ovcí pokuty J. M. pánu dáti měl, kteréžto ovce mládenci kantorovému k dobrému zřízení J. M. právě jsou obráceny.« V r. 1618 byla osada ta navštívena morem a prořídilé obyvatelstvo v dalším běhu válečném osadu zcela opustilo. Ještě r. 1623 část vsi té náležela Oldřichu staršímu Bechyňovi z Lažan.³⁾ Pátral jsem, proč Lhotu tuto nazývali »Německá«, a nalezl jsem konečně ve vrchnostenském archivu Kladenském následující: »Roku 1784 dne 17. Juní předstoupil na kancelář Kladenský Johann Hoswald, otec Tomáše Hoswalda ze vsi Rozdělova, též Jiřík Čermák ze vsi Český Lhoty panství Křivoklátského« (dále jest dojednání smlouvy). Lhota tato uvedena v Palackého Popise na str. 19 b a v Orthově Slovníku Čech na str. 354, v obou bez tohoto přídomku. Jiné osady téhož jména na panství Křivoklátském nebylo a není.

Fr. Škorpil.

Klub »Za starou Prahu«. Historie zápasu jest známa s dostatek; teď častěji lze o ní dočísti se v novinách i ve spolicích bývá na programu — také po venkově. Největší rozruch způsobila páně Mrštíkova ohnivá »Bestia triumphantis«; od její vydání lze sledovati pro starou Prahu zájem tím větší, čím

¹⁾ přidej krčmě. — ²⁾ mezník — strom. — ³⁾ Bílek »Konfiskace«.

Pražské, založené roku 1348. Kaple sv. Lazara, byt' spustošena, přece ještě vykazuje mnoho a zajímavých památek stavitelských různých dob i slohů. Nejstarší její část jest vynikající romanský portál se zazděným tympanonem, pochodící asi z konce XII. století, kdy byla kaple postavena v polích před Starým městem Pražským. Ostatní část budovy jeví většinou ráz XIV. století, čemuž nasvědčují staré fresky pod omítkou na vnitřní pravé straně kaple. Křížová klenba do kamenných žeber se znakem ve svorníku ukazuje dle tvarů na počátek XV. století, z kteréž doby jest i gotický sanktuář. Dvěře do předsíně z uličky od novoměstské radnice jsou renaissanční, z druhé poloviny XVI. století, poslední okno jakož i přístavek (čili sinec) jsou tvarů barokních z počátku XVIII. století. Tomkův »Dějepis města Prahy« uvádí kapli již v historických pramenech při r. 1281., kdy zuřil v Praze a v okolí velký mor a těla morem zemřelých byla při kapli pohřbívána. Ač kaple v době odsvěcení r. 1784. pozbyla věže i utrpěla různými přestavbami, přece ještě dnes zasluhuje býti zachována jako starobylá památka ceny historické, stavitelské i umělecké. Kaple sv. Lazara náleží do skrovného počtu historických památek Pražských, nyní víc a více mizících, k nimž jest pohlížeti s láskou, jako k dílům slavných předků. Při dobré vůli jistě lze nalézt vhodný způsob, aby kaple sv. Lazara byla zachována a přiměřeně pojata v nový půdorys projektované budovy soudní. V účtě podepsaná Společnost z povinnosti své rozhodně odporuje nemístnému a barbarskému zničení kaple sv. Lazara; dovoluje si pak žádati slavnou radu král. hl. města Prahy, aby ráčila na příslušném místě podati tento rozklad a všemi silami opřela se tomuto těžko pochopitelnému pustošení staré Prahy. Společnost přátel starožitností českých v Praze, dne 5. srpna 1900. Starosta: Jan Herain; jednatel: A. B. Černý.

Starosta Společnosti, stavitel Jan Herain, podal ještě zvláštní rozklad svůj jako konservátor.

Podřipské museum. V starobylém městě Roudnici brzy vstoupí v život muzejní spolek, který bude míti za účel spravovati sbírky podřipského musea. Neunavnou činností nynějšího starosty města, říšského a zemského poslance, p. Ervína Špindlera, bylo sebráno za předešlých let, kdy týž byl tajemníkem okresu Roudnického, velmi značné množství cenných předmětů starožitných, knih, obrazů, rukopisů, součástí krojových, mincí a jiných předmětů významných pro Podřipsko, tak že nový spolek bude míti hojnost práce s urovnáním jich. — Dosud utvoření musea vadil naprostý nedostatek místnosti; sbírky tyto jsou uloženy prozatímně ve skrovné místnosti u okresního výboru; nyní však obec Roudnická vystaví na náměstí u radnice nový dům a tu pamatováno také na místnost pro museum. Stavba bude provedena letošního roku a pak možno přikročiti k systematickému urovnání sbírek, jež budou zajisté ozdobou i chloubou našeho města. Z předmětů musejních dlužno uvést jako vynikající vzácný rukopis český na pergamenu z r. 1418, pěkný výtisk bible české z r. 1488., ozdobené dřevoryty, hromadné nálezy bronzové, starožitnosti z kosti, jantaru, veliké množství listin z věku patnáctého až sedmáctého, sbírku mincí, čítající mnoho set kusů, mezi nimiž překrásné brakteaty z nálezu loužeckého a zlaté mince české; také sbírka medailí čítá mnoho kusů, namnoze velmi vzácných. — Knihovna obsahuje četné staré tisky české z XV. a XVI. století, městský archiv byl bohužel z nedbanlivosti a nevědomosti za předešlých dob úplně zničen, zachoval se z něho jen něco málo listin kusých, nedůležitých. Poradní schůze k ustavení musejního spolku byla konána 12. července 1900. za účasti dosti hojné a za předsednictví p. Ervína Špindlera bylo nsneseno jednomyslně, založiti spolek »Podřipské museum v Roudnici n/L.« Návrh stanov, dle kterého ve správě spolku mají s virilním hlasem zasedati zástupci okresu, města a osady, byl schválen po nepatrných změnách. Zastupitelstvo okresní i obecní přijalo již závazky ze stanov plynoucí a jakmile dojde souhlas i osadního zastupitelstva, budou stanovy ihned k povolení předloženy. Zařízením spolku, uspořádáním a vyložení sbírek bude zajisté značně povzbuzen zájem všeho občanstva pro naše památky a lze doufati, že pak mnohé cenné věci, které náležají se dnes leckde v zákoutí, budou vyhledány by nalezly stálého uložení ve sbírkách musejních.

Michálek.

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Zpráva pokladní za čas od 1. ledna do 31. července 1900. Uveřejňujeme vždy jen výkaz nově přistoupilých P. T. členů, darů peněžitých a obnosů za prodané publikace, pokud byly vydány nákladem Společnosti. Stvrzovati nebo uveřejňovati zaplacení příspěvků P. T. členů dříve přistoupilých není lze z nedostatku místa. Příspěvky došlé později uveřejníme příště.

Příznivcem Společnosti stal se s příspěvkem K 10.— ročně pan architekt Kamil Hilbert, stavitel domu sv. Víta; zároveň zaplatil za dřívější publikace K 22.—.

Za členy přispívající se 4 K ročně přistoupili: P. T. slč. Vilma Gautschová, učitelka v Týně nad Vltavou, a pp.: Gross Hynek, adjunkt kníž. ústř. archivu v Č. Krumlově; Hrnčíř Ign., inženýr továrny v Karlíně, Kašpar Č., inženýr Zemědělské rady; Nýdrle Ant., ředitel lihovarnické školy; Pštross K., majitel realit (zaplatil zároveň za publikace K 8.—); Růžha Fr., kníž. Lobkovický správce.

Činnými členy s příspěvkem 2 K ročně stali se P. T.: Vzděl. a podp. beseda »Barák« v Hostivěti za 1900 a 1901; Basler Jan, c. k. vrch. fin. rada v Plzni; Budínský Boh. ve Vimperku; Černý Karel Jarom., professor při c. k. vyšší reálce; Eliáš Arnošt, maj. domu na Kr. Vinohradech; Fendrich G., civ. geometr v Stáhlavech; Forst Jos., obchodník na Kr. Vinohradech; beseda »Julius Grégr«; Hnilica František, správce školy v Kněževsi; Hojdar M., starosta obce v Dřiteni; Hubáček Jos., c. k. berní adjunkt na Kr. Vinohradech; Hudeček Fr., faktor knihtiskárny; Janeš Al., kooperator v Březnici; Jelen Jos., majetník knihtiskárny na Mělníce, 2 K na 1900 a dar 1 K; Kaizl Bedř., c. k. berní kontrolor v Chlumci nad Cidlinou; Klenka Vil., kontrolor hl. měst. pokladny; Knies Jan, správce školy v Roxendorfu; Kolbaba Ant., c. k. vrch. fin. komisař v Plzni; Krása Jos., c. k. berní adjunkt v Pelhřimově; Kubišta Ant., okr. dozorce; MUC. Kučera Frant. v Slavětíně; JUDr. Langkramer Václ., advokát; Malý K., vrchní úředník; Marschall K., c. k. berní na Král. Vinohradech; Novák Václ., městský důchodní kontrolor v Táboře; Paleček Jan, c. k. vrch. fin. komisař v Plzni; pí. Popelka-Billianová M., spisovatelka; Porš K. v Janově Dolu, K 2 — na 1900, za publikace K 16.12; Prossnitz A., zástupce továrny, za r. 1900 a 1901; Pštros M., úředník buštěhradské dráhy; Rohan Václav, rolník v Nouměřicích; Sequens František, učitel při měst. škole v Kročehlavech; Sluka a Jiránek, majetníci knihtiskárny v Turnově, za 1899 a 1900; Soukup Frant., hostinský; JUDr. Stejskal Rud., advokát v Duchcově; Storek Frant., rolník v Šakách; Štulík Jos., říd. učitel ve Zvoli; Šulc Jos., učitel v Machově; Švehla Jos., učitel v St. Táboře; Tallowitz Ferd., velkoobchodník; Tichý B., hosp. správce v Libochovicích; Tichý Josef, stavitel v Karlíně; Träger Šeb., cestující; Václavek Ant., správce velko-statku na Hrubém Rohozci; Vlasák Jos., rolník v Knovizi; Vohnout Karel; Všetěčka Em., hosp. adjunkt v Chotčicích; Zeiner Em. K., ředitel měst. školy v Ústí n. Orli.

Za publikace, vydané Společností, zaplatili P. T. pp.: Funda Frant., statkář ve Všehlapech, K 1.10 a dar K —.90; Jizba Em., pokladník Pražské úvěrní banky, 20 K; JUDr Kreiml Gust., c. k. notář v Libochovicích, K 6.—; Martinek V. V. v Strmilově, 1 K; Pelc Jos., c. k. okr. zvěrolékař v Žamberku, K 2.—; Pokorný Václ., c. k. horní rada na Břez. Horách, K 1.20; JUDr. Pštros Ad., advokát v Berouně, K 16.10; Stára Jos., statkář v Radonicích, K 6.—; Velinský Frant., měst. pokladník v Pardubicích, K 154.60; Vlk Jos., magistr. official, K 2.—.

K účelům Společnosti darovali P. T. pp.: Bíba Vinc., c. k. okresní komisař ve Vidni, K 2.—, za publikace K 2.—; Bucifal Jos., správce pom. úřadů Zemské banky 2 K; Správní rada cukrovaru v Uhřetěvsi 10 K; Geringer K., farář na Modré Hůrce, K —.50; Gerl Wolfgang, c. k. nad-

dozorce fin. stráže v Kunraticích, 1 K; Ginz Jos. v Černém Kostelci 1 K; Hainz Arnošt, hl. pokladník, 2 K; Hejna Fr., c. k. soudní vykonavatel na Hluboké, 1 K; Hubínek Ot., továrník v Libni, 2 K; Kliment V., monteur na Žižkově, 1 K; Kořínek Frant., úředník cukrovary ve Svijanech, 1 K; Kosina J., monteur v Karlíně, 1 K; Koudelka Frant., úředník banky Slavie, K 2.50; Malec Aug., skladník, 1 K; Merz Ant., správce spořitelny v Lounech, 2 K; Kuratorium Musea kr. hl. města Prahy 100 K; Polák Vil., c. k. respicient fin. str. v Doudlebech, 1 K; JUDr. Pštross Ad., advokát v Berouně, 2 K; Roštlapil Břet., inženýr c. k. st. drah, 1 K; Sochor Ed., architekt, 2 K; tělocvičná jednota »Sokol« v Duchcově 1 K; Stiiler A. O., c. k. techn. fin. kontrolor v Bašnicích, K - 40; Šimon Jan, řídící učitel v. v. na Malé Skále, 1 K; Šupich Jos., inženýr v Něm. Brodě, 2 K; Tschakert Jindř., c. k. finanční rada v Plzni, 2 K; Wagner Václav, říd. učitel v Hostouni, 1 K; Wolff Cel., pokladník záložny na Kladně, 1 K; Volf J. V., říd. učitel v Hrošce, 1 K; Votruba Jos., c. k. berní v Manetíně, 2 K; okresní výbor v Jaroměři 10 K, v Karlíně 10 K, v Roudnici n. L. 50 K, na Zbraslavi 20 K; Malostranská záložna v Praze 30 K; Občanská záložna v Karlíně 50 K, na Smíchově 20 K; Zuber R. na Žižkově 1 K.

Na vydání díla „Staroměstský rynek v Praze“ darovali P. T. pp.: Jan B. ryt. Nebesky z Vojkovic, velkostatkář a poslanec v Nymburce, K 200—; Jan V. ryt. Diviš Čistěcký ze Šerlinku, říditel cukrovary v Přelouči, K 100—; Václav Diviš Čistěcký ze Šerlinku, přednosta dráhy v Pardubicích, K 100—; Václav Brož, městský radní v Praze, K 100—; Václav ryt. Písecký z Kranichfeldu, komisař c. k. státních dráh v Praze, K 100—; Ferd. H. Diviš, úředník Zemské banky král. Českého, K 60.—; správní rada akciového cukrovary v Přelouči, K 60—; Karel C. Neumanna, inženýr-chemik v Praze, K 50—; Rudolf Koukola, architekt v Praze, K 20—; Musejní spolek v Pardubicích, K 20—; Bedř. Bernau, správce cukrovary a spisovatel v Plaňanech, K 10—; Václav Pokorný, c. k. horní rada na Březových Horách, K 10—; Frant. Tichna, stavitel v Praze, K 10—.

Správní výbor Společnosti vzdává štědrým dárcům upřímné díky a prosí všech P. T. členů, aby dílo nejen doporučovali k předplacení v kruzích svých známých, ale aby též u obcí, okresních zastupitelstev, českých ústavů peněžních a závodů průmyslových přimlouvali se za hmotnou podporu.

Výkaz všech P. T. příznivců, kteří darují na vydání díla aspoň 10 K, bude ztím uveřejňován na obálce každého sešitu »Rynku« a bude popř. i do díla po ukončení.

Na 10 sešitů předplatili několik výtisků (v závorce uveden vždy dar na vydání díla) P. T.: Knihovna král. hlavního města Prahy, 3 výtisky; J. & Fh. Dr. Jos. Teige, adjunkt měst. archivu, 5 výtisků; Jos. Trmač, učitel, 4 výtisky.

Na 10 sešitů předplatili P. T. pp.: prof. dr. Ed. Albert, c. k. dvorní rada ve Vídni; Vil. Amort, akademický sochař; MUDr. Václav Baar, cervední lékař v Holčovicích; Josef Bernat, probošt na Mělníku; Bedřich Bernat, spisevateř v Plaňanech; Občanská beseda v Libošíně; Jos. Beutl, říditel cukrovary v Ruzyni; H. Soreš, c. k. místodržitelství účetní referent; Jan Brauner, c. k. respicient finanční stráže v Berouně; Boh. Bulík; Jos. Bušek, továrník v Turnově; Ctirad B. Čejka, strojmistr na Král. Vinohradech; Fr. Čermák, farář u sv. Víta; Boh. Červý, továrník v Černochoch; Jan E. Deport, stavitel; K. Diviš, odd. zám. na Horách Kutných; Frant. Duras, fotograf ve Slaném; prof. dr. Boh. Euseb; 4 K.; Frant. N. Exert, farář u M. Božího Sázimě; Von. Fikar, c. k. katecheta na Kr. Vinohradech; Jan Felcman, říditel cukrovary v. v. na Smíchově; Frant. Fiala, vrchní něm. inženýr, 4 K.; Ed. Fielen, pomocník cukrovary v Ruzyni; Ed. Fielen v Lomnici nad Popelkou; Václ. Frevl, pomoc. cukrovary v Lomci, 4 K.; K. F. Fikar, velkoobchodník; Vojtěch Geyr, c. k. nadporučík finanční stráže v Kunraticích; prof. dr. Jar. Göl, na Smíchově; Ferd. Gyr, typograf; Frant. Havlík, c. k. misto-

držitelský účetní revident; Jan Hruška, pokladník Měst. pojišťovny; Otom. Hubínek, továrník v Libni; Ant. Hulík, cukrmistr v Bohuslovicích; dr. K. Chytil, řídící Uměl. prům. musea; Ant. Janda, učitel v Budyni; V. Jauris, statkář v Dol. Měcholupcech; Jos. Jíreš, farář v Bitozevsi; Václav Jiřina, řídící cukrovaru ve Vínově; Em. Jizba, pokladník banky; klub „Za Starou Prahu“; Josef Kneisl, měst. účetní official na Žižkově; městská knihovna v Pardubicích; knihovna Mořice knížete z Lobkovic na Roudnici; prof. B. Konvalinka v Hradci Králové; Frant. Košťál, úředník buštěhr. dráhy; R. Koukolá, architekt; P. Dom. Kozler, provisor u sv. Markéty; R. Králka, lékárník v Třeběchovicích; JUDr. K. Krška, c. k. náměstek stát. zástupce v Brně; Václav Kubart, c. k. vrchní berní inspektor na Horách Kutných; Jan Kučera, první techn. adjunkt cukrovaru ve Vysočanech; Jos. Květoň, učitel v v.; Joz. Lexa, inženýr na Kr. Vinohradech (4 K); Ad. Lučan, kupec v Pacově; R. Mikš, penězník; F. Motejl, hosp. správce v Telčích; Průmyslové museum pro východní Čechy v Chrudimi (4 K); Museum král. města Nymburka (4 K); Histor.-archaeol. museum král. města Plzně (4 K); Jan Musil, řídící velkostatku v Stěpanově; JUDr. Jul. ryt. Nejedlý z Vysoké, zemský advokát; Leop. Nejedlý, řídící škol na Kr. Vinohradech; Dr. M. Nevoile, majetník chemické laboratoře; Boh. Novotný, c. k. stav. adjunkt; M. Novotný, účetní spořitelny v Postoloprtech; musejní a liter. spolek „Palacký“ v Slaném; Alois Pelz, velkoobchodník; pí. Olga Pikhartová, choť c. k. soudního tajemníka; Václav Pokorný, c. k. horní rada na Březových Horách; F. J. Poupě, inženýr-chemik; Musejní sbor pro okres Vlašimský ve Vlašimi; Jan Sedláček, vrchní inženýr na Hluboké; K. Sekera, lékárník v Lounech (4 K); Jindřich Schrotz na Smíchově; Jindřich Schück, majitel domu; MUDr. Václav Smrz, obvodní lékař na Peruci; Eug. Sak, kaplan v Milevsku; Čtenářský spolek ve Vlašimi; Musejní spolek v Pardubicích; Jan Stejskal, majitel pivovaru na Smíchově; Ad. Sterzl, adm. příručí cukrovaru ve Vys. Mýtě; V. Sýkora, řídící cukrovaru v Zákolanech; J. V. Šesták, řídící cukrovaru v Brodku; Jos. Škola, řídící cukrovaru v Bečvarech; Ant. Švehla, mlynář v Hostiřech; JUDr. M. Talíř, c. k. univ. professor; JUDr. Jul. Taussig, advokát v Benešově (4 K); Ant. Tebich, stavitel v Brně; Frant. Tichna, stavitel; Frant. Tischer, kn. arcib. archivář; Jos. Tomíček, c. k. poštovní official v Litomyšli; P. Alip Jos. Tonder, provincial; Josef Tuša, monteur na Smíchově; Mich. Urbánek, stavitel a architekt na Vsetíně; městský úřad na Smíchově; Ad. Wagner, farář v Úhonicích; Václav Wagner, řídící učitel v Hostouni; Frant. Veselý, komisař c. k. finanční stráže v Semilech; Vítězslav Veselý, majitel dvora Čertous; Boh. Vítek, říd. učitel v Kadově; P. K. Št. Vodička, knihovník kláštera na Č. Krumlově; Mat. Voslař, řídící měšťanských škol v Humpolci; Vrat. Votrubec, c. k. professor na Kr. Vinohradech; JUDr. Vojt. Zadina, advokát v Poděbradech; Jos. Záruba, c. k. hejtman zem. obrany v Plzni.

Na pět sešitů předplatili P. T. Řemeslnická beseda v Kolíně; pp. Vinc. Bíba, c. k. okresní komisař ve Vidni; Gust. Brdičko, účetní cukrovaru v Havrani (2 K); Rud. ryt. Brechler z Troskovic, zemědělský inspektor; Václav Brož, městský radní; prof. Boh. Brýdl v Chrudimi; Karel Cirps; Boh. Čámský, stavitel a městský inženýr na Smíchově; MUDr. Rudolf Čermák, sek. lékař všeobecné nemocnice; prof. Dom. Čipera; František Čuta, kooperátor na Hluboké; JUDr. Jar. Demel, koncip. fin. prokuratury; B. Dvořák, architekt v Pardubicích (2 K); Vojtěch Flum, katecheta; Jan Förster, důchodní velkostatku v Pečkách; Ant. Frecc, kaplan ve Slaném; Vít Grus, pokladník městské spořitelny v Pardubicích; Stanislav Halaš v Kašově; prof. Tom. Halík ve Dvoře Králové (2 K); Fr. Hejna, c. k. soudní vykonavatel na Hluboké; Aug. šl. Hemerka ze Stanmíru, statkář ve Slaném (2 K); Jan D. Herold, vrchní inženýr; Kamil Hilbert, architekt a stavitel domu sv. Víta (2 K); pí. Barb. Hoblová, choť profesora v Ml. Boleslavi; Václav Holeyšovský ze Slavětína; Em. houslař na Kr. Vinohradech; Jan Homolka, kontrolor kn (2 K); JUDr. Kar. Hostaš, advokát v Klatovech; Jan N. Hr

thalu; Václ. Hrudka, katecheta; Ant. Hulán, stavitel (2 K); K. Chaura, obchodník; Jan Janata obchodník v Zl. Olešnici; prof. Al. Jirásek, spisovatel; V. Kabeláč, lékárník a okr. starosta v Něm. Brodě (2 K); M. Kašpar, c. k. naddozorce fin. stráže v Königswaldě; MUC. Lad. Klička (2 K); Ad. Kocourek, statkář v Pcherách; Antonín Kočí, kontrolor kníž. důchodu v Roudnici n. L.; Jan Kosina, monteur v Karlíně; F. Č. Koudelka, úředník banky (2 K); pí. Božena Koutníková, choť báňského assistenta v Mostě; prof. Dr. Jos. Král (2 K); Tom. Kratochvíl, div. řídící n. o. v Rakovníku; Jan Kremla, odb. učitel v Kouřimi; Ant. Kroupa, úředník plynárny na Smíchově; V. Kukaň, úředník; Jos. Kuber, c. k. vrch. inženýr; Bedřich Kučera, účetní městské spořitelny v Táboře; Jul. Lisec, rolník v Šlapanicích; Václav Macek, farář na Hluboké; Aug. Malec; Fr. Martinoc, učitel v Ruprechticích; prof. Jos. Martinovský v Kolíně; JUC. Fr. Mašek, obecní tajemník ve Vysočanech; Městské museum v Soběslavi; Městské museum v České Těbově; Jaroslav ryt. Nebeský z Wojkowicz v Nymburce; Jan Nejedlý, vrchní kontrolor dráhy v Železném Brodě; Jos. Neumann, inspektor c. k. státních drah; prof. Karel Novotný; Bohdan Paděra, řídící cukrovaru v Trmici; Jan Paleček, c. k. finanční komisař v Plzni; P. Pačák, učitel při měšťanské škole v Nuslích; Franěk Páris, adv. úředník; Ot. Pavlásek, c. k. finanční komisař; Ad. Pernecker, inženýr (2 K); Ot. Pertlík, učitel při měšťanské škole v Nuslích; Frant. Pettrich, technický revident městské účtárny pražské n. o. v Třebenicích; Vil. Polák, c. k. respicient finanční stráže v Doudlebech; Jos. Pressler, úředník továrny v Tejně; JUDr. Ad. Pštross, advokát v Berouně; místní školní rada ve Zvoleňovsi; Lad. Ratolíska, chemik cukrov. ve Vinohř.; Jindřich Reeger, úředník na Kr. Vinohradech; Břetislav Roštlapil, inženýr na Smíchově; Růžička, úředník fy. Jos. Kasýk; Stanisl. Růžička, technik; prof. Dr. Tom. Řehoř, řídící paedagogia v Chrudimi; Václav Sajbic, účetní cukrovaru v Kloboukách (2 K); prof. Jos. Smolík; Jan Sokol, účetní cukrovaru ve Zvoleňovsi; Alois Sonnenwend, inženýr státní dráhy v Hrobech (2 K); Jindřich svob. pán Spens-Booden, vrch. zem. stav. rada a odb. přednosta; Alois Starosta v Prachaticích; A. O. Stiller, c. k. techn. fin. kontrolor v Bašnicích; Cyrill A. Straka, kaplan v Radonicích (2 K); Alois Svoboda; Frant. Sýkora; Alois Šeferna, městský pokladník ve Vršovicích; Jos. Šimek, řídící c. k. paedagogia na Horách Kutných; Jos. Šnobl, tesařský mistr na Křivoklátdě; Jos. Šorm, kaplan v Jaroměři; Frant. Štědrý, farář v Slavětíně (4 K); prof. Josef Štěpánek v Karlíně; prof. K. Tipmann, docent universitní; Jindřich Tschakert, c. k. finanč. rada v Plzni; Ferd. svob. pán Tunkl z Brníčka a Zábřeha, c. k. podplukovník ve Strassu; Vil. Tupý, obchodník v Čelakovicích; Gust. Verich, kaplan u sv. Jindřicha; MUC. Frant. Vít; Vojtěch Vlk, statkář v Humnech; prof. Josef Vycpálek v Táboře; K. Zajíček, stárek; Jos. Zeman, správce cukrovaru v Židovicích; Rud. Zuber na Žižkově; obec Zvoleňoves; Vil. Zvonař, učitel na Kladně.

Za veškeré dary upřímně děkujeme a prosíme za další přízeň. Oznamujeme, že kde není udáno jiného bydliště u výkazu P. T. členů, rozumíme vždy členy v Praze; u P. T. členů, kde není jinak označeno, rozumíme, že jest zaplacen členský příspěvek K 2— za běžný rok. Členské příspěvky i dary peněžité buďtež posílány podepsanému pokladníkovi.

V Praze, dne 31. července 1900.

A. B. Černý, t. č. jednatel.

Ed. Bufka, t. č. pokladník.

Král. Vinohrady, Slezská tř. 38.

LVII. ZNAK PÁNŮ BERKŮ Z DUBÉ A LIPÉHO.

LVII. Páni Berkové z Dubé a Lipého.

V čísle 3. **znakové** přílohy při rodu Hronoviců, Časopis, roc. II. jest **znak** jedné z nich větve, páni z Lichtemburka. Nyní podáváme **znak** druhé větve která u mnohých, větš. mluví slávy dosla a v dejnách vlasti našich prošla, totiž Berků z Dubé a Lipého.

Znak Bohuchvala Berky z Dubé.

Znak Ladislava Berky z Dubé.

Páni Berkové užívali stejného znaku se stoucí kmeny Hronoviců, totiž: dvou černých ostrvů křížem přeložených na zlatém štítě a lišili se jen klénotem. Místo kapra a chocholů pavů Lichtenburků měli křídla orličí, z počátku rozložená (Bohuchval B z D. na Loukovci (v čís. 1.) má za klénot křídla rozložená a mezi nimi ostrve (r. 1588), kdežto Ladislav B. na Mezitčeti (r. 1601) již užívá křidel složených a přes ně ostrvů (v čís. 2.); tento klénot pak po-
drželi již Berkové až do vymření.

Není účelem těchto řádků vylíčit osudy tohoto mocného rodu, stalo se tak již více méně obšírně na jiných místech¹⁾;

¹⁾ Viz Berkovskou literaturu v Zilbrtově •Bibliografie České Historie• č. 6652.

úplný výčet všech jeho členů a vřazení jich do genealogického rámce bude vyžadovati ještě další píle sdružených genealogů českých, která nésti se musí k vydání rozsáhlé encyklopedie genealogické. V té pak dojdou nejen Berkové, ale všichni rodové čeští, moravští a slezští náležitěho ocenění.

Zde dlužno jen v krátkosti dodat, že rod B. z D. a L. pochází od Smila Světlického (1188—1211), jehož syn Častolov ze Žitavy (1216—53) měl čtyři syny: Častolova i (od něho Mičanové Klinšteina), Jindřicha (od něho Berkové z D.), Chvala (od něho páni z Lipého), Alberta (Škopkové z D.). Jindřich (1249—1309) měl syna Hynka (1278—1348), jehož syny Jindřichem starším a ml. rozštěpil se celý rod Berkovský na větev Kurovodskou a Hohenšteinskou. Tato dříve vymřela (Janem B. 1519), větev Kurovodská pak proslula potomstvem tří synů zakladatelových, Hynka nejstaršího, Václava a Jindř. nejml.

Potomci Hynkovi a Jindřichovi dosáhli povýšení do stavu hraběcího v král. Českém 13. února 1623, říšského hrabství 15. července 1637, i úřadu dědičných maršálků král. Čes. (po odnětí tohoto úřadu dávným držitelům jeho, pánům z Lipého) r. 1623 (větev Rychemburská) a 1701 (větev Jablonská). Avšak obě ty větve vymřely, Rychemburská 1653 a Jablonská dne 24. dubna 1706 (po meči Fr. Ant. B. hrab. Hovorou z D. a L.; od 10. června 1701 dědičným marš. král. Čes., a po přeslici roku 1726 M. Ter. Eleonorou, abatyší Voršilek v Praze.

Potomci Václava tvoří větev protestantskou Berků, zúčastnili se platně bouří náboženských, musili po bitvě Bělohorské opustiti vlast a v Německu našli útulek; tam posud v skrytu živoří. Z nich známý Jakub B. odřekl se šlechtictví, kterého však potomek jeho (vnuk) Frant. Vilém, dvorský rada hannoverský, r. 1777 opět nabyl. Jakub měl 13 dětí, z nichž Bohumil byl správcem v Hauenšteine u Marienburka, a Jan Gustav usedlý byl v Halsbruku. Synové tohoto byli: Fr. Gustav (nar. 1781), Kar. Vilém a Kar. Bohumil († 1831). Fr. Gustav měl syny Kar. Viléma (n. 1810 † 51) a Hanuše Gustava. Onen měl ještě rodinný archiv B., kterýž po jeho smrti koupí dostal se do král. archivu v Drážďanech. Podivno jest přitom, že potomci četně v Sasích usedlí (v Lipště, Grünhainu, Halsbruku, Elterlainu, Voigtsdorfu a j.) majíce s dostatek rodinných dokladův, nehledí obnoviti památku slavného svého rodu a vřaditi jej opět do zřídých řad české šlechty (jak učinili též exulanti Kekulové ze Stradonic a Bradští z Labouně).

A. Masák.

LVIII. ZNAK PÁNŮ SEZIMŮ Z ÚSTÍ.

LIPI. Právní

Dot. ...

Soudní ...
čestný ...
z jím ...
je ...
skyt ...
ač ...
z ...
m ...
Land ...

R. 1250 ...
sta ...
Hrad ...
Sezim ...
duje ...
se na ...
se na ...
Čech ...
(1455—85) ...
Libeň ...
V ...
kraje ...
na ...

*) V novém vydání ...
praví se sice, že má být ...
sbírce hrab ...
modrá, kdežto hr. Auersperk ...
Mimo to větev hr. Auersperk ...
jich znak věděli, jaké barvy má být!

**LIX. ZNAK PÁNŮ ŠVĚHOVSKÝCH Z KYJEVSKA
A ŠVĚHOVA**

Blank page with faint horizontal lines and minor scanning artifacts.

[illegible]

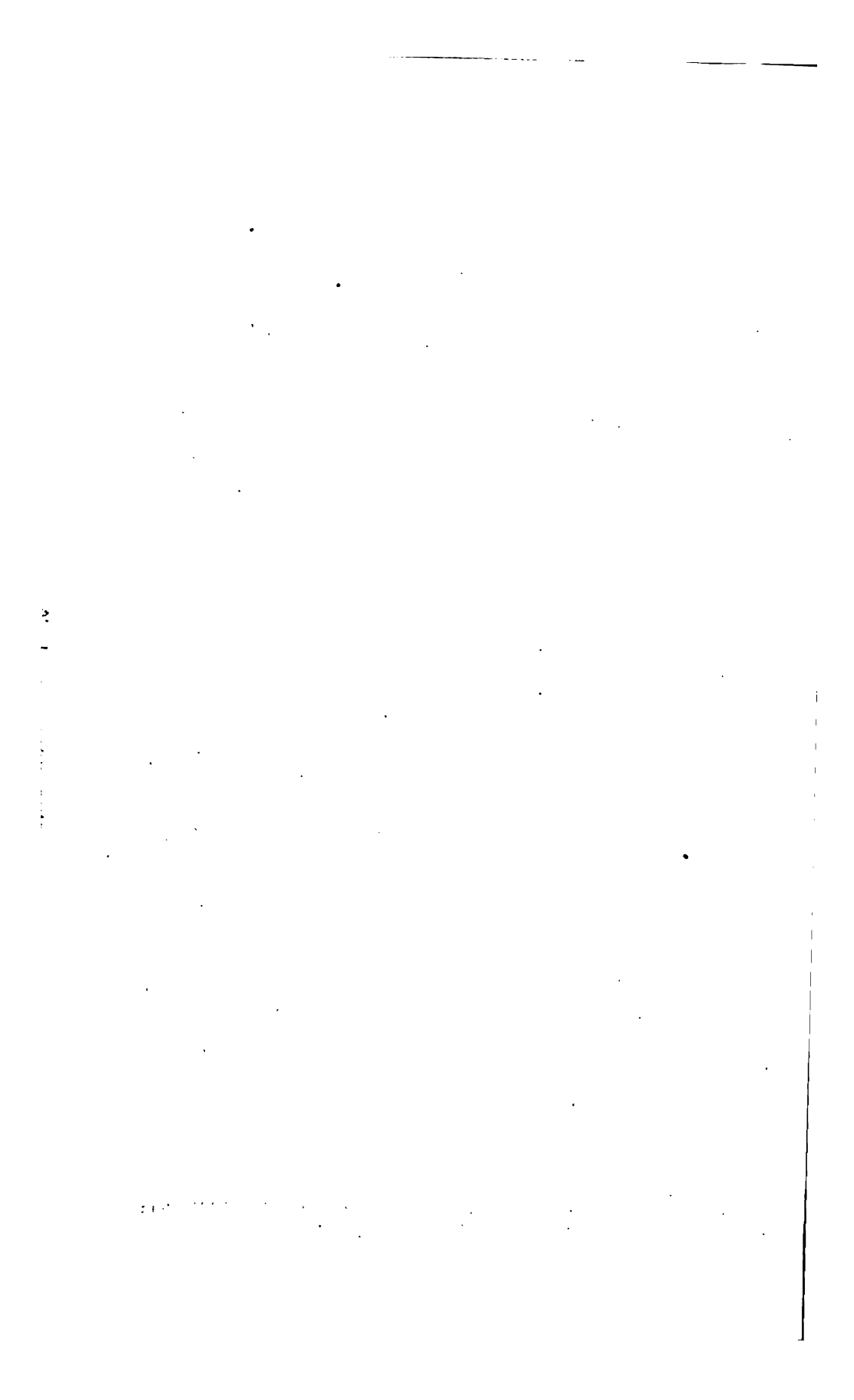
Starší větev byla založena Děpoltem († 1616), jehož syn Ferd. Karel na Horažďovicích účastnil se vzpoury stavovské, bojoval v českém vojskě a utekl po bitvě na Bílé hoře ze země. Balbin vypravuje, že † 1622 v Holandsku svoboden, z čehož se soudilo, že rod všecek vymřel, než zachoval se i v krutých oněch dobách, nemnohý z četných českých exulantů. Žije posud v cizině, užívaje prostého přídomku »ze Švihova«. Z něho značně vynikl Arnošt Michal ze Šv., pruský GM († v Mindenu 28. kv. 1823), jenž se vyznamenal ve válkách francouzských. Také v Drážďanech žil v l. 1690—1750 jeden exulant tohoto rodu.

V novějším čase připomíná se Bedřich Arnošt ze Šv. († 10. bř. 1868), pruský major a zemský podkoní v Trakehnen, Arnoštka Antonie ze Šv. (nar. 3. kv. 1800 † 29. dub. 1883), dále Lev ze Šv., prus. rytmistr, majitel statku Margonina (zasn. se 6. čce. 1870 s Julií hr. Schweinitzovou). Zajímavé jest, že tato větev odložila starý štít Švihovských a užívá znaku Drslaviců ve vých. Čechách usedlých, totiž štítu sedmkrát červ. — bíle pokosně pruhovaného.

Masák.

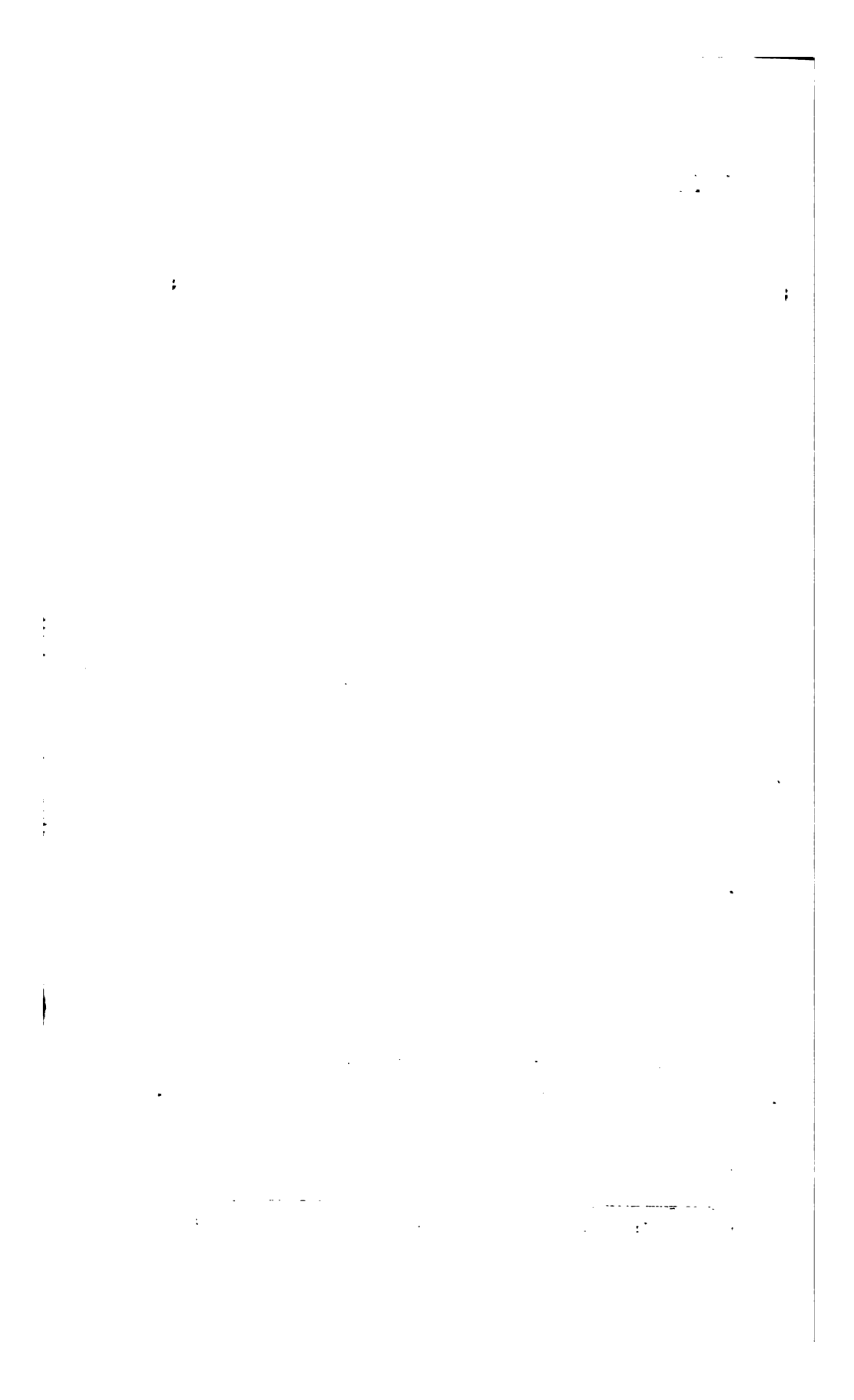
[illegible]

2. V norstam vgrādi šķērsojuma (Mēness) ir tāds, ka p. 111. s. 1. rindā jābūt (betas) šķērsojuma vārdam, jo tā ir p. 111. s. 1. rindā.

LX. ZNAK PÁNŮ MRACKÝCH Z DUBÉ.

Tab. II. Nález z valu na Práchni.

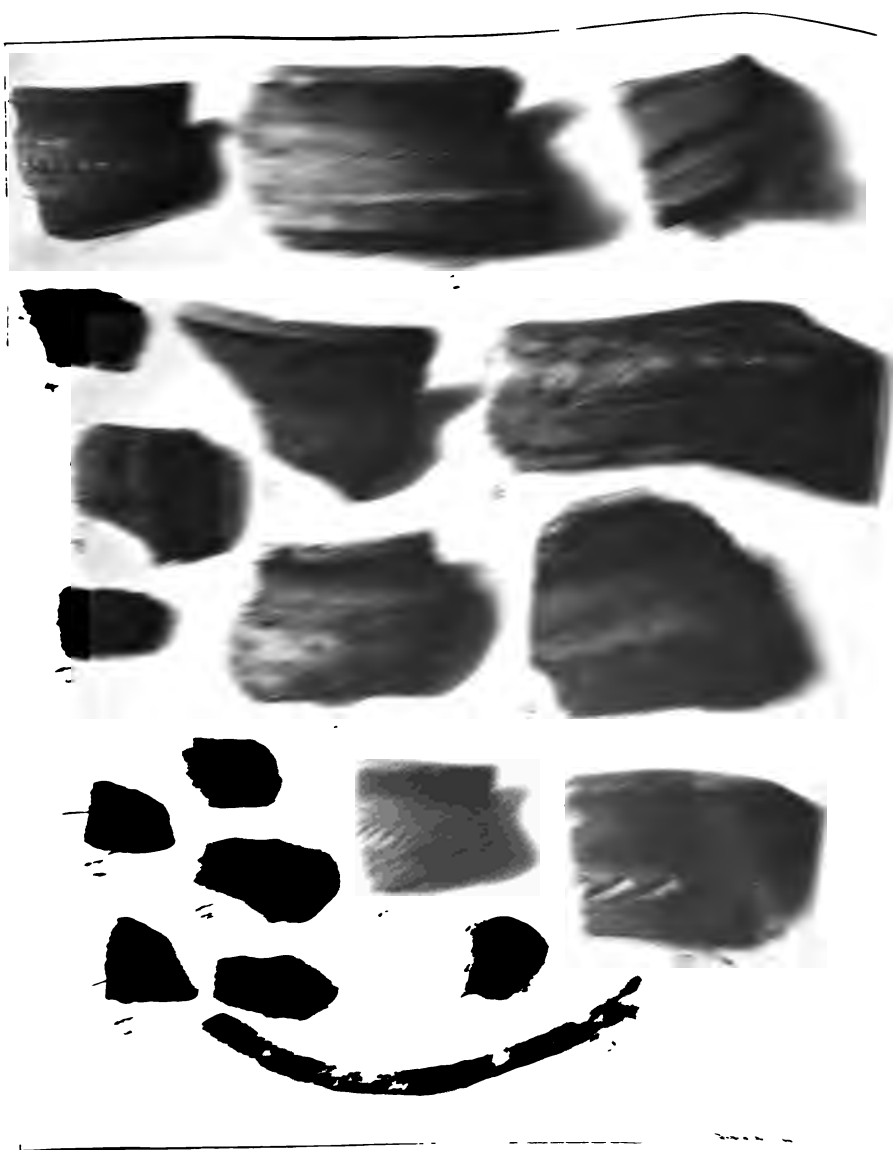

Fig. 11. Fragments of fossilized plant material.

Tab. IV. Střepy z hradebního příkopu u Otavy v Horažďovicích.

Archaeologické nálezy z okolí Horažďovic.

Podává J. V. Želka.

I. Nálezy na Práchni.

Před nějakým časem byl jsem zpraven jednatelem musejní společnosti v Horažďovicích, učitelem p. Št. K. Vydrrou, o nálezech střepů z hradu Práchně u Horažďovic, jež se hojně vyskytují pod hradební zdí, severovýchodně ve valu ve hloubce asi 30—50 cm.

V létě 1900 navštívil jsem dvakrát Prácheň, abych sobě polohu památného tohoto hradu prohlédl, jakož i val sám, v kterémž v malé chvíli za mojí přítomnosti nalezeno bylo značné množství střepů nádob, z hrubého materiálu zhotovených, tlustostěnných. Řada oněch zde vyobrazených a popsáných charakteristických střepů nachází se nyní ve sbírkách městského muzea v Horažďovicích. Při této příležitosti jest mojí povinností, bych vzdal uvedeně společnosti vřelý dík, že dovoleno mně bylo, ve sbírkách musejních střepey ty důkladně prohlédnouti, popsat a ofotografovati; zvláště velkým díkem jsem zavázán p. učiteli Vydrovi za nevšední ochotu a horlivost, práci mé projevenou jak radou, tak i skutkem. Rovněž svému milému příteli, panu K. Laminovi, c. k. bernímu officialu ve Volyni, vzdávám srdečný dík za laskavé provedení zdařilých fotografií a za vzácnou ochotu, již výzkumům mým již tak často projevil.

Věkovitý hrad Prácheň, jenž druhdy širým krajům, rozloženým po březích zlatné, perlonošné, křivé Otavy, pyšně vévodil, leží dnes před námi v nepatrných ssutinách. Zalesněné své téme zvedá do výše 504 m n. m. Pohodlnou cestou, jihozápadně od Horažďovic, po malé půl hodině možno nám dojíti úpatí vrchu. Z této strany, od poplužního dvoru pod Práchní, vede také přímá, strmá cesta na horu. Z tohoto, východního svahu Práchně, jest vrch ještě nejlépe přístupen. Za to svahy se strany jižní, západní a severní jsou velice srázné. Prácheň obtéká řeka Otava, zprvu p. d. ního, táhlého svahu, rozděluje se zde ve dvě ramena:

vznikl podlouhlý rozsáhlý ostrov, stinným parkem porostlý. Pozemnáhlou zatáčí se řeka tato kolem Práchně poněkud na severovýchod a pak od Horažďovic, kde se již její ramena spojují opět v řeku jednu, spěje k jihovýchodu.

Již na první pohled, když staneme na Práchni, neujde naší pozornosti, jakmile se po okolí poněkud jen zběžně rozhlédneme, že máme před sebou vedle zbytků hradu historického též zbytky slovanského hradiště, prastarého, týž způsobem zbudovaného jako jiná naše hradiště, na různých místech v Čechách hojná. (Tab. I.)

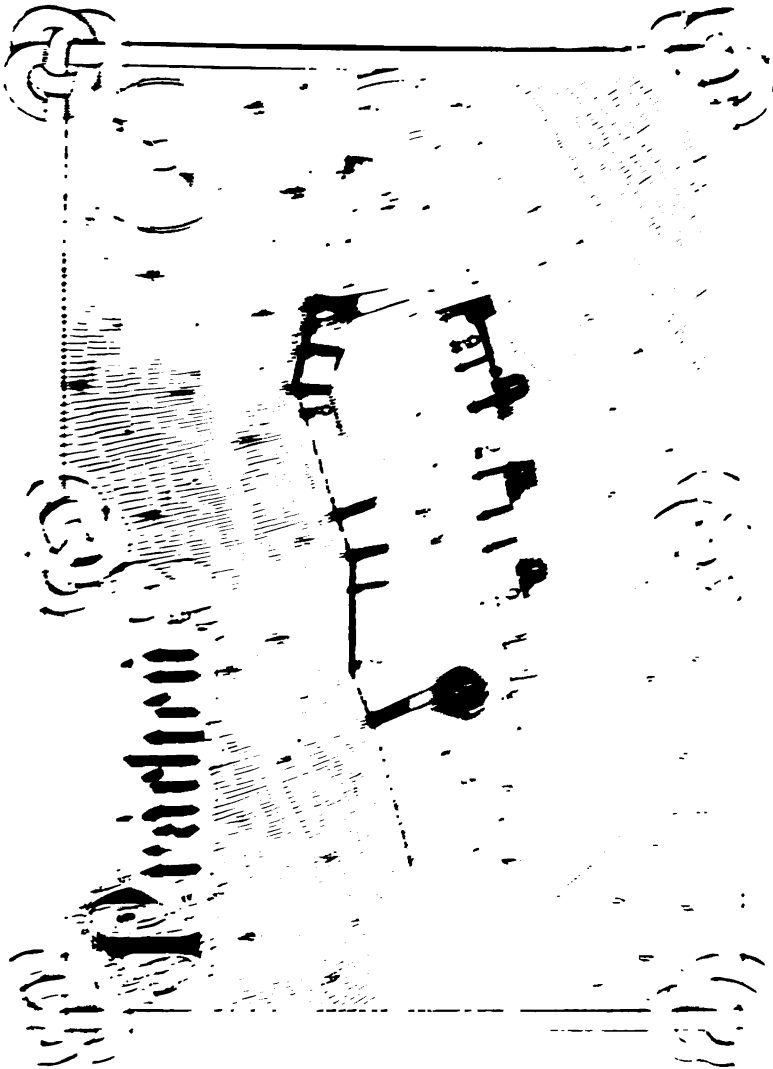
Budiž mi dovoleno, bych předem podal několik stručných dat o historii Práchně, jichž však poměrně velmi málo se zachovalo v archivárních dokladech.¹⁾

Zbudování původního hradu na Práchni sahá, jak hojně tradice nasvědčují, daleko do doby předkřesťanské, kdy okolní krajina byla již hustě zalidněna a po březích Otavy se zlato ryžovalo. Zbytky starých ryžovišť nalézáme do dnes v okolí rozšířené. Založení hradu Práchně připisuje pověst Bořivoji I., který prý ku konci IX. století hrad tento vystavěl. Prácheň uvádí se jako hrad župní soujmenné župy prácheňské. Zjištěných dat o Práchni a Pracheňsku dostává se nám teprve za doby panování Břetislava II. (1034—1055), jenž prý zde rád a často dluval. Daroval klášteru Břevnovskému u Prahy roku 1045 »Prácheňský újezd«, jež nadal zde 18 vesnicemi. Župa prácheňská rozkládala se od řeky Volyňky podle Otavy a jejich přítokův až na nejvyšší šumavské pozadí, hraničíc k severozápadu se župou klavovskou, k severu s bozenskou a k východu se župou volyňskou, a tuto svou krajinu až do XIII. století zaujímal. Původní hrad na Práchni, jako staroslovanské hrady vůbec, byl nespíše dřevěný, k valům a příkopům použito balvanů žulových a rulových.²⁾ V době pozdější, dle tehdejšího způsobu, pozměněno bylo dřevěné opevnění jeho ve zdi kamenné. Zajímavé jest, že na temeni Práchně stojí malý kostel, zasvěcený sv. Vojtěchu, spolu se hřbitovem, kamž pohřbívá několik blízkých obcí své země. V místech těchto, podle pověsti stával asi onen kostelík sv. Klimenta, jež dal zde Bořivoj postavit záhy po uvedení křesťanství do Čech. Byl prý to devátý kostel v Čechách té doby. Vedle toho vypravují pověsti, že r. 942 kníže Boleslav I. poslal do krajiny zdejší všecken poddaný lid, který nechtěl víry křesťanské přijmouti, aby zde ryžoval zlato, z něhož si kníže vymínil desátek. Nynější kostelík jest zbudován v době již mnohem pozdější, prvotně stával tu kostel asi jen dřevěný. Obraz sv. Klimenta, jenž se zde nalézal, uložen jest nyní v museu horažďovickém. O původním kostelíku na Práchni zmiňuje

¹⁾ Jako pramenů použil jsem některých zpráv A. Sedláčka (»Hrady a zámky«, J. J. Toužimského (»Šumava« v díle »Čechy«, J. V. Hory (Památník péveckého spolku »Práchně« v Horažďovicích, 1887).

²⁾ Viz o tom obšírnější pojednání v Niederlově knize »Lidstvo v době předhistorické«.

se Sediacej nasleduje vlnenie, ktoré je prastaré
 tomu i nasleduje vlnenie, ktoré je prastaré
 starý pôvod kosti, ktoré je prastaré
 fici, kdy as s t ká

Koniec práce. Práca je hotová. Je to práca, ktorá je
 to práca, ktorá je hotová. Je to práca, ktorá je
 to práca, ktorá je hotová. Je to práca, ktorá je
 to práca, ktorá je hotová. Je to práca, ktorá je

jako jeho farní kostel. Když pak hrad opuštěn byl a po letech zase hrad na Práchni po způsobu západním postaven, zůstal farní kostel mimo ohradu, kterou zaujata severní polovice bývalého hradiště. Ačkoliv však celé hradiště novým hradem nezastaveno, přec tento zaujal místo asi 170 m dlouhé a 38 m široké. Hrad byl tudíž dosti prostranný. Na tuto stranu ke kapli oddělen jest příkopem a náspem teprve ve XIV. století zdělaným, nyní však spláchlým a velmi sníženým. Po zvoditém mostě přicházelo se k první bráně, jež stávala tam, kudy vede sem od kostelíka pohodlná pěšina. Skrze tuto bránu, po níž není památky, vcházelo se do malého předhradí, kde se kromě kusu hradeb nic nespátňuje. Od hradu vlastního děleno bylo předhradí hrubou zdí a mohutnou věží okrouhlou, která stávala na strmé skalce. Z věže této, která chránila druhou bránu pod ní umístěnou, zbyl jen spodek 2 m vysoký a ve vnitřku rumem zasutý. Také z druhé brány nezbylo ani památky a bez překážky se přijde do nádvoří velmi dlouhého, kteráž na dvou stranách dlouhými řadami světnic, komor a sklepů zavřeno bylo. Na tu stranu k Horažďovicům se rozeznává patrně sedm větších a menších oddělení, v nichž bývalé snad konice, obilnice, spížírny a pod. Venkovskou jich zdí jest hrubá hradba, která jest tu čtyřmi baštami sesílena. Tato strana jest ze všech nejvíce malebná, poněvadž ostatní části, vysokých zdí nemajíce, ukazují ráz jednotvárnosti.

T o u ž i m s k ý, rozepisuje se o Práchni, uvádí následovně: „Prácheňské téměř tvoří výběžek s rovnou plochou 160 m délky a ne zcela 40 m šířky, jenž na tři strany příkře vystupuje a čtvrtou se širším sedlem souvisí. Na vrcholu tom stával asi původní Vyšehrad prácheňský a kolo kolem něho, místo lesů, rozkládala se opevněná župní osada s podhradím. Ale z nejstarší doby té skorem nižádné památky se nezachovaly. Jen střepiny popelnic na úpatí v polích vyorávané svědčí, že za dávných dob v místech těch planuly ohně, v nichž spalována byla mrtvá těla pohanských Čechův a v popelnicích ukládán tu popel jejich k věčnému odpočinku. Po mohylách není stopy. Snad ještě onen val většinou jedlemlí porostlý, s příkopem již téměř vyplněným, jenž vrchol prácheňský kruhovitě obemyká a kterýž stopovati možno až ke sráznému západnímu svahu, jest také svědkem doby té. Jako sušická krajina měla svůj Svatobor, tak prácheňská své Svatopole, jež do dnes zachovalo své jméno a o němž kolují báje podobné svatoborským.“

Svatopole nazývá se nyní vesnice na jihovýchod od Horažďovic. Co týká se stanovení místa bývalého pohřebiště, zdali se nacházelo, jak podání nám vypravuje, v oněch místech, kde stojí nynější panský dvůr, u východního úpatí Práchně, těžko jest nám hodnověrně potvrditi. Co v polích nalezeno, jsou jen střepy, na nádobu celé se nikdy nepřišlo a jiných dokladů po ruce není. Snad později bude lze o věci té určitěji promluvit, až bude možno širší okolo Práchně a Horažďovic podrobiti důkladnějšímu prozkoumání. Že by se zde v blízkosti nějaké pohřebiště mohlo nalézt, jest

velice pravděpodobno. Niederle píše u věci této následovně: «Můžeme bez rozpaků soudit, že snad na všech starých hradištích, na nichž se nalézá nyní kostelík s křesťanským hřbitovem, nalézal se původně hřbitov z posledních dob pohanských.» Jako doklady, že pod kostely křesťanskými a kolem nich nalezly se tyto hroby, uvádí Niederle: Kouřim, Chrudim, Ječovice, Hrádek ve skalách Prachovských, Ujezd, Hrázsko, Tetín, Budeč, Tasnovice, Křeškovice, Osice, Řeporyje a j.¹⁾

Další osudy Práchně souvisí již úzce s dějinami Horažďovic. Ty byly v dobách tehdejších ještě vesnicí, a to z nejstarších osad v Čechách. Tolik ještě dlužno dodati, že v podhradí Práchně jako u jiných hradů usídlil se lid, jenž zde živnosti své provozoval, z kteréžto osady vznikla napotomní ves Prácheň, nyní zaniklá, ač se ještě ve zprávách archivních r. 1441 vyskytuje.

Jak již výše podotknuto, popsané a vyobrazené zde předměty z Práchně pocházejí ze severovýchodního svahu vrchu, sklánějícího se k Otavě, z valu, na němž dosud stojí zdivo bývalého hradu. (Tab. I.)

Jak z vyobrazených oněch střepů vidno, převládá v ozdobě jich jednoduchá i několikanásobná vlnovka, charakteristický to ornament nádob tak zvaného typu valového či hradištného, jež vyskytuje se hojně na hradištích, obývaných lidem slovanským.

Střepy pocházejí z nádob ponejvíce tlustostěnných, zhotovených většinou na kruhu hrncířském, více méně vypálených, z materiálu hrubého; zvláště písek křemenný jest zjevný.

Mezi těmito hojnými střepy vyskytují se též i některé střepy středověké, jež bylo nutno oddělit.

Šlo by zajisté do nekonečna, kdybych zde měl uvésti veškerá hradiska v Čechách, na Moravě a jinde, s jichž nálezy jeví analogii předmětů z Práchně, jež jsou opět novým dokladem k předhistorii jižních Čech, dosud poměrně málo známé. Snad se dá více později objasniti, až dostane se nám dovolení, bychom mohli valy na Práchni řádně prokopati a prozkoumati.

Místa tato náleží k velkostatku horažďovickému, jehož majitelem jest kníže Kinský.

Za zajímavost pokládám, abych k věci dodal ještě toto:

Pan konservator Ludvík Šnajdr, jemuž jsem zaslal fotografie některých střepů ku porovnání, sdělil se mnou v přátelském listě o nálezech prácheňských, že se shodují ve všem s nálezy jeho na všech našich slovanských hradištích v Budči, Libici, Licku u Kolína, na Chlomku u Ml. Boleslavi, Tetíně, Vyšehradě, Hradisku nad Cidlinou, Vlastislavi, i s nálezy ze svrchní vrstvy předhistorického hradiště v Lipně nade Mží, aneb v přístavcích hradišť takových (v nižší části hradiště Šareckého), ať už z četných osad s hradišti prvnějšími současných v krajině

¹⁾ Příspěvky k anthropologii zemí českých. I. Praha 1891.

královéhradecké, zejména z osady Vlkovské, Předměřické a Lochenické.

Na nálezy z hradiště u Lipna (za Plzní) pan Šnajdr zvláště upozorňuje, ježto pokládá naleziště toto za velmi důležité pro předhistorii jihozápadních Čech. Na hradišti tomto nachází se mocná kulturní vrstva, obsahující ve spodní části své střepy, které se shodují úplně s keramikou z mohyl vlčských; pod samým povrchem objevují se střepy nádob na kruhu hrnčířském točených a vlnovkou zdobených.

Střepy z Práchně mimo toho shodují se též poněkud s nálezy z blízkého Hradiště nad Volyňkou u Strakonic, jihovýchodně od Horažďovic (které ovšem jsou původu staršího), jež důkladně prozkoumal a popsal Woldřich, ponejvíce ve zprávách Anthropologické společnosti ve Vídni; některé z těchto střepů popsal jsem též v »Časopise Společnosti přátel starožitností českých«.¹⁾ Dále jeví některé z nich podobnost též s oněmi nálezy z Hradce nad Volyňkou u Nemetice, rovněž na jihovýchod od Horažďovic, jež jsem též ve výše uvedeném časopise vyobrazil a popsal.²⁾

Pan Šnajdr zařazuje některé střepy z tohoto posledního naleziště do doby před osazením jihozápadních Čech Slovany.

Níže vyobrazené nálezy z Práchně jsou tyto:

Předměty hliněné.

(Tab. II.)

Č. 1. Střep nádoby, 8 mm silný, do světlá pálený, zdobený příčnými zářezy kol hrdla.

Č. 2. Střep 7 mm silný, pálený do červena, zdobený nepravidelnými vlnovkami.

Č. 3. Střep 6 mm silný, do tmavě pálený, zdobený sotva znatelnou, několikanásobnou vlnovkou.

Č. 4. Střep 9 mm silný, pocházející z nějaké větší nádoby, do černa pálený, tuhovaný.

Č. 5. Střep 7 mm silný, do světlá pálený, zdobený jednoduchou čarou.

Č. 6. Střep 6 mm silný, do tmavě pálený, se zbytkem dna, nějaké malé kotlíkovité nádoby, bez ozdoby.

Č. 7. Střep 6 mm silný, do tmavě pálený, zdobený několikanásobnou pravidelnou vlnovkou, z nádoby vyhrnutého okraje.

Č. 8. Střep 5 mm silný, do tmavě pálený, tuhovaný, vpíchanými čerchanými body, z nádoby okraje vyhrnutého.

¹⁾ Výsledek letošního výzkumu předhistorického na Hradišti u Strakonic. R. V. č. 4. 1897.

²⁾ Předhistorické nálezy na Hradci u Nemetice nad Volyňkou. R. VII. č. 1. 1899.

Č. 9. Střep 6 *mm* silný, do světla pálený, zdobený nepravidelnou vlnovkou, z nádoby okraje vyhrnutého.

Č. 10. Střep 5 *mm* silný, do světla pálený, zdobený vlnovkou.

Č. 11. Střep 5 *mm* silný, do červena pálený, s nepatrnými stopami vlnitého ornamentu.

Č. 12. Střep 6 *mm* silný, do černa pálený, tuhovaný, s přimíšením uhelného prachu v hlíně.

Č. 13. Střep 6 *mm* silný, do světla pálený, s nepatrnými stopami po zdobení.

(Tab. III.)

Č. 1. Střep 8 *mm* silný, do tmava pálený, zdobený šikmým příčnými zářezy, z nádoby okraje vyhrnutého; do hlíny přimícháno písku křemenitého.

Č. 2. Střep 12 *mm* silný, do černa pálený, tuhovaný, z větší nádoby zhotovené z hrubé hlíny, okraje vyhrnutého, zdobený dvěma řadami příčných, šikmých zářezů kolem hrdla.

Č. 3. Střep nestejně tloušťky, do tmava pálený, s jednoduchou ozdobou.

Č. 4. Střep 5 *mm* silný, do tmava pálený, zdobený několika-násobnou tenkou vlnovkou.

Č. 5. Střep 10 *mm* silný, do tmava pálený, tuhovaný, z nádoby vyhrnutého okraje, zdobený příčnými zářezy.

Č. 6. Střep z okraje nějaké větší kotlíkovité nádoby, do černa pálený, tuhovaný.

Č. 7. Střep 7 *mm* silný, do černa pálený, zdobený několika-násobnou pravidelnou vlnovkou.

Č. 8. Střep 8 *mm* silný, do tmava pálený, z nádoby okraje vyhrnutého, zdobený několika jednoduchými nepravidelnými čarami kol hrdla.

Č. 9. Střep 10 *mm* silný, do černa pálený, tuhovaný, z nádoby vyhrnutého okraje, zdobený příčnými zářezy.

Č. 10. Střep 6 *mm* silný, do tmava pálený, zdobený dvěma vodorovnými čarami.

Č. 11. Střep 8 *mm* silný, do světla pálený, zdobený trojnásobnou vlnovkou.

Č. 12. Střep 4 *mm* silný, do tmava pálený, zdobený čerchanými, šikmými přímkami.

Č. 13. Střep 10 *mm* silný, do černa pálený, tuhovaný, zdobený vlnovkou.

Č. 14. Střep 10 *mm* silný, do světla pálený, zdobený vlnovkou.

Č. 15. Střep 8 *mm* silný, do červena pálený, zdobený vlnovkou.

Č. 16. Střep 8 *mm* silný, do černa pálený, tuhovaný, z nádoby okraje vyhrnutého, zdobený ornamentem sestaveným z přímek čerchaných.

Č. 17. Střep nestejně síly, tuhovaný, z nějaké nádoby kotlovitého tvaru, s okrajem tlustým, zdobený hlubšími příčnými zářezy, pod nimiž se táhne slabá vlnitá čára.

Č. 18. Střep 8 *mm* silný, do světla pálený, zdobený příčnými zářezy.

Vedle toho nalézáme v museu horažďovickém množství střepů a den z velkých nádob, tvaru kotlovitého, jichž stěny jsou průměrně 15 *mm* silné. Dle těchto střepů a den, jež jsou všechny bez ozdoby, lze souditi, že některé nádoby měly 30 *cm* v průměru.

Předměty železné.

Dosud nalezen byl na Práchni pouze předmět jediný. Jest to nejspíše část železného srpů (Tab. III. obr. 19), jež se zhusta vyskytují v nálezech na našich hradištích.

II. Nálezy z hradebního příkopu u Otavy.

Při mé návštěvě na Práchni neušla mé pozornosti řada předmětů, jež nalezeny byly před několika lety v Horažďovicích, a to v hradebním příkopu při samém levém břehu řeky Otavy, kde nyní stojí domek p. Daniela Mayera.

Jsou to většinou střepy, vedle několika větších kusů nádob a zbytků asi tří neúplných nástrojů železných. Zajímavé tyto věci, jež jsem nechal ofotografovati, pocházejí ovšem z doby již pozdní, nejspíše z nějaké kulturní jámy ze XIII.—XIV. století, jak soudí též konservátor pan Kliment Čermák, jenž byl svého času o předmětech těch panem uč. Vydrou písemně zpraven.

Střepin nalézalo prý se v dotýčném příkopu velké množství, vybírány byly pouze ony, jež byly zdobené.

Předměty ty, ač již z doby pozdější nálezů prácheňských, mají přece pro archaeologii jižních Čech nemalou důležitost.

Ze sbírek musea horažďovického vybral jsem jenom předměty nejzajímavější k vyobrazení. Předměty (tab. IV.) pod čísly 1, 4, 10, 13, 14, 15 pocházejí z doby starší, ostatní však, s vytlačenými drobnými ozdobami, vyskytují se dle všeho až později. U těchto zajímavě jest, že jsou některé zdobené též vlnkou, což jest důkazem, že ornamentu tohoto bylo i v pozdějších dobách dlouho a zhusta užíváno a oblibováno.

Veškeré mnou vyobrazené a výše uvedené předměty jsou tyto:

a) Z doby starší:

Obr. č. 1. Část malé nádoby vyhrnutého okraje, 4 *mm* silné, barvy šedé; na hraně okraje a na vnitřní stěně zdobena jest jednoduchou vlnkou.

Č. 4. Neúplná černá nádoba s vyhrnutým okrajem, stěn 5 *mm* silných, průměru 13 *cm* a výšky 6 *cm*; zdobena jest na vnější straně dna mířížkováným čtyřúhelníkem, ohraničeným kruhem.

Č. 10. Střep 10 *mm* silný, tuhovaný, zdobený několika jednoduchými čarami.

Č. 13. Střep z okraje větší nádoby kotlíkovité, tlustostěnné, z hlíny hrubé, nestejně síly stěn, do černa pálený. tuhovaný, zdobený několika zářezy, s jednoduchou čarou kolem hrdla.

Č. 14. Střep z okraje nádoby rovněž kotlíkovitého tvaru, z hlíny hrubé, do červena pálený, tlustých stěn nestejně síly, zdobený dvěma hrubými čarami kolem hrdla a jednoduchou vlnitou čarou.

Č. 15. Část dna velké nádoby kotlovitého tvaru, do černa pálené, mající průměr 30 *cm* a tloušťku stěn 15 *mm*.

b) Střepy z doby mladší.

Ostatní tyto vyobrazené střepy pocházejí z nádob vesměs již krajů vyhrnutých, tenkostěnných (průměrná síla stěn 3 *mm*). Barvy jsou světlé, z jemné hlíny zhotoveny a na vnější straně černé, jakoby tuhované. Ozdobeny jsou drobnými ornamenty, pozůstávajícími z čar a teček vtačených.

III. Bronzový palstáv od Hejné.

Jako doklad existence doby bronzové na Horažďovicu chová zdejší museum jediný bronzový palstáv, jenž byl před časem nalezen při kácení lesa u vesnice Hejné, jihozápadně od Horažďovic.

Palstáv tento jest 14 *cm* dlouhý, jemně pracovaný, známého tvaru bronzových seker ohrnutých okrajů, které i jinde v Čechách se vyskytují. Z jižních Čech popsáno jest z různých nalezišť několik podobných palstávů již Woldřichem.¹⁾ Zvláště co do podoby jest palstáv od Hejné úplně shodný s palstávy, pocházejícími od Kestřan a Rathschlagu u Schwarzbachu.

Tvar i velikost palstávu od Hejné shoduje se též nápadně s některými vyobrazenými a popsány palstávy v nejnovější práci Hoernesově.²⁾

Jak mně též p. učitel Vydra sdělil, nachází prý se v městském museu v Č. Budějovicích řada bronzů a popelnic, jež byly před léty nalezeny v cihelně na panství velkostatku Střelohoštic, jihovýchodně od Horažďovic. Nálezy ty byly prý sem darovány dřívějším majitelem Gustavem Obstem. Myslím, že se zde jedná o nálezy, jež nejspíše pocházejí z mohyl rázu hallstattského, náležejících do skupiny hrobů jihočeských a které poněvíc též popsal Woldřich.

Střelohoštické mohyly uvádí též mezi jinými jihočeskými i Dr. Niederle.³⁾

¹⁾ Beiträge zur Urgeschichte Böhmens. (Mittheil. d. Anthrop. Gesellschaft, Wien 1883.)

²⁾ Bronzen aus Wien und Umgebung im k. k. naturhistorischen Hofmuseum und die Bronzezeit Niederösterreich im Allgemeinen. (Mittheilungen d. Anthrop. Gesellschaft, Wien 1900.)

³⁾ Lidstvo v době předhistorické. Str. 471.

Děkanství skutečské.

Sepsal JUDr. K. V. Adámek.

Fara ve Skučí ¹⁾ byla povýšena na děkanství r. 1655 na žádost Leop. Bohusl. Ferd. Berky z Dubé za tehdejšího arcibiskupa pražského, kardinála hraběte Arnošta z Harrachů. Však o tom na kruchtě děkanského kostela za varhany ve zdi byl na mramoru zhotoven nápis pamětní: »D.O.M.A. Sub auspicio Eminentissimi et Reverendissimi Ernesti Divina miseratione S. R. Ecclesiae titularis S. Praxedis Presbiteri Cardinalis Harrach, Archiepiscopi Pragensis, Principis, legati nati, S. C. M. intimi Consilarii, Regni Bohemiae Primatis, nec non Ordinis Crucigerorum cum rubra stella per Bohemiam, Moraviam, Silesiam et Poloniam Supremi ac generalis Magistri, Promotore Illustrissimo DD Bohuslao Ferdinando Leopoldo Berka S. Romani Imperii Comitis de Duba et Lippa etc., Domini haereditarii in Richmburg, Rosic et Slatinan etc., haec ecclesia olim parochialis in decanalem erecta. Admodum Reverendo ac Doctissimo Domino Do Paulo Theophilo Proxa, AALL et Philiae Magistro, Sac. Sctae Theologiae Candidato, Decano Scutensis installatio facta die 13. Augusti anno 1656.«

Listina errekční byla dána dne 12. června tohoto roku.

Bývalý tamní farář Pavel Bohumil Proxa byl prvním děkanem skutečským od r. 1656 až do r. 1661. Byl muž učený a, jak o něm Berghauer praví, vynikal vědomostmi, kazatelstvím, vírou pevnou a příkladným životem. Za svého pobytu ve Skučí dal některé obrazy malovati, a též o vřkolní filiální kostely pečoval. V kostele peráleckém sv. Jana Křt. býval na epištolní straně oltář sv. Václava, po němž v rámu dole zůstal ²⁾ nápis: »Tento oltář jest vyzdvížen za dvojí cti hodného a vysocevážného kněze Magstra Pavla Theofila Proxy, ke cti a chvále sv. Václava dne 14. Septembris leta 1653.« Proxa dostal se v šedesátých letech XVII. století na Moravu; pobyv pak později v Brandýse, byl povolán do Prahy, kdež dosáhl 4. srpna 1674 důstojenství kanovnického i žil pak na Hradčanech až do své smrti (2. ledna 1693).

Po Proxovi zastával nějaký čas úřad děkanský ve Skučí kněz Jan Sedlecký, jenž tu ani rok nepobyl. neboť v témž roce, v kterémž Proxa ze Skuče přišel, uvádí se tu Maximilián Fr. Cukr z Tamfeldu. Pocházel ze starého rodu šlechtického. Mysli byl světské. Nalezli jsme na to doklad v jednom inventáři, v němž se čte poznámka tohoto znění: »V roce 1672 pan pater Cukr z Tamfeldu odňal na modro barvenou podšívkou od antipendyum.

¹⁾ O farářích a kostelech skutečských viz mou stať »Z letopisů Skutčec utrakvistické« v »Památníku na slavnosti ve Skutči« 1894, K Adámka Chrudimsko 23, 70 a sld., Památky archaeologické a místopisné I. 169, IX. 421, Sommer, Königreich Böhmen V. díl, 245 str. — Podobizny děkanův skutečských jsou chovány na děkanství tamním

²⁾ Památky archaeologické a místopisné I. 168.

(rukopis). Ve Skuči byl Jelínek již r. 1673. Téhož roku byla skoncována sváda o pole kteřísi, jež již za Cukra byla vedena.

Když Jelínek byl děkanem, přináležely k duchovní správě skutečské tyto kolatury: skutečská (Skuteč, Žďárec, Račice, Leštinka, Malinné, Mokrejšov, Skutěčko, Prasetín, s 959 »odrostlými, ku svátosti schopnými« obyvateli), filiální kolatury perálecká (s 271 odrostlými), lažanská (s 282), ranská (s 311), štěpánovská (s 193), janovičská (s 206), řestocká (se 113 odrostlými obyvateli). Časem se obvod tento zmenšil.

Po odchodu děkana Jelínka do Dačic byl zveden na jeho místo dne 10. července 1680 Jan Vojtěch Kaplánek, kněz křížovníckého řádu s červenou hvězdou. Pobyl tu do října r. 1681, načež byl povolán do Chrasti a později pak stal se kdesi na Loketskú proboštem.

Od října 1681 až do srpna 1686 byl děkanem Jan Jak. Ant. Bukovský, pozdější arciděkan Krumlovský.

Další děkan Samuel A. J. Jedlička, jenž r. 1682 absolvoval bohosloví, byl instalován r. 1686 ve Skuči, kdež pobyl do 25. listopadu 1699, načež odebral se do Náchoda. Skonal, byv raněn mrtvicí. Za skutečského pobytu spravoval též kolaturu ranskou.

Porozhlédneme se poněkud po děkanství skutečském. Průvodcem jest nám »Consignatio beneficij curati decanatus skutzensis« ze dne 4. listopadu 1686, Jedličkou sepsaná.

Kostel děkanský Nanebevzetí Panny Marie uvádí se tu jakožto »dobře starým způsobem« postavený, však potřebami velmi skrovně opatřený. Totéž platí o filiálním kostele sv. Jakuba Většího na Ranně. Důchody těmto kostelům plynoucí nebyly valné; jen některé železné krávy, z nichž byl roční výnos as 25 zl. tehdejších. Jiných důhodů kromě »almužny« nebylo. Z toho někdy s vědomím děkanovým, někdy s vědomím písaře důhodního, jenž pořádal roční počty všech na panství stojících kostelů, se náklady činily. Z pokladny na hradě Rychmburku tehdy uschovávané mohly býti peníze brány jen se svolením páně. Děkan stýská si na patrona tehdejšího, že neplní slib, jenž při zřízení děkanství byl dán v ten smysl, že patroni budou odvádět děkanovi ročně 40 zl. Děkan měl ročně z fundace 6 sudů piva, a od věřících k výše uvedeným dvěma kostelům příslušících, též desátky (decimas siligineas).

Kromě těchto dvou kostelů spravoval děkan ještě kostely v Lažanech, Štěpánově, Janovičkách, Řestokách, Perálci a Pusté Kamenici. O tom posledním připomíná se v konsignaci, že jest velmi sešlý, takže jeho zdi hrozí zřícením. Důchody těchto kostelů nebyly jiné, než obou prve jmenovaných (železné krávy a almužna). Z administrace jejich měl děkan jisté plodiny ročně, v Janovičkách 4 kopy a na místě oběda 10 grošů bílých, dále pak ještě 20 grošů bílých (item in peregrinatione, quae fit in patrocinio eius): z Perálce rovněž ročně 4 kopy »et in dedicatione loco prandii« 10 gr. bílých, v Lažanech 5 kop. a 10 gr. bílých, v Řestokách desátek bílých a 10 gr. bílých, na Štěpánově 10 gr. bílých, v Pusté Kame-

nici z jednoho pole od starodávna plynul plat 1 kopy. Děkan dokládá: »Sunt praeterea certi agri et prata, quae nescio quo iure, dum in D^{no} requiescens Dnus Gelinek Decanatum Skutzensem teneret, a Decanatu abalienata sunt, et his modo cives utuntur, ex illis solvunt annue 8 šš.«

Prvým děkanem v století XVIII. byl ve Skuči kněz učený Antonín Václav Hynek Norbert Matheides ze Závětic (1699—1737). U věcech vláry nebyl snášenlivý, ve vykonávání svých povinností byl horlivý. Nařizoval odevzdávání knih na děkanství, aby schváleny býti mohly. Sám s jezovity pátral po domech po knihách kacířských. I za jeho doby byli někteří z bludařství a pro přechovávání kacířských knih stíháni a trestáni, tak r. 1710 Václav Veselý a syn jeho, u nichž děkan našel 11 knih bludařských, r. 1731 Pavel Koudelka, jenž však z vězení se vymanil, a spolu s rodinou svou a havíři železné rudy Jiřím Bodlákem a Janem Bodlákem, oběma z Pusté Kamenice, a Tomášem Sádovským z České Rybné a Alžbětou Kopistovou do Žitavy se stěhoval, ale jen sám tam bez soudruhů unikl. A tak bylo by lze uvést ještě mnohé jiné případy.

Matheides staral se také o úpravu kostelní, postavil děkanství a učinil nadaci na druhého kaplana. Za něho vystřídali se ve Skuči kaplani P. Václav Herman, Henrych de Mercy, Karel Zahraděcký, Jiří Jos. Strnad, Jiří Moravec, Václav Kříž, David Ferd. z Khölsperku, Václ. Herm. Oheim, Krištof Štěpánek. Patronem byl tehdy Štěpán Kinský.

Při kostele děkanském kladli své mrtvé kromě Skutečských též venkované ze Žďarce, Račic, Malinného, Leštinky, Skutčicka, Mokrejšova a z Dolního a Horního Prasetína. Kolik desátků z těchto osad bylo dáváno, oznamuje proventus decimarum beneficii Skutecensis in siligine:

	modios	quadran. modii	16 pars modii	3 pars quadr.
ex civitate Skutcz	21	3	—	2 $\frac{1}{4}$
ex pago Žďarecz	7	—	—	2
ex pago Raczicz	8	—	—	—
ex pago Maliny	2	3	2	—
ex Lesstinka	3	1	—	2
ex Skuticžko	7	—	2	—
ex Prasetin Superiore et Inferiore	6	1	2	2
ex Mokregssow	1	1	—	—

Z některých polí platili sousedé skutečtí 8 kop ročního platu. Pogrošného scházelo se ve Skuči ročně v 8 kopách, ve vesnicích, vyjma Prasetín, po 3 kopách, z Prasetína Dolního a Horního 26 gr. Jiné dávky byly letníky, koleda⁶⁾ a v postě vejce.

⁶⁾ V účtech obce skutečské připomínají se dary zeleného čtvrtka duchovenstvu (na př. r. 1657 p. děkanovi dali beránce, P. Eliášovi půlku telecí). Viz *mou stat* »Z obecního hospodářství skutečského« (v »Jitence« 1888 str. 90 a 207.)

V »specificatio proventuum fixorum anuorum decani in Skutecz in pecunia« (z téže doby jako zmíněný »proventus decimarum« pochodící) jest zaznamenáno: »Lacticinia, quid importent, specificare non possum, quia illa adhuc non recepi, neque ullam certam informationem, quantum inferant, habeo, verum quotquot vaccae in territorio meo numerantur, tot grossos |: uti informatus sum |: suscipiendos habeo.«

K děkanství skutečskému bylo v těch časech asi 40 korců polí, na nichž se osívalo, též i louky některé byly a s těch se klidilo 18 až 20 vozů sena. U děkanství byla zelinářská zahrada.

Dokud se ve Skuči vařila piva, dostával kněz z každé várky určitou míru nápoje toho. Když však vrchnost pivovarské právo obci odňala, dáváno pivo toto z panského, a kromě toho dostával děkan každoročně 6 sudů piva z fundace Berkovské, o níž se níže zmíníme. V Lažanech byl určen od vrchnosti jeden sedlák, jenž tyto nápoje na skutečské děkanství musel dovážet.

Děkan skutečský měl též dostávat 40 zl. ročně, jak to při zřízení děkanství bylo patronem slíbeno, pak ještě nějaké koledy vrchnostenské. Z Krouny, Voldříše a Kladna, ačkoliv tyto osady v právomoc děkanovu nepatřily, dostával slepice, z Krouny 42, z Voldříše 8 a z Kladna 14.

Z Ranny, kdež byl filiální kostel spolu se hřbitovem, na kterýž kladli své mrtvé Ranští, Voldřetičtí, Pokřikovští a Vojtěchovští, byl dáván desátek. Práví se v »proventus decimarum«: »Ranna dat 12 modios, Woldrżeticze 5 mod., 3 quad. 1 tertia pars q., Pokřikow 12 m., 1 q. m. 2 t. p. q., Wogtęchow 13 m. 1 q. m. 2 t. p. q., Woldrżiss 4 m. 1 q. m. 2 t. p. q.« Kromě toho děkan skutečský dostával z této kollatury ročně 2 kopy 17 gs 1 d, a »in dedicatione pro prandio« 10 gs a užíval tu při Ranně nějaké louky a pole. Obydlí při kostele bylo prosté. Bylo v něm unicum cubiculum.

K štěpánovskému kostelu pochovávali kromě Štěpanovských též z Nové vsi, Bělé a Radimě. Ze Štěpánova dávali 2 t. q., z Radimě 17 m., z Bělé 4 m. 2 q., z Nové vsi nic. V specifikaci proventuum se dokládá: »Ab ecclesia Štěpanowiensi dantur, quando Divina ibi celebrant, 2 gallinae et medius quadrans avenae.«

Z Lažan, kdež jest kostel sv. Václava, a z přifařených obcí uvádí se v desátcích jen z Daletic 1 quadrans, ze Zbožnova, Lešan a Rychmburka nic. Z této kollatury bylo peněžitých platů ročních vybíráno úhrnem 5 kop a »in dedicatione pro prandio« 10 gs. Z Rychmburka měl též 2 beránky a 4 kapry, a kromě toho bylo z každého lovu rybníčného na děkanství skutečské 2 kapry a několik jiných ryb dáváno.

Děkan měl na tři krále žehnati budovy vrchnostenské, zejména hrad a pivovar.

Z dvora daletického a bělského dostával děkan 5 korců a 2 věrtele. Dokud bývaly na místě těchto dvorů dvě vesnice (fuerant ibi prius 2 pagi), dávali tamní venkované letníky, ale vrchnost po zrušení vesnic těchto nedávala náhradu za ně.

Z Řestok bylo desátku 8 kopy 1 věr. Co kostela Janovického scházely se ročně 4 kopy. in dedicatione pro prandio 10 gr., item in festo titulari Annunciationis B. V. Mariae 20 gr. Příslušné osady Janovičky, Lhota, Dolý, Racouň, Dolany, Chlum, Brod a Zhoř neplatily desátků. Taceť se dalo z Peráče, Městina, Rybného, Kutřina, Stříteže a Hlubočké. Co kostela Peráče bylo ročních peněžních plati 4 kopy in dedicatione pro prandio 10 gr. a, kdykoliv se tu mše sloužila, dávány 2 setce.

O Pusté Kamenici, v níž byl kámen v. Ann. čteno se specificaci proventuum, že in dedicatione tantum 26 annuatim, quando Divina ibi peraguntur, tantum prandium. Více pak z některých poznámek, že venkovane muso aby pro ceteris domas paroch, platili při filiálních kostelích určitý pobitek. Pro Pusté Kamenici, z níž též dávali nějaký oves, máme ještě zápis, že děkan měl od tamtuh ročně 1 zl. 10 kr. tenecijem z pole a jiné dávky. Inde accipit 1 fl. 10 kr. ex agro per annum cum in celebrata Divina, prandium aut pro hoc 35 kr., maiores parochi dant faciem cum mltis, minores medium, item quicque 2 turdos. in agro a annu, a quarta inveni 12 turdos. Tím končíme třetí příjím děkanství kustebského.

Krátce před smrtí v. n. děkana, ve děkan Marceles na odpočinek. Zemřel 9. července 1732. Do světa došel ve přírodný rodák Fr. Jan Bartoň.

Bartoň byl asi od r. 1730 farářem v Chavardon na Zlonce. Odtud kázal r. 1731 a 1732 v kážděm nedělním v Loupanech a 1734 při instalaci Fab. Čechury na far. ve Vrážetě. Tato tři kázání byla tištěna. Do světa se dostal Bartoň r. 1737. Vydal ještě některá kázání. Jngmann v Historii literatury str. 304 uvádí tyto práce Bartoňovy: *Catena sermonum regni Len. troici* (v Praze 1731), *Coelum novum* v Praze 1732. Vímne v krvi vstípená . . . na den marnosti d. o n. p. Pavla Fab. Čechury (v Litomyšli r. 1734 tištěno), *Fidelis et prudens dispensator* . . . Věrný a opatrný vladař v Praze 1736. Kazatel podivný, protože stoletý . . . t. krev Ježíše . . . Salvatora Christského . . . z obrazu jeho v městě Chroum z nevážitosti švédské r. 1648 vytrá (v Praze r. 1748).

Bartoň byl děkanem skutečným do r. 1749, načež stal se kanovníkem na bradě Pražském. Za jeho pobytu ve Skutči byla sešlá kaple v Janovičkách rozbourána a v nynější podobě přestavěna (r. 1741), a Bartoňem r. 1746 ke cti Zvěstování P. Marie vysvěcena. V pronásledování nekatolíků se pokračovalo. Tak byl potrestán Václav Kheř, protože tvrdil, že není odítec. Jan Hubenka z Voldřetic pro půjčování knih kacířských, Václav Ondráček pro řeči o papežovi a čtení katechismu Lutherova, a jiní.

O Bartoňovi se vypravuje, že byl horlivým ctitelům P. Marie. Měli na tamním děkanství její starodávni obraz. Za děkana Proxy kaplan jeho (minorita), navrátil se jednou z vyjiždky po kolatuře, sebral pistole, jež si k sedlu pro svou bezpečnost upevňoval, a řekl

děkanovi: »Oč, že kulí z pistole ruku na tom obraze namalovanou prostřelím.« Nedbaje napomínání děkanových, vypálil ránu na obraz, trefil, ale, položiv se večer zdrav, ráno pak vstávaje ucítil bolesti v ruce a druhého dne ucítil, že i druhou ruku má seschlou a umrtvenou. Uchýlil se do kláštera své řehole a přes 2½ roku v tomto zbědovaném stavu žil. Řeholníci ošetřovali jej a modlili se za jeho uzdravení. Tu on jednou v noci měl vidění. Zjevila prý se mu P. Maria a oznámila mu, že, bude-li ve skutečském kostele před jejím obrazem prosit za smilování, nabude předešlého zdraví. A tato rada prý se splnila. Byl pak zmíněný obraz Panny Marie Pasovské, jež byl zatím Matheides s přivolením konsistoře na postranním oltáři v kostele děkanském umístil, pokládán za zázračný. Záhy processí začala docházeti do Skuče. Děkan Bartoň hodlal obraz na příhodnější místo přeložiti. Této žádosti jeho ku konsistoři podané bylo vyhověno listem daným v arcibiskupské kanceláři 24. června 1737, aby obraz (však beze všech slavností) vhodněji umístil. Zavěsil jej nedaleko hlavního oltáře, i ustanovil se, že jeho nákras s písničkou příhodnou tiskem vydá. Roku 1742 s konsistoi vyjednával, ale, jak pořídil, nevíme. Bezpochyby příznivě.

Již jako kanovník metropole pražské založil Bartoň r. 1762 nadaci studentskou pro své přátelstvo, pak pro chudé synky plzeňské a posléze pro jiné chlapce chudé a pilné.

Za Bartoně umenšil se obvod působnosti skutečských děkanů. Byla zřízena nová fara v Krouně, kněz byl připojen kostel pustokamenický. Prvním farářem krounským byl Jan Felix Chuchelský z Nestajova, rodák chrudimský, jenž pak po pobytu v Chocni dostal se do Skuče. Byl děkanem od r. 1749 do r. 1782, a čestným kanovníkem vyšehradským a prvním vikářem skutečským. Vedl život skvělý, pohostinstvím proslul. Na děkanství skutečským choval u sebe svoji máteř, dochoval ji smrti (zemřela 20. února 1750). I jiní příbuzní žili u něho. I za něho byli někteří viněni z kacířství, trestáni pro čtení knih bludařských a pro šíření zásad učení církve římskokatolické odporujících. Arcibiskupská kancelář pobádala. Svědčí o tom její list ze dne 18. prosince 1760 psaný, jímž mu píše, že, poněvadž prý jacísi lidé jazyka a původu slovanského z Uher do Čech častěji v roce přicházejí a pod záminkou vyřizování svých záležitostí knihy kacířské české i německé nově tiskem vydané do království vnášejí, lid proti radě katolické církve navádějí, knihy ty roztrušují po mlýnech a samotách a k evangelické sektě připoutávají, posílá se popis jejich a vyslovuje se přání, by byli chytáni a vězněni. I mohli bychom dosti ještě i za Chuchelského jmenovati osob, které pro své přesvědčení náboženské byly stíhány a pro čtení knih kacířských pronásledovány. Však zmiňme se o podniku, v té době ve Skuči založeném.

V těch časech někteří sousedé skutečtí »z pouhé lásky k blížnému a všem věrným dušem ku pomoci« ustanovili mezi sebou »přátelstvo, věrnou úmluvu aneb confederaci živých a mrtvých«, dávše ji pod ochranu nejsvětějších pěti osob: Ježíše, Marie, Josefa,

Joachyma a Anny jakožto mocných štítův a pomocníkův všech umřajících. Konsistoř schválila 13. dubna 1764 stanovy společnosti této.

Při děkanském kostele byla (r. 1768) tato nadání: 1. osecké, 1. srpna 1710 pannou Kateřinou Oseckou zřízené (jistina 300 fr., tehdejších peněz à 50/0) na 30 mší ročně; 2. smetalovské 29. září 1724 skutečským měšťanem Jiřím Smetalem zřízené (50 zl. à 60/0) na 5 mší; 3. mattheidesovské 15. května 1739 děkanem Norbertem Mattheidesem na vydržování kaplana (4000 fr.) na 104 mše roční; 4. vrtáckovská fundace 27. března 1753 od skutečského měšténína Daniela Vrtáčka zřízená (100 fr. à 50/0) na 8 mší ročně; 5. zástěrovská fundace 22. dubna 1753 od Václava Zástěry, měšťana skutečského (50 fr. à 50/0) na 4 mše; 6. procházkovská 22. prosince 1747 Antonínem Procházkou (40 fr. à 50/0) na 3 mše; 7. wolfowská 22. prosince 1761 od panny Doroty Wolfovy (100 fr. à 60/0) na 10 mší; 8. spilkovská 15. července 1766 od skutečského měšťana Jana Spilky (50 fr. à 50/0) na 4 mše; 9. fundace hrabat Berků, dle níž děkan musí v každý pátek sloužiti mši (ročně 52), začož vrchnost dává mu ročně 6 sudů piva. Fundaci 10. založila výše řečená konfederace.

Nástupcem Chuchelského stal se Tadyáš Prokop Saník sv. teologie licentiát. Některé památní knihy píšou jej Schanik. Pocházel z Nového Města nad Metují, byl kaplanem ve Skuči, v Hlinsku, pak farářem svrateckým. Ze Svratky dostal se do Skuče, kdež byl děkanem do své smrti. Zemřel 24. dubna 1794 ve stáří 59 let, byv 34 léta knězem. Za něho bylo zřízeno biskupství královéhradecké, k němuž byly roku 1784 přivtěleny kraje chrudimský a čáslavský. Když pak r. 1785 bylo provedeno nové uspořádání far, byl obvod kolatury skutečské umenšen, zvláště zřízením fary na Ranné. Před r. 1785 příslušelo k dekanátu skutečskému 1 město, 24 vesnice a 3 samoty, po tomto roce, po odpadnutí 12 vesnic a 2 samot k farám ranské a lužské a k administratuře rychmburské, zbylo pouze město Skuč, vesnice Skutěčko, Leštinka, Prasetín, Mokrejšov, Malinné, Žďárec, Račice, Lažany, Lhota, Štěpánov, Zbožnov a Nová ves, panský dvůr v Daleticích s krčmou v Dolívce a ovčín v Bezděči. Z nového v témž roce konaného vyměřování zemského vysvítá, že k děkanství skutečskému patřilo 50 měr a 1 větel polí, k štěpánovskému kostelu 28 m. 2 v. 1 1/2 čtv. Luk děkanských bylo 14 m. 1 v. 1 čt., pastvin u Skuče 8 m. 3 v. 2 čtvr., zahrad u města Skuče 3 v. 1 čtv.; u filiálního kostela v Janovičkách 1 m. 2 v. 3/4 čtv., v Ranné 2 v. 3 1/2 čtv. Luk bylo u Ranny 25 m. 3 v. 3 3/4 čtv., polí 52 m. 2 v. 3 1/2 čtv. Při děkanství byl malý rybník měřící 3 v., u Ranny rybník ve výměře 1 m. 1 v. Na Ranné, kdež v těch časech byl zřízen farář, z náboženského fondu vydržovaný, bylo poblíž kostela obydelní stavení se stodolou, chlévy pro hovězí dobytek (et stabulo pro bobus et vaccis, cujus reparatio ab immemorabili tempore incumbit ecclesiae). Byla tu též zahrada, jejíž ohrada pořizovala se z dřv farního lesa. A tu ohradu okolo

stavení a zahrady měly opravovati obce Ranná a Hivel, Vojtěchov Pokřikov, Voldřetice, Ofiendá, Mrákotín a Holetín, ale tu část která souvisela se zahradou statku Zelenkova, měl majitel statku sám farským dřívím opravovati. Z jmenovaných osad bývali někdy povinni děkanům robotou, pozůstávající v zorání pole, zasetí osevu děkanem daného, žatvě, sklizni a odvezení do rannské stodoly, jakož i v sekání trávy, sušení, sklizni a odvezení sena s louky »Robotky« do téže stodoly.

Podle katalogu kněžstva z r. 1776 byli za děkana Chuchelského kaplany Jan Dobrý a Karel Štěpánek.

Karel Štěpánek byl z Vostřešan, působil ve Skuči asi 14 let, nežli obdržel faru svrateckou, z níž pak na sv. Jana Křt. r. 1794 se přestěhoval na děkanství skutečské.⁷⁾ Od 1. května 1792 byl administrátorem vikářství skutečského. Stal se pak biskupským vikářem a konsistorním radou. Skonal 6. října 1811 v stáří 66 let.

Uprázdňené místo bylo obsazeno skutečským rodákem Antonínem F. Tomáškem, bratrem hudebního skladatele Václava Tomáška. Otec jejich Jakub s manželkou svou Kateřinou měl ve Skuči obchod. Syn Antonín dán byl záhy v mládí do Rokytnice, by se utvrdil v němčině, a pak do Prahy. I dostal se na Bílou Horu, kdež po 3 leta pobyl, uče se soukromě pod dohlídkou tamního faráře Fr. Vanglera. Byli tam tehdy i jeho krajané, Matěj Prokop, rodák hlinecký, pak kaplan skutečský, posléze farář rannský († 5. ledna 1811 v Krouně) a skutečský rodák Josef Rybička, pozdější farář mikulovický. Po smrti Vanglera odešel Tomášek do cisterciáckého kláštera ve Žďáru, pak dokončil studia v Olomúci. Po vysvěcení působil r. 1777 v Žumberce, pak (1786) na lokalii v Modletíně. Filip hrabě Kinský, byv za urážku generála Sačinského stíhán, skrýval se nejprv na Čachnově a v Hlinsku, pak u Modletína, kdež jej Tomášek přichránil. Tomášek po 7 letech dostal se na faru bojanovskou (do r. 1811). Léta příštího byl již děkanem v rodišti. Filip Kinský z vděčnosti za ochranu svou na Modletíně mu jím poskytnutou prý Tomáška presentoval na děkanství, kdež tento pak 13 let působil. Tomášek zemřel 4. ledna r. 1824 v 71. roce svého věku.

Setkáváme se pak na děkanství skutečském s bývalým administrátorem hlineckým Janem Křt. Horníkem, rodákem jičínským,

⁷⁾ Děkan Štěpánek pořídil 27. března 1810 inventář kovového náčiní a nádobí děkanského kostela. Byly tam: 1. stříbrná docela pozlacená monstrance, vážící 4 lb. 7 l. rak. váhy, 2. měděná pozlacená malá monstrance, 3. pozlacený stříbrný kalich od děkana Matheidesa s patenou (29 1/4 l. vážící), 4. stříbrný pozlacený kalich s patenou (25 1/4 lotu), 5. kalich stříbrný zlatený (1 lb. 1 1/4 lotu), 6. měděné pozlacené ciborium, 7. stříbrné, částečně pozlacené ostensorium s reliquiemi od děkana Fr. Bartoně (23 3/4 lotu), 8. měděný špatně pozlacený pacifikál, 9. mešní konvičky s podnosem (1 lb. 7 lotů), 10. stříbrná kadtelnice (1 lb. 11 lotů), 11. loďka (naviol) 15 1/4 l., 12. mosazná kadtelnice nepotřebná, 13. mosazná loďka nepotřebná, 14. stříbrná schránka na sv. oleje (1 1/4 l.), 15. schránka pro sv. křížmo (7 1/4 l.), 16. malé 2 stříbrné pozlacené pateny pro sanctissimo k návštěvě nemocných (8 lotů).

kaplanem chrámstovickým. Horník dostal se z Chrámstovic zate do Krouna pak za administrátora do Hlinska kde spravil duchovní za skutečného faráře Jana Randa v Praze bytancine Horník zemrel 10 prosince 1831 v starosti na Karc. Krepinsky sta se děkanem. Byl z Chrámstovic na Tábořsku 1782, ale už v mlad. jeho přistěhoval se jeho zasloužil na Rychmburk. Tu pak na Karne z ro Svratec přestěhoval se také v Hlinsku a konečně od 10 května 1832 ve Skuči. Soudil Karc. Krepinsky. Za jeho děkanování nastala se křesťanská hromová kořem děkanského kostela se rozkládáním. Nový hřbitov za městem byl r. 1834 za assistence kaplana Josefa Kopeckého a Václava Kučery vysvěcen. Za Krepinského bývá také děkanem 1831 vysvěcena kaple sv. Anny u Strápanova.

Po smrti Krepinského rodak Václav Samok, jeho děkanem skutečného hofický rodak Václav Samok, jeho děkanem dříve ve Skuči kaplanem, pak administrátorem rychmburským. Po smrti faráře svrateckým. Za jeho pobytu ve Skuči byla hřbitov seze západem průčelí věž dekanského kostela a shodila, takže nová musela býti pokryta r. 1852. Zemřel 16. října 1860 na odpočinku v Chrudimi.

Josef Kopecký, rodak poličský, býval kaplanem za děkanů Horníka a Krepinského, pak působil v Krouně a v Hlinsku, pak stal se děkanem ve Skuči.

Jej vystřídal rodák radimský, někdejší kaplan hlinský a skučtečský, Josef Kvapil († 20. ledna 1900 ve věku 84 let), na němž kostel byl uvnitř opraven, vymalován a zvláště v presbytěři zcela obnoveny.⁸⁾ Jím končíme řadu děkanů skutečských

⁸⁾ Zajímavou památkou v děkanském kostele skutečském jest kamenná kazatelna, v století XVI. zbudovaná, jež ozdobena jest dvěma polovypuklými postavami evangelistů s jejich odznaky. Dole pod postavami jsou jména: S. MATHEVS. S. MARKVS. S. LUKAS. S. IOHANNES. Zábradlí schodiště kazatelny, jež položeno jest v presbytěři od vchodu sakristie, jest ozdobeno polovypuklým obrazem Obrácení sv. Pavla na viru. Pod hofějším okrajem kazatelny v pásu nad postavami evangelistů vine se nápis, jenž pak i pásem pod hofějším okrajem zábradlí schodiště pokračuje. Zní: DEUTERO 10. A Reki Buh k Mor. Šissow: Proroka gim wzbudim z Prostrzedka Bratři gowich podobno tohā a wlozim Slowa mā w Veta a budeš mluwiti k nim wasoko, coš mi pikaš. Jednoby pak nechtěl siisseti Slow geho, kteréš mluwiti bude wa Gimnu mām, pak budu matiti. Kazatelna má stříšku a spočívá na sloupu, v jehož popředí jest vytesán Mojžiš, jenž drží v pravici desku s desaterem přikázání o zem opfenou. Za jeho hlavou čte se: »Mluwil lidu Israelskému Mojžiš.« U kazatelny stojí starobylá křesťelnice cínová na třech nohách, jež nahoře přilehají hlavami vousečů ke kotli a dole končí zvifecími tříprstými tlapami. Některé ozdoby, jež bývaly na vnější straně kotle, byly patrně v době protireformační otlučeny. Nápis minuskulový zní: hřbitov hofický pjetisajho osmunicu (ho) letja bupjho.

Kaple sv. Lazara na Novém městě Pražském.

Dr. Jos. Teige a Jan Herain.

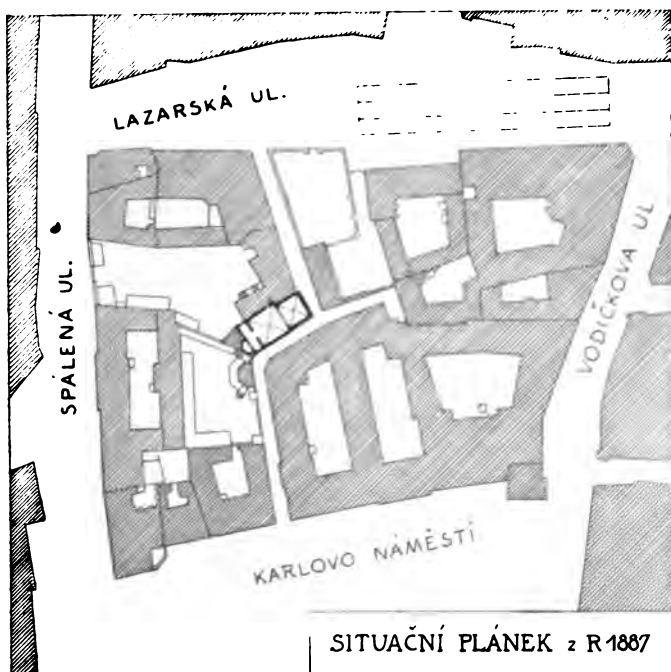
Severně od bývalé novoměstské radnice stojí při úzké uličce Lazarské kaple sv. Lazara (viz obr. 1.) od roku 1788 zrušená, s bývalým špitálním stavením č. p. 7., do něhož hlavní vchod otvírá se ze Spálené ulice přes velký dvůr, někdejší to špitální hřbitov.

Hrozné události děkujeme první své vědomosti o kapli svatého Lazara.* Řádění braniborské (1280), za kterého nebyly pole vzdělávány, lidé prchali do hor a lesů, přivolalo hosta nad jiné strašlivějšího — hlad. V letopisech toho času zachovaly se nám o něm zprávy přežalostivé, z nichž souditi se dá, že právě ve hlavním městě způsobil nejstrašlivější výjevy. Nejprve naplnila se Praha množstvím chudých lidí, dílem domácích, dílem ještě více přichozících odjinud, kteří z hladu žebřili po domích. Měšťané brzy nestačili dávatí almužny, sousedů samých mnoho přicházelo na mizinu, tak že musili prodávati dražší věci své, neb dokonce o všechno přišedše přinuceni jsou dáti se na žebrotu. Zámožnější pro drahotu potrav propouštěli jen poněkud zbytečnou čeládku a množili i tím počet lidu zápasícího s hladem. Žebráci začali brzy bráti lidem v domích hrnce od ohně a krásti dle příležitosti. Nyní byly jim ve městě domy zavřeny a zvláště nedopouštěno žádnému nikdež noclehu ze strachu před oloupením. Množství žebřáků léhalo odtud přes noc na ulicích, obkládající se, když nastala krutá zima, hnojem. Místo obyčejných potrav lidských pokoušeli se mnozí zahnati hlad travou nebo senem, jiní jedli mrchy koňů, psů a jiného dobytka, ano odřezávali viselce ze šibenic a krmili se jich masem. Ku hladu a mrazu přidružil se konečně i mor, jenž zachvacoval hladové i syté bez rozdílu. Kněží nepostačovali k zaopatřování umírajících, ani hřbitovy Pražské k pochovávání mrtvých. Konšelé a starší měšťanstva Pražského dali k rychlejšímu odstranění nákazy z ulic a domů kopati šachty, do nichž házela se mrtvá těla napořád. Bylo jich osm; vešlo se do každé okolo tisíc mrtvých. Jedna byla u sv. Petra na Poříčí, do níž vhozeno jest dva tisíce těl, dvě u kostela sv. Lazara, dvě u sv. Jana na Bojišti čili na Rybníčku, dvě pod Vyšehradem ve Psářích, jedna na Malé Straně u sv. Jana v Oboře blíž zdi měst-

*) Správní výbor Společnosti děkuje upřímně P. T. pánům: Frant. Dvořákovi, redaktoru Fotogr. obzoru, za fotografie, podle nichž byly pořízeny (mimo č. 1. a 12.) veškeré ilustrace, J. U. C. Frant. Zumanovi za pečlivý nákres celkového pohledu (č. 1.), architektu Janu Skorkovskému za půdorys, řez podélný i situační pláněk, prof. Janu Koulovi za ochotné svolení ku fotografii tympanonu a Dru Boh. Matějkovi za péči o touž věc.

ských.«¹⁾ Umírání trvalo nepřetržitě až do žní roku 1282, které byly bohaté a konec učinily bídám zemským.

☐ Tehdáž tedy, na počátku panování krále Václava, stával již kostelík sv. Lazara. Kdy a kým byl založen, nevíme. Stál asi ještě na půdě, kterou »jako újezd sv. Martina« daroval r. 1178 kapitule Vyšehradské a která před tím náležela matce jeho Adelhaidě († 1140).²⁾ Újezd tento zasahoval až do nynějšího Starého Města, od kterého byl oddělen, když král Václav I. kolem r. 1235 vystavěl hradby Staroměstské. Zbytek před hradbami na půdě později Novoměstské tvořil dvůr se sladovnou s řadou městišť a

SITUAČNÍ PLÁNEK z R 1887

domků porůznu stojících, což vše v první polovici XIV. stol. bylo již v držení měšťanů Staroměstských. Na straně jižní odtud vznikl za Přemysla Otokara II. hřbitov židovský (zahrada židovská,) nyní Vladislavova ul., zaujímající místo mezi Spálenou ulicí a Šírokou až k masným krámům. Byly tedy ony jámy morové vykopány v krajině »za židy«.

Kostelík sv. Lazara byl jistě již od počátku špitální (domus leprosorum), spojený s dvorem a hřbitovem. Dějiny jeho jsou nám však skoro docela neznámý. Čas vyhladil všechny stopy a dnes

¹⁾ Tomek, Dějepis města Prahy I. str. 199.

²⁾ Regesta I. str. 162 č. 366.

dovedeme pověděti o něm jen něco málo. Jako u jiných špitálů, bylo zde zajisté též zvláštní bratrstvo špitální.³⁾

V bouřích husitských špitál zašel a kostelík přišel do vlastnictví cechu řezníků Novoměstských, kteří zde v sousedství měli své masné krámy. Tyto — v počtu 100 — zřízeny byly hned při založení Nového Města a stály ve dvou dílech rozděleny uličkou. Jeden z nich stál do nedávna a jest v dobré paměti všech, druhý oddíl sahal pak až k ulici Spálené.

Při nedostatku zpráv nemůžeme říci, kdy řezníci převzali kostel sv. Lazara. Trh, dle kterého řezníci r. 1561 zakoupili od Jirčanského faráře Duchka za 8 kop mš. sousední jeden dům za stále obydli duchovního správce, v knihách smluv trhových zapsán není.⁴⁾ Zde sídlil jako správce kněz pod obojí a sice v letech dvacátých XVI. stol. kaplan Pavel⁵⁾, r. 1526 senior Václav⁶⁾ a r. 1534 Bohuslav.

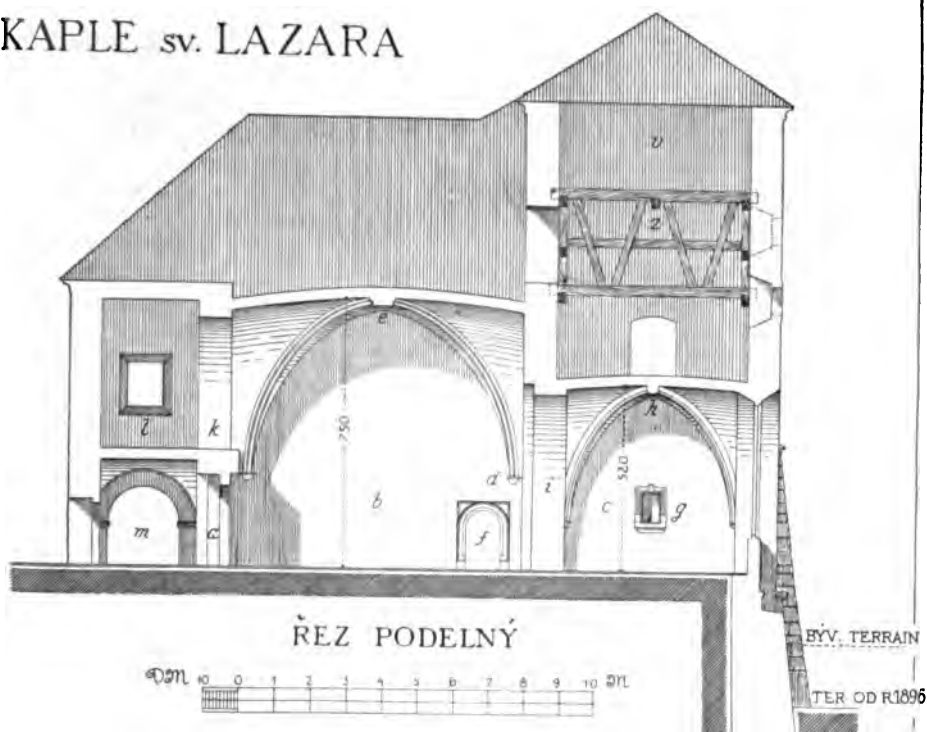
³⁾ Že by kostel sv. Lazara byl v XIV. stol. farním, nemůže se soudit ze slov: »Nos frater Nicolaus prior, plebanus ecclesie s. Lazari, Johannes senior etc. to: usque conventus fratrum monasterii Sderaziensis«, jak čteme ve Summa Gerhardi (č. 86). Ve formuláři v přičině jmen, která zde byla věci vedlejší, nedbáno vždy přísné pravdy.

⁴⁾ Trh ten uvádí Schaller, Beschreibung der kön. Haupt- und Residenzstadt Prag IV. (1797) str 152, dle rukopisu »Privilegia, smlouvy a zápisové pořádku řeznického v Novém Městě.«

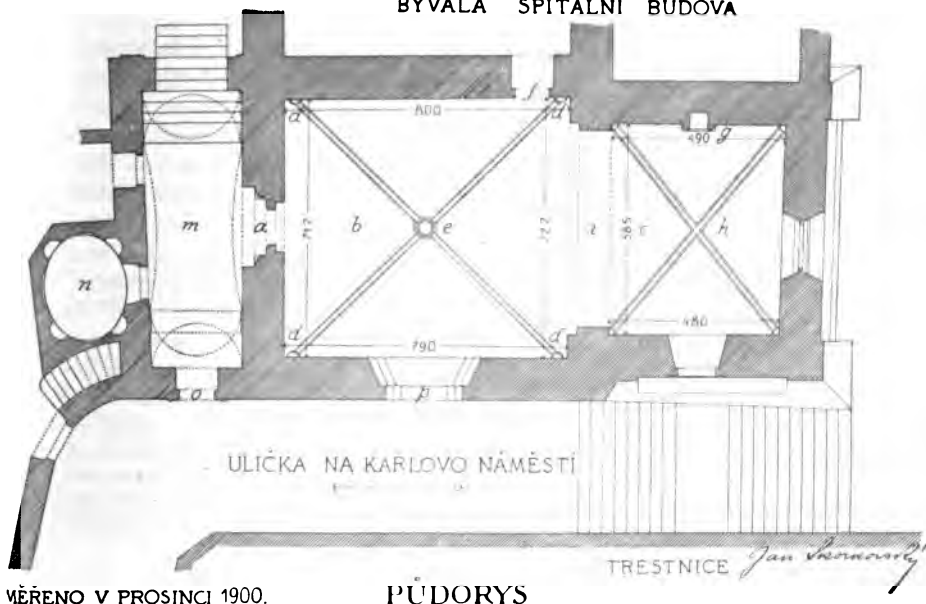
⁵⁾ Z jeho kšaftu z r. 1526 uvedeno budiž: »Ve jméno božie amen. Já kněz Pavel, tehdáž u pánuov řezníkův kaplan u sv. Lazara, znaje se v nemoci a nemocen strach smrti, protož toto zřízení a poručenství s dobrým rozmyslem a s dobrou pamětí dobrovolně činím svú vlastní rukú, aby po mé smrti žádné nesnáze nebylo ani jaký soud by povstati mohl v statek muoj, kteréhož mi pán buoh popfieti ráčil z své dobroty. Neb k tomu žádný žádného nemá práva a nápadu po ničemž, než což mezi chudé přátely z dobré vuole žádnému nikda nezavázaný i jednoho peníze, o kterémž takto řídím a vuoli poslední pozuostavuji: Najprvé knězi Šimonovi bratru ujcenému, jenž nyní jest v Pacově, 10 k. m., ač jestli živ; pakli by nebyl, to poručím poctivému knězi Ondřejovi u sv. Vojtěcha faráři s pannú Kateřinú, aby to na chudé obrátili. Martě Hynkové ujcíně v Pelhřimově 5 k. m., ač jest živa. — It. dětem bratra mého Kašpara — 10 k. m. v Pelhřimově. Item do Mýta Vysokého dětem bratra Matěje aneb Macha 10 k. m. Item Duchkovi v Žbuzanech sestřenci 3 k. a bratru jeho v Pelhřimově, přijmí Holému, 2 k. gr. — Kniehy pak všecky ty svěřují — knězi Ondřejovi, faráři u sv. Vojtěcha v Smrdařích, aby je rozdělil mezi kněží, jako jsem jemu sepsané dal. — A to se dalo léta MoVcXXVI ve čtvrtek po Veliké Noci. (2142 fol. L 1.)

⁶⁾ Snad totožný s kaplanem Václavem, jehož kšaft z roku 1530 čte se takto: »Ve jméno svaté a nerozdílné Trojice amen. Já kněz Václav toho času kaplan u sv. Lazara na Novém Městě Pr., znamenaje nedostatky i věku i zdraví svého etc. toto poručenství a úmysl vuole své poslední o statku svém oznamuji. Item najprve poručníky ustanovuji tyto osoby: ctihodného pana administratora mistra Václavovic z Třebouně, kaplana kaply české Betlíma, a poctivého kněze faráře od sv. Vojtěcha z Smrdař, jichž sem se k tomu dožadal a jim nad jiné lidi věřím, zvláště jmenovanému panu administrátoru, že se při tom poručenství věrně podle vuole mé a svěření zachovají a zachová. Item pánuom řezníkuom k záduší kaply sv. Lazara poručím 5 kop gr. č. a na víno, ty aby jmenovaní poručníci z statečka mého jim vydali. Item na milosrdné skutky chudým odkazují 6 k. m., 6 k. č. It. Anně kucharce, která mi věrně sloužila po všecka léta ochraňují mne v mých ne-

KAPLE sv. LAZARA

BÝVALÁ ŠPITÁLNÍ BUDOVA

VĚŘENO V PROSINCI 1900.

PŮDORYS

Z konce 15. století uvedeno budiž ještě, že r. 1496 odkázal Jan Mřeněk na zvon 5 kop gr. (2095 f. A. 15.)

Správu záduší vedl vždy některý starší cechu řeznického. Jeden z nich, Vít Hájek, praví o tom ve své poslední vůli z roku 1503 takto: »Item oznamuji, že mám u sebe peněz zádušních k sv. Lazaru XVIII kop gr. č. a 12 kop gr. m. a což jsem vydal vopravy téhož zádušie sv. Lazara, jako na kalich, na ornáty, na mšál, to vše promiejiem. A přitom také oznamuji, že pokudž mi v paměti, že by k témuž záduší sv. Lazara měli dáti skrze kšaftovnie odkázanie it. Šturmová dcera za Mřenka 5 kop, Čáslavský, poručník Ruozkuov 5 kop, Bendová 10 kop, Bartoš zvonář 10 kop, Jakub pod šatlavů za Víta 2 k., Pruša Tobiašuov 4 k., vše míšenské, jakož kšaftové to šife oznámie. (2095 fol D. 1.)

Sem darovali r. 1573 řezníci kancionál dosud chovaný v pražské universitní knihovně. Zpráva architekta Ant. Bauma⁷⁾ zní o něm: Český rukopis na papíru o 513 stranách z r. 1573. Některé malby jsou dobré, ale nedbale provedené, jiné jsou hrubé. Iniciálky jsou barevné lapidárky, versálky švabach. Ku konci rukopisu jest napsáno:

Ku kapli sv. Lazara v Novém Městě Pražském dokonán
ve středu den přenesení sv. Ludmily. Nákladem pánů
starších i všeho cechu poctivého řemesla řeznického.
1574.

Na to vyjmenování jsou všichni starší a cechovní písaři. Rukopis jest poškozen. Iniciálka R má po straně ornament, dole obraz květné neděle. V iniciálce D král David; po straně ornament a znak (Vít Červenka); doleji pozdravení andělské. V iniciálce P český lev; znak (Ondřej Buršter); doleji umučení sv. Petra. Jinde stěti sv. Jana s nadpisem: To vše nákladem Jana Chladomře. Při iniciálce W znak se lvem (Jan Hadomec), doleji křest Páně. Jinde Kristus v očištění, cechovní znak a pod ním Adam s Evou. V iniciálce D sv. Trojice, po straně Šimon Lisey a dole nicejské koncilium. Při apokalyptickém obrázku znak (Matěj Sokol).⁸⁾

Roku 1564 postoupili řezníci jakožto patronové kostelní kus hřbitova sousedce své Martě Přisahové z pivováru »u Přisahů«. Zápis v knize smluv trhových novoměstských (č. 2194 fol. 208')⁹⁾ zní o tom takto: »Jakož jsou páni starší poctivého řemesla řeznického kus krchova od záduší sv. Lazara k vydání světnice a ke

dostaticích, poroučím všechny svrchky mé — Item mám v Hradci v Králové v městě na faře truhlu knih, ty ať sú rozděleny na tři strany. Vo první ať se rozdělí kněz Jan, arciděkan Hradecký, s knězem Jiříkem Haltířkem, farářem dvorským. A ty páni faráře ředitele činím těch knih, aby druhú stranu prodali a za ty peníze koupili sukna chudým. Třetí pak stranu ať rozdají kněžím chudým, kteří by se chtěli učiti —. (2095 fol. B 5'.)

⁷⁾ Památky archeologické XV. 146.

⁸⁾ Sign. XVII. A 39.

⁹⁾ V arch. kr. hl. m. Prahy.

vzdělání z té světnice i z pivováru na týž krchov voken přidali, jakž na tom místě stavení již dávno udělané vykonáno jest, kteréhožto přidaného kusu a na něm stavení ona Marta Přísahová s dědici svými a budoucími držiteli téhož domu »u Přísahů« užívati má —. Za kteréžto přidání má a povinni budou při každé památce Moudrosti boží každého roku k témuž záduší sv. Lazara 1½ libry vosku na světlo dávati.

Pivovár, který se tuto míní, jest dům nyní č. 3, o kterém níže mluvíme. Z domů obecních výše nad uličkou první, »u Šerychů« zvaný, část domu č. 2., obec Novoměstská roku 1649 nabyla následující směnou smlouvou: »Leta Páně 1649, 25. dne měsíce Augusti v přítomnosti slovatné a mnoho vzácné poctivosti pana Václava Augustína Kavky, JMC pana rychtáře, pana Matěje Vojtěcha Millera z Mildenbergku, ouřad JMC purgkmistrský držícího, pana Daniele Nathaniele Kunštata z Kryxfeldu, radního a na ten čas viceprimátora, a pana Kryštofa Pachty z Rájova, píšeře radního, vše měšťanův Nov. m. Pr. stala se smlouva dobrovolná celá a dokonalá směna trhová o domy mezi slovatné poctivosti pány úředníky úřadu šestipanského Nov. M. Pr. na místě a k ruce celé obce téhož Nov. M. Pr. z jedné a slovatným panem Janem Šerým z Letovčice, též měšťánem Nov. M. Pr., i na místě dětí jeho z strany druhé a to taková, že týž pan Jan Šerý postoupil jest a směnou touto postupuje z předu psaným pánům úředníkům šestipanským na místě a k ruce obce Nov. M. Pr. dům svůj na rohu uličky, kudy se jde k sv. Lazaru, vedle domu obecního »u Šullarů« řečeného, — s sladovnou, průchodištěm —. Naproti čemuž páni úředníci šestipanskí na místě a k ruce obce N. M. Pr. — odevzdali jsou a touto směnou odevzdávají dům obecní, slove »u Pekelských«, mezi domy Jana Paul Šustera a »Červeným polem« v Žitné ulici. — K kterémužto domu zavázali jsou se — 250 zl. rýn. — přidati. — Actum — 31. Augusti anno 1649. (2204 fol. 410.)

Prodávající Melichar Šerý z Letovčic s manželkou svojí Salomenou koupil pivovár r. 1604 od gremia sladovnického (starších nákladníkův piv vaření) za 1500 kop míš., kteří sami nabyli jej za 500 kop gr. českých r. 1586 od dědiců Evy matky po Václavu Kyndulovi, totiž od Jana Kohouta z Lichtenfeldu, Jiříka Nysle a Jindřicha Tichého. Tehdáž říkalo se zde »u tří hvězd«. V trhově smlouvě¹⁰⁾ z r. 1571 koupil tento pivovár Kyndule »s tříma stoly, stolicemi, což jich jest, dřívím hvozdoým, chmelem, sudy, kádceci, trukami« od Jana Hvězdáře, syna a dědice po někdy Uršile Hvězdáře za 1050 kop míš. Dům pak mezi tímto pivovárem a radnicí náležel v první polovici 16. století Martinovi Divišovskému z Prošovic, který jej odkázal pastorku svému Matyášu Pechancovi z Královic na Slušticích. Ten sice zapsal jej r. 1550 své ženě Regině,¹¹⁾ daroval však přes to r. 1565 bratru svému Burjánovi. Tehdáž

¹⁰⁾ 2199 fol. 184; 2197 fol. 324 a 2195 fol. 27.

¹¹⁾ 2193 fol. 94.

nazývaly se oba domy vedle radnice, které koupí nabyla za 125 kop gr. č. Uršula Hvězdářka, »u trakařů«. Syn její Jan Hvězdář a vnuk Symeon Hvězdář, měšťan města Lipníku na Moravě, postoupili jej v 100 kopách grošů českých bratru Symeonovu Vilémovi Hvězdáři a ten prodal r. 1575 tento dům »s průchodem a volným průjezdem« konváři Pavlovi Malovcovi a manželce jeho Zuzaně za 250 kop gr. č. Vdova téhož Zuzana a syn jeho Jan patrně nově vystavěný dům prodali za dvojnásobnou cenu r. 1592 Jindřichu Tichému a manželce jeho Kateřině.¹²⁾ Kšaftem této Kateřiny vdovy stal se tu pak domácím pánem Jan Folimanský, který dům prodal za 1200 kop gr. mš. r. 1602 Wolfovi Zahrádkovi, ten zase za tutéž cenu r. 1610 Izaiášovi Šullerovi, od kterého konečně nabyla jej obec r. 1616 za 1700 kop gr.¹³⁾

Hned vedle »Šullerovského« domu nalézal se městský pivovár »u Šerychů« zvaný. I ten zakoupila obec r. 1641 od úřadu nejvyššího purkrabství Pražského za 200 zl. rýn.¹⁴⁾ Purkrabství mělo jej od r. 1577.

První dům nárožní (č. p. 3) pod uličkou byl rovněž pivovár, který náležel výše uvedené Martě Přisahové a jmenoval se tehda »u Přisahů«. Před tím říkali tam »Selikovic dům« dle řezníka Václava Selíka, který jej prodal r. 1543 šladovníku Havlovi z Košř a manželce jeho Martě za 225 kop gr. č. V XVII. stol. přešel od-

¹²⁾ 2194 fol. 239; 2196 fol. 15', 16' a 2143 fol. 127.

¹³⁾ 2199 fol. 126'; 2200 fol. 146' a 2201 fol. 163.

¹⁴⁾ Leta Páně tisícího šestistého čtyřicátého prvního v sobotu den sv. Reginy panny, to jest 7. měsíce září JMtí vysoce urozený hrabě a pán, pan Jaroslav Bořita sv. Římské říše hrabě z Martinic, vladař domu Smečenského, pán na Smečně, Slaném, Prunnersdorfu a Plánici, JMR m. kého císaře, Uherského a Českého krále tajná rada, komorník, nejvyšší purkrabí Pražský a přední místodržící v království Českém, ráčil jest se skrze Ondřeje Pottoka, hejtmana a plnomocníka svého, v místě radním k tomu před panem purgmistrem a pány Nového Města Pražského dobrovolně ohlásiti a přiznati, že jest s jistým vědomím a milostivým povolením, i také z obzvláštního poručení JMC jakožto krále Českého, pána nás všech nejmilostivějšího, ten pivovár na Spálené ulici blíž kostela sv. Lazara, v Novém Městě Pražském ležící, se vším jeho příslušenstvím, který jest někdy vysoce urozený pán. pan Vilím z Rožumberka a na Českém Krumlově, správce a vladař domu Rožumberského a tehdaž nejvyšší purkrabí Pražský, k vystavování z něho piv na grunty téhož úřadu nejvyššího purkrabství Pražského za své vlastní peníze koupiti dal a várku užitečnou, kteréž prve nikdy se neužívalo, nákladem svým vyzdvihl, o čemž se ve dskách zemských v kvaternu sněmův obecních červeném letha Páně 1577 v pondělí po Hromnicích pod literou Q. 20. i také v kvaternu relati fialovém téhož leta 1577 v pondělí po sv. Matěji ap. Páně E. 19. zmínka učiněná nachází, již nyní zase i s pány a káděmi i jinými potřebami k tomu přínálezejícími prodati ráčil týmž panu purgmistru a radě i vši obci téhož Nového Města Pražského — za summu 2000 rýn. zl. — Jakž jest předešle týž pivovár dskami zemskými se řídil a dosavad k témuž úřadu nejvyššího purkrabství Pražského dědič ě náležel, tak již po tomto dědičném prodaji na relati JMtí král. pánův místodržících z týchž desek zemských docela vyňat a vymazán jsouce, hned také na obzvláštní JMtí poručení zase právu městskému vtělen a týmž pánům Novoměstským do jich knih městských vložen a vepsán jest (2203 fol. 461').

úmrtím na obec, od které jej zakoupil za 115 kop mš., tedy ve stavu velice sešlém, Jan Němců.¹⁵⁾

Druhý dům směrem ku Spálené ulici náležel v polovici 16. stol. kováři Prokopovi Myškovi, který jej prodal r. 1565 Mikuláši Hřebíčkovi. Později (1572) měli jej Petrkovský s chotí Kateřinou Valentovou. Ti prodali jej r. 1573 rychtaři městskému Janu Příměnskému z Přibenic. Snad sňatkem dostal se dům tento brzy potom Krystině Talavaškové, která jej prodala za 70 kop gr. č. koláři Janu Borůvkovi, ten pak rovněž koláři Martinovi Benešovi za 110 kop č. a od něho koupil jej r. 1623 Václav Vyšehradský za 130 kop gr. č.¹⁶⁾

Rohový dům do Spálené ulice (č. pop. 5) zval se dříve »na hřebínku«. Z majitelů jmenujeme Pavla Břekovského (1543), Jiříka Klábu (před r. 1573), Martina Valcháře, který jej prodal r. 1576 Mikulášovi Milnarovi z Hřebínku za 75 kop gr. č.¹⁷⁾ — Dům č. pop. 6 sestává z dřívějších dvou domů a náležel kdysi hraběti Václavu Strakovi z Nedabylic, pak Alžbětě z Vlkanova a Františce z Löwenehru. Od Marie Anny ze Stremic nabyl jej r. 1783 Jansv. pán Schönowitz z Ungerswerthu a Adlerslöwen za 7700 zl.¹⁸⁾

Tolik uvéstí jsme chtěli o domech, které nyní bourány jsou, aby učinily místo velké budově soudní. Z druhé strany radnice Novoměstské do ulice Vodičkovy vynikal rohový dům »u Helmů«, mezi kterýmž a radnicí byly dva domy (č. pop. 12), z nichž první náležel v 16. stol. Zikmundovi Mazalovi ševci, který jej r. 1555 zároveň s druhým sousedním domem dal synu svému Jaku-

Obr. 4. Pravá strana romanského portálu.

¹⁵⁾ 2192 fol. 228' a 2203 fol. 458.

¹⁶⁾ 2194 fol. 251; 2195 fol. 115', 166'; 2197 fol. 409; 2200 fol. 157'; 2202 fol. 81.

¹⁷⁾ 2196 fol. 116; 2197 fol. 345'.

¹⁸⁾ Schaller l. c. str. 276.

a škodu statečku svému učinit: musil, tomu by žádná těžkost přinesla revu a, než od něho těch L kop gr. č. točte do X kopach gr. č. nov bramo 300. Třetí aby těch L kop gr. č. na žádnou beneditu ležvu půjčováno neb o, ale aby za ně nějaký plat pro dobře tohoz ladusi koupil: en ov : a pak by nic koupeno nebylo a měly jezeti a někdeři mian mstř by miov souctem a zmanu bylo od starších, že mrhači nejsou, tenov proti istemu jměnu byv im to X, XX a nejvíce XXX kopach mišenských k živnost trit: ovano 300 a z každých X kop m. aby nic více placeno neb o, takže to dvi: tořich vosku do roka na pomoc světa tu k svatemu Lazaru. Což sou nani starši téhož pořádku řeznického přijali a to tak pro obdianu pana Bouda všemohoucho opatrovati i řipověděli. Reiator o ho z rady pan Jan Pňhoda. Actum in consilio feria VI. post dominicam Exaudi anno dc LXXVII. domino W to W. diczka magistro civium.

Jan Kostečka, starši z přísedných řezníkův i na místě svých starších a všeho pořádku poctivého řeznického, osobně v radě stne i při knách v přítomnosti JMti České pana rychtáře p. Ondřeje Pěřezého oznámil, že mají jisté sňežení a srovnání s panem rychtářem, jak um takových padesate kop grošův č. od pana rychtáře a odkud dano, vykazano a vyčteno byti má, protože tento vrchní zápis jes propustil a ovšem propustil Reiator toho z rady p. Jan Pňhoda. Actum in consilio feria VI. post sancti Georgii anno dc LXXXI. magistro civium domino Georgio a Radkova.

Reformace katolická po bitvě bělohorské zasáhla ovšem i náš kostelík. »R. 1641 požádali starši řeznického cechu novoměstskou kollej jesuitskou, aby v kostele sv. Lazara pro hojnější rozšíření cti a slávy boží a ku poctivosti rodičky boží pod slavným titulem jejího zvěstování konána a slavena byla česká kongregace, kteréžto žádosti rektor P. Martin Bouda rád vyhověl. Počátečná slavnost této náboženské družiny Novoměstských řezníků konána u sv. Lazara dne 6. října 1641 u přítomnosti Novoměstské rady i všech řezníků, jimž P. Bouda vydal revers, že kostel zustane i nadál v jejich držení a kollej že nebude se při něm domáhati žádných jiných práv.«²⁹⁾

R. 1704 založil zde švédský kněz Jan František Jogeus fundaci, dle které se v kapli Lazarské pětkrát v témdni čisti měla o půl jedenácté mše svatá a to za odměnu úroků z kapitálu 3000 zl. První administrátor, který této fundace užíval, byl Jan Vojticius. Arcibiskupská konsistoř dala o tom Novoměstskému magistrátu oznámení tímto psaním:

Urození a stateční vладыkové, též slovutné a mnoho
vzácné poctivosti.

Páni a přátelé nám milí. Z příležitějšího vejpisu obšírněji vyrozumí, jakou tak licenti dvojí cti hodnému knězi Janovi Vojticiusovi, by při chrámu páně neb v kapli svatého Lazara v Novém městě Pražském blíž masných krámův ležící tu od nej. ožtíka patera Jana Františka Jogezuasa světského kněze učilénou fundací vykonávati a mše svatě každého dne a to vždycky v půl jedenácté hodiny na polovičním orloji čisti mohl, což my pánům pro jich vědomost tuřo oznamjíce, zůstáváme jim při ostatku stálou otcovskou láskou naší každého času dobře naklор.ění. Dáno v kancellári arcibiskupské Pražské dne 17. Juli anno 1705.

²⁹⁾ Ekert v Posvátných místech II.
Jesuitů na faře sv. Vojtěcha.

bovi. Jeho dcera Zuzana s manželem Janem Hlavou prodali jej r. 1584 Václavovi Špačkovi (dům »podle nového stavení rathouzního«).¹⁹⁾ Druhý dům vedle Helmů, náležející rovněž jmenovanému Mazalovi, prodán byl jeho sirotky r. 1577 za 100 kop gr. č. Vítovi Svobodovi. Dále dostal se trhem r. 1579 za 117 1/2 kopy gr. č. mlynáři Matouši Cendelínovi, 1580 za tutéž cenu krejčímu Petru Stříbrnému, 1598 za 245 kop gr. č. Janu Volešovskému, 1604 za 425 kop gr. č. Janu Slavíkovi a téhož roku ještě za 490 kop gr. č. Jakubu Fialkovi.²⁰⁾

Nárožní dům »u Helmů« nazývá se dle šrotýře Jana Helma, který jej zakoupil roku 1435. Sňatkem dostal se v první polovici 16. století v držení slavného mistra Václava Medka z Krymlova, profesora matematiky na universitě pražské. Poručníci sirotek po něm pozůstalých Ondřej Sutter a Mikuláš Růže z Vorlična chtěli jej prodati Řehořovi Lidlovi z Lidlova, však nejstarší dcera Medkova Eliška vkročila v trh a ujala jej sama v sumě 500 kop gr. č. Konečně koupil jej týž Lidl od Elišky z Krymlova za 600 kop gr. č. ještě téhož roku 1578, ale prodal jej po šesti letech (1584) cechu řeznickému za 850 kop gr. č.²¹⁾

Při domě »u Helmů« na straně proti krámům zřízena byla v XV. stol. porážka (šlachtata), o které se mluví poprvé r. 1459.²²⁾ Řezníci Novoměstští koupili ji r. 1462 od Štěpána Helma, syna uvedeného již Jana.

Nyní vraťme se ke kostelíčku sv. Lazara.

Ještě ze století XVI. máme o něm zprávu. Jednalo se totiž r. 1581 o zakoupení stálé stolice v kostele za cenu 50 kop gr. č. Smlouva tato, zapsaná v knize smluv obligacních (č. 2223 fol. 74), zní takto:

Adam Vršovský v přítomnosti starších poctivého pořádku řeznického v Novém městě Pražském stoje osobně v raddě oznámil a přiznal se, že jest se dožádal týchž pánuov starších i všeho pořádku řeznického, aby stolicí svou po někdy Dorotě Norgové pozůstalou do kaply svatého Lazara v místo náležité vstaviti dopustili a té stolicí aby dědicové a přátelé jeho posloucháním v ní slova buožího na časy budoucí požívatí mohli a proti tomu on Adam Vršovský k témuž záduší sv. Lazara odkazuje a dává, aby po smrti jeho z statku po něm pozůstalého vydáno bylo padesáte kop gr. č., a tu sumu ujišťuje a zapisuje na domě svém, v němž bydlí na Konském trhu řečeném u Norguov s touto při tom výminkou: Jestližeby ten duom před smrti svou pro dobré své prodal anebo profrejmarčil a tu sumu L kop gr. č. na jiném grunthu, buď domu, vinici, poli nebo zahradě ujistil, tehdy starší téhož pořádku nynější i budoucí na tom přestati mají a závadu s toho domu svěsti a zápis tento propustiti. Druhé, bylliby mocný držitel po smrti jeho statku po něm pozůstalého, na čem by táž suma ujištěna byla a uznáno bylo, že s to slušně býti může, tehdy aby hned v plném roce ode dne smrti jeho těch padesáte kop gr. č. vyplnil; pakliby uznáno bylo, že by s to býti nemohl

¹⁹⁾ 2193 fol. 265 a 2197 fol. 200.

²⁰⁾ 2196 fol. 181', 337, 462; 2198 fol. 190'; 2199 fol. 183' a 216.

²¹⁾ 2196 fol. 279 a 306' a 2197 fol. 229.

²²⁾ Tomek VIII., 151.

a škodu statečku svému učiniti musil, tomu aby žádná těžkost činěna nebyla, než od něho těch L kop gr. č. ročně po X kopách gr. č. aby bráno bylo. Třetí aby těch L kop gr. č. na žádnou peněžitú lichvu půjčováno nebylo, ale aby za ně nějaký plat pro dobré téhož záduší koupen byl; a pakliby nic koupeno nebylo a měly ležeti a někdejší mladí mistři byliliby potřební a uznáno bylo od starších, že mrhači nejsou, tehdy proti jistému ujištění aby jim po X, XX a nejvíce XXX kopách míšenských k živnosti propůjčováno bylo a z každých X kop m. aby nic více placeno nebylo, toliko po dvou librách vosku do roka na pomoc světla tu k svatému Lazaru. Což jsou páni starší téhož pořádku řeznického přijali a to tak pro odplatu pána Buoha všemohúcího opatrovati i řipověděli. Relator toho z raddy pan Jan Přihoda. Actum in consilio feria VI. post dominicam Exaudi anno 3c LXXVII. domino Wito Wodzka magistro civium.

Jan Kostečka, starší z přísedných řezníkův i na místě jiných starších a všeho pořádku poctivého řeznického, osobně v raddě stoje i při knihách v přítomnosti JMti Cské pana rychtáře p. Ondřeje Pofického oznámil, že mají jisté snešení a srovnání s panem rychtářem, jak jim takových padesáte kop grošův č. od pana rychtáře a odkud dáno, vykázano a vyplněno býti má, protože tento vrchní zápis jes propustil a ovšem propouští. Relator toho z raddy p. Jan Přihoda. Actum in consilio feria V. post sancti Georgii anno 3c LXXXI. magistro civium domino Georgio a Radkova.

Reformace katolická po bitvě bělohorské zasáhla ovšem i náš kostelík. »R. 1641 požádali starší řeznického cechu novoměstskou kollej jesuitskou, aby v kostele sv. Lazara pro hojnější rozšíření cti a slávy boží a ku poctivosti rodičky boží pod slavným titulem jejího zvěstování konána a slavena byla česká kongregace, kteréžto žádosti rektor P. Martin Bouda rád vyhověl. Počátečná slavnost této náboženské družiny Novoměstských řezníků konána u sv. Lazara dne 6. října 1641 u přítomnosti Novoměstské rady i všech řezníků, jimž P. Bouda vydal revers, že kostel zůstane i nadál v jejich držení a kollej že nebude se při něm domáhati žádných jiných práv.«²³⁾

R. 1704 založil zde švédský kněz Jan František Jogeus fundaci, dle které se v kapli Lazarské pětikrát v témdní čisti měla o půl jedenácté mše svatá a to za odměnu úroků z kapitálu 3000 zl. První administrátor, který této fundace užíval, byl Jan Vojticius. Arcibiskupská konsistoř dala o tom Novoměstskému magistrátu oznámení tímto psaním:

Urození a stateční vладыkové, též slovné a mnoho
vzácné poctivosti.

Páni a přátelé nám milí. Z příležitějšího vejpisu obšírněji vyrozumí, jakou tak licenti dvojí cti hodnému knězi Janovi Vojticiusovi, by při chrámu páně neb v kapli svatého Lazara v Novém městě Pražském blíž masných krámův ležící tu od neložtíka patera Jana Františka Jogezuasa světského kněze učiněnou fundací vykonávati a mše svaté každého dne a to vždycky v půl jedenácté hodiny na polovičním orloji čisti mohl, což my pánům pro jich vědomost tuto oznamujice, zůstáváme jim při ostatku stálou otcovskou láskou naší každého času dobře nakloněni. Dáno v kanceláři arcibiskupské Pražské dne 17. Juli anno 1705.

²³⁾ Ekert v Posvátných místech II. str. 466 dle listin Novoměstských Jesuitů na faře sv. Vojtěcha.

Nejdůstojnějšího vysoce osvěceného knížete pána, pana Jozefa arcibiskupa Pražského (tit.) in spiritualibus vicarius generalis et officialis ac a celá arcibiskupská konsistoř Pražská.

W. Mayer
vice officialis.

Neo Pragensi magistratui.

F. J. Zumhand
assessor et cancellarius.²⁴⁾

K tomu sluší uvést, že v kostelíku stálo pět oltářů a to hlavní s obrazem Lazara od andělů do lůna Abrahamova neseného, oltář sv. Magdaleny a Marty, sv. Anny, sv. Jana Nep. a sv. Michala.

V tento čas měla nastati v osudech naší svatyně důležitá změna. Kněžna Eleonora Mannsfeldová měla ve Vídni zpovědníkem kněze z řádu Trinitářů Jana z Kříže, rodem Španěla. Provdavši se za knížete Karla Mannsfelda, požádala jeňerálního komisaře téhož řádu, aby kněz Jan, jenž byl jeho tajemníkem, směl s ní odebrati se do Čech na zámek Dobříšský (1703). Zde seznámil se se známým spisovatelem, křižovníkem Janem Beckovským, který jakož i jiní křižovníci radili Janovi, aby snažil se o uvedení svého řádu též do Prahy. A když i někteří novoměstští Pražané, mezi nimi sám purkmistr Matouš Lhoták ze Lhoty jej k tomu horlivě nabádali a podporu hmotnou slibovali, podal kněz Jan z Kříže dne 18. ledna 1704 ku Novoměstskému magistrátu žádost, aby Trinitářům postoupen byl kostel sv. Lazara. Avšak pro jisté obtíže nebylo žádosti této magistrátem vyhověno. Jan z Kříže neustál, podal potom podobnou žádost k císaři Leopoldu I. a ten vlastnoručním listem ze dne 2. května 1705 nařídil, aby řád Trinitářů do Prahy k sv. Lazaru byl uveden. Nyní běželo o koupi několika domů, ale magistrát zpěchoval se proti této koupi a tudíž nastala nová nesnáze.²⁵⁾ Brzy na to uvedeni byli Trinitáři do kláštera P. Marie v Slupi.

A tak zůstalo u sv. Lazara vše při starém.

Snad přímo po P. Noviciusovi stal se zde administrátorem Matěj Václav Bačina, po kterém pověřen úřadem tím kněz Jakub Handschuh. Praesentaci vykonal magistrát Novoměstský tímto přpisem:

Vysoce důstojní, urození a stateční, vysoce učení páni, páni milostiví,
nám otcovsky naklonění.

Vaším Milostem poslušně netajíme, že jest před některým dnem dvojí cti hodný kněz Matěj Václav Bačina kterýžto v chrámu páně neb kapli svatého Lazara pod naší správou stojící, blíž masných krámkův ležící tu od neb. Jana Františka Zoseuza světského kněze učiněnou fundati vykonával, z toho časného života prostředkem smrti do věčnosti se odebral, na jehož místo my zase ad hoc beneficium ad altare dvojí cti hodného kněze Jakuba Handschucha jsme sobě vyvolili, Vaše Mti poslušně žádající, že teď připomenutému P. Handtschuchovi dovození, by on v nadřčený kapli sv. Lazara dotčenou fundati vykonávati a mši svatou každý den o desátý hodině na polovičním orloji čisti mohl, udělení sobě oblíbíti ráčíte, při čemž k další milosti a otcovské náklonnosti se poručena činíce zůstáváme Vaším Mtem

synovsky poslušní purgmistr
a radda kr Nového města
Pražského.²⁶⁾

Datum 10. Januarii
anno 1749.

²⁴⁾ 327 fol. 164.

²⁵⁾ Ekert I. c. II. str. 75.

²⁶⁾ 340 fol. 283.

Obr. 6. Pohled od vchodu z hlavní lodi do presbytéře.

Handschuh r. 1753 resignoval.²⁷⁾ Nástupcem na to stal se P. František Jelínek, který praesentován byl 9. ledna t. r.

Zvláštním osudu řízením stalo se, že kaple původně špitální, při konci svém ještě jednou sloužiti měla dobročinnosti. Zřídliť zde

²⁷⁾ 340 fol. 3:8. O fundaci této podá á podrobnějších zpráv následující podání magistrátu Novoměstského arcibiskupské konsistoři:

„In folge der an uns beliebig erlassenen zuschriefft ist die beschaffenheit der bei dem nahe denen Neustädter fleischbänken gelegenen kirche S. Lazari

r. 1842 dr. Edv. Kratzmann pro děti nemocnici (obr. 12.), kterou po dvou letech nástupce jeho dr. Jos. Löschner přenesl do nové budovy na Karlově náměstí.²⁸⁾

Kostel sv. Lazara stížen byl za císaře Josefa II. týmž osudem, jako celé množství jiných svatých míst. Rozkazem z r. 1788 nařízeno, aby byl zavřen a prodán na to r. 1791 se stavením č. 7 společenstvu řezníků za 500 zl. rýn., od kterých zase místo to zakoupil za 84.700 zl. stát r. 1886, aby odpomohl nedostatku místa při sousedním c. k. zemském co trestním soudu. — 3. T.

errichteten Jogeusischen frommen stiftung gründlich untersucht und befunden worden, welcher gestalten nicht ohne dass bei einsetzung des ersten administratoris P. Joannis Wogticii die confirmation dahin ergangen, dass der herr P. administrator vor die allwochentlich zu lesen habenden fünf heiligen messen 150 f. r., benebst aber auf die wohnung 10 f. r. und zur beischaffung des weins, lichter und anderer nothwendigkeiten 20 f. r., mithin das gantze von denen zu dieser stiftung gewiedmeten 3000 f. jährlich abfallendes interesse genützen solle. Dargegen ist aus der von dem amtmann der Jogeusischen fundation behobenen hier sub lit A beischlüssigen auskunft zu entnehmen gewesen, dass der herr P. administrator dermahlen nur von 2500 f. r. das interesse genießen, von denen übrigen 500 f. hingegen die fleischerzunft den abfallenden zins nehmen thete. In wessen anbetracht man sogleich eine commission veranlasset und die fleischerzunft, ohngeacht selbe schon ehehin uns die hier sub lit. B. beiliegende auskunft schriftlich erstattet, annoch über diesen passum mündlich vernommen mit der vorstellung, weilen sie die auf die wohnung, wein, lichter und andere nothwendigkeiten gewiedmete 30 f. r. genüsseten, dass sie auch hoc ipso den wein zu denen heiligen messen beizuschaffen schuldig wären, worüber aber uns zur antwort ertheilet worden, dass alle vorherige herren patres administratores sich selbst den wein ohne allen ohngeachtet beigeschaffet, welches sonder zweifel aus einer von denen vorfahreren getroffenen convention herrühren müssete, maszen mit denen 30 f. ihnen weder die wohnung gebürlich bezahlt wird, zu geschweigen, dass dieses quantum zur beischaffung deren lichter und anderen nothwendigkeiten erklälich sein solte, bevorab da ehehin von dem nahe der kirchen befündlichen gebau keine contribution gezahlet worden, dermahlen aber nomine extraordinarii gegen 24 f. r. jährlich bezahlt werden müsseten, wessen allen ohngeachtet haben wir es doch schon so weit gebracht, dass die fleischhackere pro futuro den wein beizuschaffen nicht wären abgeneigt gewesen, weilen aber der herr P. administrator mit ihnen in keine gute einverständnis sich versetzen will, so hat sich die sach wiederum gänzlich zerschlagen und haben die fleischhackere endlich sich dahin erkläret, dass sie zufrieden sein, damit in zukunft das interesse von denen übrigen 500 f. r. dem herrn P. administratori zufallen möchte, jedoch solle derselbe auch in conformitate primariae institutionis nicht nur mit einer anderwärtiger wohnung sich versehen, sondern auch den wein, lichter und andere der capellennothwendigkeiten selbst beizuschaffen gehalten sein. Nun ist hieraus von selbst klar abzunehmen, dass die fleischhauere zu allen willig und erbitig sein, dahingegen der herr P. administrator durch diese missverständnis sich selbst einen merklichen schaden gefüget. Unsern erachtens wäre viel besser einen gütlichen vergleich zu treffen als die sach der rechtlichen entscheidung überlassen, womit zu väterlichen hulden uns empfehlen und gebleiben

Euer hochwürden und gnaden

söhnlich gehorsame.

Signatum die 10. 7bris
1764

(450 fol. 259 b).

²⁸⁾ Zapova Praha (1868) str. 219.

Státní správa c. k. trestního soudu, umístěná v bývalé novoměstské radnici č. p. 2, zakoupila sousední budovy při novoměstské radnici, aby byly rozšířeny místnosti c. k. trestního soudu a postavena nová porotní síň.

Nedávno byly zakoupeny domy č. p. 3, 4, 5, 6, 8, 9 i odsvěcená špitální kaple a budova č. 7.

Dne 3. prosince 1900 započalo se s bouráním budov a dne 11. prosince s bouráním kaple Svatolazarské.

Nic nepomohly protesty proti zamýšlenému bourání kaple sv. Lazara, podané Společností přátel starožitností českých v Praze (5. srpna 1900), Spolkem architektů a inženýrů v král. Českém a (6. srpna 1900) konservátorem Janem Heraímem ke stavební komisi. Nebylo vyhověno přáním, aby kaple byla zachována k bohoslužebným výkonům samé trestnice. Slavná rada král. hlav. města Prahy sice jevila z počátku ochotu přispěti k záchraně této starožitné stavitelské památky, avšak při stavební komisi změnila své mínění, nekladla již překážek, ano dala ochotné svolení, aby kaple byla sbořena. Ba našlo se u obce Pražské ve spisech 14 let staré dobrozdání architekta a c. k. konservatora Jos. Mockra, kterým Mocker doporučuje, aby kaple jako bezcenná památka byla rozbořena; stačí prý úplně, když některé cennější články její budou uloženy do městského musea.

Obr. 7. Konsola pod žebrem kleneb v hlavní lodi.

Nemohla naše Společnost více vykonati, než vykonala. I nezbyvá nám nyní nežli napsati nekrolog bývalé špitální kaple svatého Lazara.

Svatýňka byla budována (soudě podle zbytku románského portálu o lasturovitě podobě obr. 3. a 4.) koncem XII. století, postavena jsouc v polích před pozdějším obvodem Starého města Pražského, než ještě (r. 1235) bylo obezděno. Nové město Pražské tehdy ovšem ještě nestálo.

Stavba původně románská dostala ve XIV. neb XV. století gotická okna do presbytáře. Snad po nějakém ohni v druhé polovici XV. století zřízena byla i jiná klenba v hlavní lodi i v presby-

těfi, jakož i sanktuář, dnes již porouchaný. Na konci XVI. věku zdili renaissanční vchod do sínce na straně jižní z uličky proti radnici. Koncem XVI. neb počátkem XVII. století obdrželo nitro krásnou kamennou kazatelnu s vypouklým reliefem, představujícím výjev z moru. Konečně počátkem XVIII. století jest přistavena malá elipsovité kaplice u sínce při vchodu do kaple i prolomeno široké barokní okno v hlavní lodi na straně jižní.

V které době byly zahlazeny staré freskové obrazy, malované v době gotické na jižní zdi v presbytěři i v hlavní lodi, jež vystupují způd vrstev omítky, není nám známo.

Roku 1864 byl z tympanonu románského portálu vylomen kamenný relief románský, zobrazující Vzkříšení Lazaro, i byl uložen do Musea král. Českého.

Vysoký dřevěný kříž, čnící přes hradbu do ulice Spálené, stával asi ještě před deseti lety u vchodu do dvora, jako poslední upomínka na někdejší hřbitov lazarský.

Po zrušení používalo se kaple za dílnu rozličných řemeslníků neb za skladiště. V té době byla spustošena nejvíce, poškozen portál, okna, dvěře, sanktuarium a žebra klenbová i zbytky cenných fresk, ba kopali a hledali pod dlažbou kaple, zda by se zde čeho cenného nenašlo.

Kaple sv. Lazara (viz půdorys) skládá se z lodi čtvercové (*δ*) a z presbytěře, též čtvercové (*c*), na východ položené; mezi prostorami vznáš se vítězný oblouk (*z*), klenutý slohem gotickým.

Byla li hlavní loď a presbytěf klenuty v románské době od svého založení, či měly dřevěný strop tabulový, není známo; dnešních klenby hlavní lodi i presbytěře jsou z konce XV. stol. (Obr. 5.—7.) Soudíme tak z tvarů obou kamenných žeber křížových (*d*, *h*), především pak ze svorníku (*e*), v němž nalézá se znak řeznický.

V téže době, co kamenná žebra, jest tesáno i kamenné ostění sanktuáře, silně potlučené (*g*). Gotické okno v čele presbytěře, zbavené kamenných kružeb, i vítězný oblouk jsou možná z konce XV. věku, ač není vyloučeno, že pamatují i XIV. století.

Jižní okno hlavní lodi (*p*) jest tvarů barokních a pochází z počátku XVIII. století. (Obr. 9.) Tehdy byla přistavena kaplička s oltářem sv. Michala (*n*). Síncem (*m*) stál jistě již v XVI. století, neboť postranní dvěře (*o*) vedoucí do něho z uličky od Novoměstské radnice, mají kamenné lemování s římsou, pod níž jest potlučený vypouklý nápis v kameni s porouchaným erbem; vše nese ráz renaissanční z konce XVI. stol. (Obr. 10)

Klenba sínce (*m*) jest ploché české klenutí z XVIII. věku. Jeho zbudováním bylo velmi poškozeno tympanon románského portálu (*a*).

Když byl síncem (*m*) v XVIII. století klenut, sbourali část zdi nahoře nad románským portálem (jak vidíme z připojeného řezu *δ*), i povstala tak nad síncem kruchta pro varhany a pro bratrstvo literátské. Literáti chovali dosti pěkný káncionál z konce XVI. stol.

Hlavní přístup do kaple sv. Lazara otvíral se vždycky ze dvora špitálu č. 7. tam, kde jsou do dnes schody, ovšem z novější doby; pro kněze však mívál zvláštní vchod přímo z budovy špitální, prolomený dveřmi na severní straně v koutě hlavní lodi, které trvaly ještě r. 1900 zazděny.

Ulička Lazarská, která leží na východní straně přímo při kapli, bývala dříve vzdálenější asi deset metrů na východ a to ještě počátkem XIX. století. Stál špitální kostel s této strany v zahradě. Asi v letech 1820—1840 byla od bývalých huntýřských krámů řezníků Novoměstských stará ulička i kus zahrady od kaple zakoupena a nová ulička posunuta zpět přímo k východní zdi kaple. Staré mapy a plány Nového města Pražského o tom svědčí. Když pak asi před čtyřmi roky byly zrušeny huntýřské krámy a na jich

Obr. 8. Sřed křížové klenby v hlavní lodi (ve svorníku znak řeznický z druhé polovice XV. století.)

místo postaven nový třípatrový dům řeznického cechu novoměstského (nyní v Lazarské ulici č. 11 st.), tu ulička Lazarská, která měla velký spád — odkopána téměř o 2 m hlouběji — a rozdíl vyrovnán schody v uličce při pravém rohu presbytáře. Ovšem zároveň bylo třeba východní stranu vyvstalých zdí presbytáře podchyti a podezdíti.

Nad presbytář stávala vysoká zděná věž (jak vidíme v na připojeném řezu a pohledu), dnes jest kryta jen nízkou střechou; ale z rytiny Sadelerovy z r. 1606 seznáváme, že střecha věže bývala vysoká a špičatá.

Podle Prodomu glorie Pragenae od Jana Flor. Hammer-schmieda z r. 1723 str. 358 visely na věži dva zvony; menší od zvonáře Matěje Špice z r. 1545, větší od novoměstského zvonáře Daniela Tapinea z r. 1606.

Dřevěné lešení zvonice nalézá se ještě dosud ve věži.

Počátkem XVIII. století kaple sv. Lazara měla pět oltářů. Na hlavním oltáři byl obraz chudého Lazara, neseného anděly do lůna Abrahamova; druhý oltář byl zasvěcen sv. Matí a Martě, sestřím Lazara, vzkrísšeného přítele Kristova; třetí oltář nesl jméno sv. Anny, čtvrtý sv. Jana Nep. a pátý ke cti sv. Michala umístili v přistavené kapličce *n* u sínce *m*; ježto nad kapličkou byla nízká věž, říkalo se oltáři sv. Michala také oltář pod věží.

Není nám známo, kam poděly se oltáře a zvony po zrušení kaple; kancionál jest v universitní knihovně pražské.

Nejzajímavějším článkem kaple sv. Lazara jest románský lasturovitý portál z opuky (obr. 3. a 4.), ovšem že valně již potlučený; klenbou síně v XVIII. století bylo tympanon nad portálem zazděno. Známe podobný románský portál v Plané (u Tachova) na předměstí sv. Petra, v bývalé kapli sv. Petra, nynější – stodole.

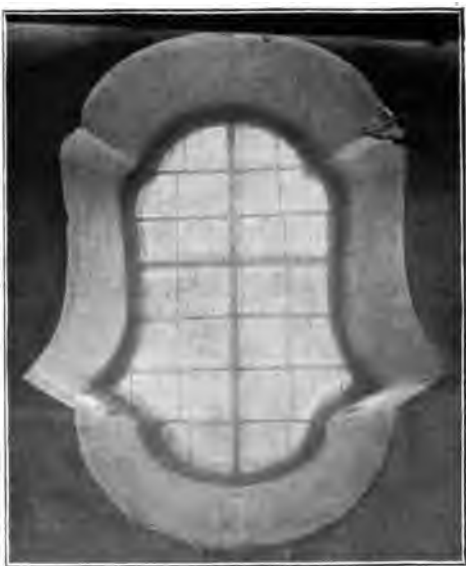
Jiná cenná část jest dojista románské tympanon, které bývalo ve vrchním závěru oblouku portálového (obr. 2.). Dosud neznáme starší památky z umění stavitelského na Novém městě pražském; směle můžeme vřaditi tuto plastickou výzdobu mezi naše nejstarší a nejskvostnější památky pražské z doby románské.

Zmíněné tympanon jest tesáno z bělohorské opuky; původního tvaru půlkruhového však nyní nemá, neboť když v XVIII. století klenuli síň, vsadili část zdi do tympanonu, čímž bylo v horní části půlkruhu uraženo. Plastický výjev tympanonu představuje Krista pravou rukou žehnajícího, an káže mrtvému Lazaru vstáti z hrobu po levé straně stojí Marta, sestra Lazarova. Hlavu Kristovu obklopuje obvyklá svatá zář s křížem; Lazar již povstal a sedí v hrobě, máje obě ruce vztaženy ku Kristu, kdežto sestra jeho Marta, přinesši Kristovi zprávu o úmrtí Lazarově, levou rukou ukazuje Lazarovi Krista, od něhož očekává pomoci pro bratra.

Hrob je vytesán do kamene, v pozadí viděti odvalený vrchní kámen s hrobu; způsob ten pohřbívání byl na východě tehdy obvyklý, ukázek jeho v Italii a v zemích bývalé Panonie nalézáme dosti mnoho v musejích. Koncepce i provedení reliéfu jest celkem naivní jako veškeré práce z této doby. Spodní část tympanonu má sice porouchaný, ale krásný ornament románský, v jehož spleteninách vidíme ptáka orla.

Do r. 1864 bylo tympanon ještě zazděno na původním místě nad portálem; dosud na Kr. Vinohradech žijící stavitel, pan Karel Hartig, sdělil s námi, že tympanon r. 1864 vyboural za tou příčinou, aby mohlo býti uloženo v Museu král. Českého. V »Památkách archaeolog.« díle VI. str. 78 a 156 nalézáme zprávu, kde ve schůzi archaeologického sboru předseda J. E. Vocel podává 28. května 1864 zprávu o tympanonu, a ve schůzi konané 22. října 1864 oznamuje, že bylo již Museu odevzdáno. V denních zprávách »Národních Listů« ze dne 19. dubna 1864 s názvem »Starožitnost«

jest oznámeno, že archaeolog p. A. Schmitt v těchto dnech odkryl v kapli sv. Lazara, náležející bývalému řeznickému pořádku, portál slohu románského. Obzvláště vyvinuty nalézají se na něm trameň kulatého oblouku a pole oblouku (tympanon), jež bylo dosud úplně zakryto klenbou novější stavby. Nyní, již odkryto, jeví v polovypuklé práci Spasitele, žehnajícího z hrobu vstalému Lazaru, jemuž po boku stojí sestra Marie (!). Dolejšek obloukového pole je ozdoben figurami zvířat, ornamenty etc. Některé dějepisné zprávy o kapli svatého Lazara obsahují i »Národní Listy« ze dne 1. dubna 1864. Originál tympanonu jest tou dobou uložen v bývalém retrospektivním oddělení na výstavišti v Král. Ohoře, kdež pořízena i fotografie k našemu obrázku. Pokládáme-li románský relief tympanonu za velmi cennou památku výtvarného umění z počátku XII. stol., neméně ceníme si vypouklého reliefu z části kazatelny (obr. 11.), stávající někdy v kapli sv. Lazara. V červeném diskovci vytesán vypouklý relief, představující výjev z moru, který v řadách lidstva děsně řádí jako uštknutí zmije, nešetře žádného věku; vidíme na zemi již poražená těla lidská, zápasící se smrtí. Muž, ležící v pravo, mladá žena, sedící na levo, brání se zhoubnému moru, který jest znázorněn hadem ovinutým na rukách osob a v prsa zakousnutým, kdežto prostřední, ležící osoba již dokonává. Uprostřed výjevu nejvýše v oblacích vznášejí se sv. Lazar, biskup Massilský (Marseille ve Francii), patron kaple; k němu, jako k patronu proti moru, vzhůru hledí mladá žena s rukama vzpíatými úpěnlivě pomoci žádajíc. V pozadí jest viděti kněze přísluhujícího umírajícímu s velebnou svátostí. Víra v pomoc jest zobrazena malým andělem držícím v pravé ruce kříž proti velkému okřídlenému a n d ě l u smrti, který pravou rukou zasouvá meč do pochvy na znamení, že neoslyšel dovolávané se pomoci u patrona proti moru, sv. Lazara. Jaký symbol má andělíček v levo od biskupa sv. Lazara s knihou v ruce, na níž jsou tyto značky:

Obr. 9. Barokní okno v jižní straně hlavní lodi.

V . I .

C . D .

není nám známo. Zesnulý upřímný přítel našich památek, konservator Moric Lüssner, podává o reliéfu zprávu v »Památkách archaeol.« dle XIV. str. 474 domnívá se, že písmeny jsou zkratkem modlitby: V(aletudinem) neb V(itam) I(nfelicibus) neb I(nfirmis) C(oncede) neb C(onserva) D(omine). Co však znamenala by číslice 3, kteréž patrně nepostřehl?

Modellace těl jednotlivých osob jest provedena neobyčejně podrobně a správně, což poukazuje na práci vynikajícího umělce sochaře; velická škoda, že některé části postav jsou zuráženy nejspíše v době nedávné, soudě podle lomu kamene. Umělec, vytvořivší tento překrásný vypouklý reliéf kazatelny, není nám znám, taktéž doba jejího zhotovení; ale dle slohu a rázu soudíme na konec XVI. neb začátek XVII. stol.

Kazatelna byla nejspíše záhy po zrušení a odsvěcení kaple sv. Lazara r. 1788 vyvržena z kaple a jinam zavezena, potom však zase ocitla se na dvoře č. 7 u samé kaple, kde byla již v letech šedesátých (kdy tu byla kamenická dílna Jos. Uzla), a povalovala se na dvoře až do nedávné doby před sbouráním. Společnost přátel starožitností českých v Praze docílila, že tato památka bude dána do Městského musea Pražského.

Kaple zasvěcena byla sv. Lazaru, biskupu v Massilii (nynější Marseille v jižní Francii), bratru sv. Maří Magd. a Marty (viz Hammer-schmiedův *Prodromus gloriae Pragenae* str. 358). Podle legend byl to týž Lazar, jehož Kristus mrtvého vzkřísil, když již čtvrtý den odpočíval v hrobě. Tento Lazar stal se pak horlivým křesťanem a vyznavačem Kristovým. V době pronásledování křesťanů, nastalého r. 63 po Kr., opustil Lazar podle podání Palestinu a se sestrami Martou a Maří, pak Marií Jakubovou, sv. Salomenou a sv. Maximem uchýlil se do Massilie (Marseille), kde hlásal víru Kristovu a působil jako první biskup po 50 let.

Výjev vzkříšení Lazarova v tympanonu nasvědčuje, že tomuto světcovi byla kaple zasvěcena; proto nalézáme téhož světce jako biskupa ve vypouklém reliéfu kazatelny, an též byl uctíván jako ochrance proti moru.

Hlavní oltář v kapli sv. Lazara představoval sice malomocného Lazara, jež andělé nesou do lůna Abrahamova, ale ten jest zcela rozdílná osoba od vzkříšeného Lazara, pozdějšího biskupa.

Podle Lazara malomocného byly stavěny v první době křižáckých válek v Evropě špitály před městy pro ubožáky stížené malomocenstvím, nemocí, která hlavně na východě ale též i v Evropě tehdy ještě silně řádila; z toho odvozeno jméno takých špitálů »lazaret«, což pak v XVII., XVIII. i XIX. století převedeno na špitály vojenské na bojištích, jež taktéž jmenují se »lazarety«, a též i špitály, zřizované za doby morové, kam bývají dávání nemocní, postižení ranou morovou.

* * *

Pokusili jsme se vylíčiti v krátkosti dějiny kaple sv. Lazara na Novém městě Pražském a připojenými výkresy i obrazy dle fotografií prokázati historickou a uměleckou hodnotu celku i jednotlivých částí výtvarných. Jest očekávati, že při boření kaple naslytnou se některé věci zajímavé, o nichž podáme zprávu v příštím ročníku »Časopisu«.

Patrně, že není bezcennou ledajakou stavbou, ale ctihodnou památkou nemalého významu dějinného i uměleckého.

Kdyby byla provedena restaurace kaple, totiž: románský portál odkryt, opraven a doplněn, tympanon zasazen opět nade vchod, kazatelna s vypouklým reliefem postavena a doplněna, vsazeny v okna gotické kružby, dokomponován potlučený sanktuář s mřížkou, kdyby staré fresky nástěnné byly odkryty a obnoveny, věž postavena opět na střešku kaple a kdyby v duchu doby a slohu byly upraveny uvnitř i zvenčí některé nevýznamné části — mohli jsme míti o neskrovnou starou památku víc ke cti královské Prahy a staročeského umění.

Jinde, kde jest větší smysl pro staré památky, než u nás, bylo by se našlo více porozumění — u nás bourá se teď

památky za památkou a kdy bude boření konce, bůh milý ví. Příští věk, jenž snad lépe bude rozuměti památkám, trpce bude litovati jedné z nejstarších svatyní Nového města, neporozuměním a chladností odsouzené.

V Praze, o štědrém dni 1900.

Ž. H.

Obr. 12. Dětská nemocnice u sv. Lazara.
V předu nemocnice, vzadu věž radnice Novoměstské, uprostřed kaple sv. Lazara.
(Dle fotografie obrazu z r. 1842—1844.)

Pomístné názvy z okolí Hradištko u Štěchovic n. V.

Stanislav Klíma.

Hradištko

(pol. kat. obec Hradištko, okres Král. Vinohrady).

Pole. Na hrádcích (též Na hrádku, kde dosud jsou valy snad předhistorického hradiště), Na souhradech, Na vejminku, Na pervidle, Na hřebeně, Pod skalou, V obci, U vody, Nad Šlemínem, U Mandátu (dle hostince Mandátu o samotě u Vltavy vystavěného, s přívozem ke Sv. Kiliánu, kde prý Žižka roku 1422 vydal jakýsi mandát, týkající se zboření kláštera na Ostrově u Davle; vrch na levém břehu Vltavy nad Sv. Kiliánem u osady Hvozdnice jmenuje se také Žižkov), Na hřebínku, Na plazích, U staré cihelny, Nad Pikovicemi, Na čtvrtích, U dubí, Na rovinách, Na sekance (skála, v níž je vysekaná cesta), Na kamení, Nade vsí, Ve vokloně, U velké louky, Na havírce, V kopanině, V klíčích.

Louky. U Šlemína (údolí a dle něho nazvána i osada Šlemín, část místní obce hradištské, jež také v 6. pádě se užívá s předložkou *u*: kde jsi byl? U Šlemína), U cihelny, U dubů, Za stájema, Na předním a zadním palouku, Za ovčínem, Ve štěpnici, Na průhoně, Nad potokem, V dolině, U kotve, U štěpu.

Pikovice

(pol. kat. obec Hradištko).

Pole. Na skalkách, U vody, Na rovinách, Na hlíně, Na ladách, V koucích, Pod malým a velkým vrchem, Na kamení, V dolcích, V horninách, V březíčku.

Louky. Na průhoně, V náklí (= ve vrbí), Na holým kopci, Na palouku, Na břehách, Ve špehýrce, U kříže, Na suti, U špehýrky (= potok), V závěračkách.

Brunšov

(pol. kat. obec Hradištko).

Pole. Na široké mezi, V dražkách, V říčnom, Pod drážkama, Na ovčíčkách, U babyky (= strom), Na plazích, U potůčku, U louže, U cihelny, V dolcích, Nad Šlemínem, V Americe, U turkoviny.

Louky. U olší, U Šlemína, Na ostrůvku.

Třepsín

(pol. kat. obec Krňany, okres Benešov.)

Pole. Na závisti, V oubořích, Na chlumech. V dobřínách, Na hlinkách, U dubí, V kobylicích drahách, V hliništi, Za křížem, U hůrky, V Kšínech, Na bukách, U klínek. Na place, Na bondáci, Na hranečnicku (hranice třepsínsko-hradištské), U silnice (silnice zde není), Pod polma, Na borečku, V loučinách.

Louky. Na zelenom place, U kříže, U paloučku, Na průhonych, V dolcích, Na křižatkách, Na zadních průhonych, Ve vobčinách, V kšínech, Na hlinkách.

Lesy.

(Panství kláštera Strahovského.)

V kobylicích drahách, U obrázku, V haberně, V dubí, V čihadle, V křižatkách, V jezevcinách, V dobřínách, V kněžolesti, V hranečnicku, Ve špehýrce, Ve vohradě, V hůrkách, Ve smrčích, U černého lesa, V dušně, V Americe, V turkovině, Na bukách, Na chlumech (= vrch). V černém lese, Na havraně, V kšínech, V parádním mejtě, V močidlech, V relpánu (= modřín), Na Malém a Velkém Medníku (= vrch 445 m), Na plazích, V Žížkaperku, U pánovy cesty, U stolečku.

Sz. od Hradištká blíže skalního ostrohu nad stokem Sázavy a Vltavy naproti Davli jest nejspíše předhistorické hradiště, z něhož se dosud zachovaly valy nasypané od Vltavy až k Sázavě, na hřebenu horském. Nejlépe jsou viděti od Davle, dáme-li se převézt na sekance přes Vltavu a cestou kolem Sázavy a potom v pravo po skále vyjdeme nahoru. Jdeme-li dále, spatříme 30 dolíků v řadě v mladém boroví souměrně v zemi vyhloubených čtvercovitě i kruhovitě o průměru asi 8 m a hlubokých asi 3 m. Nejspíše jsou to zbytky základů bývalých dřevěných srubů. Avšak také možno, že povstaly vykopáním pařezů velikých dubů, avšak zasypané šachty to asi nejsou. Na levo od cesty jest tak zv. pískovna, kde se kope písek a kde nalézá se asi $1\frac{1}{2}$ m v zemi mnoho koster lidských, valně již zetlelých. Kostry jsou položeny v natažené poloze a po rakvích není ani stopy ani jiné předměty se zde nenašly. Kromě železného nože a železné malé kule nejspíše z doby pozdější. Snad je to pohanské pohřebiště, neboť aby zde kostry zbyly po nějaké bitvě, poloha koster nepotvrzuje. Avšak z moru roku 1735. asi nepocházejí, ježto mrtvolky tenkrát jen na Ostrově v počtu asi 192 byly pochovány. Lid říká zde polím směrem k Hradištku »na hrádcích« (též »na hrádku«). Cesta před Hradiškem sluje »na souhradech«.

Nejzajímavější jest cesta za valy a hradním prostorem se zmíněnými již dolíky od Vltavy se táhnoucí k Sázavě, po obou stranách

valy obehnaná, nyní ovšem křovím zarostlá. Valy ty chránily hradiště zároveň směrem k Hradištku. Z valů těch mnoho kamene odvezeno bylo na stavby do Hradiška. Dle pověsti v Hajkově kronice (list 55.) bylo hradiště založeno Mstibojem, bratrem knížete Hostivíta, a mělo jméno Mstibín roku 874. Hradiště bylo prý zrušeno již před r. 999., kdy byl vystavěn klášter na Ostrově u Davle. Vystavěl ho z rozkazu Boleslava II. mnich Lambert z Altaichu v diecési Pasovské. O zboření hradiště si lid vypravuje : Jednou prý navštívil svatý Václav Štěcha, zakladatele Štěchovic, a vracaje se cestou podél Vltavy domů, spatřil na skále »na sekance« ohně, kolem nichž lidé tančili a pohřeb mrtvých tak oslavovali. Rozezlen nad tímto ještě pohanským zvykem poslal prý svatý Václav své lidi na sekanku, kteří hradiště dobyli. Na Ostrově u Davle potom založen klášter, aby v krajině té křesťanství šířil a utvrzoval. Ale zdá se, že hradiště stálo ještě dlouho po vystavění kláštera Ostrovského.

Ve skále pod sekankou nad Vltavou, která zde sluje »Klásterská«, je díra, v níž prý bývaly stáje pro koně. Z parníku při jízdě z Davle do Štěchovic je viděti, ale přístupna je ztěžka jen od »Mandátu« zdola. Jindy prý řeka netekla »Klásterskou«, nýbrž »Kiliánskou«, pročez ke stájům byl snazší přístup, ačkoliv cesta ze sekanky skalami dolů je pozdějšího původu. Vysekána byla asi v minulém století, aby robotou povinné osady Sázava a Měchenice měly do Hradiška bližší cestu. Koleje jsou dosud znatelné, ale dnes jest tu jízda vozem nemožna. Stopy staré cesty k Sázavě jest na severní stráni znáti, ale dnes se tu zteží i pěšky sejde. Pod cestou na sekance jsou nejspíše nějaké sklepy, neboť zde půda pod nohama duní. Možno, že stáje ty sloužily též za vězení, ježto se našly tam před nějakou dobou dva železné kruhy.

Mimo hradiště jsou u Hradiška jižně v lese »na buku« nad Vltavou dvě štolý ve skále nad sebou vodorovně vedoucí, z nichž jest dolní dosud asi na 10 m přístupná. Jsou dosud dřevy vyroubené, ale místy sesuté. Nad nimi v lese jest zasypaná šachta o průměru asi 10 m. Dolováno prý zde bylo na zlato v dobách starších, ježto skály zde protkány jsou prý žílou zlatou stejného původu jako u Jílového. Jílovští patrně asi zde hledali zlatou žílu, když se jim u Jílového ztratila, a když ničeho nenašli, zanechali dolování.

Literatura.

Der Adel der Böhmischen Kronländer. Sepsal August šl. Doerr. Praha 1900. V komisi Fr. Rívnáče, tiskem »Unie«. Str. 372. — Objemný spis tento, věnovaný jinému horlivému genealogu českému, Janovi sv. p. Dobfenskému, obsahuje mimo předmluvu, ve které vysvětlí původ spisu, a dodatek k ní, povýšení jak do stavu šlechtického v zemích kruny české vůbec, tak i do vyšších stupňů šlechtických, která se stala v l. 1527—1811, pokud se

nachází v knihách šlechtického archivu ministerstva vnitra ve Vídni a dle m i v místodržitelském archivu v Praze. Spisovatel v předmluvě lituje nedostatků kritického slovníku o šlechtě česko-mor.-slezské (jest částečně nahrazen důkladnými články obou »Naučných Slovníků« Kobrova i Ottova, ač k úplnosti potřebí ještě mnohé práce) a vysvětluje pak původ svého spisu. Bádaje k soukromé své potřebě v šlechtickém archivu minist. vnitra, shromáždil si tak množství dokladů přímo ze zřídla a těmi doplňuje ve 2174 případech i opravuje dílo Ant. Schimona z roku 1859 »Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien.« stejného obsahu. Připomíná však, že ani tu nejsou ještě obsažena všechna povýšení vůbec udělená. Dále vykládá potřebu uspořádati všechny bohatý materiál šlechty se dotýkající k snadnému opatření dokladů potřebných k dosažení různých výhod stavovských (fideikomisů, přijetí do řádů šlechtických, titulů, nadací, obnovení zaniklého šlechtictví a j.). Leč práce tato podnes v zemích koruny české neprovedena. Matriky šlechtické r. 1779 v Haliči zavedené u nás také nezaloženy, ano nedošlo ani k uveřejnění látky v letech 1828—48 sebrané, prý z nedostatku nákladu. Po 40 let nikdo se o věc nestaral, tak že i bohatý pramen upadl v zapomenutí, až prof. Dr. Jar. Čelakovský roku 1890 ve svém pojednání o domácí i cizí registratuře pozornost naň zase obrátil. Poněvadž dílo toto předvádí jen data povýšení a legitimace rodů, jedná se v něm vedle správných těchto dat jen o přesná jména a přídomky rodové. V té příčině uznává sám spisovatel, že jsou v knihách šlechtického archivu četné chyby v psaní jmen, ale ponechává jich. Lépe by však bylo, kdyby aspoň v závorkách byl uvedl jména správná, aby neodborníci nebyli myšleni a přetvárné zkomoleniny nezahnízily se i v českých spisech topografických a genealogických. Ovšem připomíná spisovatel, že se snažil odpomoci tomu připojeným obšírným rejstříkem, ale v něm jsou tytéž chyby, tak že nápravy dosaženo nebylo. Tak hned na 1. řádce vlastního díla uvádí se Bartoš (psáno Barthoss) Krzencziessa von Smardi (str. 9), v němž poznáváme Poláka Bartoše Křentěse ze Smart, již u Paprockého (Zrc. mor. fol. 3 a b) uvedeného; místo Kašpara (Caspar) Schidlak von Zidlauwitz (str. 11) má býtí zajisté Šídlák z Šídlovic, místo Knoblach von Leitomeritz (str. 12) má býtí Knobloch z Litoměřic, za Burian von Sskudel (str. 13) mělo by státi Svitkovský ze Škudl, místo Strakonický von Zrobceitz (str. 13) (čti Strakonický z Robčic), místo Petrzekowitz v. Polkowitz (str. 14) Petřek z Polkovic, místo Jan v. Chlaštiov (14) má býtí bezp. J. z Chlistova, místo Petr Weleský (14) má býtí Veleský, místo J. Kytlice v. Rudulez (14) J. Kytlice (tž. Kytle) z Rudolce, místo Polzar v. Sparaczow (14) Polcar z Paračova, m. Blažej v. Štepanow (14) (Blažek ze Štěpánova), Mincz v. Larussitz (15) (Minc ze Žárušic), Zmyslowský (15) (Smyslovský), Lhotka v. Zmyslovo (15) (Lhotka ze Smyslova), Slatinanský v. Ptinin (19) (Slatiňanský z Protivína), Zlabeczký v. Ostroměří (19) (Žlabeczký z Ostroměří, dle spisov. povýšen do stavu šlecht. 12. 1. 1542, ale s přídomkem z O. již 1522 purkrabím na Rohozci (Sedláček, Hrady X. str. 200), Jak. Rutika (20) v. Kanzenbach (z Katzenbachu) (Rutík), v. Radobřitz (20) (z Radbořic), Strzybský (21 a 57) (Stříbrský), W. Odolen (21) (přídomek schází, snad z Malých Hlušic), Paul Kerunek v. Lom (22) (list erbovní pag. 13 a opět 23, Kerunk z Lomu). Kerunkové z L. jsou stará vladyská rodina severočeská a nepotřebovali ovšem erbovního listu, ale tento Pavel byl buď syn z levého boku (nač by ukazovalo, že nedostal starého štítu K. z L. stříbrného s červeným břevnem, nýbrž pás černý na stříbrném štítě) nebo byl vzdálený příbuzný a posud nešlechtic. M. v. Hartunk (22) (z Hartunkova), J. Dyscla v. Bodlak (22) (Distel z Bodláku), Simon Odera (23) (Eder ze Štávnice), Crussinius (23) Althomysthenus (Krušina Vysokomýtský (Althomysthenus), Zybržda (23) (Žibřid), Brzenyk (25) (Břeněk), Hazuk (25) (Hazuka), Sswika (25) (Švík), Kytel (26) (Kytle), Jaksch v. Tisau (26) (Jakes z Tisové), Flanius (27) (Flavius), Chmela v. Wřsowisst (!) (28), správně 55 (Chmel z Vršovíc), v. Mokelnitz (28) (z Mohelnice), Kříž v. Auzditz (30) (snad z Úžic), Netoryn (31) (Nestorin), v. Drzewitz (31) (z Dřevíče), Wabruss v. Linitz! (32) (Vavrouš z Limuz, na str. 44 sice již Vavrouš ale zase v. Limitz), Chaustinský (33) (Choustnický), Chliwenský v. Ryhlerstein (33) (přidej čs. z Ryzenska jak i na str. 38), Ffid (33) (Ffida), Czerný v. Winarz (34) (z Vínor), Gelnik v. Koldin

(34) (Jelínek z Koldína), Wodnianský v. Radek (36) (z Radkova), Krssinak (37) (Kršňák), Kubat (37) (Kabát), Jelenek (33) (Jelínek), Skorziowský (39) (Skočovský), Belejowský (39) Bilejovský, v. Wietzna 40) (z Věčtína), z Diawich hradu (40) (z Dívčího hradu, v. Egraustowitz (!) (40) (z Chroustovic), Lepnitzký (40) (Lipnický), Barlik (41) (Bártík), Hulek v. Požienitz (42) (Hůlka z Počernic), Howorziowský (43) (Hovorčovský), v. Blohotitz (43) (z Blahotic), v. Wlcznitz (43) (z Vlčince), Keynyt (!) (44) (Krynyt), Rwažiowský v. Rwažiow (44) (Rváčovský z Rváčova), Slecztzowský (47) (Sleglovský), Custos (48) (Kustoš), Cziesztický (48, pag 338) (Čechtický, jak i dole 346), Wonzciat (49) (Vončata), Sosk (49) (Sobek), v. Sumosch (50) (ze Sumýše), v. Tuleschniz (50) (z Tulešic, Dolin v. Kerska (51) (Dolín z Rýnska), Hawr (50) (Harar), Schlakowsky (50) (Slavkovský), v. Prachow (51) (z Prachové), Plzak v. Divihodoku (!) (51) (snad z Děvíhoboku?, v. Wltaw (52) (z Vltavy), Dudith v. Horžehowitz (53) (Dudic z Hojčechovic), v. Letowczicz (53) (z Letovic), Zalužsky v. Wostrowsky (!) (56) (Zálužský z Vostroskal), Swiczek (56) (Svíčka), Reginowicz v. Reginow (57) (Rejnowec z Rejnova), Cziulik v. Rutwas (57) (Čulík z Ruřnaru), Hynk v. Welinow (59) (Hynek z Velenova), Reta (59) (Ret, v. Neamiccziz (59) (z Nouměric, v. Bitez (59) (z Bykance), Wokrausliczy (60) (Okrouhlický), Chotsky (65) (Lhotský), Koczyna v. Koczinot (!) (66) (Kocín z Kocinetu, Skrcziczowsky (66) (Skřikovský), Greymar (67) (Grejnár, Lebly (acc.) (67) (Lebl), Paworin v. Paworin (69) (Bavorynský z Bavoryně, v. Lowess (71) (z Lovoše), Czibiczky (72) (Čibuský), Lekescha (73) (Lekáš), Kantorowicz v. Horžimarzicz (73) (Kantor v. Hořiměřic), v. Wražiow (74) (z Uračova), Chytwa (74) (Chytra), Ssaltys (74) (Šultýs), v. Lischitz (74) (z Lysic), Reyssowiczky (75) (Reyšvický), v. Traskowecz (75) (z Traskovce), v. Genežicz (76) (z Jenšic), Cziniwicz (76) (Čenivič), Czab (77) (Kába), Mokacz (77) (Vokáč), v. Chotaunic (78) (z Chotouně), Schobl (80) (Šnobl), Rudsky (80) (Zrucký), v. Demschitz (80) (z Dobšic), Lehowsky (81) (Lehomský), v. Paubin (82) (z Boubína), v. Newerži (85) (z Veveri), v. Tulbingstein (90) (z Tolenšteina), Jesky (94) (Ježek), v. der Lippe (95) (z Lípy), v. Rumburg (95) (z Kumburka), de Šara (95) (ze Žďáru), Nezamský (98) (Nečanský), Dobržickv (98) (Dobříšský), Franz (100) (Frant., není příjmení), z Kravné Skály (102) (z Krvavé Skály), Hozeczky (103) (Horecký), Wolf (109) (není příjmení), též Habart (109), Jarotzky v. Jeruschin (110) (Jarotický z Jarošina), Grossaucha (111) (Gross Zauche), Šwendl (116) (Švantle, Raczick (117) (Racek), Jakortowský (117) (Jakardovský), Berckha (!) (121) (Berka), Kaiakowsky (123) (Kokovský), Staut v. Hemersdorf (125) (Stán, Stang), v. Wingerský (134 a 199) (Vengerský-Uherský, Gersberowský (136) (Jezberowský), Carl (136) (není příjmení Karel ze Svárova), v. Lewenburg (138) (z Levenberka), v. Hoschin (138) (z Gašina-Jašin), Weltzekh (140) (Vlček), Skerbenský v. Herzischize (!) (142) (Skrbenský z Hřístě), Tschernin (143) (Černín), Protozius (144) (Pretorius), v. Poschitz (163) (z Pěšic), Kwietan (166) (Květoň), v. Radicz (167 a 249) (z Radče), Budowský (167) (Bludovský), v. Bukoweck (174) (z Bukovce), v. Burkau (179) (z Breží – Birkau), v. Schack und Radobeyl (180) (Žák z Radobyle), Benada (190) (Beneda), v. Chobinin (198) (z Chobyně), v. Mudrach (198) (Mudroch), v. Smeskal (200) (Zmeškal), v. Dobruský (201) (z Dobrušky), Kleinabisch (207) (Klein Obisch), Wratel (211) (Vratislav), v. Mezihursch (232) (z Mezihoří), v. Lasička (!) (z Laziska), v. Zemschitz (251) (ze Semčic), v. Bukuwský (272) (z Bukůvky), v. Strassnzky (277) (Strážnický), Wobolecky (291) (bezp. Humpolecký), Brodský (291) (Bradský), Kot (295) (Kotva) a j. Přes to vše nezmenšujeme však zásluhu p spisovateli ani dík náš za velikou práci, kterou dílem tímto podal důležitý příspěvek k českému rodopisu a čtené rodě české, zvláště erbovní, z hrobu zapomenutí znova na světlo vynesl. Ovšem mimo jméno a dobu povýšení jest potřebí i dějin rodu od jeho počátku až do vymření neb zániku, po případě znovuvzkříšení a tato obrovská práce stále ještě čeká na své pracovníky v důkladném a kritickém »Slovníku šlechty koruny české«.

A. Masák.

Listář král. věnného města Chrudimí. Část I. Privilegia městská a listy králů českých. Sebral Karel Lábler. Chrudim, 1900, 64 str., cena K 1.—. Právě jmenovaná kniha je X. číslem publikací musea chrudimského, jež tím

zahajuje vydávání pramenů pro historii městskou. Vítáme knihu tuto jakožto příspěvek pro dějiny vůbec a pro dějiny Chrudimi zvlášť důležitý, litujíce jen, že pan vydavatel nepostavil se na stanovisko přísně vědecké, že nepodal texty tak, jak v publikacích podobných jediné jest správně. Postrádáme hlavně podrobnější zprávy o listinách samých, postrádáme srovnání textů chrudimských s jinými, jinde chovanými; kde zachován originál aneb aspoň opis originálu (viz čís. II), měl býti uveden vedle opisu doma chovaného; s transkripcí českých textů také nemůžeme souhlasiti. Vydavatel sám v úvodě ji omlouvá tím, »že listář určen jest pro širší obecnost, a že ti, kdož by se o některou z listin zajímali, opatří si diplomaticky věrný opis z (sic) originálu.« Ale to jest právě chyba! K čemu vydávati »listář«, nemá-li nahraditi badateli obtížné zaopatřování opisu listin? Jako zvláštnost vytýkáme, že nakladatelem listáře, obsahujícího 53 čísla, jest chrudimská spořitelna. Na další svazky listáře jsme žádostivi.

J. L. Červinka: *Sbírka pravěkých starožitností*. Uherské Hradiště 1900. Známy moravský archaeolog podává tu na 20 stranách popis starožitností moravských, jež sám během desíti let získal pro své sbírky. Nálezy srovnány jsou podle jednotlivých období, k některým připojeny jsou obrazy a to jednak v textu, jednak na 12 zvláštních tabulích. Jiný obrázek podává celkový pohled na sbírku páně Červinkovu. Knížkou svojí skládá spisovatel jakési účty z činnosti badatel-ké a činí výsledky svého bádání přístupny širší veřejnosti. Celkem nasbíral a vykopal na 600 kusů kamenných, 200 kostěných, přes 500 bronzových zbraní a nástrojů, přes 350 popelnic, nádob pohrobních a pod., množství zbraní a nástrojů železných, pazourkových, na 200 mincí římských a galských, takže sbírka jeho čítá již přes 4000 čísel. Úvodem k popisu (stránka 5.—14.) jest zajímavý výklad o praehistorii české. Spisovatel patří k těm, kdož repřisávají na německou vědu a vyvozuje samostatně na základě vlastního bádání. Nemůžeme tu široce o věci se zmínovati, ale doporučujeme knihu jeho čtenářstvu, upozorňujeme pouze, že tak zv. pole popelnicová přisvojuje Slovanům, čímž ovšem příchod praotců našich do těchto vlastí posunuje — a jistě oprávněně — o několik set let před stol. V., v kterémž dle staršího názoru sídla svá v této zemi zaujali. —dč—

Cechovní zřízení na Hlinceku v XVII. a XVIII. věku. Napsal JUDr. K. V. Adámek. Praha 1899. Nákladem král. české společnosti nauk. Str. 79. Cena 2. Kniha dělí se na dvě části. V první (str. 1.—20.), po úvodě, ve kterém krátce promluveno o vývoji cechů na Hlinceku (nejstarobylším byl cech hrnčírů, kteří řídili se řádem, jež roku 1488 král Vladislav II. dal hrnčírům novoměstským), jedná se nejprve o učednících, pak o tovaryších, mistrích, o práci a stycích cechovních a o správě cechů. Všechny staté plny jsou za, jímavých podrobností, poskytující pěknou příležitost nahlédnouti do života oné třídy našich lidí, jež význam a způsob života svobodou řemesla a dnešním rozvojem průmyslu továrnického tak valně se pozměnil. V druhé části (strana 21.—72.) otištěno celkem 16 různých řádů, jednak v celku (většinou), jednak u výtazích. Nejedno z těchto nařízení hrdých na svůj stav řemeslníků zdá se nám zvláštní, nejedno kruté, nad nejděním se usmíváme, mnohé ještě dnes, aby platilo, upřímně bychom si žádali. Kniha jest velmi cenným příspěvkem ke kulturním dějinám českým. Upotřebení její usnadňuje podrobný ukazatel věcný i jmen (na 6 stranách).

P. Papáček.

Soupis lidových památek v království Českém. I. Lid na Hlinceku. Podává Dr. K. V. Adámek Praha 1900. Cena 2. Ohromný, skoro 400 stran čítajícím svazkem, zahajuje třetí odbor (lidovědný) Archaeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění nový sborník, jenž má jaksi doplňovati sborníky odboru I. a II. (předhistorického a historického). Praesidium komise (pp. Hlávka, předseda, Dr. Píč, referent arch. kom. a Dr. Zíbrt) nazývá v úvodě práci páně Adámkovu »pečlivě a vzorně sestavenou monografií« a chce, »aby pokládána byla za příklad, jak asi celkem ostatní díly budou sestavovány«. Pokud dle objemu I. knihy možno souditi, zdá se, že »Soupisu lidových památek« vyměřeno pole širší než publikacím odboru předhistorického a historického, příliš omezeným

na vnitřní hodnotu jednotlivých svazků, pokud osobou a schopností spisovatele samotného jest podmíněna, ani nehledíc. Jest, myslím, štěstím, že prvním dílem nového podniku jest práce osvědčeného pracovníka v národopisu českém. Po práci důkladné neosmělil se tak snadno někdo předstoupiti před forum veřejnosti s dílem ledajakým. Ovšem jest přirozeno, že nebude a nemůže býti žeň sběratele lidopisných památek všude stejná; okresy kol velkých měst aneb ty, v nichž rozvojem průmyslu, zejména továrnického, valná část lidu opustila zemědělství, neposkytnou nikdy tolik, co tiché okresy zemědělské a kraje následkem své polohy a nedostatku spojovacích prostředků jaksi osamocené. Tím nechci však říci, že by oněm lidopisné chudším neměla býti stejná pozornost věnována, naopak myslím, že právě tam sluší brzy ruku k dílu přiložiti, aby zachránilo se aspoň to, co posud zachrániti možno. Při té příležitosti ukazují, jakož jsem už i jinde učinil, na potřebu, všimati si krajín dnes poněmčených; jsem přesvědčen, že pilné jejich probádání přineslo by nové doklady toho, jaká bezměrná to smělost hlásají-li dnes někteří »učenci«, že větší část, ne-li všechna půda těchto krajů ode dávna — dle některých od doby přetajemných Markomanů — jest sídlem Němců. Vůbec mám za to, že důkladné studium zejména našich staveb selských a pilné jich srovnávání vespolek a se stavbami v krajích sousedních důkladně opraví názory prof. Dra. Aug. Meitzena, jež, bohužel, mnozí naši jako tak mnohé jiné učení německé vědy a lživědy přijali za své a hájí, jasný úsudek vlastní zbytečně sami sobě zatemňujíce a národu svému tak staleté dějiny a starobylost kultury sami upírajíce. Kéž Soupis »podá, soustředí a zachová věkům budoucím — slova paně Adámkova v úvodu — bohatý materiál o svérázné starobylé kultuře národa českého, jak se jevila a zachovala v nejširších jeho vrstvách, v lidu v království českém obývajícím.« Nepouštějce se do podrobností, čemuž úzký rámec časopisu našeho ani nedovoluje, chceme tu krátce aspoň obsah práce p. Adámkovy naznačiti. Spisovatel omezil se v tomto svazku pouze na vylíčení bytu a života lidu; popis a vylíčení památek lidového umění výtvarného a slovesného, uveřejnění písní a tanců, pohádek, pověstí a různých pamětí, popis a zobrazení krojů, nádobí, nábytku, obrazů, maleb knižních a závěrečné úvahy o národopisných poměrech krajiny této, v nichž by i k četbě lidové bylo přihlédnuto, což vše, dle programu lidovědným referentem vypracovaného a v proslovu k »Soupisu« uveřejněného, ve sborníky má býti pojata, ponechává na dobu pozdější. Pojednav v kapitole I. o bytu (stavbách, obcích) lidu, v druhých kapitolách stopuje a popisuje člověka od »Vesny až po Moranu«. Tak v II. mluví o narození a dětství, v III. o mládeži, v IV. o chase, v V. o svatbě, v VI. o rodině a sousedstvu, v VII. (nejrozsáhlejší) o hospodářství, v VIII. o nemocích, v IX. o smrti a v X. o životě pohrobním a vybájeném. Toť jsou ovšem jen záhlaví kapitol. Není však takofka stráněčky života lidského, již by knížka se nedotýkala. (O bohatství materiálu lidovědného, jenž v knize uložen, nejlepší svědectví podává obsáhlý ukazatel. [32 dvousloupcových stran!]) Popisy jednotlivých stránek života tvoří vždy uzavřený celek; není tu holé, nesouvislé vyčítání fakt; tím stala se kniha zajímavější a stravitelná i nejširším kruhům čtenářů. Do textu vloženo jest 53 vyobrazení památek stavitelství lidového. Půdorysy některých stavení jsou však příliš drobné.

P. Papáček.

Zpráva o činnosti kuratoria Městského musea v Táboře za r. 1899. — S půdorysem hradu Kozího. — Na 13 stranách podává tu pan Jos. Švehla »Zprávu o vykopávání ve zříceninách Kozího r. 1899«. Hrad Kozí byl téměř po čtvrt století znám více jen podle jména a podle tradice; zbytky jeho byly zavaleny, o hradě nebylo téměř ani potuchy. »Po celé vyvýšenině jenom několik hromad kamení, mechem a křovím porostlých, se rozkládalo« — jak uvedeno ve zprávě na str. 4. Staly se sice různé pokusy na vybavení zřícenin z rumiště, ale nevedly k cíli. Bylo kopáno jen proto, aby bylo kopáno, bez programu a bez náležitého dohledu. K řádné práci přikročilo teprve Museum města Tábora roku 1899, pověřivši zdatného pracovníka p. Jos. Švehla výzkumem na Kozím. Výsledek je neočekávaný: nalezena tu 3 spáleniště, rozbité dlaždice, cihly, 4 oštěpů, asi 20 hrotů šípových, pěkný zámek, ozdobné

závěsy ku dveřím, 2 nože, srp, sklo, stříbrný kroužek, 63 husitské haléře, část měděného massivního oblouku osmihranného ve váze 570 kg.; všecko nádoby, soudě podle získaného značného množství stěpů, jest jednoducho, nevkusno; pouze dvě má nápisy v gotických tvarech. U východní strany paláce bylo nalezeno ve vrstvě nejspodnější asi 15 kusů pěkně tesaných kvadrů, v nichž rozpoznány sloupky a kružby okenní, postranice i kružby ze dveří. Přičiněním p. Švehlovým dnes již zřícenina nabývá žádoucí podoby; roku 1899 bylo na předhradí odkryto smetiště obydlí a násep, na hradě pak vjezd a dvůr; palác již dříve. Doporučujeme zprávu bedlivě pozornosti všech. Nepopíratelná cena její spočívá v tom, že některé domněnky uvádí na pravou míru a vyvrací nesprávná tvrzení. Za zdárný výsledek jest děkovati úsilovné práci a porozumění paně Švehlovu. Není pochyby, že Koží nabude želané tvárnosti, bude-li Museum města Tábora náležitě hmotně podepřeno.

Cerný.

Věstník musejní a průmyslové jednoty v Prostějově za rok 1899. Roč. I. 3°. — Ig. Streck: Vznik a působení jednoty. — I. L. Červinka: Archaeologický výzkum na Prostějovsku. — Jos. Slaviček: Seznam sbírek musejních. — Jednota byla původně založena jako průmyslová r. 1881; teprve r. 1893 bylo usneseno rozšířiti působnost i na činnost museální. První ročník «Věstníka» má 126 stran; lví podíl — 72 strany — zabírá pojednání p. Červinkovo, doložené 34 obrazy v textu a 8 tabulkami. Auktor jest pracovníkem osvědčeným i zkušeným; o tom plnou měrou svědčí i tento článek. Přátelům praehistorie, zvláště laikům, jistě přijde velice vhod úvod do praehistorické archaeologie i charakteristika jednotlivých období, kterouž spisovatel předlesal stručně, ale věcně a srozumitelně.

Slanský Obzor. Věstník mus. a lit. spolku «Palackého» ve Slaném. Red. Petr Hrubý. Roč. VIII. č. 3. a 4. — Ferd. Velc: K dějinám umělecké tvorby ve Slaném. — Dr. Ant. Krecar: Dějiny Slanského gymnasia. — Fr. Duras: Gruntovní zápisy města Muncifaje, nynějšího Smečna. — Týž: Bakovská sgrafitta. S vyobr. (Pěkný kus umění z doby renaissance; jest si vřele přát, aby věc byla restaurována.) — Statistika města Slaného. — Ant. Freccr: Paměť některých událostí městských z XIX. století.

— Český časopis historický. Vyd. Jar. Goll a Jos. Pekař. Praha. Roč. VI. č. 2.-4. — G. Friedrich: Český diplomatář a jeho program. — K. Krofta: Z Vatikánu. — B. Matějka: Příspěvky k dějinám středověké architektury v Čechách. — L. Niederle: O počátcích dějin zemí českých. — Jos. Pekař: K sporu o zádrhu staroslovanskou. — Týž: O tak zv. mapách základních. — Jar. Vlček: Z doby josefínské. — Jar. Goll: Kosmas II. 8. — A. L. Krejčík: Palaeografie a paprsky Roentgenovy. — K. Krofta: Kněz Jakub, stoupenec Matěje z Janova. — Literatura. — Přehled časopisů — Zprávy.

Časopis Matice Moravské. Red. Vinc. Brandl a Frant. Bartoš. Brno. Roč. XXIV. seš. 4. — Vinc. Prasek: Jméno Velehrad. — F. V. Peřinka: Opat Sebastian Freytag z Čepiroh. — Jos. Klvaňa: Krevní kniha městečka Bojkovic. — Umělecké a vědecké zprávy. — Literatura.

Sborník Museálnej slovenskej spoločnosti. Red. A. Sokolík. Turč. sv. Martin. Roč. V. sv. 1. — Georgii Ribay Sexcenta et octo Adagia slavica. — P. Socháň: Vývin keramiky a slovenská majolika. — Jul. Botto: Miestopisne úryvky z Gemera. III. Muraň a hrad Muraň. — R. Zaymus: Upozornenie na dejepisne, náboženské a prírodné pamätihodné veci v stolici trenčianskej. — Fr. V. Sasínek: Starobylý nápis rimanský. — Janko Párička: Zvyky a obyčaje v Košťanoch. — Dr. J. Petrikovich: Ľudová liečba v Turci. — Joz. L. Holuby: «Rozmlúvaní mládenca se smrti».

Časopis Museálnej slovenskej spoločnosti. Red. A. Sokolík. Turč. sv. Martin. Roč. III. č. 3-5. — Ešte slovo o klenovskom Oltárnom. — A. P. Záturecký: Porekadla a úslovia. — Týž: Poznámky pre pp. sberateľov prísloví atd. — Jan Párička: Prostonárodné hry z Koštian. — S. Hlaváč: Povedy ľudu. (Z Trenčianska.) — Rozličnosti. (O predhistorických tkáčskych závažiach. Predhistorická osada pri Šenkvicách. Vaďovce. Turčín-Poničan. Straniak. — Z ľudovej etymologie. — Jánošíkovo piero. — L'anovo.) — St. Kianička:

Peniaze Petra Pokyho. — Oblik. — Ferd. Menčík: Prosba obci Zohoru, Gajaru a Malých Levár k Štefanovi Bočkajovi za ochranu. — Sam. Kupčok: Pukanec a jeho chotár. — Karnerovské jasky. — A. Klíma: Chválenie a pálenie Jána v Liptovskom Jamníku. — A. Halaša: Príslovia a porekadlá. — Z cirkevného archívu.

Lud. Organ Towarzystwa ludoznawczego we Lwowie. Red. Dr. Ant. Kalina. Roč. VI. seš. 4. — J. Witort: Animizm. — Bron. Gustawicz: O ludzie Podduklańskim w ogólności, a Iwoniczanych w szczególności. — Joz. Schneider: Z kraju Hucolów. — Maxm. Gumpłowicz: Polacy na Węgrzech. II. — Dr. A. Kalina: Ludoznawstwo na III. zjeździe historyków polskich w Krakowie. — Wł. Semkowicz: Dwa przyczynki do historii wierzeń ludowych. — Rozmai-tości. — Rozbiory i sprawozdania.

Starohrvatska prosvjeta. Red. Franc Radić. Knin. Roč. V. seš. 2. — F. Radić: Nova svjetlost na pitanje o »Admiralima ratne mornarice hrvatske« godine 1358—1413. — Týž: Izvješće XII. međunarodnom kongresu kršćanskih arheologa u Rimu. — Ö. L. Marun: Popis naušnica »Prvoga muzeja hrvatskih spomenika« u Kninu. — Izvješće XII. glavne skupštine »Hrvatskog stari-narskog društva« u Kninu. — Bibliografie. — Razne viesti.

Vjestnik kr hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva. Red. Dr. Ivan Bojmcić-Kninski. Záhřeb. 1900. Roč. II. sv. 3. a 4. — Dr. Isidor Kršnjavi: Příspěvky k »Historii Salonitana« od Tomáše, arcidiakona v Spalatě. — E. La-szowski: Příspěvky k dějinám města Kopřivnice v středověku. — Dr. M. Wertner: Saracén »Heyza« a jeho rodina. — Dr. Fr. Bučar: Rozšíření reformace v Hrvatsku a Slavonii. — J. Janković: Selské povstání u Křiževce a v jeneralatě varaž-dínském roku 1755. — Vj. Celestin: Proces proti selce a »čarodějnici« Anně Pankovićové z Čepína r. 1748. — Různé zprávy. — Literatura.

Wiadomości numizmatyczno-archeologiczne. Krakov. Roč. XII. č. 2—4. — Wł. Łuszczkiewicz: W sprawie rzezb XIV. wieku w kościele Nejsw. P. Maryi w Krakowie i w katedrze gnieźnieńskiej. — Dr. Z. Zakrzewski: Groby przed-historyczne w Kleszczewie. — Fel. Kopera: Monety rzymskie znalezione na naszych ziemiach. — Týž: Drzeworyty Hansa Baldunga Griena w ruszale krakowskim z roku 1510. — Dr. Fr. Pienkosiński: Nieznany memoriał rady miasta Krakowa z roku 1489 przedłożony królowi w sprawie bicia monety. — Týž: Jana Karola Ślepowron Dachnowskiego Sumaryusz herbarza sz achty prusko-polskiej. — L. Lepsy: Władysław Łuszczkiewicz »nekrologi«. — Týž: Kultura epoki jagiellońskiej w świetle wystawy zabytków w 500 letnią rocznicę odrodzenia unywersytetu Jagiellońskiego. — Wal. Kostrzębski: O denarach Słowian zwanych Wendyjskimi. — Joz. Zieliński: Uwagi o medalu roboty Dadlera i Höhna błędnie uważanym za medal pokoju Oliwskiego. — Fr. Bujak: Najstarszy opis ziemi świętej polskiego pochodzenia. — Sprawozdania

Různé zprávy.

Zlabecko (chybně Zlatečko) čítá Palacký v Popise (603) k osadám zašlým na panství Českodubském. Náleželo však k Frydštejnu. Zprávy o něm jsou v registrech frydštejnských z r. 1547 (DZ 52 F 12), ve vkladu do desk z téhož roku (13 G 18) a v trhovém zápise z r. 1556 (DZ 12 H 25). — Potom Zlabecko se nevyskytá. Ale nezašlo, což objevi se tímto vývodem. V registrech frydštejnských r. 1547 řadí se mezi Radimovici a Půlečným, aniž psáno, jeli ves či dvůr. Osedlý je tu jediný Vondřej Zlabecký, platě ročně úroku 1 kopu a 4 slepice; avšak v registrech spojeného panství Dubu a Frydštejn z r. 1567 (v archivu sychrovském) na téžze místě mezi Radimovici a Půlečným zapsali dvůr Štveřín; na něm sedí Mikuláš Vlčepolský, platě 1 kopu úroku a některé roboty. — Patrně při vsi Čtveříně, náležítě k panství Skalskému, potom

Obr. 10. Jižní vchod do since (z druhé polovice XVI. stol.).

Obr. 5 Pohled s chóru do hlavní lodi a presbytáře

Obr. 11. Vypouklý relief z části kazatelny

(zhotoven z červeného pískovce).

Svijanskému byl dvůr Zlabecko (tak jako dvůr Sychrov ve vsi Svojkově), náležící k panství Frydštejnskému, potom Dubskému. V druhé polovici však 16. věku vešlo v oběť nazývati dvůr jménem vsi, až původní jméno se zapomenulo. Dvůr snad vznikl na místě vsi. — Objasněním tím vysvětlíme, že nepřipomíná se dvoru r. 1456, když přece ves celá Čtveřín kupována byla ke Skalám, a že část vsi (totiž rozprodané popluží dvorové) až do r. 1838 slušela k Dubu. — Zlabecko držel od panství asi Václav Zlabecký z Ostro-
míře, jenž r. 1536—42 připomíná se v Boleslavi Ml. (Rozpr. spol. star. r. 1892 str. 52), r. 1583 Petr Rozín z Javorníka. (Rkp. Gerstorf. knih. v Budišíně, č. 20 f. 24, sdělil dr. V. J. Nováček). Dr. J. V. Šimák.

Následujte. Č. k. okresní soud v Karlíně daroval s povolením ministerstva městskému archivu pražskému 79 knih pozemkových, z nichž důležité a kulturně zajímavé jsou zejména ty, kteréž patřily dříve křižovníkům s červ. hvězdou. Darovaly již tedy všechny soudy při městě Praze, totiž Vínobradský, Smíchovský i Karlínský své památné knihy archivům; první dva archivu zemskému. O knihách Karlínských píší obšírný referát, v němž podám i několik zajímavých ukázek zápisných. Kéž by i venkovské soudy odhodlaly se již své knihy darovati mezi bezpečné stěny archivní!

Mhl.
Zkáza kostela v Týnci nad Sázavou. Sestavuje si soupis památek historických na Jilovsku a v západním Posázaví, přišel jsem i k starobylému, románskému kostelíku v Týnci; nemaje v úmyslu popisovati to, co již několi-kráté dobře bylo popsáno, podávám jen několik poznámek o nynějším stavu kostelíka. Povšechně mohu udati, že památná stavba jest dnes nesmírně sešlá, čehož náprava je nutná ze dvou příčin. Předně proto, aby charakter nebyla příčinou smrti lidí, bydlících pod kostelíkem, v případě jeho sesutí a po druhé proto, aby byla zachována památka, jakýchž z těch časův dávných u nás nemnoho. Kostelík je rotunda, jež však byla značně pozměněna tím, že apsida byla zvenčí později přivedena výše lodi. Pozdní stavivo snadno lze rozeznati nepravidelností, jakož i jiným druhem stavebního materialu. Při tom románské okno v apsidě a jiná v lodi samé, zazděna. Ve vnitř pak obdivuje se každé sličné pravidelnosti tvarů, hrozně znetvořenou hlubokými a velikými dérami, jež tu do zdi učinili, aby tu kdysi rozmanité stroje mlécí byly dobře umístěny. Až do nedávna užívali rotundy jako chlévka, teď tu věší prádlo a po zemi mají rozloženo rozmanité haraburdí. Ve zdech jsou místy trhliny, všude pak hojnost špíny. V XVIII. stol. bylo rotundy použito za hradní kapli, z něhož zbyla mohutná věž, v níž na ten čas lze rozeznati 5 pobeží. Podlahy v prvním a druhém patře jsou doposud zachovány, jich polohu ve 3. a 4. určují otvory pro stropnice. Stav věže pro množství nemalých trhlín ve zdech je skutečně politování hodný. Nepřím toho, že oprava této památky stála by mnoho, neboť i v základech čeká lecos na opravovatele. Musilo by však i několik přiléhajících baráček býti odstraněno a okolí dalo by se pak snadno upravit v příjemný sad. Prostorných místností, mohlo by se pak, nebyl-li by kostel vrácen svému účelu, užiti za sály. Pakli by kostelík byl obnoven, musí být věže užito ovšem jinak. Týnec patří k panství Konopišťskému a jako díl zboží tak vynikajícího a výborně spravovaného, bude snad i na ni vzpomenu. Oprava její bude zajisté provázena uznáním vrstevníků i vděčností potomstva. — V Kostelci u Křížků, dne 16 listopadu 1900.

Cyrrill Merhout.

Deputat hejtmána Mělnického r. 1429. Starodávnoho měšťanského titulu »opatrný« si měšťané Mělničtí na počátku války husitské jistě spravedlivě zasloužili. Sotva že uslyšeli, kterakým způsobem Beroun a jiná města byla na husitství obrácena, padlo jim i blaho jejich města tížeji na srdce a nevyčkávajíc ani příchodu Žižkova a Pražanův, poddali se jim. Ano, byli i ochotni poslouchati hejtmánův, které jim Pražané sami ustanoví. Prvním takovým byl Jan Smiřický ze Smiřic. Když stanovili Pražané za hejtmána Jana Řitku z Bez-
dědic, vložili si do knihy č. 2099 str. 152^b tento zápis:

Janek z Bezdědic řečený Řitka, když se jesti ku požádání pánuov purg-
mistrův, konšelnov a tudíž i starších z obce Starého a Nového měst Pražských v hejtmanstvie na Mělnice uvázal a uveden, tu jen jemu pozuostaveni nábytcí a věci vdolepsané pod takovúto výmluvú: Jestližeby se panu Jankovi v tom

hajtmanství nelíbilo obývatí a nebo pánům svrchupsaným a obci jeho v tom hajtmanství nezdálo se míti, tehda mají sobě dáti napřed puol léta věděti a tak jesti umluveno. A na po-tupení toho hajtmanství pan Janek svrchupsaný bude míti svrchupsaným pánům a obci postúpiti se všemi věcmi dolepsanými, nižádných škod nepočítaje Pakliby kterých věcí dolepsaných nepostúpil a nebo nemohl míti, tehda za ty věci, co by dobrými lidmi bylo šacováno má a slíbil jest penězi hotovými odbýti beze všech nesnází. A tato úmluva stala se jest před opatrnými pány: Hedviku krajčím, Sigmundem z Cotenčic konšely, Janem Velvarem a Vaňkem Rakem obecnými, Váchu kožešníkem, Benešem Cukmanským a Kulhánkem, obecnými měšťany Starého a Nového měst Pražských Jíru a Lašákem konšely, Škodu a Bartošem, obecnými města Mělnického.

Actum anno dom. M^o IIIIe XXIX Sabbato post festum st Martini.
Spíže zuostavená panu Jankovi svrchupsanému
na počátku uvázání jeho.

Najprv hrachu XXVIII str. Item ovsu XLV str. Item vína XXV polu-vozů (sic) plných. Item vozů VI. Item pluhy tři. It. koní VI. It. pánev pivná. It. dva kotly veliká. It. malých kotlíků V. It. mísy cínové čtyři. It. rožny dva, rošt, medenice jedna. It. v Horině vepřky dva, obilí it. ječmene ozimého a jarého stohy dva toho pokládáme tři sta str. It. mláčeného ječmene XXX str. It. pšenice mláčené a nemláčené L str. Item nemláčeného ovsu pol třetího sta str. to šafář sám hádá. It. plemenných sviní šest a tré menších. It. tři str. ječného semene. It. chmele LXXX strichův. It. postupujem žita satého na ozim sto a deset str. It. pšenice XXIX str. It. ječmene XXX str.

Úroka svatohavelského nevybraného
zůstalo XXXVI. kop gr.

Pan Janek svrchupsaný zastúpil jest XL kop gr. dluhu, když se ještě uvažoval v hajtmanství páně Vaňkova Pivora, kterýž jest byl viuator osobám vdolepsaným.

Paulovi XXX gr. Jindřichovi malému XL gr. Vaňkovi Kusému 1 kopu gr. It. témuž Vaňkovi za samostřil, kterýž jest ztratil $\frac{1}{4}$ kop gr. It. voškomi (sic) starému XXIII. gr. It. Jindřichovi z Mladé za kuoň VIII. kop. Item Radovi za kuoň V kop. It. Pexovi kopu. It. Zubovi XX gr. It. Jakubkovi V. gr. It. Starostovi z Hořina kopu. It. Brožovi starému $\frac{1}{2}$ kopy. It. Mikulášovi rychtářovi pět kopu. It. Petříkovi kovářovi 1. kopu.

Z archivu města Prahy sděluje C. Merhout.

Přátelům české heraldiky. Od r. 1894 vydává naše Společnost ve svém »Časopise« přílohu se znaky starých rodů zemí koruny české. Příloha došla značné obliby u členů Společnosti, kteří se zájmem ji sledovali a nelibě nesli její omeškání neb vynechání. Podepsaný, přejav popis dalších znaků, jest si vědom, že posavadní způsob, ačkoli také přispívá k pěstování heraldiky, a po čase, ovšem delším, utvoří dobrou sbírku znaků nejdůležitějších českých rodů, přece nemůže býti zván pravým pěstováním heraldiky a že vyhoví účelu svému jen tenkrát, bude-li přinášeti nejen hotové zcela vyvinuté znaky, ale celý jejich vývoj od nejstarších dob až do vymření rodu, po případě až na naše časy. Neboť na tomto vývoji řádně zobrazeném pozná se teprv nejen pravá podoba znaků, ale i opraví se též chyby, které během věků do nich se vloudily. K tomu cíli ovšem jest potřebí sebrati všechny znaky, kdekoli a na čemkoli se zachovaly. Nejstarší znaky šlechtý české počínaje stoletím XIII. zachovaly se buď v kameni vytesané (nad branami hradů, dveřmi, v síních, svornících, oknech, v kostelích co znaky zakladatelů a dobrodinců) neb i malované (a potom arci tím cennější) na skle nebo dřevě, také vyšité jako ozdoba rodinná na rouchách, korouhvích a j. Také v památkách rukopisných, zvláště náboženských, dosti se jich zachovalo. Velmi bohatým pramenem heraldiky jsou i četné náhrobky, rodinné tabule i obrazy votivní, pokud po četných pohromách netečností, nevědomostí i zlovůli přece až na naše doby se udržely. K těmto památkám druží se a bohatstvím je převyšují pečeti rodové, které, byvše sebrány, podávají nejvěrnější, nejpodrobnější

i neizajímavější vývoj znaků české šlechty. Těchto pečeti zachovalo se veliké množství jak ve sbírkách veřejných tak i soukromých na př. v zems. museu (méně originalů, veliké množství otisků ze XVI.—XVII. stol., však nicméně cenných), při deskách zemských, v archivu místodržitelském, v zemském archivu, v Třeboňském archivu, Roudnickém knížat z Lobkovic, v archivech klášterních a kněžských řádů, ve zbytcích archivů městských i u soukromníků, kteří pečeti sbírají ze záliby. Avšak tyto poklady leží posud bez užitku a přece nebude sporu o tom, že vyčerpání jich jest jediná cesta k tomu, aby dostala heraldika (a genealogie) česká pevné základy, aby se ukázalo, jak na základě vzorů západních svým způsobem vyvíjela a v čem liší se od heraldiky západo- a středoevropské. Tím dokonale osvětlí se i zajímavé rozdíly a zase překvapující shoda s heraldikou polskou. Proto jest nezbytně potřebí, aby společnou. úsilovnou práci bylo podniknuto dílo sice veliké ale důležité a již nezbytné: Sebrání (buď cestou fotografickou neb dobrými výkresy, přesnými do nejmenších podrobností všech památek heraldických zachovaných, ať na kameni, kovu, dřevě, skle nebo pergameně, jakož i popsaní, sestavení a srovnání (dle rodů i chronologicky) všech zachovaných pečeti, které v tak velikém počtu bez užitku posud leží v archivech a sbírkách veřejných i soukromých. Přihlížeje k tomu, že potřebno jest počítati již toto dílo, any přemnohé památky věkem i horším ještě působením k nenahraditelné ztrátě v zkázu upadají, usnesl se k návrhu nížeapsaného správní výbor Společnosti, aby aspoň jedna část památek těchto se, když ne zachránila, aspoň obrazem zachovala a dává již na druhý rok svým nákladem fotografovati náhrobky české šlechty. Avšak to jest jen malá část veliké práce a i ta diti se může skrovnými prostředky Společnosti jen v malém rozsahu. I obrací se podepsaný nejen ku všem P. T. členům Společnosti, aby neváhali spolupůsobiti při tomto obsáhlém díle buď popisy památek jim přístupných, neb zasíláním správných výkresů, po případe (ovšem nejvítanějšími) fotografiemi výše jmenovaných památek. Zvláště pak žádám snažně pp. majitelů sbírek pečeti, aby laskavě zasílali Společnosti otisky nejen starších, ale všech. Neb každý věk má své zvláštnosti zajímavé, které nabudou pravé ceny v společném zobrazení. Hodlá tudíž podepsaný znakovou přílohu uspořádati tak, aby při každém rodu předcházely všechny posud zachované pečeti (pokud rozlišují se od sebe) a obrazy znaků na starých výtvarných památkách zachované, po té pak aby teprv následoval jako posud znak rodu ustálený. Tím oživi se zájem pro heraldiku českou, posud tak málo pěstovanou, v míře nemalé a poklady v nitru archivů i sbírek soukromých chované využítkuji se ku prospěchu pravé vědy. Veškerý výkresy, fotografie, obrazy a otisky buďtež laskavě zasílány jednateli Společnosti A. B. Černému (Praha, I. Perštýn č. 6.).

A. Masdk.

Vypsání ceny z Turkovy nadace. Z nadání, založeného při Museu království Českého z odkazu zvěčnělého architekta p. Aloisa Turka, vypisují se dvě ceny po 800 korunách za vědecké práce v posledních třech letech tiskem vyšlé aneb v rukopise chované, a to: jedna za nejlepší práci z oboru přírodovědeckého a druhá za nejlepší práci historickou, jimiž by přírodovědecký výzkum Čech neb studium dějin českých platně byly obohaceny. Práce ty musejí býti sepsány v jazyku českém. Za práci, za kterou autor obdržel obyčejný honorář spisovatelský, může se nadace uděliti, nikoli však za takovou, která obdržela již nějakou zvláštní cenu. Odměněná práce zůstane majetkem spisovatele, i může jí dle své vůle naložiti, musí však při vydání tiskem 5 výtisků věnovati bezplatně bibliotéce Musea království Českého. Práce o tyto ceny se ucházející buďtež podány správnímu výboru Musea království Českého do dne 15. května r. 1901. —

Kaple sv. Lazara na Novém městě Pražském v době, kdy podáváme tuto zprávu, již není . . . Společnost podala k městské radě 5. srpna 1900 protest proti její zničení (viz str. 116.), žádajíc, aby byl předložen na příslušném místě; stalo-li se tak, nevíme. Ale ze zprávy o komisi stavební, konané 7. listopadu 1900, lze seznati, že byla kaple obětována, aspoň nebylo o ní zmínky. Proto ještě v poslední chvíli požádala Společnost starostu, p. Dra Vlad. Srba, za intervenci tímto připsím:

Slovutný Panel

Podáním ze dne 5. srpna 1900 žádala v účtě podepsaná Společnost slavnou radu král. hlav. města Prahy, aby opřela se sboření kaple sv. Lazara na Novém městě pražském. Podle souhlasných zpráv v denních listech byl ve schůzi slavné rady dne 2. října t. r. za znalecký uznán úsudek, jež před čtrnácti roky (r. 1886) podal zesnulý architekt Jos. Mocker. Podle tohoto úsudku neměla by kaple sv. Lazara ceny ani historické, ani umělecké; o tento výrok se opírajíc usnesla se slavná rada doporučit vládě, aby v městském museu byly uchovány jednotlivé, dosud dobře zachované části kaple: ostění hlavního vchodu, svorníky, konsoly, a žebra s případnými nákresey — kdyby celá kaple nemohla býti zachována. Nehodlajíc uvedený posudek podrobně rozebírat, prohlašuje v účtě podepsaná Společnost, že jest neoprávněným v příčině ceny historické, i že jest ukvapeným o ceně umělecké. Historická cena kaple jest zcela dokázána, o ceně umělecké pak lze ještě dnes přesvědčiti se z jednotlivých detailů. Jest jisto, že kapli sv. Lazara lze při dobré vůli nejen zachovati, ale i upravit bez přílišných nákladů k účelnému užívání jako kaple vězeňské. Společnosti není známo, kterak bylo naloženo s její protestem; dnes k nemalému podivu shledává, že zkoušení plánů a udělení povolení ku stavbě dělo se dne 7 listopadu 1900 bez jakékoliv zmínky o kapli sv. La. ara. Majíc obavu, že snad také tato památka bude smetena s povrchu staré Prahy, dovoluje si žádati Vás, slovutný pane, jako starostu král. hlavního města Prahy, abyste z úřední moci Svě uložil zástupcům obce při komisi, aby zachování kaple sv. Lazara i přiměřené upravení její, jež by odpovídalo náležitě požadavkům historicko-uměleckým, učinili podmínkou ku započetí s bořením budov na místě budoucího paláce justičního. Nastupuje čestný úřad Svůj, prohlásil Jste, že »těžká a zodpovědná úloha při úpravě starobylých částí města, otázka zachování památek stavebních, neméně i šetření umělecky rázovitého slohu při nutných přestavbách může jen účinnou pomocí a radou našich architektů a umělců zdárně býti rozřešena.« — Pamětliva těchto slov spoléhá v účtě podepsaná Společnost, že ráčíte vyhověti její žádosti, směřující na zachování staré historické i umělecké památky. Za Společnost přátel starožitností českých v Praze, dne 8. listopadu 1900: starosta Jan Herain, jednatel A. B. Černý.

Protest ze dne 5. srpna byl vyřízen již dne 27. listopadu 1900 tímto přípisem slavné městské rady:

Rada král. hl.
města Prahy.

Č. j. 173.490 ref. I. A. —

V Praze, dne 27. listopadu 1900.

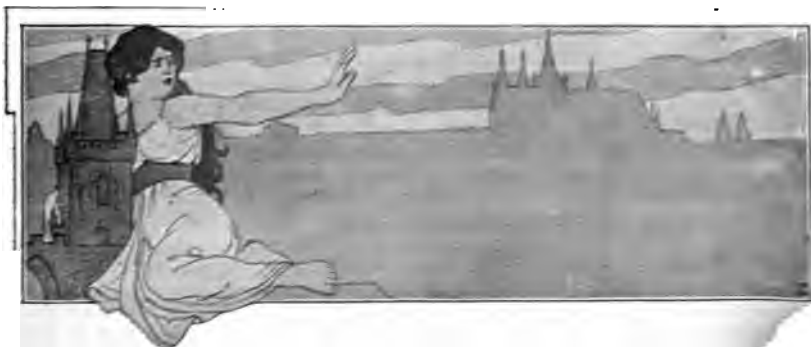
K podání ctěné společnosti přátel starožitností českých v Praze ze dne 5. srpna t. r. týkajícímu se zachování bývalé špitální kaple sv. Lazara na Novém městě v Praze, sděluje rada městská, že se nepodařilo při jednání dotyčném o projektu nové budovy c. k. trestního soudu v Praze, aby kaple tato byla zachována.

Ostatně sděleno bylo radě městské dobrozdání zemřelého architekta a c. k. konservatora p. J. Mockra a ústřední komise pro zachování historických památek, dle něhož kaple tato jako celek vynikající umělecké ceny *nemá*, a podařilo se radě městské na to aspoň vymoci na c. k. erár, že všechny jednotlivé cenné neb památné předměty a součásti při bourání kaple této budou do městského musea odevzdány.

O čemž ctěné společnosti přátel starožitností českých v Praze vědět dáváme.

Starosta:
Dr. Srb.

Obec Pražská, z počátku souhlasící se zachováním kaple, změníla své stanovisko a nekladla překážek jejímu sboření. Ústup svůj neváhala zastříti dobrozdáním, jež před 14 lety podal architekt Jos. Mockr. Není s podivem, že bylo vyhledáno staré dobrozdání — vždyť jest kapli nepřiznivo; snáze nalezitelné příznivé posudky z doby novější (ku př. z r. 1900) byl by ovšem hledal zase jen ten, komu osud památek není lhostejným. Budiž prominuto, že z naléhavé nutnosti tenkrát odchylujeme se od všeobecné platné zásady »de mortuis nil, nisi bene«. Nemalá vina tu spadá na architekta Jos. Mockra. Nebyl oprávněn posuzovati historickou cenu kaple, jí nerozuměje; také jeho názor o ceně její umělecké přští odtud, že kaple neznal nebo jen povrchně, a že o znamenitých detailech jejích (tympanonu a kazatelny) vůbec nevěděl. Nedáváme našeti se přeludy; každý nepředpojatý o nesprávnosti dobrozdání Mockrova přesvědčí se článkem o kapli v tomto čísle, pevně podepteným zprávami historickými i obrazy podle fotografií. Zapomíná se, že Mockr souhlasil se sbořením kostela sv. Karla při české technice i kostela sv. Václava u býv. trestnice. Známo jest šíře, že Mockrem provedená oprava Karlověna taktéž není šťastna. Historii nestudoval aniž měl vyřších cili historicko uměleckých. Od dalších poznámek upouštíme jedině proto, že jest mrtvý. Při stavební komisi (7. listopadu 1900) slibili zástupci eráru zástupcům Prahy, že ihned vstoupí se ve vyjednávání s pražskými architekty za příčinou účinného, hatmo nického vyšetření fačad, odpovídajícího charakteru pražské architektouky a již 18. listopadu dočetli jsme se, že ministerstvo svollo provedení stavby p. Alfonsu Wertmüllerovi v Karlíně. Ale o architektonické úpravě stavby nepronikla do veřejnosti ještě zpráva. Ve výzvu účastníků při komisi 7. listopadu 1900 postrádáme konservatora, určeného pro pražských Vltavy, p. stav. radu Wiehla, v jehož okres kaple sv. Lazara náleží. Tím jen, že souhlasil se zachováním kaple; či nebyl pozván. Důležité je, že v centrální komisi pro zachování a udržování památek také vyvolala se proti kapli. Němci dbáti úsudku zastaralého, ale pečovali o náhled novější. Ve sboru městské rady 2. října 1900 bylo poukazováno na nutnost obrany proti výškám, jež dějí se obci z nezachování starostlivého rázu atd. Telefont přel. při zprávěna jen stranně, neznajíc všelikých přel. záležitostí, jež se naskládají. Tomu odporujeme. Veřejnost vidí, co se děje a to snad dostatečně. Nezapomínáme nemožnosti. Ale ne bylo splněno ani jediného z požadavků. Časových zastavení staré Prahy. Znovu připomínáme prelaturu u sv. Mikuláše domy č. 931-933 na Starom. rynku, starý židovský hřbitov, nyní kaple sv. Lazara. Nezapomínáme aniž dli všeho proti zhyždění Karlova mostu vrchním. Jedním jež podává se nám i puým oddáti nevíme ovšem, na jak dlouho. Ve sboru, sv. Karlín 12. listopadu 1900 upozornil člen sboru učitel na špatný stav mostu na Starom. jež přel. čini dojem staré Prahy! Jeť patrné, že stará Prana náleží k našim. Vidíme, že není ani dobré vůle, ani porozumění. Bo, za starou Prana stuchou, pozůstatek snáhu o nápravu. Ale toho není a zřetelně se zbrání. A. B. Černý.

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Zpráva pokladní za čas od 1. srpna do 31. prosince 1900. Uveřejňujeme vždy jen výkaz nově přistoupilých P. T. členů, darů peněžitých a obnosů za prodané publikace, pokud byly vydány nákladem Společnosti. Stvrzovati nebo uveřejňovati zaplacení příspěvků P. T. členů dříve přistoupilých není lze z nedostatku místa. Příspěvky došlé později uveřejníme příště.

Za členy *příspěvající* se 4 K ročně přistoupili: P. T. JUDr. Baštář K., advokát v Jaroměři; MUDr. Bísek J. v Sázavě; Čapek Frant. Mil., c. k. poštovní assistent v Č. Budějovicích, K 4— na 1900 a dar K 1—; MUDr. Freygang K. v Trh. Kamenici; Dr. Harlas F. X., assistent Musea kr. hl. m. Prahy; Horák K., c. k. berní inspektor v Sušici; JUDr. Hrbek Jaroslav, advokát v Kolíně; Hrubý Alois, soukromník v Jilemnici; Chadt J. Ev., kníž. polesný v Modré; Kalous K., kníž. úředník v Rosicích; JUDr. Lederer L., advokát v Jaroměři; Moravec Jan, c. k. soudní adjunkt v Poličce; Nejedlý L. v Nov. Bydžově; Podhajský Jos., architekt a professor; Pošepný Jos., stavitel v Jilemnici; Radimský J. A., továrník v Nové Pace; Wallburg-Ulrich Gust., vrchní účetní cukrovaru v Pardubicích; Vayfik Jan, měst. tajemník v Pardubicích; Vojáček K., c. k. okr. hejtmán v Žamberku. —

Činnými členy s ročním příspěvkem 2 K stali se P. T.: August Jos., řídící učitel v Kejích; Bareš Alois, měst. techn. assistent na Smíchově; Beran Rud., řídící měšťanské školy v Dol. Hamru; Berka Alois, hostinský v Požárech; Borovička Miloš v Nových Benátkách, za 1900 a 1901 po K 2—, za publikace K 1'66; Bubeníček Jindř., akad. malíř; Cajthaml Jos., pekař ve Zvíkovci; Čenský Boh., farář v Kostelci u Křížku; Černoch Vinc., kooperátor v Cholině; Čerych Oldř., továrník v Josefově; Čiňovský Ant., řídící kníž. cukrovaru na Vlkavě; JUDr. Drábek Jarosl., adv. koncipient v Mor. Ostravě; Dufek Jos., účetní velkostatku v Sázavě; Fencel Ferd., měst. hosp. assistent na Smíchově; JUDr. Figar Jan, advokát ve Chrudimi; Goldschmid Jos., rytec, K 2 za 1900, za publikace K 2—; Horký Frant., truhlář; Hromas Jos., stavitel v Neveklově; Karpaš K., c. k. pošt. správce v Jilemnici; Alois Kašpar, carský státní rada a gymn. professor v. v., po K 2— za 1900 a 1901; Kavka Frant., soukromník v Čerchenicích; Klecanský Jan, inženýr a stavitel; Kořán Václav, knížecí lesní ve Střemech; Košatka Josef, lesní v H. Požárech; Kramatková Fil, učitelka; Kreibich K., mag. official; Kučera Bedř., účetní spořitelny města Tábora, za 1900 a 1901; Landa K., rolník ve Vinařicích na 1901; Lír Frant., rolník ve Vinařicích, na 1901; Lustig Rud., magistr. účetní akcesista; Macák Jan, magistr. úředník v Praze; Dr. Muška Eug., c. k. professor na Kr. Vnohradech, za 1901; Novák A. na Vamberku; Novotný Frant., řídící c. k. řemesl. školy v Jaroměři; Odbor Zemské jednoty soukr. úředníků v král. Českém na Vys. Mýtě; Okrsek učitelský v Dobřem; Pařízek Lad. v Dobrušce; Patík Ad., hodinář; MUDr. Paul Vojt., lékař v Jaroměři; Paulus Vinc., řídící škol v Chraští; Petrus Alois, bankovní úředník; Petříček Jos., chemik cukrov. ve Vrdech; Piša Hugo, majitel dvorů v Správcích, po K 2— na 1900 a 1901; Procházka Jos., obchodník v Bělé u Bezděče; Pubal František, farář ve Sluhách; Rudiš Ferd., kr. č. zemský inženýr; Rudolf Václav, měst. tajemník v Ml. Boleslavi; Sander Frant., architekt; Schumann Emil, telegr. mistr c. k. st. drah ve Veselí; Schwippel A., kníž. účetní v Dobrušce; tělocv. jednota »Sokol« v Ml. Boleslavi; Soukup Jos., c. k. professor; Spolek posluchačů architektury při české technice; Stránský Rudolf, kaplan ve Vnoři; Svítek Václ., c. k. pošt. official; Šebele Frant., c. k. rada zem. soudu v Bělé u Bezděče; Šimůnek Jos., magistr. sekretář; Šlégl Ad., říd. učitel v Měčině; Švestka Vlad., učitel; Tachezi Vítězsl. Jan, assistent plynárny na Smíchově; Thanabauer Ant., adjunkt c. k. techn. fin. kontroly na Smíchově; Ferd. hrabě z Thunů v Salcburku, na 1901; Troida Emil v Žamberku; Vedral Alois, vlakvedoucí

v Zásmukách; Vlk Vojt., rolník v Humnech, na 1901; Občanská záložna v Jilemnici; Zázvorka Boh., strojevedoucí v Pečkách; Zelenka Petr, učitel ve Vošanech; Zukriegel Boh., majetník mechan. závodu.

K účelům Společnosti darovali P. T. pp.: Čihák V. K., obchodník v Oděbradech, K 1—; prof. J. R. Demel K 1—; Dr. Jar. Demel K 1—; prof. Vavř. Dušek K 1—; Duštira Jos., kaplan v Ouněticích, K 1—; Kouřimský O., lékárník ve Vyš. Brodě, K 4—; Jos. Lyer, professor v Lounech, K 2—; Myslbek Jos. V., c. k. professor, K 2—; Nehyba Jos., řídící cukrov. v Rožďalovicích, K 1—; Porš K. A., rolník v Janově Dole K—50; správní rada Společného cukrovařech i odřipského v Roudnici, K 20—; Sádlo V. v Bystřanech K 2—; Stiler A. O., c. k. techn. finanč. kontrolor v Bašnicích, K—50; Svoboda Alois K 2—; Wagner Václ., říd. učitel v Hostouni, K 1—.

Za publikace, vydané Společností, zaplatili P. T. pp.: JUC. Čermák Jos., auskultant c. k. krajského soudu v Č. Budějovicích, K 4—; Ježek Václav, okr. tajemník, Chrudim, K—4; Kavka Jos., soukromník v Říčanech, K. 4—; Scheybal Jos., c. k. poštímistr v Jablonném, K 1098; Straka C. A., kaplan v Radonicích, K 4—; Frant. Velinský, měst. pokladník v Jarubicích, K 2550; Vodňanský Jos., arciv. kontrolor na Kopaništi, K. 2—.

Na vydání díla *Staroměstský rynek v Praze* darovali P. T.: Obec král. horního města Kladna K 50—; rada král. města Klatov K 50—; Občanská záložna v Kouřimi K 20—; společný rolnický cukrovar v Předměřicích, K 10—;

Správní výbor Společnosti vzdává štědrým dárcům upřímné díky a prosí všech P. T. členů, aby dílo nejen doporučovali k předplacení v kruzích svých známých, ale aby též u obcí, okresních zastupitelstev, českých ústavů peněžních a závodů průmyslových přimlouvali se za hmotnou podporu.

Výkaz všech P. t. příznivců, kteří darují na vydání díla aspoň 10 K, bude zatím uveřejňován na obálce každého sešitu *»Rynku«* a bude pojat i do díla po ukončení.

Na 10 sešitů předplatila sl. správní rada spolkového rolnického cukrovaru v Uhřetěvsi 5 výtisků. — Dále předplatili na 10 sešitů (v závorce uveden vždy dar) P. T. pp.: Adamec Ant., regens biskup. semináře v Brně (4 K); Čtenářská beseda v Pacově; Bukovanský Jos., hostinský v Bystřici; Bartoš Václ. professor při c. k. st. prům. škole; společný rolnický cukrovar v Předměřicích; Funda Frant., statkář ve Všehlapech (4 K); Hrbáček Frant., prefekt kn. arcib. semináře v Kroměříži; Kudlicz Josef, továrník; Klecanský Jan, inženýr a stavitel; JUDr. Kudrna Ot., advokát v Netolicích; Lego Ant., farář v Jesenici; Lipka Fr., mag. pharm. v Boskovicích; Mareš Adolf; Piša H., majitel dveří ve Správcích; městská rada v Bakově, v Ml. Boleslavi (2 K), v Něm. Brodě, v Domažlicích (2 K), v Hradci Králové (2 K), v Chrudimi (2 K), v Jaroměři (2 K), v Jičíně (2 K), v Králové Městci, na Mělníku (2 K), na Příbrami, v Táboře (2 K); Schulz Jindř., pokladník továrny; Šimáně Jos., účetní továrny; MUDr. Frant. Tichý v Českém Brodě; Společná továrna na cukr ve Velvarech; Vlk Josef, mag. official; Walleský Rich., lékárník v Humpolci; Občanská záložna v Pardubicích.

Na 5 sešitů předplatili P. T. pp.: Adamec Lev, dozorce c. k. fin. stráže v Machově; Cechner Antonín, architekt a professor v Hořicích; Drašar Frant., učitel v Běcharech; MUDr. Freygang K. v Trhové Kamenici; Horký Frant., truhlář; Houděk Vítězsl., c. k. odb. ministerský rada ve Vídni (předplaceno 8 K); Houser Fr., odborný učitel (2 K); Hrnčíř Ign., inženýr v Karlině; JUDr. Jeřábek Lub., c. k. soudní adjunkt; Kazivras Karel v Bělé u Bezděv; Městská veřejná knihovna v Litomyšli (2 K); Kopl K., řídící c. k. místodrž. archivu; Kořán Václ., kníže lesní ve Střeměch; Košák Frant., katecheta v Plzni; Jos. Krčmář, úředník severoz.

dráhy; Kron dl Frant., farář na Poleni; Kříž enecký R., architekt; JUDr. Langkramer Václ., advokát (2 K); Lhotský Jos., děkan v Týně nad Vltavou; Lutz Leop. pokladník měst. spořitelny na Mělníku; prof. Jos. Lyer v Lounech (2 K); Marschall K., c. k. berní na Kr. Vinohradech; Masák Ant., učitel; Masák Karel revident c. k. st. drah ve Vídni; Merhout C., učitel v Kostelci u Křížku; Mildorf Ant., nájemce dvora v Libušíně; MUDr. Nečas Jaromír, měst. okr. lékař; Novák Lad., akad. malíř; Papež Józ, obchodník; Patík Adolf, hodinář; Bedř. Paul, inženýr v Králově Dvoře (2 K); Růzha Frant., kníž. správce; Růžička Jar., assistant pharm. na Kr. Vinohradech; MUDr. Studnička Jar., odborný lékař; Truhlář Jos., rada c. k. zem. soudu v Poděbradech; JUDr. Valenta Lad., zem. advokát; Vondráček Pavel, farář v Hodušíně; Zima Vojtěch, nájemce dvora v Osluchově.

Za veškeré dary upřímně děkujeme a prosíme za další přízeň. Oznamujeme, že kde není udáno jiného bydliště u výkazu P. T. členů, rozumíme vždy čieny v Praze; u P. T. členů, kde není jinak oznámeno, rozumí se, že jest zaplacen členský příspěvek K 2— za běžný rok. Členské příspěvky i dary peněžité budtěž posílány podepsanému pokladníkovi.

V Praze, dne 31. prosince 1900.

A. B. Cerný, t. č. jednatel.

Ed. Bufka, t. č. pokladník.
Král. Vinohrady, Slezská tř. 38.

Opravy hrubších omylů.

- Na str. 1. řádku 14. zdola čti: *bohatě profilovaná, přerušená* místo: *bohat* —
přerušená, profilovaná.
Na str. 36. řádku 32. zdola čti: *podkov* místo *palkov*; na str. 37. ř. 15. zdo —
čti: *šlechta ruská až do r. 1432*.
Na str. 39. ř. 20. zdola čti: *Časopis* Museálnej slovenskej spoločnosti.
Na str. 41. v řádku 8. zdola jest v *některých* výtiscích chybné datum 13. červn —
správné jest 13. *května*; tamže na ř. 5. zdola čti: *těšila nás* místo: *těši* —
se nás.
Na str. 45. ř. 16. shora čti: *8. září výlet* místo: 8. výlet.
V rodopise Markvarticů v roč. VII. str. 126. buď vypuštěno u jména Bene —
syna Heřmanova: kastellán budišínský.

LXI. Páni Zajícové z Hazmburka.

Znak: Štít rozčtvercený, v 1. a 4. čtvrti modré zlatý zajíc (mluvící znak), lépe viz vyobr. v 2. a 3. zlaté černá svini hlava (prvotní znak); klenot též hlava. V novém vydání Siebmachra (Moravy od Kadiche praví se (str. 186), že zajíc přibrál do znaku pt. Z z H. teprv 1356, ale již r. 1331 na velmi zajímavé pečeti Oldřicha z Valdeka v zem. Museu spatřuje se hlava svini a klenot n. bez klenotu ze tří stran běží tři zajíci.

Páni Z. z H. jsou druhou, na tomto místě uvedenou (v č. IV. pp. z Šeimberka) větví rozsáhlého rozrodu Buziců, a z celého kmene tohoto nejslavnější. Jim se významem nejvíce blíží strýcové Lvové z Rožmitálu a Biatné. Páncířový nazval kmen tento Buzici dle praotce Buza, asi na počátku XII. věku žilícího. Udatný jeho syn Dětrich, zvaný „tuň, roh“, padl r. 1117 v bitvě s Polany u Trutiny. Po něm připomínají se v přímé posloupnosti dva Jiříkové. První, maršálek král. † 1148, druhý přichází až do 1209. Synové jeho byli Jan II., biskup Pražský, a Oldřich 1209–32, král. truksas, kterýžto úřad stal se později v rodě dědičným.

Syn Oldřichův téhož jména nazýval se již Zajícem, vystavěl hrad Valdek v Hotovici a založil klášter sv. Dobrotivé. Od prvotního sídla rozšířil se rod záhy do Prachenska, Slanska a Litoměřicka. Oldřicha Zajíce 1248–71, synové byli Budislav (kanovník Pražský, probošt Mělnický 1264 † 91), Oldřich Zajíc na Žebrácku (1271 † 81), Zbislav z Třebouně 1271 † 92) a Řehoř (biskup Pražský † 1301).

Oldřichem a Zbislavem rozdělil se celý rod ve dvě veliké větve Z. z H. s pobočnými větví Z. z Pihle pozd. Pihelských z H. a Z. z Valdeka. Tito se velice rozplodili a tak vznikly nové větve: Medkové, Vranovští, Litenští a Třebotovští z Valdeka. Vedle všech těchto větví žili však v XIV. a ještě XV. stol. četní členové užívající pouhého starého přídomku z V. Tak hned slavný syn Zbislava z Třebouně Vilém Zajíc (se srdcem lvím) 1290 † 1319. Někteří psávali se též ze Záluží (Zbyněk † ok. 1358 a syn jeho Vilém 1375, Jan † 1380 s manž. Markétou a dcerou Anežkou), Markvart 1372 na Řebříce (manž. Adlička z Běškovic), Vilém Zajíc († ok. 1356, manž. Kuna z Haček) psal se z Krušovic, Mikuláš Zajíc z V. jinak z Křížence (1419–20), pouze z V. též přicházejí členové v Čechách, ba i na Moravě: Jindřich z Vald. 1321, Vilém z V. (1369 † 93) se synovcem Mikulášem (1376–86), Václav Zajíc z V. měl 1375 platy ve Vtelně, Hynek Škoda z V. 1437.

Vilém Zajíc z V. a Židlochovic (na zem. soudu Olom.) padl pod Vyšehradem 1. 11. 1420, Petr z V. 1475 (manž. Zdena z Klinšteina) a ještě 1498 Zbyněk z V.

Větev Pihelských byla nečetná a přetrvala jen patero kolen. Po Oldřichovi Zajíci ze Zbiroha (1318 † 57) na Zbiroze (až do 1333) a Čísovicích byl syn Hynek Z. z Pihle († 1363), po něm Vilém (1385—1404) a zase syn Vilém (1396 † 1407) probošt Boleslavský a kanovník Pražský. Bratr jeho snad byl Hynek Z. z P. (1397—1402 na zem. soudě). Synem n. vnukem tohoto Hynkem (1463 † 83) na Tuchoměřicích větev tato vymřela. (Manž. Ofka z Klinšteina † 1483.)

Hlavní větev pp. Z. z H. přečkala nejen nejbližší strýce své Pihelské, ale vůbec všechny větve rodu Valdeckého. Vynikla vysoko v stol. XV. a XVI., ale uschla v chudobě v XVII. stol. ne sice ztrátou jmění konfiskací, ale nešetrností.

Syny Zbyňka (Zámořského) † 1368, Vilémem a Janem, vznikly zase dvě větve Zajíců, Klapská a Budyňská. Tato však vymřela již v třetím koleně Janem Z. z H. (po r. 1451).

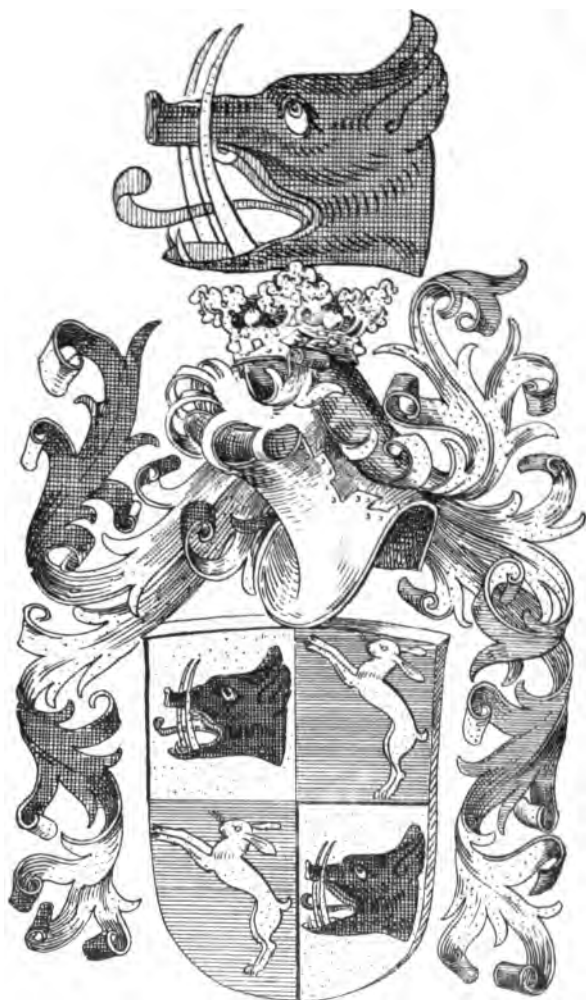
V hlavní větvi Klapské, která trvala po devět kolen, počíná řada Vilémem († 1393) na Hazmburce, Libochovicích a Slavětíně. Synové jeho byli: Oldřich Sochor († 1415), Zbyněk arcibiskup Pražský († 1411), Mikuláš († 1459), Jaroslav, Jan a Vilém. Po Mikulášovi na Hazmburce, Libochovicích, Budyni, Kosti a Toužetěné nastoupili synové Jan a Oldřich, známí protivníci Jiřího z Poděbrad.

Synové Janovi († 1495) byli: Mikuláš († 1496) na Budyni, Hazmburce, Kosti, Troskách, Skále, Hostinném, Hradišti Choustníkově a j. Jan a Vilém na Budyni a Kosti.

Mikuláš zanechal jen jediného syna Jana († 1553), jehož manž. byla Markéta kn. z Minstrberka. Tento měl čtyři syny: Václava († 1578), Mikuláše († 1585), Jiříka († 1580) a Kryštofa († 1572). Z nich jen druhý a třetí zanechali potomky, tento Viléma († 1598) a Václava († 1591) a čtyři dcery, onen Jana Zbyňka, známého alchymistu, ale i mecenáše a okrašlovatele svých statků hojnými a nákladnými stavbami. Tím a alchymií ztratil nejen statky, ale podvrátil úplná slávu rodu svého, který jako i jiní čeští rodové oné i nové doby, přišel o jmění, přestal pečovat i o zachování své a vyhynul. Jan Zbyněk † 1616 zanechav dva syny: Jana Mikuláše (padl co podplukovník v cí. vojsk 1631 stár jsa teprv 27 let) a Jaroslava. Tento držel již jen statek Radešín, ale i o ten přišel (1654) a † 1663*) jako poslední Z. z H., ježto dva synové v dětském věku před ním zemřeli. Jediná dcera Benigna Kateřina provdala se 1698 do rodu Purkrabů z Donína.

A. Masák.

*) Ve výpiskách z matrik Pražských od Pilata (rkp. v arch. mus.) jest rok jeho úmrtí 1650 (20. kv.), ale nesprávný.

LXI. ZNAK PÁNŮ ZAJÍCŮ Z HAZMBURKA.

LXII. ZNAK PÁNŮ Z LIPÉHO.

LXII. Páni z Lipého.

Znak: Dvě černé ostrve na zlatém štítě; klenot prvotně (od Smila Světlíckého) zlatý kapr a za ním kyta, později kapr na polštáři (I) a za ním paví ocas (dle toho oprav vyobr.) (Nesprávně v novém vydání Siebmachra [Kadich-Blažek »Morava«] str. 70 klenot rozložená křídla a na nich ostrve.)

Páni z L. jsou vedle Berků z Dubé a Lipého nejslavnější větví Ronovců (Ostrvy). Jsou však mladší (nejstarší větví celého kmene jsou páni Krušinové a Bítovští z Lichtenburka, po nich Křinečtí z Ronova (posud, ale již jen po přeslici kvetoucí), třetí jsou Berkové a Adršpachové z Dubé, čtvrtá větev Míčanů z Klinšteina, pátá pánů z Lipého, šestá pánů z Pirkšteina a sedmá Škopkův z Dubé). Páni z L. pocházejí od Chvala (1253—63), syna Častolova, vnuka Smila Světlíckého. Syny Chvalovými Jindřichem a Čeňkem (z Ojvína) rozdělil se rod ve větev pánů z Lipého a Pirkšteina. Původisté celého kmene jest v sev. Čechách, ale záhy dostali se p. z L. na Moravu a tam setrvali až skoro do vymření.

Nejslavnějším členem rodu byl pan Jindř. z L. (1290 † 1329), který od r. 1319 byl jak titulem tak i skutkem vladařem království Českého. Při tom nabyl velikého bohatství a stal se ok. r. 1319 dědičným maršálkem král. Č., kteréžto hodnosti rod až do r. 1620 podržel. Patřilo mu Žitavsko, které směnil s králem za Mor. Krumlov r. 1319 (s Lipnicí). Měl též Ronov, Rataje, Obrňany, Hlubočany, byl podkomořím, od r. 1320 hejtmanem král. Čes. a od r. 1325 i markrabství Mor. Rod vedl dále nejstarší z jeho synů Jindřich Železný († 1336); po něm byl syn Jindřich (Hynce), jenž prodal Krumlov i Lipnici (a Něm. Brod) a usadil se na hradě Templštejně. Držel též Pouzdrany a Nechvalín († ok. 1399). Nejstarší z jeho synů, též Hynce (manž. A. z Rožmberka) držel Frymburk a † 1414. Synové jeho byli Jindřich, hejtman moravský († 1469), jenž opět získal 1447 Krumlova (manž. Eliška z Březnice) a Jan z L. a Templšteina, který koupil 1414 Senohraby.

Jindřich zanechal syna Pertolta († ok. r. 1482, manž. Eliška z Kravař † 1500) a tento opět Jindřicha (1496—1513), jehož manželkou byla Bohunka z Pernšteina a syn Jan († 1541, manž. Marjana ze Šternberka). Syn tohoto Pertolt měl opět pěkná panství: Krumlov, Hodonín, Rosice, Veveří. Zemřel r. 1575 zanechav syna Jana († 1598), kterýž krátce před smrtí (1594) Hodonín prodal. Ze dvou manželství (s Majd. z Valdšteina roz. z Vartemberka [† 1591] a s Kat. z Krajku [zasn. 1592]), zanechal jediného syna

Pertolta Bohobuda, 20. a posledního maršálka kr. Č. rodu svého. Tento účastní se vzpoury proti Ferd. II. zbaven byl hodnosti své a † 1643 v Uh. Skalici stár 54 léta. Byl ženat po prvé s Annou z Krajku, podruhé s Marjanou z Hustiřan a zanechal jediného syna Čenka Hovoru (1637 † 82). Tento žil jako exulant ve Slezsku, držel tam statek Schentynk a byl třikrát ženat. První manž. byla z rodu pp. z Windischgrätzu, druhá Joh. Eliška kn. Lehnicko-Břežská, třetí Bibiana hrab. z Promnic. Měl sice dva syny, ale ti před ním záhy zemřeli a tudy rod ten r. 1682 na vždy vyhasl.

A. Masák.

LXIII. ZNAK PÁNŮ ŽAMPACHŮ Z POTŠTEJNA.

LXIII. Páni Žampachové z Potenšteina.

Znak: Trojříči (trojčáři), tři stříbrné pásky pokosem ležící na červeném štítě, později štít rozčtvrcený, v 1. a 4. čtvrti stříbrné patero červených růží (druhdy zlatých v modrém poli) (2, 1, 2), v 2. a 3. modré a stříbrné pásky (lépe tři pásky stříbrné v červeném poli, kteréž jak původní znak měly by býti v 1. a 4. čtvrti); klenot dva jelení parohy.

Páni Ž. z P. patří k východní větvi Drslaviců, která se lišila od západní trojčářím pokosným (pp. z Kostomlat r. 1284 [Mutina] měli jen dvojčátí [2 pásky], kdežto větve západní měly trojčátí vodorovné, poloviční.)

Pocházejí od Oldřicha (1115), bratra Černínova. Syn Oldřichův byl snad Drslav, župan plzeňský (1144—60) a syn tohoto též Drslav i župan plzeňský (1160—89), který měl Oldřicha ze Žinkov (1176 † ok. 92). Tento měl syny Oldřicha z Litic a Protivu ze Žinkov. Starší z nich † 1216 bez potomků, ale mladší měl tři syny. Nejstarší Půta z Křimic a Potenšteina (1245—89) byl županem plzeňským a purkrabím domažlickým a stal se druhým praotcem pp. Ž. Měl Potštýn (u Plz.), Litice, Ryzmberk a Křimice. Synové jeho byli Protiva (Procek), Půta a Dětrich, kteří se přestěhovali do Hradecka a tu založili hrady těchže jmen, jaké mívali v Plzeňstě.

Procek na Potštýně a Liticích † 1311 n. 12, Půta († 1318) měl polovici Litic, ale směnil ji r. 1304 za Vel. Bor a vrátil se do Plzeňska, kdež potomci jeho ještě kolem r. 1437 kvetli. Synové Prockovi Mikuláš a Půta založili dvě mohutné větve rodu svého, pp. Žampachy a pp. z Častolovic (od Půty). Mikuláš (1303 † 39, manž. Eliška z Lipého, 1342—56), měl Potštýn, Litice, Vamberk, Choceň, Žamberk a Kostelec n. Orlicí. Později vzbouřil se proti vladaři Karlovi (IV.) ve srozumění s Mikulášem Opavským, ale vzal, jak známo, smutný konec, zahynuv při dobytí hlavní věže na hradě Potštýně. Statky jeho však zase vráceny synům jeho, když odstoupili králi Potštýna a Litic. Ze šesti jeho synův (Půta, Ješek, Čeněk, Jindřich, Vaněk a Mikuláš) usadili se 1336 Vaněk a Mikuláš na Moravě, tento stal se tam i zemským hejtmanem (1378—85), ale potomstvo jejich brzy vymřelo. I bratr Ješek (1341 † 71) nabyt na Moravě Víčkova, Mitrova a Mohelna. V Čechách měl Žamberk, Choceň, Kostelec n. O. a Krčín. Čeněk získal od krále 1357 Žampach, od něhož se pak nazýval. Jindřich měl Mladkov, Morašice, Újezdec a zanechal syny Havla, Jana a Mikuláše, od nichž pocházeli pozdější Makovští z Potenšteina, až do r. 1498 připomínání

Synové Čeňka byli: Jan († 1395) na Žampachu, Mikeš z Potenšteina a Jaroslavíc (1395 † před 1427) na Kyšperce, Kyjově a j. a Václav Čert z Krčína (1371—1400). Jenom Mikeš měl potomky: Mikuláše a Viléma (1416—23) na Žampachu. Syn tohoto byl Jan st. (1421—69, manž. Markéta z Hradce, roz. ze Šternberka), kterýž zanechal Jana ml. (1488 † 1519). Tento mimo statky otcovské měl i Hluk, Komorov a Chvalkovice a na Moravě: Němčičky, Morčůvky a Nesovice. R. 1495 získal i Mezilesí v Kladsku. Ze čtyř jeho synů druhý Zdeněk přečkal všechny bratry († 1562) a měl s manž. Alénou z Valdšteina pět synův: Jana Buriana, Viléma, Hynka, Karla a Čeňka. Z nich 1. a 4. měli potomky. Jan Burian (1562—74) na Kyšperce, Mladkově a Králíkách měl syny Adama a Zdeňka. Tento (1589—1637) získal rodu Hodonín, Vsetín, Hranice, Drahotuš, Nelhuble a j. (manž. Anna z Kunovic). Syn jeho byl Jindřich Burian na Hodoníně, Pavlovicích a Hrušovanech. Zachovav věrnost Ferd. II. povýšen dne 20. pros. 1623 do stavu hrab. Roku 1637 získal i Frýštát v Těšínsku, měl i Čejč a Kobylí, byl hejtmanem kraje Brněnského a † 1644.

Bratr jeho Karel Zdeněk (manž. Alžběta Kat. Sedlnická z Choltic) držel 1639 Nelhuble. Jindřich Burian měl syna Jana, jímž ku konci XVII. stol. starožitný rod Žampachův vymřel.

A. Masák.

LXIV. ZNAK PÁNŮ ŽĎÁRSKÝCH ZE ŽĎÁRU.

LXIV. Páni Žďárští ze Žďáru.

Znak: Orlice jako u Kolovratů, Žerotínův, ale stříbrem a červeně rozčtvrcená (dříve rozpoltněná) s měsíčkem a trojlístem jetelovým na prsou na modrém štítě (dříve modrobílém); klenot křídla rozložená, pravé stříbrné, levé červené a v nich též měsíčky; přikryvadla v pravo modrá a stříbrná, v levo červená a stříbrná.

Ačkoliv jest podle znaku jisto, že páni ze Žďáru náležejí k velikému rozrodu Janoviců (Vlastislaviců), přece spojitost jich s ostatními větvemi na ten čas nelze dokázati. Předkové jich připomínají se teprv r. 1414 Chvalem ze Ž. (přitiskl též pečeť na stížný list do Kostnice r. 1415 zaslaný). Po něm následuje Jan Šmikonský ze Ž. (1429—63), v l. 1439—40 hejtman českých rot v Uhrách.

Držel Budenice a Bratkovice. Dle rodinných pamětí měl syna Bedřicha (1. manž. tohoto Kat. z Doupova, 2. Eliška z Rodvic) a syny tohoto Janem a Stanislavem vznikly dvě větve rodu druhdy katolická a evangelická, později česká a saská.

Zakladatel oné Jan (1470 † 1526, manž. Maruše Kladenská z Kladna) byl pánem na Červ. Újezdě, Měcholupech a Běsicích, byl hejtmanem na Karlštejně (1475—86) a zanechal syna Oldřicha (nar. 1481 † 1542, manž. Ludmila z Doupova) na Újezdci a Svárově. Tento zanechal čtyři syny: Jana st. (1503—78), Stanislava († ok. 1545), Jiřka (n. 1507 † 74) a Zdeňka († 1548). Z nich zanechal potomky jen Jan.

Patřil mu Svárov, Jeneč, Hostivice a Kladno (od r. 1574); byl od r. 1549 hejtmanem Karlšteinským a měl syny Ctibora (1566 † 1615), Gotharda Floriana (nar. 1542 † 1604), Albína (1539 † 80) a Petra Voka (n. 1549 † 82). Trvalé potomstvo zůstavil jen Gothard Florian. Syn jeho Jan ml. na Tachlovicích († 1598) z manželky Kat. ze Škrovan zanechal syna Floriana Jetřicha (n. 1598 † 1653), který za věrnost v bouřích r. 1618—20 prokázanou, povýšen dne 4. srpna 1622 do stavu panského a 13. listopadu 1628 do stavu hraběcího. Páni ze Žďáru, ač původu panského, již při prvním vystoupení svém v dějinách počítáni k stavu rytířskému, bezpochyby schudnutím.

Hrabě Florian Jetřich (manž. Eliška z Martinic † 1649) byl veliký boháč. Patřil mu Červ. Újezdec, Svárov, Tachlovice, Jeneč, Hostivice, Kladno, Vel. Kvic, Libočany, Hrušovany a j.

Zanechal sice syna Frant. Adama Eusebia, leč ten † 1670 (5. dub.) svoboden a tak zůstaly z hraběcí větve jen dcery, které se o bohaté dědictví rozdělily. Měloť toto dědictví přejíti sice na ostatní zbylé mužské potomky celého rodu Ž., ale tito (potomci Stanislava, syna Bedřichova) byli přijali víru evangelickou a odešli pro náboženství ze země i nechtěli se jí ani k vůli hojným statkům odřící. Konečně r. 1688 za peněžitou náhradu upustili ode všech práv a statky ponechány dědičkám katolickým. Tak přestal rod Žďárských v Čechách. Památkou po nich jest nadání hrab. »Saara-Martinitze« (čti: hr. ze Žďáru-Martinic) pro schudlé potomky staro-českých rodů.

Větev saská počíná Stanislavem (1535—6, 1. manž. Markéta Kelbllová z Geizinku, 2. Barb. Kaplířová). Syn jeho byl Bedřich († 1536), který z dvojího manželství s Efrosinou z Plavna a Otílií Kaplířovou ze Sulevic zanechal syna Václava (n. 1525 † 95) na Slatině, Smilovicích, Hradišti, Všechlapech a Žďáru. Týž byl hejtmánem kraje Žateckého a měl tři syny: Jana Václava (manželka Majdalena ze Štampachu), Mikuláše (1600 na Hradišti) a Jana Šebestiana (1598 † 1628) na Žďáru, Hradišti a Přívlacích (manž. Eliška Oplová z Victumu). Tento ztratil r. 1623 Přívlaky a odešel pro náboženství ze země do Sas, získal tam statek Rogavici. Synové jeho byli Mikuláš a Lev (n. 28. 12. 1624 † 16. 12. 80), jichž synové dostali 53.000 zl. odbytného za statky české. Lev zasnoubil se 3. 3. 1663 s Evou šl. ze Schleinic (n. 25. 5. 1643 † 96), byl pánem na Rogavici, Zschortově, Lani a Berle. Zanechal syna Kryštofa (manž. od 14. 5. 1694 Voršila Majdal. z Děskova), který po brzké smrti své (29. 3. 1702) zůstavil nezletilého Jind. Gustava (n. 29. 12. 1700 † 10. 6. 1754). Manželkou tohoto byla Eleonora Zuzana z Schönberka a synem jich Kryštof Ludvík na Zschortově a Dorn-Reichenbachu (n. 7. 7. 1737 † 12. 4. 1790), jehož manželkou byla Kar. Helena ze Štaršedlu (n. 23. 10. 1739 † 14. 1. 1811). Z tohoto manželství vzešel Dědřich Gustav (n. 26. 3. 1779 † 18. 2. 1835), saský major, jehož manž. byla Adéla z Köneritz. Dítka jich jsou: Berta (n. 29. 1. 1820 † 7. 11. 1825), Karel Jindřich Gustav (n. 28. 11. 1821 † 15. 8. 1874), pán na Dolanech, Přítici a Ehrenberku (manž. od 19. 11. 1851 Augusta hrab. z Býnu roz. hr. z Einsiedlu), dobře vědomý svého českého původu (psal i do Pam. arch.), nemnohý z českých exulantův. Byl bezdětek. Bratr jeho byl Jan Jiří (n. 21. 9. 1823 † 4. 9. 1858), saský rytmistř, ženat od 5. 10. 1850 s Adélou z Köneritz, a druhým bratrem Jindř. Arnošt (n. 2. 11. 1829) Sestra Cecilie Vilemína (n. 2. 3. 1825 zasn. 6. 7. 1846) jest vdovou po Luitbertovi svob. pánu z Friesen, který padl r. 1866 u Sadové. Z těchto tří jenom Jan Jiří zanechal potomky, dva syny: Jiřího (n. 26. 10. 1851 zasn. od 13. 4. 1874 s Helenou hr. z Einsiedlu-Ratiboru [n. 16. 10. 1851]), pána na Přítici a Ehrenberce a JUDra Dědřicha Lva (n. 17. 10. 1852 zasn. 6. 6. 1878 s Fridou hr. z Einsiedlu-Ratiboru [n. 7. 9. 1857]), který zdědil po strýci Karlu Dolany. Oba tito bratři mají potomstvo. Jiří dceru Johanku (n. 19. 7. 1875) a syna Mikuláše (n. 8. 11. 1876) Dítka Lvovy jsou: Eleonora (n. 4. 7. 1871) a Benedikta (n. 2. 11. 1882). Větev saská píše se něm.: Sahrer v. Sahr. Jest však ještě v Uhrách větev jiná neznámého původu, která si jméno neponěmčila, ale píše je: Zdiarsky v. Zdiar. Z ní byl Jan ryt. Z v l. 1879—84 poručíkem v 43. uh. pěš. pl v Karansebesi. Mimo to jsou i sv. pp. ze Žďáru (píší se v. Saar), kteří odvozují svůj původ od českých našich Žďárských a obdrželi vskutku při svém povýšení do stavu šlechtického (26. 5. 1793) znak skoro stejný s pravými Ž. (orlici stříbrem a modře rozčtvrcenou na štítě střídavých barev), i křídla (ale složená) za klenot, ano dosáhli i povýšení do stavu panského, ale původu od českých Ž. neprokázali.

A. Masák.

○ 〇 〇 〇

○ 〇 〇 〇

○ 〇 〇 〇

○ 〇 〇 〇

○ 〇 〇 〇

○ 〇 〇 〇

○ 〇 〇 〇

○ 〇 〇 〇

○ 〇 〇 〇

○ 〇 〇 〇

○ 〇 〇 〇

○ 〇 〇 〇

○ 〇 〇 〇

○ 〇 〇 〇

○ 〇 〇 〇

○ 〇 〇 〇

DB
200
S6

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
CECIL H. GREEN LIBRARY
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004
(415) 723-1493

All books may be recalled after 7 days

DATE DUE

--	--

